

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
BELIEFS, RITUALS AND ROLES OF LI TEE MEOW SHRINE OF THE
CHINESE HAKKA, POMPRAAPSATTRUPHAY DISTRICT, BANGKOK

QIU HAIFENG

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ความเชื่อ พิธีกรรมและบทบาทศาลเจ้าหลี่ตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
BELIEFS, RITUALS AND ROLES OF LI TEE MEOW SHRINE OF THE CHINESE HAKKA,
POMPRAAPSATTRUPHAY DISTRICT, BANGKOK

QIU HAIFENG

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2565

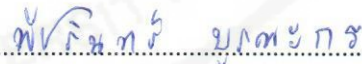
รองศาสตราจารย์ ดร.เมณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว
กรรมการ

อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

อาจารย์ ดร.อิมจิรา อ่อนคำ
กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

QIU HAIFENG 636012

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: อีริโซติ เกิดแก้ว, พธ.ด.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมและเพื่อวิเคราะห์บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกาเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว เขตป้อมปราบศัตรูพ่ายยังคงมีความเชื่อที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน 9 ประการ ได้แก่ การขอให้มีความสุขภาพดี การขอให้มิโชคลาภเงินทอง การขอให้มิบุตร การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ การแก้ปีชง และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ส่วนพิธีกรรมที่ยังคงจัดอยู่เป็นประจำทุกปีมี 4 พิธี คือ พิธีกรรมในงานฉลอง วันเทวสมภพขององค์เทพ เพื่อเฉลิมฉลองวันเกิดของเทพหลี่ตี้ เจ็กเซียนฮ่องเต้ และเจ้าแม่กวมอิม พิธีกรรมการทิ้งกระจาด พิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ การจัดพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าโดยสรุป 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านสังคม คือ การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา การเผยแพร่และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน และการช่วยเหลือสังคม บทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ การส่งเสริมการค้าขายบริเวณ ศาลเจ้าและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน บทบาทด้านวัฒนธรรม คือ การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา การผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมจีน-ไทย และการสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย ดังนั้นศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจึงเป็นศาสนสถานสำคัญที่ยังคงรักษา สืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของชาวจีนฮากกาไว้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของอนุชนรุ่นหลัง

คำสำคัญ: ความเชื่อ พิธีกรรม บทบาท ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ชาวจีนฮากกา

**BELIEFS, RITUALS AND ROLES OF LI TEE MEOW SHRINE OF THE CHINESE HAKKA,
POMPRAAPSATTRUPHAY DISTRICT, BANGKOK**

QIU HAIFENG 636012

MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: TEERACHOOT KERDKAEW, Ph.D.

ABSTRACT

This research aimed to study beliefs and rituals of Li Tee Meow Shrine of the Chinese Hakka, Pompraapsattruphay district, Bangkok towards Thai society. This is a qualitative research that examines document data and used field data collection methods through In-depth interviews with 30 people involved in supply important information and non-participant observation. The collected data were analyzed studied and presented the results of the study by descriptive analysis.

The results showed that the Li Tee Meow Shrine, Pompraapsattruphay district still had nine clearly visible beliefs: Wishing for good health, good fortune and money, having a baby, job promotion, educational success, protection of family members, plentiful crops, extraction in bad luck year and making offerings to the ancestors of the Hakka Chinese. As for the rituals that are still held annually, there were 4 ceremonies which are 1) Ritual of the birthday of Deity Li Tee to celebrate the birthday of the Deity Li Tee, Gexian emperor and Guam Im. 2) Ritual of dropping the baskets. 3) Rituals at the Vegetarian Festival. and 4) Extraction ritual. The ceremonial arrangement reflects the role of the shrine in summary in three aspects: 1) Social role was to rely on the hearts of believers, disseminating and cultivating morals, ethics, building unity among people inside and outside the community and social assistance. 2) Economic role was to promote trade around the shrine and to promote tourism in the community. 3) Cultural role was to inherit the culture of the Hakka Chinese. Harmonious blending between Thai and Chinese cultures and the inheritance and dissemination of Chinese-Thai culture. Therefore, Li Tee Meow Shrine was Important religious sites that were still preserved Inherit the culture that was the root of the Hakka Chinese as a learning center for the future generations of cultural heritage.

Keywords: Beliefs, Rituals, Role, Li Tee Meow Shrine, Chinese Hakka

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งให้กำลังใจจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณกรรมการสอบเค้าโครงและสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว และอาจารย์ ดร. อิมจิรา อ่อนคำ ที่ได้เสียสละเวลาในการสอบเค้าโครงและสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ พร้อมได้ให้ แนวคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้ เมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้วิจัยได้เขียนวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ในที่สุด

ขอขอบพระคุณอาจารย์ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้อย่างดีและให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษามา ตลอด ทำให้ผู้วิจัยมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตได้อย่างดีในประเทศไทย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่สาว ๆ ทุกคนในครอบครัว ที่ให้ การสนับสนุน พร้อมมอบให้ความรัก และทุนการศึกษาต่อปริญญาโทแก่ผู้วิจัยโดยตลอด

สุดท้าย ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาที่ศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็น ภาษาที่สองทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจอย่างดีในทุก ๆ ด้านมาโดยตลอด

QIU HAIFENG

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.5 คำนียามศัพท์เฉพาะ	7
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ	9
2.1.1 ความหมายของความเชื่อ	10
2.1.2 ลักษณะของความเชื่อ	10
2.1.3 ประเภทของความเชื่อ	12
2.1.4 ความสำคัญของความเชื่อ	13
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม	14
2.2.1 ความหมายของพิธีกรรม	14
2.2.2 องค์ประกอบของพิธีกรรม	15
2.2.3 ประเภทของพิธีกรรม	16
2.2.4 ความสำคัญของพิธีกรรม	17
2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย	18
2.3.1 ศาลเจ้าเงินในประเทศไทย	18
2.3.2 ประวัติศาสตร์ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเจ้าในประเทศไทย	21
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมในประเทศไทย	22
2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย	24
บทที่ 3 ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	
3.1 ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	30
3.1.1 ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	30
3.1.2 รูปเคารพของเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	33
3.1.3 ลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	44
3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	51
3.2.1 การขอให้มีความสุขที่ดี	52
3.2.2 การขอโชคลาภเงินทอง	63
3.2.3 การขอบุตร	65
3.2.4 การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง	66
3.2.5 การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา	67
3.2.6 การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว	68
3.2.7 การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์	71
3.2.8 การแก้ปีชง	72
3.2.9 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา	74
3.3 พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	76
3.3.1 พิธีกรรมในวันเทวสมภพขององค์เทพ	76
3.3.2 พิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษ	78
3.3.3 พิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจ	79
3.3.4 พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์	81
3.4. การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	82
3.4.1 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ	82
3.4.2 การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม	83

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4.3 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง	84
3.4.3.1 ปัจจัยภายใน	84
3.4.3.2 ปัจจัยภายนอก	86
บทที่ 4 บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกาที่มีต่อสังคมไทย	
4.1 บทบาทด้านสังคม	91
4.1.1 การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา	92
4.1.2 การเผยแพร่และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม	94
4.1.3 การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน	96
4.1.4 การช่วยเหลือสังคม	98
4.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจ	100
4.2.1 การส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้า	100
4.2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน	102
4.3 บทบาทด้านวัฒนธรรม	101
4.3.1 การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา	102
4.3.2 การผสมผสานวัฒนธรรมจีน-ไทย	106
4.3.4 การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย	109
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	114
5.2 การอภิปรายผล	125
5.3 ข้อเสนอแนะ	127
บรรณานุกรม	128
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย	135
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์และรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	136
ประวัติผู้เขียน	140

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัย	5

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ศาลหย่งเล่อ (永乐宫 YONG LE GONG) ในมณฑลชานซีของสาธารณรัฐประชาชนจีน	28
2 ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว (吕帝庙 LV DI MIAO) ในเมืองเหมยโจวของสาธารณรัฐประชาชนจีน	29
3 แผนที่ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	30
4 รูปเคารพของเทพหลี่ตี้ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	32
5 รูปเคารพของเง็กเซียนฮ่องเต้ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	33
6 รูปเคารพของเจ้าพ่อกวนอูที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	33
7 รูปเคารพขององค์เจ้าแม่หวังหมู่ที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	34
8 รูปเคารพขององค์เทพห่อเซียนกุที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	35
9 รูปเคารพของเทพแห่งครวที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	36
10 รูปเคารพของแปะกงที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	36
11 รูปเคารพของฟ้าดินที่ชั้น 1 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	37
12 รูปเคารพของไต้ส่วยเอี้ย (ซ้าย) ไฉ่ลิ่งเอี้ย 5 ทิศ (ขวา) ที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	38
13 รูปเคารพของพระพุทธเจ้าที่ชั้น 3 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	39
14 รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมที่ชั้น 1 (ซ้าย) กับชั้น 2 (ขวา)	40
15 รูปเคารพของพระสังกัจจายน์ในบริเวณบันไดชั้น 1 ที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	41
16 แผนผังบริเวณชั้น 1 ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	42
17 ซุ้มประตูใหญ่ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในถนนพลับพลาไชย	43
18 ภาพวาด “โป๊ยเซียนรวมไต้ส้างเหล่าจวิน” บนฝาผนังภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	44
19 ป้ายโครงคู้เดิมที่ไม่ได้โดนเผาจากไฟไหม้	45
20 มังกรสีทองบนหน้าต่างห้อง 翫化宮 (ซ้าย) และเครื่องประดับแขวนที่เพดาน (ขวา)	45
21 ป้ายชื่อบรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา (ซ้าย) และศาลของเทพต่าง ๆ (ขวา)	46
22 การตกแต่งของชั้น 3 ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	46
23 ระฆังใหญ่ (ซ้าย) กับกลองใหญ่ (ขวา) ในชั้น 4 ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	47
24 หลังคาส่วนหนึ่งของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว	48
25 คำเตือนให้มีศรัทธา	49
26 คำเตือนให้ทำใจให้สงบนิ่งและมีสติ	51
27 คำเตือนให้บอกอาการเจ็บป่วยตามความจริง	52

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
28 คำเตือนให้ไปรักษาที่โรงพยาบาล	53
29 คำเตือนสำหรับการรับประทานอาหารและการแต่งกาย	54
30 คำเตือนสำหรับการแก้ไขข้อบกพร่องและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม	55
31 คำเตือนทั่วไป	56
32 ตู๋เซียมเซีย (ซ้าย) และตัวอย่างของใบยาขนานหนึ่ง (ขวา)	58
33 ศาลที่ประดิษฐานเจ้าแม่หวังหมู่ภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	59
34 จุดสักการบูชาของไฉ่สิ่งเอี้ยในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	61
35 จุดประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิมที่ชั้น 1 (ซ้าย) และที่ชั้น 2 (ขวา) ในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	62
36 รูปเคารพของเจียงไท่กงในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	63
37 จุดประดิษฐานไต้ส้างเหล่าจวินในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	65
38 จุดประดิษฐานฟ้าดินที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	65
39 จุดประดิษฐานแปะกงที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	66
40 จุดประดิษฐานเจ้าพ่อกวนอูที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	67
41 ศาลของไต้ส่วยเอี้ยในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	70
42 ศาล “禄位祠 (LU WEI CI)” ที่ตั้งป้ายชื่อของบรรพบุรุษในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	71
43 ลูกหลานของชาวจีนฮากกามาเช่นไหว้บรรพบุรุษที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	75
44 จุดเทียนกราบไหว้บูชาเทพไต้เซียนในวันเทศกาลกินเจ	76
45 แผนกจ่ายยาภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	94
46 ป้ายชื่อภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวทั้งภาษาจีน (ซ้าย) และภาษาไทย (ขวา)	105
47 ชั้นที่ 3 ภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	106
48 เหยี่ยวกะไหล่ทองของเทพหลิตี	109
49 การขอเซียมเซียของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวถ่ายเป็นวิดีโอและเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต	109
50 การกราบไหว้บูชาเทพเจ้าหรือบรรพบุรุษแบบออนไลน์	110

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ได้ ความเชื่อเกิดขึ้นกับมนุษย์และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต ความเชื่อถือเป็นความคิด ความยึดถือ และความยอมรับที่มนุษย์ได้แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ว่าจะมียู่งจริง สามารถมองเห็นหรือสามารถสัมผัสได้หรือไม่ก็ตาม แต่มนุษย์ที่มีความเชื่อนั้นย่อมยอมรับว่ามีอยู่จริง และยังเชื่อว่า สิ่งนั้นสามารถคุ้มครองชีวิตตนได้ เช่น คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวเอง คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมี ความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ โหราศาสตร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพเจ้าตามที่เชื่อถือ เป็นต้น ขนิษฐา จิตชินะกุล (2554, น. 1-3) ได้กล่าวถึง ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมยอมรับและให้ความเคารพกับสิ่งเหล่านี้ เรียกว่า ความเชื่อ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่มีความเชื่อใดเป็นความเชื่อที่ผิด คนที่มีความเชื่อจะมีข้อห้าม และข้อควรปฏิบัติสำหรับตนเอง เมื่อมนุษย์ได้เจอปรากฏการณ์ที่อธิบายไม่ได้ ก็จะยอมรับเป็นพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ และให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งนั้น จึงทำให้สังคมมีระบบระเบียบมากขึ้น

พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติในการทำพิธีตามความเชื่อมนุษย์ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เทศกาลประเพณี หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม การจัดพิธีกรรมในแต่ละท้องถิ่นจะไม่เหมือนกัน ด้วยสาเหตุความเชื่อที่เชื่อถือแตกต่างกัน และพิธีกรรมสามารถสะท้อนให้เห็นถึงประเภทของความเชื่อเรื่องนั้นด้วย พิธีกรรมเป็นเครื่องชี้ถึงความสามัคคี ความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2558, น. 25-26) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเชื่อพิธีกรรมมีหลายประเภท เช่น มีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต เกี่ยวกับเทศกาลและเกี่ยวกับวันสำคัญต่าง ๆ พิธีกรรมทั้งหมดนี้เกิดจากความเชื่อทางศาสนาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย พิธีกรรมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์เคารพบูชา สิ่งที่เชื่อถือสามารถแสดงออกมาโดยผ่านพิธีกรรมเหล่านั้น สำหรับประเทศไทยจะมีพิธีกรรมที่หลากหลายตามชาติพันธุ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ หนึ่งในพิธีกรรมเหล่านั้นก็คือ พิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาเต๋า พิธีกรรมส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น

การไหว้เจ้า การฉลองวันสำคัญของเจ้าและการทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อและหลักการของศาสนาเต๋าแทบทั้งสิ้น

ศาสนาเต๋า (道教 DAOJIAO) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนาที่มีต้นกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามหนังสือเอกสารที่บันทึกความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาเต๋า ความเชื่อของเต๋าเริ่มต้นจากสมัยเยียนหวาง (炎黄 YANHUAN) มีประวัติศาสตร์ 4600 กว่าปี ชาวจีนสมัยนั้นยังไม่รู้จักฟ้าผ่า พายุ และฝนตกว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร พวกเขาคิดว่าเป็นอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติ เมื่อบ้านเมืองประสบภัยต่าง ๆ ผู้ปกครองจะจัดพิธีกรรมเพื่อขอภัยต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่รบกวนด้วยความไม่ตั้งใจและขอให้มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ชาวจีนปฏิบัติเช่นนี้มาจนถึงสมัยชุนชิว (春秋 CHUNQIU) เหลาจื่อ (ออกเสียงตามภาษาจีนกลาง) ได้เสนอแนวคิดของเต๋า เน้นการใช้ชีวิตกลมกลืนกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในลัทธิเต๋า สัญลักษณ์เป็นรูปวงกลมสีขาวผสมผสานกับสีดำ เรียกว่า “หยิน-หยาง” มีความหมายที่ช่วยปรับพลังให้เกิดความสมดุล หมายถึงสิ่งที่เป็นของคุณ์กันในธรรมชาติ เช่น เพศหญิงกับเพศชาย ความมืดกับความสว่าง ความหนาวเย็นกับความร้อน ความอ่อนแอกับความเข้มแข็ง เป็นต้น ศาสนสถานเฉพาะศาสนาเต๋าเรียกว่า ศาลเจ้า แตกต่างจากวัดของพุทธศาสนา

ศาลเจ้าจีน แปลมาจากคำว่า เมี้ยว (庙 MIAO) เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อุทิศให้แก่บุคคลสำคัญทางศาสนา บรรพบุรุษ วีรบุรุษ หรือเทพเจ้าต่าง ๆ ศาลเจ้าจีนส่วนมากเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าของศาสนาเต๋า แตกต่างจากวัดในศาสนาพุทธ ไม่มีนักบวชประจำศาลเจ้า มีเพียงผู้ดูแลศาลเจ้าซึ่งเป็นคนธรรมดาเท่านั้น การสักการะในศาลเจ้า มักจะประกอบด้วยรูปเคารพ วัตถุมงคล หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เป็นที่สักการะ เมื่อชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย พวกเขาก็ยังมีความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มครอง ดังนั้นจึงมีการสร้างศาลเจ้าในประเทศไทยจำนวนมาก ศาลเจ้าบางที่จะเป็นแบบเคลื่อนย้ายได้เช่นในลักษณะของ “หีบวัตถุมงคล” ศาลเจ้าบางแห่งจะกลายมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน เช่น ศาลเจ้าหลิวตี้เมี้ยวที่เป็นศูนย์รวมสำหรับชาวจีนฮากกา (จีนแคะ) ก่อนที่จะมีสมาคมฮากกาในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ศาลเจ้าจีนยังทำหน้าที่เป็นโรงพยาบาลโดยจัดให้มีแผนกจ่ายยาให้แก่คนยากไร้ในช่วงแรก เนื่องจากแพทย์ชาวจีนที่มีความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคส่วนใหญ่จะทำงานที่พระราชวัง ส่งผลให้แพทย์ที่มีความชำนาญในการรักษาอาการเจ็บป่วยตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีน้อยมาก เวลาคนเจ็บป่วยไม่สบายก็จะนอนพักในบ้าน จึงทำให้ไม่มีโอกาสได้รับการรักษา จึงหันไปสักการะบูชาเทพเจ้าในศาลเจ้า เพื่อขอให้หายความเจ็บป่วยมีสุขภาพดีขึ้น ทำให้ศาลเจ้าจีนได้รับความนิยมจากชาวจีนมากขึ้น และพวกเขาได้สร้างศาลเจ้าจีนในทุกที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เทพเจ้าหลิวตี้ (หลิวท่งปิง) ได้รับการนับถือในฐานะเทพแห่งยาและการรักษาโรค ท่านเป็น 1 ในจำนวน 8 เซียน หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ “โป๊ยเซียน” และถือกันว่าเป็นเซียนที่มีชื่อเสียงที่สุดและมีผู้ศรัทธาจำนวนมากองค์หนึ่ง ท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ สติปัญญา ฉียบแหลม และช่วยเหลือรักษา

โรคภัยตลอดเวลา ท่านเคยได้กล่าวเป็นสำนวนไว้เรื่องหนึ่งและสำนวนนั้นได้มีผู้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คือ “จู้ หยิ่น เว่ย ลี้น (助人为乐 ZHU REN WEI LE)” หมายความว่า ช่วยเหลือเป็นความสุขอย่างยิ่ง กุสศิริ อรุณภาคย์ (2553, น. 55-56) ได้อธิบายว่า ท่านเป็นนักปฏิบัติตามลัทธิเต๋า จนสำเร็จเป็นเซียนเมื่ออายุ 50 ปี และได้แสดงปาฏิหาริย์คอยช่วยเหลือผู้คน เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อฮ่องเต้ จูหยวนจางประชวรด้วยโรคที่เกิดขึ้นที่พระเศียร แม้ช่างตัดผมเพียงตัดพระเกศาก็ทำให้พระองค์เจ็บปวดมาก ส่งผลให้ช่างตัดผมถูกสั่งประหารชีวิต ช่างตัดผมจึงได้สวดมนต์ขอพรจากเทพเจ้า ท่านหลิติจึงเหาะ ลงมาช่วยเหลือ โดยเสกดาบของท่านให้เป็นกรรไกรวิเศษ เมื่อนำไปตัดพระเกศของฮ่องเต้ โรคดังกล่าวก็หายเป็นปลิดทิ้ง จากนั้น ชาวจีนจึงพากันนับถือเทพเจ้าหลิติเป็นอาจารย์ชู่ในการตัดผม บางตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งเมืองเกิดโรคระบาด ท่านหลิติจึงได้บวงสรวงเทวดาฟ้าดิน เพื่อขอตำรายามารักษาโรค ความทราบถึงเจ้าแม่กวนอิม ท่านจึงได้ส่งตำรายาลงมาให้ โดยบันดาลให้เกิดฟ้าผ่าลงมาที่ต้นไม้ จนเกิดเป็นรอยตัวหนังสือ ทำให้ท่านหลิติได้รับตำรายามาจากสวรรค์หลายขนาน

ศาลเจ้าหลิติเมี้ยวตั้งอยู่ที่ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์ยาวนาน 120 ปี กุสศิริ อรุณภาคย์ (2553, น. 52) ได้กล่าวว่า ศาลเจ้าหลิติเมี้ยวแห่งนี้ได้ก่อสร้างขึ้นเมื่อ 100 กว่าปีเศษมาแล้ว โดยกลุ่มชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในเมืองไทย นำโดยนายจื่อถิ่น แซ่ฉี ซึ่งได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายใต้ แต่ประสบปัญหาเรื่องโรคไข้ป่า (ไข้ทรพิษ) ระบาด ทำให้คนงานก่อสร้างเจ็บป่วยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การก่อสร้างไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลงได้ นายจื่อถิ่นจึงได้ระลึกลงถึงเทพเจ้าหลิติ และได้บนบานขอพรจากท่าน รวมทั้งได้ขอตำรับยามารักษาคนงานจนหาย ทำให้งานก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้นในที่สุด เขาจึงได้ร่วมกับนายเมี้ยวเหงียน แซ่หังฮ้อ และนายกวง แซ่หลิว ซึ่งเป็นชาวฮากกา รวมทั้งได้รับเงินบริจาคจากชาวจีนฮากกาอีกหลายท่าน ร่วมกันสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้น เพื่อประดิษฐานเทพหลิติไว้เป็นที่สักการบูชาและขอพร เพราะพวกเขาเชื่อว่า เทพเจ้าหลิติได้อำนวยพรให้คนงานเหล่านั้นหายเจ็บป่วยจากโรคไข้ป่า

ชาวจีนฮากกา หรือจีนแคะ (客家人 KE JIA REN) เป็นชาวจีนกลุ่มหนึ่งของชาติพันธุ์ฮั่น มีการตั้งถิ่นฐานกระจายไปในหลายมณฑลของประเทศจีนได้ ได้แก่ มณฑลกวางตุ้ง มณฑลฮกเกี้ยน และมณฑลเจียงซี โดยใช้ภาษาจีนฮากกา ด้วยสาเหตุสงครามและความแห้งแล้ง มีชาวจีนฮากกา กลุ่มหนึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของสังคมไทย ลูกหลานของพวกเขาก็เรียกตนเองว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา ซึ่งปัจจุบันได้กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะภาคใต้และภาคกลางเป็นหลัก สุรเชษฐ์ ศรีสุชาติ (2559, น. 13) ได้กล่าวว่า การเข้ามาอาศัยในกรุงเทพมหานครของชาวจีนฮากกาพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮากกาในกรุงเทพมหานครได้อย่างชัดเจน คือ ชาวจีนฮากกาในกรุงเทพมหานครได้สร้างศาลเจ้าหลายแห่งที่มีความเก่าแก่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ได้แก่ ศาลเจ้าซาในเก็ง ตั้งอยู่ที่ย่านท่าดินแดง เขต

คลองสาน บริเวณโดยรอบศาลเจ้าอยู่ใกล้ชิดกับ “คลองแคะ” ยังมีย่านพักอาศัยของชุมชนชาวจีนฮากกาจำนวนมาก ทั้งยังปรากฏหลักฐานจากการสำรวจศาลเจ้าโรงเกือกตั้งอยู่ที่ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ด้วย ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวเป็นศูนย์รวมสำหรับชาวจีนฮากกาก่อนที่จะมีสมาคมฮากกาในประเทศไทย ชุมชนชาวจีนฮากกานิยมจัดงานที่ศาลเจ้าในวันสำคัญ ชาวจีนฮากกาเป็นนักรักนุรักษ์นิยมไม่ค่อยสื่อสารกับคนภายนอก คงสืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของตนมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวแห่งนี้มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน จุดเด่นของศาลเจ้าแห่งนี้คือ การขอยาเพื่อรักษาสุขภาพ โดยใช้วิธีการเสี่ยงเซียมซีอธิษฐานขอตัวยาจากเทพหลีตี้ หากผลของยาออกมาประการใด ก็หมายถึงเทพหลีตี้ได้มอบตำรับยาชุดนั้นให้แก่ผู้ป่วย เสมือนว่าท่านได้ตรวจรักษาให้แล้ว สามารถทำให้ผู้ป่วยได้รักษาทั้งกายและใจ ศาลเจ้าแห่งนี้ยังมีศาลเล็ก ๆ ประดิษฐานป้ายชื่อของบรรพบุรุษ เพื่อสะดวกต่อการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานของครอบครัวให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวมีความหมายอย่างลึกซึ้งและมีสาระสำคัญที่ควรศึกษาหลายประการ อีกทั้งยังมีบทบาทต่อสังคมไทยอย่างมาก ผู้ศรัทธาจำนวนมากนิยมนำไหว้เจ้าและสะเดาะเคราะห์ที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาในสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาคงจะช่วยให้เกิดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และผลการศึกษาก็สามารถใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวัฒนธรรมจีนในประเทศไทยต่อไปด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครที่มีต่อสังคมไทย

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของศาลเจ้าในสังคมไทย ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย

ความเชื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในวัฒนธรรมสำหรับสังคมไทย เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับมนุษย์และมีความสำคัญในชีวิตของมนุษย์ ความเชื่อจำแนกได้ 6 ประการ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตาย ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคตามวิธีดั้งเดิม ความเชื่อเกี่ยวกับการพยากรณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับครว้เรือน ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร และความเชื่อเกี่ยวกับการสูญเสียและการได้กลับคืน ความเชื่อมีความสำคัญมากในชีวิตประจำวัน มีผลต่อจิตใจของผู้ศรัทธา สามารถแยกออกได้ 6 ข้อ ได้แก่ ทำให้เกิดความมั่นใจ เกิดพลัง เกิดการสร้างสรรค์ เกิดความสามัคคี เกิดสิ่งที่เป็นรูปธรรม การนับถือศาสนา และเกิดฤทธิ์ทางจิตใจ ความเชื่อส่วนใหญ่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข

พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่ทำพิธีหรือการจัดกิจกรรมตามกฎเกณฑ์ของความเชื่อที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ความหมายของแต่ละความเชื่อไม่เหมือนกัน ทำให้การจัดพิธีกรรมของแต่ละความเชื่อมีความแตกต่างกัน ขั้นตอนของการจัดพิธีกรรมในปัจจุบันนิยมจัดเป็นแบบง่าย ๆ ตัดสิ่งที่ไม่ซับซ้อนและยากออกไป การจัดพิธีกรรมมีจุดประสงค์เพื่อให้ส่งผลที่ดีต่อบุคคลในสังคมไทย ทำให้ผู้ศรัทธาที่มีความเชื่อเกิดความหวังและความสุขในการดำรงชีวิตหลังเข้าร่วมพิธีกรรม

2. บทบาทของศาลเจ้าในสังคมไทย

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสถานการณ์ของสังคม ซึ่งเป็นฝ่ายที่กำหนดบทบาทของคนใดคนหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในสังคม

บทบาทของศาลเจ้าคือการทำหน้าที่ของศาลเจ้าผ่านความเชื่อและการจัดพิธีกรรมที่ส่งผลดีต่อบุคคลและสังคม ศาลเจ้าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในสังคมไทย ทำให้ผู้ศรัทธามีคุณธรรม ควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมของตนให้ถูกต้องดีงาม ศาลเจ้าและเทพเจ้าจะส่งความสุขให้แก่ผู้ศรัทธา ทำให้เกิดความสบายใจและจิตใจเข้มแข็ง มีกำลังใจต่อสู้ปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังมีบทบาทช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของชุมชนในสังคมไทย ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนไทย และอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมของสังคมไทยให้คงอยู่ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในประเทศไทย 1 แห่ง โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาวิจัยความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ตั้งอยู่ที่ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้ได้ก่อสร้างและมี

ประวัติมาอย่างยาวนานถึง 120 ปี เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ ความเชื่อ การประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและสังคมไทยอย่างเด่นชัดด้วย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร และผู้มีความเชื่อ ความศรัทธาที่เข้ามากราบไหว้บูชาเทพเจ้าหลิตี และเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ในศาลเจ้า ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในสมาคมฮากกา เจ้าของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ผู้ดูแลศาลเจ้า ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ขายของอยู่บริเวณศาลเจ้า และผู้ศรัทธาหรือนักท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ตามที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัย

ลำดับ	ประเภทของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง
1.	เจ้าหน้าที่ในสมาคมฮากกา	1	เจาะจง
2.	เจ้าของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว	1	เจาะจง
3.	ผู้ดูแลศาลเจ้า/ผู้ประกอบพิธีกรรม	3	เจาะจง
4.	ผู้ขายของอยู่บริเวณศาลเจ้า	5	เจาะจง
5.	ผู้ศรัทธาหรือนักท่องเที่ยว	20	บังเอิญ
	รวม	30	

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลา 10 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เริ่มศึกษาเก็บข้อมูลจนถึงลงพื้นที่เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการวิจัย

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ เชื่อมั่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยไม่ต้องมีเหตุผลใดมาพิสูจน์ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมองเห็น จับต้องได้หรือไม่ก็ตาม ผู้ที่เชื่อถือจะเชื่อว่ามียุ่จริง และสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ศรัทธา ช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ จิตใจผ่องใส ความเชื่อในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีอยู่หลากหลาย เช่น ความเชื่อด้านการขออายุเพื่อรักษาสุขภาพ การขอบุตร การแก้ปีชง การขอโชคลาภ และการบูชาบรรพบุรุษ เป็นต้น

2. พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของความเชื่อหรือขนบธรรมเนียมประเพณี การจัดพิธีกรรมประกอบด้วยขั้นตอนอย่างซับซ้อน เพื่อขอพรจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของความเชื่อต่าง ๆ ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการไหว้เจ้า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญของศาลเจ้า ซึ่งเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของศาลเจ้าแห่งนี้ได้อย่างชัดเจน

3. ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว หรือ ศาลเจ้าหลี่ตี้เบี้ยว (ปรากฏในหนังสือบางเล่ม) หมายถึง อาคารสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานเทพเจ้าหลี่ตี้ เป็นเทพเจ้าองค์ประธานพร้อมด้วยเทพเจ้าองค์อื่น ๆ และมีการจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตี้ตามความเชื่อ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในวิจัยนี้เจาะจงศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่ตั้งอยู่บนถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เท่านั้น

4. บทบาทของศาลเจ้า หมายถึง การกระทำตามสถานการณ์ที่สังคมกำหนดไว้ ทำตามหน้าที่ของตน บทบาทของศาลเจ้าในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง บทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบุคคลและสังคมไทย ที่แสดงให้เห็นผ่านความเชื่อและการจัดพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ซึ่งทำให้ผู้ศรัทธามีจิตใจเข้มแข็งหลังจากการสักการะเช่นไหว้ และช่วยเสริมสร้างความสามัคคี สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนไทย และสืบทอดวัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าในสังคมไทยให้คงอยู่ต่อไป

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Document Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

3. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ในสมาคมฮากกากรุงเทพมหานคร เจ้าของศาลเจ้า ผู้ดูแลศาลเจ้า/ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ชายของอยู่บริเวณศาลเจ้า และศรัทธาหรือนักท่องเที่ยว

4. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์จำนวน 20 ข้อ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 2 ข้อ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ

5. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว

6. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้านความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

7. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้านบทบาทของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

8. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบและเข้าใจความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

2. ทำให้ทราบและเข้าใจบทบาทศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

3. ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในศึกษาการอนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่วัฒนธรรมด้านความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าในประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นหาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

- 2.1.1 ความหมายของความเชื่อ
- 2.1.2 ลักษณะของความเชื่อ
- 2.1.3 ประเภทของความเชื่อ
- 2.1.4 ความสำคัญของความเชื่อ

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

- 2.2.1 ความหมายของพิธีกรรม
- 2.2.2 องค์ประกอบของพิธีกรรม
- 2.2.3 ประเภทของพิธีกรรม
- 2.2.4 ความสำคัญของพิธีกรรม

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

- 2.3.1 ศาลเจ้าเงินในประเทศไทย
- 2.3.2 ประวัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว
- 2.3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมในประเทศไทย
- 2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และสังคมในทุกด้าน เกิดควบคู่มาพร้อมกับสังคมมนุษย์ ตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีความคิดต่อสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และยึดถือ ปฏิบัติ สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ศาลเจ้าก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีการผสมผสานกับความเชื่ออื่น ๆ และแสดงออกให้เห็นในรูปของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาประกอบขึ้น เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมทางความเชื่อของตนและรวบรวม

คนที่มีความเชื่อเดียวกันเป็นกลุ่ม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของนักวิชาการต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจและใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของความเชื่อ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ ดังนี้

อภิวัฒน์ สุธรรมดี (2558, น. 142) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ยอมรับนับถือและปฏิบัติสืบทอดกันมา สิ่งที่ยึดถือนั้นอาจเกิดจากความรู้สึกหรือเกิดจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผลหรือไม่ก็ได้

ยุพิน เข็มมุกด์ (2554, น. 19) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับสิ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของคน ต่ออำนาจที่เหนือธรรมชาติ มีทั้งผลดีและผลร้ายที่เกิดขึ้นกับคน ถึงแม้พลังนั้นไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ แต่คนเราก็ได้มีการยอมรับและให้ความเคารพ

ฐาปณี พิมพลักษณ์ (2549, น. 15) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ หมายถึง ความเห็นจริงด้วย เช่น ในแง่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เน้นหลักการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ให้รู้จักกำจัดความทุกข์เดือดร้อนด้วยการพิจารณาให้เห็นต้นเหตุของความทุกข์แล้วก็ปฏิบัติให้ถูกทาง ไม่ให้เชื่อถือเรื่องต่าง ๆ อย่างงมงายไร้เหตุผล

เจริญ ต้นมหาพราน (2547, น. คำนำ) ได้กล่าวว่า ความเชื่ออยู่กับมนุษย์ตั้งแต่โบราณ โดยมีความเชื่อพอสรุปเป็นหลักใหญ่ 2 ประการ ประการที่หนึ่ง ความเชื่อถือในธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ ภูเขา แม่น้ำ ทะเล ลม ฯลฯ เป็นผู้ดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในโลกมนุษย์ ประการที่สอง ความเชื่อถือในเรื่องดวงวิญญาณ และความตาย ซึ่งความเชื่อถือทั้งสองประการเป็น บ่อเกิดของความเชื่อแบบเทวนิยม คือ ความเชื่อ นับถือเทพเจ้าว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ มนุษย์สามารถติดต่อกับเทพเจ้าเพื่อขอสิ่งที่ปรารถนาด้วยวิธีเช่นสรวงบูชาในเวลาต่อมา

ชนิษฐา จิตชินะกุล (2545, น. 33) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ คือ การที่มนุษย์ยอมรับนับถือหรือเกิดการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และสบายใจในชีวิต อาจจะมีเหตุผลพอเพียงต่อการยอมรับหรือไม่ก็ได้ การยอมรับเรื่องนี้จะมีการแสดงออกทางกายหรือทางใจ

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือยึดมั่นในสิ่งต่าง ๆ ที่อาจมีตัวตนจริงหรือไม่ก็ตาม แต่มนุษย์เชื่อว่า สิ่งเหล่านั้นมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของตนในทุกด้าน และความเชื่อยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมที่ทำให้เกิดขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่ติงามของสังคมที่มนุษย์แสดงออกมาทางกายวาจาหรือใจ

2.1.2 ลักษณะของความเชื่อ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ ดังนี้

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2560, น. 1) ได้กล่าวว่า ลักษณะของความเชื่อคือความเชื่อมโยงกันระหว่างสิ่งที่เป็นธรรมชาติกับสิ่งที่เป็นเหนือธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันกันในความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ตั้งแต่มนุษย์เริ่มมีความคิดพิจารณาสิ่งที่พบรอบตัวเองจนถึงปัจจุบัน

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2550, น. 132-133) กล่าวว่า ลักษณะของคติความเชื่อนั้นมีแนวทางการพิจารณา 3 ส่วน แต่ละส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างน่าสนใจ องค์ประกอบ 3 ส่วนนี้ ได้แก่ (1) ตำนานปรัมปราหรือเรื่องเล่า มักถ่ายทอดจากคำบอกเล่าจากรุ่นหรือที่เรียกว่าวรรณกรรมมุขปาฐะ (2) ประเพณีพิธีกรรม กิจกรรมหรือการเล่นที่เสริมเรื่องเล่า (3) สัญลักษณ์อันเป็นเครื่องหมายที่อาจเป็นวัตถุหรือสื่อผัสสะทั้งรูป รส กลิ่น เสียง เพื่อตอกย้ำความศักดิ์สิทธิ์น่าเลื่อมใส

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2546, น. 256) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อว่าเป็นการยอมรับในอำนาจของสิ่งศักดิ์ เช่น ความเชื่อในอำนาจของภูต ผี ปีศาจ เทพเจ้า หรือวิญญาณที่มองไม่เห็นตน ซึ่งไม่ได้มีอยู่ในเฉพาะสังคมแบบโบราณเท่านั้น แต่ยังมีในสังคมสมัยใหม่ด้วย ในประเทศที่เจริญแล้วคนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาหลัก แต่ก็ยังมีคนอีกบางส่วนนับถือไสยศาสตร์ควบคู่ไปด้วย ซึ่งไสยศาสตร์จะเป็นไปในลักษณะของความเชื่อ

ชนิษฐา จิตชินะกุล (2545, น. 34) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อไว้ว่า เกิดจากความกลัว ความไม่เข้าใจสาเหตุ หรือไม่สามารถใช้คำอธิบายมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้ เช่น ฝนตก ฟ้าผ่า ฟ้าร้อง เป็นต้น และเกิดจากการที่มนุษย์มีพัฒนาการทางปัญญาแล้ว ต้องการให้สังคมมีความเป็นระบบระเบียบและความสงบสุข

กิ่งแก้ว อัดถากร และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2540, น. 662-663) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อมีความคล้าย ๆ กัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ (1) ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาสนาส่วนใหญ่ หรือศาสนาประจำชาติ เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลและอธิบายสิ่งที่ตนสงสัยได้อย่างแจ่มชัด มีระบบและเป็นตัวกำหนดพิธีกรรมไปถึงชีวิตของคนในชาติ (2) ความเชื่อสืบทอดกันมาตามประเพณี และถือปฏิบัติกันตามประเพณี บางครั้งไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2532, น. 54) ได้กล่าวว่าลักษณะของความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้ และทำความเข้าใจมาเป็นเวลานาน ซึ่งเชื่อว่าอำนาจลึกลับเหล่านี้เป็นผู้กระทำการต่าง ๆ ขึ้น และเพื่อเป็นการมิให้ถูกลงโทษ หรือเพื่อเป็นการเอาใจสิ่งลึกลับเหล่านี้ จึงได้ทำพิธีบูชาบวงสรวง เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล ทำให้เกิดขึ้น มนุษย์จึงตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า ความเชื่อมีลักษณะที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธได้ มีความผูกพันกับชีวิตของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา จนแยกไม่ออกเปรียบเสมือนเครื่อง

ควบคุมความประพฤติและศีลธรรม เป็นเครื่องชี้ทางดำรงชีวิตทั้งทางเกษตรกรรม การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การบริโภค เป็นต้น

2.1.3 ประเภทของความเชื่อ

นักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทของความเชื่อไว้หลายลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ ดังต่อไปนี้

ประเภทของความเชื่อ (2556, ออนไลน์) ได้กล่าวถึง ความเชื่อของมนุษย์มีอยู่มากมาย แต่ละภูมิภาคอาจจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม เราสามารถแบ่งความเชื่อออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ (1) ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดา คือ (1.1) ความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ (1.2) ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน (1.3) ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิมิต ผัน การประกอบพิธีต่าง ๆ (1.4) ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนและสัตว์ (1.5) ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา (1.6) ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ (1.7) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี (1.8) ความเชื่อเกี่ยวกับ นรก สวรรค์ ชาติ ภพ (1.9) ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย (2) ความเชื่อแฝงไว้ด้วยความกลัว คือ ความเชื่อถือโดยรู้สึกเกรงขามหรือกลัวในสิ่งที่เข้าใจว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถจะทราบด้วยเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ และสิ่งนั้นอาจจะให้ผลดีหรือผลร้ายแก่ผู้ที่เชื่อถือก็ได้

ฐาปนีย์ พิมพ์ลักษณ์ (2549, น. 18) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาของพุทธศาสนา ถ้าอยากได้ผลดี มีความสุข ก็ต้องเป็นคนดี ทำแต่สิ่งดี เป็นต้น (2) ความเชื่อเรื่องนรก - สวรรค์ มีความเชื่อไว้ว่า นรกและสวรรค์คือดินแดนที่มนุษย์จะต้องไปเกิดตามผลแห่งบาปบุญคุณโทษที่ทำไว้ (3) ความเชื่อเรื่องพระศรีอารียะ เป็นความเชื่อที่หวังจะพบกับความสุขในชาติหน้า (4) ความเชื่อที่เกี่ยวกับผี ได้แก่ ผีชั้นปกครอง ผีบรรพบุรุษ ผีร้าย เป็นต้น

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2546, น. 124-125) ได้สังเคราะห์ความเชื่อไว้ 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (1) ความเชื่อตามวงจรชีวิตของมนุษย์ เช่น การเกิด การตาย การแต่งงาน และการเดินทาง (2) ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เรื่องการทำคุณไสย ภูตผี การปฏิบัติทางมายาการ (3) ความเชื่อในจักรวาลวิทยาและโลกมนุษย์ เช่น ดินฟ้าอากาศ การล่าสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์ (4) ความเชื่อเบ็ดเตล็ด คือ ความเชื่อทั่วไปที่ไม่จัดเป็นอยู่ในประเภทที่กล่าวมา

สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ (2542, น. 984-985) ได้จำแนกความเชื่อออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธิและศาสนา (2) ความเชื่อทางไสยศาสตร์ (3) ความเชื่อที่เกี่ยวกับจริยวัตร (4) ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้านและการปัดเป่ารักษาไข้ ความเชื่อทั้ง 4 ประเภทนี้ อาจผสมผสานกันอยู่ในเรื่องเดียวกันมากกว่า 1 ประเภท เช่น ความเชื่ออันสืบเนื่องจากศาสนา อาจมีความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธินิยมดั้งเดิมและไสยศาสตร์ปนอยู่ด้วย เป็นต้น

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงประเภทของความเชื่อสรุปได้ว่า ความเชื่อสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท ได้แก่ (1) ความเชื่อในวงจรชีวิตของมนุษย์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งงาน (2) ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้เจ้า (3) ความเชื่อในจักรวาลวิทยาและโลกมนุษย์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการล่าสัตว์ (4) ความเชื่อในการปิดเป่ารักษาไข้ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพร

2.1.4 ความสำคัญของความเชื่อ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อไว้ ดังนี้

สัญญากร นิลกาญจน์ (2561, น. 15) ได้กล่าวว่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดจากความกลัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องนำเครื่องสักการบูชามาถวายบูชาเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ความสบายใจ เกิดความมุ่งมั่น และพลังในการดำเนินชีวิต จึงทำให้มนุษย์มีความความสัมพันธ์กับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติโดยใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อเข้าสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง

ประโยชน์เกี่ยวกับความเชื่อ (2559, ออนไลน์) ได้กล่าวถึง ความเชื่อในสังคมมีบทบาทหน้าที่ต่อมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นประโยชน์ของความเชื่อ ดังนี้

1. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
2. ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
3. ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์
4. ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
5. ความเชื่อทำให้เกิดสิ่งที่เป็นรูปธรรม
6. ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา
7. ความเชื่อทำให้ศาสนามั่นคง
8. ความเชื่อทำให้เกิดผลทางใจ

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และ สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2546, น. 136) ได้กล่าวว่า การนับถือความเชื่อเดียวกันสามารถสร้างความผูกพันซึ่งกันและกัน ระหว่างคนที่มีอำนาจพิเศษกับคนที่ไม่มี เช่น กินอาหารร่วมกัน หรือนำเลือดของทั้งสองมาผสมกัน จะทำให้สถานะของคนในสังคมมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ความเชื่อใจกลางในสังคมต่าง ๆ มีบทบาทพอสมควรในชีวิตประจำวัน สิ่งที่พบในชีวิตบางอย่างมีอันตรายสำหรับมนุษย์ แต่อาศัยความเชื่อทำให้มนุษย์ไม่ฝ่าฝืน เช่น อย่าจับคางคก จะทำให้เป็นหูด

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546, น. 24) ได้กล่าวว่า ความเชื่อเป็นสิ่งที่สนับสนุนความหวังของคนในสังคม สามารถกระตุ้นพลังในการพัฒนาตนเองเพื่อทำให้ชีวิตดีขึ้น นอกจากนี้

ความเชื่อยังสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ทำให้คนในสังคมนั้นรวมใจเป็นหนึ่งเดียวกัน

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่อมีประโยชน์ทั้งต่อบุคคลและด้านสังคม ความเชื่อสามารถช่วยสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่สิ่งที่ตนเกรงกลัวหรือเคารพนับถือ เกิดพลังในการปฏิบัติงาน ให้กำลังใจแก่ผู้นับถือให้ประสบความสำเร็จได้ง่าย นอกจากนี้ ความเชื่อยังทำให้คนในสังคมที่มีความเชื่อในเรื่องเดียวกันมีความสามัคคีกัน ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละกลุ่มในสังคมให้แนบสนิยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคม ทำให้สังคมของมนุษย์มีความเพลิดเพลินและมีสีสันยิ่งขึ้น

จากความคิดเห็นของนักวิชาการที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า ความเชื่อเกิดขึ้นจากการยอมรับนับถือบางสิ่งบางอย่างของมนุษย์ และส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เสมอ ความเชื่อในสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อที่มนุษย์มีต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อในผีบรรพบุรุษ ความเชื่อในเทพเจ้า เป็นต้น ความเชื่อที่มนุษย์ต่อธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับยารักษาโรค การคาดการณ์ อาชีพ เป็นต้น และความเชื่อที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ เช่น ความฝัน การเกิดการตาย เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน และยังเป็นบ่อเกิดของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคมอีกด้วย

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงความเชื่อ การยอมรับ นับถือที่มนุษย์มีต่อสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อที่ไม่เหมือนกันจะทำให้พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาความหมายของพิธีกรรม ลักษณะของพิธีกรรม ความสำคัญของพิธีกรรม และประเภทของพิธีกรรม ดังต่อไปนี้

2.2.1 ความหมายของพิธีกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของพิธีกรรมไว้ ดังนี้

ปัญญา นันทะภิกขุ (2561, น. 4) กล่าวว่า พิธี คือ งานที่จัดทำขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อความศักดิ์สิทธิ์หรือความเป็นสิริมงคล เป็นต้น หรือพิธีกรรมหมายถึง การบูชา รูปแบบ หรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

วันดี จันทรประดิษฐ์ (2552, น. 1) กล่าวว่า พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่มนุษย์ปฏิบัติตามความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนาของตนเอง สืบทอดต่อกันมา เป็นกิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติพิธี ซึ่งส่วนมากมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตประจำวัน

สุริยา รัตนกุล (2549, น. 1) กล่าวว่า พิธี เป็นงานที่จัดขึ้นตามลัทธิหรือความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคล เป็นต้น เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีมงคลสมรส พิธีประสาทปริญญา แบบอย่าง ธรรมเนียม เช่น ทำให้ถูกพิธี ดังนั้น พิธีกรรมจึงหมายถึง การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

ฐานี พิมพ์ลักษณ์ (2549, น. 9-10) ได้กล่าวว่า พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตน ไม่ว่าจะเป็ศาสนาใด ๆ ก็ตาม ต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตนตามความเชื่อและความศรัทธา ถือเป็นกิจกรรมบูชา หรือการปฏิบัติในการทำพิธีอันล้วนแต่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันทั่วไป และอ้างถึงความเชื่อเก่าแก่ของชาวบ้านในหมู่บ้านชนบททั้งสิ้น ทั้งยังบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของบุคคลผู้อยู่ในสังคมนั้น ๆ พิธีกรรมนั้นมีการพัฒนารูปแบบอยู่เรื่อย ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับผู้คนในแต่ละถิ่นฐาน โดยมักจะผสมผสานระหว่างพิธีที่มีอยู่เดิมกับของใหม่ซึ่งเข้ามามีบทบาท

เฉลิมรัฐ ขนอม (2544, น. 11) กล่าวว่า พิธีกรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีระเบียบพิธีและเป็นขั้นตอน โดยมีความมุ่งหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์นำมาซึ่งความปรารถนาในสิ่งที่ต้องการ

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงความหมายของพิธีกรรมสรุปได้ว่า พิธีกรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่ออย่างชัดเจน การประพฤติปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีระเบียบพิธีและเป็นขั้นตอน คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีรูปแบบหลากหลาย เช่น การบูชา การเฉลิมฉลอง และการสืบทอด เป็นต้น

2.2.2 องค์ประกอบของพิธีกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของพิธีกรรมไว้ ดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ (2560, น. 220-230) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในพิธีกรรม ทุกอย่าง ต้องตรงตามต้นแบบ เนื่องจากพิธีกรรมเป็นสื่อที่เข้มงวดและเป็นทางการ การสื่อสารในรูปแบบพิธีกรรมเป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามต้นฉบับ

สุริยา รัตนกุล (2549, น. 2-3) กล่าวถึงองค์ประกอบของพิธีกรรมไว้ 2 ประการ ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์และความสูงส่ง การทำพิธีต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ พิธีศักดิ์สิทธิ์จึงจะเป็นพิธีกรรมที่ประสิทธิ์ประสาทความสำเร็จให้กับผู้ทำพิธีและผู้ร่วมพิธี ถ้ามีการทำผิดในพิธีกรรม ผิดเวลา ผิดสถานที่ จะถือว่าพิธีไม่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นพิธีแตก

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2546, น. 278-279) กล่าวว่า พิธีกรรมในสังคมปัจจุบันถือเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อมีกิจกรรมทางศาสนา การแนะนำสมาชิก หรือในเวลารับตำแหน่งก็มักจะมีพิธีกรรมประกอบกิจนั้น ๆ และพิธีกรรมอาจปรากฏในรูปลักษณะของการเดินรำ

ทำเพลง การเลี้ยง การสังเวย ฯลฯ องค์ประกอบพิธีกรรมมักจะมีทั้งการสวด การขับร้อง กิริยาท่าทาง ลูกนั่ง เดินเหิน การแห่แหวน พร้อมอุปกรณ์เครื่องยศ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ

ธิดา โมสิกรัตน์ และจำนงค์ ทองประเสริฐ (2544, น. 10-12) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การเช่นสรวง การกินเลี้ยง และการละเล่นอย่างรื่นเริง การละเล่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่แยกไม่ออกจากพิธีกรรม เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อที่แสดงออกที่สนุกสนาน เช่น ต้นกำรำเคียว และเพลงที่เกี่ยวกับการเก็บเกี่ยว มนุษย์เชื่อว่าถ้าประกอบพิธีกรรมด้วยการเช่นสรวงบูชาสิ่งที่มีอำนาจ สิ่งนั้นย่อมจะดลบันดาลหรือช่วยให้มนุษย์บรรลุตามความเชื่อและความต้องการ

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงองค์ประกอบของพิธีกรรมสรุปได้ว่า องค์ประกอบของพิธีกรรมมีทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เป็นเรื่องที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้พิธีกรรมมีความสมบูรณ์และเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย การจัดพิธีกรรมส่วนใหญ่จะมีการเช่นสรวงบูชา ขั้นตอนการทำพิธี และสิ่งที่แฝงอยู่ในเบื้องหลังของพิธีกรรม คือ ความศักดิ์สิทธิ์และความสูงส่ง เป็นความต้องการของมนุษย์ ทำให้การจัดพิธีกรรมมีความลึกซึ้งมากขึ้น

2.2.3 ประเภทของพิธีกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประเภทของพิธีกรรมไว้ ดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 17-19) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมในสังคมสมัยใหม่สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) พิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากพิธีกรรมทางศาสนาเป็นต้นแบบของพิธีกรรมอื่น ๆ และมีมาอย่างยาวนาน ควบคู่กับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ (2) พิธีกรรมประชาชน เป็นพิธีกรรมประเภทที่ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นพิธีกรรมที่ตัดมิติ “ความศักดิ์สิทธิ์แบบศาสนา” ออกไปและกลายมาเป็นเรื่องทางโลกโลกีย์มากขึ้น เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง อาทิ การเลือกตั้ง การฉลองวันชาติ พิธีสาบานตัวเข้ารับตำแหน่งหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวกับสันติภาพการต่าง ๆ เช่น พิธีเปิดซีเกมส์ (3) พิธีกรรมแห่งช่วงชีวิตสำหรับสังคมในอดีต พิธีกรรมที่จัดขึ้นสำหรับในช่วงรอยต่อของชีวิตแต่ละช่วงอาจมีความชัดเจนมาก เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน เป็นต้น

กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม (2552, น. 9-10) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแยกประเภทออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท ได้แก่ (1) พิธีที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ พิธีเลี้ยงผี เป็นต้น (2) พิธีที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น การทำบุญบ้าน พิธีสิบสองเดือน เป็นต้น นอกจากนี้ พิธีกรรมยังแบ่งออกเป็นประเภทย่อยอีก 10 ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำวัน พิธีกรรมที่ปฏิบัติเป็นครั้งคราว พิธีการบวงสรวงพระภูมิเจ้าที่ พิธีการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสถิตชั่วคราว พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการชำระล้างบาป พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงราชบัณฑิตพราหมณ์หรือนักปราชญ์ในวาระสำคัญของผู้ประสงค์เป็นเจ้าภาพ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผู้ที่

ล่องลับไปแล้ว พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเบิกปฐมฤกษ์ด้วยการกระทำในฤกษ์ยามดีสำหรับสถานที่ทำงาน พิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมเฉพาะบุคคล และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอ้อนวอนพระเจ้า

LU PENG ZHI (2551, น. 48) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมของศาสนาเต๋าสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ พิธีกรรมหยาง (阳事 YANG SHI) การจัดพิธีกรรมเพื่อขอพร ขอให้อายุยืนยาว ขอให้ฝนตกตามฤดูกาล หรือการจัดพิธีกรรมในวันสำคัญเพื่อเฉลิมฉลองมีความสุขสนุกสนาน พิธีกรรมยิน (阴事 YIN SHI) การจัดพิธีกรรมเพื่อทำให้ผู้เสียชีวิตมีความสุข ทำบุญให้แก่วิญญาณ หรือการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2546, น. 100-105) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) พิธีกรรมผ่านภาวะ เป็นพิธีที่เป็นเครื่องหมายของความเปลี่ยนแปลงตำแหน่งทางสังคมของบุคคล ช่วยบุคคลและสังคมให้จัดการกับความเปลี่ยนแปลงขั้นตอนสำคัญในชีวิตได้ เช่น ตอนเกิด ตอนเข้าวัยรุ่น ตอนแต่งงาน และตอนตาย (2) พิธีกรรมแห่งความเป็นปึกแผ่น เป็นพิธีกรรมทำหน้าที่สนับสนุนเอกลักษณ์ของกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การเรียกร้องให้พลังอำนาจเหนือธรรมชาติมาป้องกันคุ้มครองชีวิต หรือเพิ่มผลผลิตและความอุดมสมบูรณ์ของพืชผล

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงประเภทของพิธีกรรมสรุปได้ว่า พิธีกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) พิธีกรรมทางศาสนาหรือความเชื่อ เช่น พิธีกรรมการกราบไหว้ บูชาเทพเจ้า การสวดมนต์ เป็นต้น (2) พิธีกรรมทางสังคม เช่น พิธีกรรมในวันสงกรานต์ พิธีกรรมเปิดกีฬาโอลิมปิก เป็นต้น (3) พิธีกรรมส่วนบุคคล เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน และพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย เป็นต้น

2.2.4 ความสำคัญของพิธีกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมไว้ ดังนี้

พิมุต รุจิรากุล (2554, น. 9) กล่าวว่า พิธีกรรมสามารถสื่อถึงความจริง เช่น การเคารพบูชา การไหว้ เป็นต้น เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความรู้สึกของมนุษย์ว่า มีความอ่อนน้อมหรือความเคารพต่อสิ่งหรือบุคคล และพิธีกรรมเน้นจิตใจเป็นสำคัญเพื่อให้เกิดความสบายใจและสร้างกำลังใจต่อมนุษย์ เนื่องจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมีแต่จิตใจสามารถสัมผัสได้เท่านั้น การประกอบพิธีกรรมจะให้ความหวังในสิ่งเหล่านั้น

วันดี จันทรประดิษฐ์ และนักวิชาการศาสนาชำนาญการ (2552, น. 1) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำที่มนุษย์สมมติขึ้น มีระเบียบวิธี เพื่อขอความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความสบายใจและมีกำลังใจดำรงชีวิตต่อไป

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปณฺโญ (2550, น. 10-11) ได้กล่าวว่า พิธีกรรมมีความสำคัญต่อสังคมมากสรุปได้ 3 ข้อ ได้แก่ (1) พิธีกรรมเป็นจุดรวมหรือนัดให้คนมารวมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีของกลุ่มคนที่มีความเชื่อหรือศรัทธาเดียวกัน (2) พิธีกรรมเป็นเครื่องนำศรัทธาให้คนเข้าถึงธรรมที่สูงขึ้นไป (3) พิธีกรรมเป็นสื่อธรรมให้คนได้ศึกษาเรียนรู้เข้าใจธรรม เข้าถึงธรรม และนำไปปฏิบัติเพื่อความสุข ความเจริญ ความสำเร็จของชีวิต

ธูปนิ พิมพลักษณ์ (2549, น. คำนำ) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นหนึ่งในลักษณะที่สะท้อนถึงความเชื่อของคนในกลุ่มชุมชนได้อย่างชัดเจนที่สุด พิธีกรรมยังเป็นอีกกลยุทธ์ที่จะช่วยเสริมสร้างความกตัญญู ความรัก และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชนโดยใช้ความเชื่อเป็นเครือข่ายประสาน ที่ดียิ่ง

ศิริพร ณ ถลาง (2548, น. 322) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมช่วยให้มนุษย์มีความมั่นคงทางใจ มีความสบายใจขึ้น เพราะพิธีกรรมมักเกี่ยวข้องกับการขอรับรองให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยเหลือในสิ่งที่มนุษย์ไม่มั่นใจ เช่น ขอฝน ขอให้ผลผลิตดี ขอให้หายเจ็บไข้ การจัดพิธีกรรมขึ้นเพื่อรักษาความเจ็บป่วยหรือขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้หายจากความลำบาก จึงนับว่าความเชื่อได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมสรุปได้ว่า พิธีกรรมมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์หลาย ๆ ด้าน พิธีกรรมสามารถช่วยให้บุคคลประสานความเข้าใจในชีวิตชุมชน สร้างความสบายใจและกำลังใจต่อมนุษย์ ให้ความหวังในสิ่งต่าง ๆ ช่วยสร้างอัตลักษณ์ร่วมของท้องถิ่น เป็นรูปแบบที่จะสื่อธรรมให้มนุษย์เข้าถึงธรรม และเป็นสัญลักษณ์ร่วมของชุมชน

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

ศาลเจ้าเงิน หมายถึง ศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเงิน เมื่อชาวจีนโพ้นทะเลอพยพออกจากบ้านเกิดสู่ประเทศไทย ได้นำความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าของตนมาด้วย เพื่อขอพรให้เกิดความสบายใจ และรวมใจของชาวจีน สถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าเงินในประเทศไทยเรียกว่า “ศาลเจ้าเงิน” แต่ละศาลเจ้ามีเทพประธานไม่เหมือนกัน แตกต่างกับวัดในพุทธศาสนาที่มีเฉพาะพระพุทธรูปที่เป็นรูปแทนพระพุทธรูปเจ้านั้น ทำให้ศาลเจ้าเงินทุกแห่งมีลักษณะเฉพาะของตน เช่น ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ประดิษฐานองค์เทพหลี่ตี้เป็นเทพประธาน ซึ่งเป็นเทพเจ้าเงินที่เด่นในการช่วยเหลือและชำนาญด้านการรักษาโรคภัยความเจ็บป่วย ทำให้ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวมีชื่อเสียงในด้านการขอพรเพื่อรักษาสุขภาพของผู้เจ็บป่วย ดังนั้น ศาลเจ้าเงินจึงมีบทบาทต่อสังคมในหลายด้าน เช่น เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของคนในสังคม และเป็นสถานที่สืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อ เป็นต้น

2.3.1 ศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงศาลเจ้าเงินในประเทศไทยไว้ ดังนี้

เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561, น. คำนำ) กล่าวว่า ศาลเจ้าจีนสร้างขึ้นโดยชาวจีนโพ้นทะเล เพื่อยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น พวกเขาสร้างศาลเจ้าขึ้นมาตามกลุ่มภาษาถิ่นของตน ซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีจุดประสงค์คล้ายกัน คือ เพื่อไว้กราบไหว้ สักการบูชาเทพเจ้าที่กลุ่มของตนนับถือ ดังนั้นจึงถือได้ว่า ศาลเจ้าจีนเป็นศูนย์รวมใจที่สำคัญของคนในชุมชน เป็นจุดรวมของสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ส่งผลดีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน ทำให้ศาลเจ้าจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2561, น. 3-5) กล่าวว่า ศาลเจ้าจีนและวัดจีนจะต้องปรากฏในชุมชนจีนเสมอ ด้วยสาเหตุเมื่อชาวจีนอพยพถิ่นฐานไปต่างแดน พวกเขาหวังว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มครองตนได้ จึงนิยมการสร้างศาลเจ้าจีนและวัดจีนในดินแดนใหม่ที่ตนไปตั้งถิ่นฐาน ในปัจจุบัน ศาลเจ้าจีนแต่ละกลุ่มสร้างขึ้นนั้นจะมีความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ยังคงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนแต่ละกลุ่มไว้ตามวัฒนธรรมความเชื่อของตน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแต้จิ๋ว กลุ่มกวางตุ้ง กลุ่มฮกเกี้ยน กลุ่มไหหลำ และกลุ่มฮากกา (จีนแคะ)

สกุณฑลา ปัญจกุล (2555, น. 7) กล่าวว่า ชาวจีนได้เข้ามาทำการค้าในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานว่า มีการสร้างศาลเจ้าจีนในไทย จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงได้ปรากฏหลักฐานของการสร้างศาลเจ้าจีน เช่น ศาลเจ้าปูนเถ่ากง ตั้งอยู่ที่ตลาดเรือ ตรงที่เรียกว่า “ตลาดปากคลองวัดเดิม” ซึ่งเป็นศาลเจ้าแบบธรรมดาขนาดใหญ่ จากนั้น ชาวจีนมักนิยมสร้างศาลเจ้าประเภทนี้ในบริเวณย่านการค้าขายโดยเฉพาะตลาด

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงศาลเจ้าจีนในประเทศไทยสรุปได้ว่า ชาวจีนสร้างศาลเจ้าจีนขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตามหลักฐานที่ปรากฏไว้ และนิยมสร้างที่จุดรวมของชุมชน คือ ตลาด ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนแต่ละกลุ่ม ในปัจจุบัน ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยสามารถแบ่งเป็น 5 กลุ่มตามภาษาพูด ได้แก่ ศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง ศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนไหหลำ และศาลเจ้าของกลุ่มชาวจีนฮากกา

2.3.2 ประวัติศาสตร์ของศาลเจ้าหลี่ตีเมี้ยว

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของศาลเจ้าหลี่ตีเมี้ยวไว้ ดังนี้

กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553, น. 52) กล่าวว่า ศาลเจ้าหลี่ตีเมี้ยวที่ถนนพลับพลาชัย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร สร้างขึ้นมา 100 กว่าปีแล้ว โดยกลุ่มชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย นำโดยนายจ้อถิ้น แซ่ฉี ซึ่งได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายใต้ แต่ประสบปัญหาเรื่องโรคไข้ป่าหรือไข้ทรพิษระบาด ทำให้คนงานก่อสร้างเจ็บป่วยเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การก่อสร้างทางรถไฟไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ นายจ้อถิ้นจึงได้ระลึกลี้ถึงเทพหลี่ตี

และได้บนบานขอพรจากท่าน รวมทั้งได้ขอตำรับยามารักษาคนงานจนหาย ทำให้งานก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้นในที่สุด เขาจึงได้ร่วมกับนายเมี้ยวเหียงย่น แซ่หลิว และนายกวง แซ่หลิว ซึ่งเป็นชาวฮากกา รวมทั้งได้รับเงินบริจาคจากชาวจีนฮากกาอีกหลายท่าน ร่วมกันสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้นมา

CHINA TOWN YAOWARACH (2552) ได้กล่าวว่า ศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยวสร้างขึ้นในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ชิง ราวปี พ.ศ. 2445 หลังจากนั้น 80 ปีต่อมาได้เกิดไฟไหม้ ทำให้สมาคมจีนฮากกาช่วยกันบำรุงรักษาสร้างขึ้นใหม่ เป็นอาคารสร้างแบบผสมผสานระหว่างศาลเจ้าและพระราชวัง มีถึงทั้งหมด 4 ชั้น ด้านล่างเป็นที่ตั้งศาลพระสังกัจจายน์ ชั้น 2 เป็นศาลองค์เทพหลีตี้ ชั้น 3 เป็นศาลองค์พระอรหันต์ต่าง ๆ และชั้นบนสุดเป็นศาลองค์เจ๊กเซียนฮ่องเต้ โดยทางที่จะขึ้นไปยังศาลเจ้านั้น ต้องขึ้นบันไดสูงแบบพระราชวังจีน ชุมประตูลศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยว เป็นชุมประตูลตรงเก้งเงินขนาดใหญ่ ด้านบนมีมังกรคู่ประดับอยู่ จุดเด่นของศาลเจ้าแห่งนี้ คือ การเสี่ยงเซียมซียา โดยผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจะมาเสี่ยงทายดู โดยจะมีทั้งเซียมซียาบุรุษ เซียมซียาสตรี เซียมซีเด็ก เซียมซียาหู ตา คอ จมูก ทั้งหมดจะเป็นยาสมุนไพรจีน มีหมอปประจำศาลเจ้าเป็นผู้อธิบายว่ารับประทานอย่างไร

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยวที่ตั้งอยู่ที่ถนนพลับพลาชัย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยวแห่งนี้ได้สร้างขึ้นมาในราวปี พ.ศ. 2445 โดยกลุ่มชาวจีนฮากกา (จีนแคะ) เพื่อเป็นสถาบันรวบรวมชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย แต่ในปี พ.ศ. 2525 ศาลเจ้าเกิดไฟไหม้ ทำให้ชาวจีนฮากกาช่วยกันสร้างขึ้นใหม่ ออกแบบเป็นศาลเจ้าผสมผสานกับพระราชวัง จุดเด่นของศาลเจ้าแห่งนี้ คือ การเสี่ยงเซียมซียา สำหรับให้ผู้เจ็บป่วยมาเสี่ยงเซียมซีเพื่อขอพรและขอการรักษาจากเทพเจ้าหลีตี้เมี้ยว ซึ่งผู้เจ็บป่วยสามารถรับยาที่ศาลเจ้าแห่งนี้ไปรักษาโดยไม่ต้องเสียค่ายา

2.3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเจ้าในประเทศไทย

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยไว้ ดังนี้

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 648) ได้ให้ความหมายของ “บทบาท” ว่า การกระทำตามบท ทำหน้าที่กำหนดไว้ หมายถึง การกระทำของบุคคลหรือสถาบันต่าง ๆ ทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ของสังคม

กองนโยบายและแผนงาน (2554, น. 12) ได้กล่าวว่า ศาลเจ้าจีน เป็นศาสนสถานของชาวจีนอยู่ทั่วไปในแหล่งชุมชนที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าและประกอบพิธีกรรมตามระบบความเชื่อ คำว่า ศาลเจ้าในภาษาจีนใช้คำว่า เมี้ยว (ออกเสียงตามภาษาจีนกลาง) ความหมายเดิมคือ สถานที่ชาวจีนเคารพนับถือบรรพบุรุษ สมัยปัจจุบันหมายถึง สถานที่ทำกิจกรรมทางศาสนาของส่วนรวม

ซุ่จื่อ อภิสุภาพ (2547) ได้กล่าวว่า การสร้างศาลเจ้าเงินด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ มีบทบาทต่อจิตใจของผู้ศรัทธา ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจ ศาลเจ้าเงินยังสามารถตอบแทนช่วยเหลือสังคม เช่นบริจาคสิ่งของต่าง ๆ ให้กับผู้ยากไร้ในสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินมักจะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างศาลเจ้าเงินทำให้สิ่งดีงามเหล่านี้ได้รับการสืบทอดเผยแพร่และอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

เจริญ ต้นมหาพราน (2547, คำนำ) ได้กล่าวถึงบทบาทของศาลเจ้าเงินในฐานะเป็นแหล่งความรู้ทั้งในทางประวัติศาสตร์และศิลปศาสตร์ของประเทศจีน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดและภูมิปัญญาของชาวจีนโบราณโดยเฉพาะเป็นแหล่งข้อมูลขั้นต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประชาชนจีน

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาทของศาลเจ้าเงิน หมายถึง ศาลเจ้าเงินทำหน้าที่ตามสถานภาพ ตำแหน่ง ข้อกำหนดขององค์กรหรือความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ศาลเจ้าเงินมีบทบาทเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดพลังใจ เป็นศูนย์รวมใจของชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านใกล้ชิดขึ้น เป็นสถานที่สืบทอดเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม สามารถสั่งสอนบุคคลในสังคม เป็นสถานที่ช่วยเหลือสังคม และเป็นแหล่งความรู้ในทางศิลปะด้านวัฒนธรรมของชาวจีน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าลี้ตีเมี้ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร โดยได้ค้นคว้าข้อมูลงานวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเงิน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทยในแง่มุมของตน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

ZHONG YULU (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าแม่ทับทิมวัดเกาะ ศาลเจ้าแม่ประตู และศาลเจ้าอำมาแก๊ง ทั้ง 3 แห่งนี้เป็นศาลเจ้าแม่ทับทิมและตั้งอยู่ในย่านเยาวราช มีรูปเคารพเงินทั้งหมด 17 รูป รูปเคารพหลัก คือ เจ้าแม่ทับทิม (มาจู) และมีรูปเคารพรองของเทพองค์อื่น ๆ ด้วย เจ้าแม่ทับทิมเป็นเทพเจ้าที่มีความเมตตาและมีพลังอำนาจมาก สามารถช่วยผู้คนในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านความปลอดภัย เดินทางไม่ประสบอุบัติเหตุ ด้านการค้าขาย

เจริญรุ่งเรือง ด้านการขอบุตร ผู้หญิงได้มีลูก ด้านขอให้พบคู่รัก ผู้ที่มากราบไหว้ได้พบคู่รัก ช่วยให้สุขภาพแข็งแรง ช่วยทำให้สบายใจ อุ่นใจ และทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจ ชาวจีนและชาวไทย เชื้อสายจีนจึงจัดตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมเพื่อแสดงความเคารพและจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศาลเจ้า ในวันปกติจะมีคนมากราบไหว้และจุดธูปบูชาด้วยผลไม้ ดอกไม้ ขนม และเผากระดาษเงินกระดาษทอง ส่วนวันเทศกาลของของแต่ละศาลเจ้าจะไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ศาลเจ้าแม่ทับทิมวัดเกาะมีวันเทศกาล 4 ครั้งเป็นประจำทุกปี ศาลเจ้าแม่ประดู่และศาลเจ้าอาม้าแก้งมีวันเทศกาล 3 ครั้ง ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลเจ้าแม่ทับทิมมีบทบาทอย่างมาก ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจและความสบายใจ

WEI SITONG (2560) ได้ศึกษาเรื่อง สีในสถาปัตยกรรม : เปรียบเทียบศาสนสถานจีนในไทยและจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในการใช้สีของสถาปัตยกรรมของจีนในไทยและจีน และเพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของความเชื่อกับวัฒนธรรมระหว่างการใช้สีของสถาปัตยกรรมจีนในไทยและจีน ผลการศึกษาพบว่า การใช้สีของสิ่งประดับในวัดจีนมีอย่างหลากหลาย มีสีแดงเป็นหลัก และประกอบด้วยสีฟ้า เหลือง เขียว สีขาวกับสีดำก็มีการใช้ในลวดลายหรือภาพประดับ แต่ไม่ได้ใช้เป็นพื้นใหญ่ และสีโต กิเลน หรือเทาเทียมมีการใช้สีเป็นสีเทาหรือสีดำล้วนสำหรับสิ่งประดับต่าง ๆ ในวัดจีน วัดจีนมีบรรยากาศแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองไม่ว่าจะเป็นภายในวิหารหรือภายนอกวิหาร การใช้สีของหลังคา เสาสิ่งประดับ และประติมากรรมก็มีสีหลากหลาย หลังคาสีเทาหรือสีดำ กำแพงเป็นสีเหลืองหรือเทา เสาเป็นแบบเสาสีแดงหรือเสาสีเทา สิ่งประดับหลายอย่างมักทำจากหิน ไม่มีการใช้สีเพิ่มเติม แต่ภายในวิหารต่าง ๆ การใช้สีของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายก็มีสีหลากหลาย ทำให้ผู้คนนึกถึงภาพความเจริญรุ่งเรืองของสวรรค์ การใช้สีของศาสนสถานจีนที่อยู่ในจีนกับไทยเหมือนและต่างกัน ความเหมือนกัน คือ มีการใช้สิ่งประดับกับประติมากรรมมีความเหมือนกัน เช่น โคมไฟสีแดงกับพระพุทธรูปสีทอง ความต่างกันอยู่ที่การใช้สีของหลังคา เสา ทำให้บรรยากาศของศาสนสถานมีความต่างกัน ศาสนสถานจีนในจีนมีการใช้สีเทากับสีดำเป็นหลัก สีแดง สีเหลือง สีเขียว ซึ่งเป็นสีสิริมงคล ศาสนสถานจีนในไทยมีการใช้สีส้ม สีแดง สีเขียวเป็นหลัก สีเทากับสีดำใช้น้อย ปัจจัยที่ทำให้การใช้สีของศาสนสถานจีนในจีนกับไทยมีความต่างกันคือความแตกต่างกันทางสภาพสังคม

จตุพร เพชรบุรณ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพจากรัฐฉานและสิบสองปันนามาอาศัยอยู่ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการเลือกวรรณกรรมที่ใช้ถวายในประเพณีทานธัมม์ และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนใน

บริบทของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีการทานธัมม์ 3 ลักษณะ ได้แก่ การทานธัมม์ส่วนบุคคล การทานธัมม์ส่วนรวมที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ และการทานธัมม์ที่รับอิทธิพลมาจากไทยยวน การทานธัมม์ส่วนบุคคล ได้แก่ การทานธัมม์ฆาตาคือเพื่อค้าชะตาต่ออายุของผู้ถวายการทานธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต การทานธัมม์สามสุ่มสี่ทัน การทานธัมม์มหาปาง การทานธัมม์กัมม์ การทานธัมม์ส่วนรวม ที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพคืองานตั้งธัมม์เวสสันดรซึ่งเป็นงานบุญใหญ่ของชุมชนที่ทุกคนครบถ้วนในชุมชนมีส่วนร่วม การทานธัมม์ที่รับอิทธิพลมาจากไทยยวน คือ การทานธัมม์อุทิศในการทำบุญครบ 100 วัน ของผู้เสียชีวิต ประเพณีทานธัมม์มีบทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท บทบาทในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา และบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและสร้างความมั่งคั่งของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ต่าง ๆ

LONG GAOYUN (2557) ได้ศึกษาเรื่องศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ: ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท มีวัตถุประสงค์เพื่อการก่อตั้งและพัฒนาการของศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ เพื่อศึกษาความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนผ่านการวางแผนผัง ทารตกแต่ง และรูปเคารพที่ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ และเพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อต่อชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อสร้างขึ้นโดยนายสมชายเฉยศิริในปี พ.ศ. 2534 ขยายขนาดศาลเจ้าในปี พ.ศ. 2539 จนถึงสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2543 การวางแผนผัง การตกแต่งใน การก่อสร้างอาคาร และการจัดตั้งรูปเคารพของศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อ เน้นแนวทางความสมดุลตามลัทธิเต๋า การประดับตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมแบบศิลปกรรมจีน สะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวจีน ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท้จื้อมีบทบาทต่อชุมชน เป็นสถานที่พึ่งทางจิตใจประกอบพิธีกรรมแก้ปีชงและพิธีทำบุญต่าง ๆ บทบาททางบันเทิงเป็นศูนย์กลางของชุมชนแห่งสำคัญของลัทธิเต๋าในประเทศไทย จุดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดชลบุรี

พระวิศิษฐ์ สุมน (2556) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการศึกษาคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้านหนองแวงโสกพระ และชาวบ้านหนองแวงโคตร ตำบลหนองแวงโสกพระ อำเภอกุดรัง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวอีสาน ผลการวิจัยพบว่า ชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดำรงชีวิตด้วยธรรมชาติและมีความกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องผีสิง จึงจัดพิธีกรรมการบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นปู่ตานั่นเอง เชื่อกันว่าท่านสามารถปกป้องคุ้มครอง สามารถขอโชคลาภและสิ่งที่ดีปรารถนา ประสบความสำเร็จ เป็นต้น คุณค่าของพิธีกรรมการบูชาปู่ตามีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านปัจเจกบุคคล ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่เชื่อถือ คุณค่าด้านครอบครัว ทำให้ครอบครัวเกิดความสามัคคี และถ่ายทอดความเชื่อการไหว้ผีบรรพบุรุษ คุณค่าด้านสังคม ส่งเสริมความสัมพันธ์

ระหว่างสมาชิกในสังคม ทำให้เกิดระบบระเบียบ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดขยันหมั่นเพียรของชาวบ้านและนำไปสู่การทำมาหากิน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทยสรุปได้ว่า ความเชื่อในสังคมไทยมีหลากหลายและแตกต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น ความเชื่อเกิดจากความกลัวต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ชาวบ้านแต่ละกลุ่มประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เพื่อขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือให้พร ค้ำครอง ป้องกันภัย ขอโชคลาภ และขอให้ประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนาไว้ เป็นต้น ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจต่อการดำรงชีวิต ส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าเงินและบทบาทของศาลเจ้าเงินในประเทศไทย เพื่อให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

SU SHENGYING (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า: กรณีศึกษา ตลาดน้อยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชน และผู้มากราบสักการะศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในตลาดน้อย ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าภายในตลาดน้อยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเพราะมีอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปีขึ้นไป ศาลเจ้าถือได้ว่าอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดน้อยมาตั้งแต่อดีต และศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ภายในตลาดน้อยแห่งนี้มีจำนวน 5 ศาล โดยการสร้างศาลเจ้าเกิดจากกลุ่มชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณตลาดน้อย จำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนฮากกา (จีนแคะ) และกลุ่มจีนไหหลำ ซึ่งการสร้างศาลเจ้าของชาวจีนกลุ่มนี้มีเหตุปัจจัยมาจากคติความเชื่อเรื่องเทพเจ้าจากกลุ่มจีนไหหลำ ซึ่งของเทพเจ้าองค์พระประธานที่ได้อันเชิญมาจากประเทศจีนและด้วยความเชื่อเรื่องเทพเจ้านั้นจึงทำให้คนที่ศรัทธาพากันมากราบไหว้ขอพรจากเทพเจ้ามาตั้งแต่อดีตและสืบทอดความเชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาศาลเจ้า 5 ศาลนี้ได้ปรากฏความเชื่อเรื่อง โชคลาภเงินทอง สุขภาพ ครอบครัว และการแก้ปี่ขง ความเชื่อทำให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมการบูชาเทพเจ้า เช่น ประเพณีเทศกาลกินเจและประเพณีเทศกาลหยวนเซียว สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าคือ บทบาทด้านสังคมที่มีการปลูกฝังให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ บทบาทด้านเศรษฐกิจ ศาลเจ้าถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จีน และยังช่วยให้ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี บทบาทด้านวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยถือว่าการมีอยู่ของศาลเจ้าถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อที่เข้มแข็งของคนไทยเชื้อสายจีนแห่งนี้และยังคงมีการสืบทอดให้คงอยู่สืบไป

แคทริยา อังทองกำเนิด (2561) ได้ศึกษาเรื่อง เจ้าพ่อทัพ : บทบาทของเจ้าพ่อทัพและประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพที่มีต่อชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพ่อทัพ ประเพณีแห่

เจ้าพ่อท้าว และวิเคราะห์บทบาทของเจ้าพ่อท้าว และประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ประวัติความเป็นมาของเจ้าพ่อท้าว องค์เจ้าพ่อท้าวลอยน้ำมายังบริเวณริมคลองสำโรง ด้วยบารมี และความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าพ่อท้าว ชาวบ้านจึงอัญเชิญเจ้าพ่อท้าวมาประทับ ณ ศาลเจ้าพ่อท้าวที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้น ผู้คนที่เดินทางผ่านไปมาทางน้ำหน้าศาลเจ้าพ่อท้าวจะต้องกราบไหว้ขอพรให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ บทบาทของเจ้าพ่อท้าว และประเพณีแห่งเจ้าพ่อท้าวที่มีต่อชุมชน พบว่า (1) บทบาทด้านการเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่คนในชุมชน ผู้คนมาขอพรจากเจ้าพ่อท้าวในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ขอให้ปกป้องคุ้มครองทั้งตัวเองและครอบครัวให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ขอให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ขอให้ค้าขายดี กิจการเจริญรุ่งเรือง ขอให้ขายที่ดินได้ ขอบุตร ขอให้มีความสุขแข็งแรง หรือหายเจ็บป่วยจากโรคที่เผชิญอยู่ ขอโชคลาภ ขอเรื่องการทำงาน (2) บทบาทด้านการควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในชุมชน เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อท้าวที่เล่าสืบต่อกันมาถึงเรื่องการลงโทษ ผู้ที่ลบลู่ดูหมิ่นเจ้าพ่อท้าวตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันนับเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าแสดงพฤติกรรมหรือใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมต่อเจ้าพ่อท้าว (3) บทบาทด้านการสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้แก่คนในชุมชน เจ้าพ่อท้าวเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ และในแต่ละปีจะมีการอัญเชิญเจ้าพ่อท้าวจากศาลเจ้าพ่อท้าวมาแห่ไปตามถนนสุขุมวิท เพื่อให้ผู้ศรัทธาเจ้าพ่อท้าวได้มีโอกาสสักการะอย่างใกล้ชิด (4) บทบาทด้านการให้ความเพลิดเพลินใจแก่คนในชุมชนในขบวนแห่เจ้าพ่อท้าว ประกอบด้วยขบวนต่าง ๆ เช่น ขบวนสิงโต ขบวนมังกร ขบวนโคมไฟ ขบวนธงที่ตกแต่งริ้วขบวน อย่างสวยงาม เป็นต้น ขบวนที่กล่าวมานี้สามารถสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้คนตลอดสองข้างทาง

สุภาภรณ์ แซ่ลิ่ม และชัชรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอดของศาลเจ้าจันทรมานิมปุดจ้อในบ้านควนงาช้าง ตำบลบางดี อำเภอยะยง จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอดของศาลเจ้าจันทรมานิมปุดจ้อ บ้านควนงาช้าง ตำบลบางดี อำเภอยะยง จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าจันทรมานิมปุดจ้อเป็นศาลเจ้าที่ได้รับความเคารพจากชาวบ้าน สำหรับสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้ศาลเจ้าดำรงอยู่ได้ คือ ความศรัทธาที่ชาวบ้านและศาลเจ้ามีตรงกัน โดยมีโครงสร้างอาคารของศาลเจ้าแหล่งประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านั้น มีเจ้าหน้าที่ในศาลเจ้าคอยช่วยเหลือชาวบ้าน และเมื่อชาวบ้านได้รับการตอบสนองที่พอใจจากทางศาลเจ้าก็จะเกิดการบอกเล่าส่งต่อไปยังคนภายนอก ศาลเจ้าจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของคนที่มีความศรัทธาตรงกันซึ่งทำให้ศาลเจ้าดำรงอยู่ได้ทุกวันนี้ เมื่อเวลาผ่านไปบริบทสังคมมีการเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่ศาลเจ้าตั้งอยู่ในสังคมชนบท แต่เมื่อเทคโนโลยีเข้าไปในชุมชน ศาลเจ้าก็จำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยเป็นการปรับตัวที่ยังคงลักษณะเดิมของศาลเจ้าเอาไว้ เป็นการปรับตัวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดความสะดวกในการปฏิบัติงาน และสร้างชื่อเสียงให้ศาลเจ้าเป็นที่รู้จักของสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น

ยุพิน เรื่องแจ้ (2552) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทศาลเจ้าในการธำรงอัตลักษณ์ของ คนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลพังโคน อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลพังโคนและเพื่อศึกษาบทบาทของ ศาลเจ้าในการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลพังโคน อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลพังโคน มีความเชื่อเกี่ยวกับ ศาลเจ้าจะเห็นได้จากการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ ต้นไม้มงคล และความเชื่อเกี่ยวกับ ภูต ผี ปีศาจ ถึงแม้คนจีนจะอพยพมาอยู่ประเทศไทยและรับวัฒนธรรมไทยไปบ้างแล้วก็ตาม แต่ก็ ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของจีนเอาไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า คณะกรรมการศาลเจ้ามี การจัดงานเทศกาลสมโภชบูชาประจำปี เพื่อเป็นการรักษาประเพณีอันดีงามและเพื่อเป็นการตอบ แทนบุญคุณของเทพเจ้าด้วย การอนุรักษ์และสอนวัฒนธรรมจีน ศาลเจ้ามีบทบาทสำคัญในการธำรง อัตลักษณ์ความเป็นจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลพังโคน เพราะเป็นสถานที่ถ่ายทอด เรื่องราวความคิด ความเชื่อ การแสดงบทบาทต่าง ๆ ผ่านประเพณี พิธีกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งตัวบุคคล เพื่อเป็นการต่อยอดให้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ได้อนุรักษ์และสืบทอดตลอดไป การผสมผสานวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความกลมเกลียวความสามัคคีในชุมชน โดยไม่มีการแบ่งแยก กลุ่มชาติพันธุ์

เรือนแก้ว ภาทรานุประวัติ (2551) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความต่อเนื่องและการ เปลี่ยนแปลงของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความต่อเนื่องและ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม และเพื่อศึกษาถึงผลกระทบทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีต่อศาลเจ้าจีนในจังหวัด สมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยว่า ศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงครามยังคง สามารถดำรงซึ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนและบทบาทสำคัญของศาลเจ้าจีนในหลายด้าน เช่น การเป็นที่พึ่งทางใจ การเป็นศาสนสถานที่ประดิษฐานรูปเคารพเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเป็น สถานที่ประกอบพิธีกรรมและเทศกาลสำคัญ การเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล การเป็นแหล่งศึกษา ศิลปกรรมวัฒนธรรมจีน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่ง มี ความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของทั้งตัวชาวจีนและของ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การสูญหายหรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรม/เทศกาล การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาคารศาลเจ้า การบริหารจัดการภายในศาลเจ้า บทบาทการเป็น ศูนย์กลางทางสังคมของชาวจีน การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของศาลเจ้า การอนุรักษ์และการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม อาทิ อุปรากรจีน (จิว) การใช้ภาษาจีน เป็นต้น

สุภาภรณ์ แซ่ลิ้ม (2559) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอด ของศาลเจ้าจีนในบ้านควนงาช้าง ตำบลบางดี อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

การดำรงอยู่ การปรับตัว การสืบทอดของศาลเจ้าจีนในบ้านควนงาซ่าง และความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้าจีนกับชุมชนบ้านควนงาซ่าง ตำบลบางดี อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่าการดำรงอยู่ของศาลเจ้าเกิดจากการที่ชาวบ้านและศาลเจ้ามีความเชื่อที่ตรงกัน ประกอบพิธีกรรมด้วยกันในศาลเจ้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเข้าทรงและประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีน เมื่อชาวบ้านมาใช้บริการ ศาลเจ้าก็จะมีการร่วมทำบุญกับทางศาลเจ้า โดยเงินทำบุญเหล่านั้นจะนำไปใช้ในการดำเนินการของศาลเจ้าต่อไป การปรับตัวของศาลเจ้าเป็นความพยายามในการคงรูปแบบเดิมให้มากที่สุด การปรับตัวบางส่วนของศาลเจ้าเกิดขึ้นเพื่อให้เข้ากับความจริงและเทคโนโลยี แต่ศาลเจ้าที่มีการวางแผนผู้สืบทอดไว้ เป็นศาลเจ้าที่ดำรงอยู่อย่างเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้าจีนกับชุมชน พบว่าศาลเจ้ากับชุมชนมีการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน ในด้านสังคมมีการช่วยเหลือและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังเป็นสถานที่พึ่งพอใจของคนในชุมชน และเป็นสถานที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าและบทบาทของศาลเจ้าในสังคมไทยสรุปได้ว่า ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยมีตั้งแต่สมัยอยุธยา ชาวจีนสร้างศาลเจ้าจีนขึ้นมาในประเทศไทยเพื่อถวายบูชาเทพเจ้าที่นับถือไว้ของตนเอง ขอให้ปกป้องคุ้มครองชีวิตของผู้ศรัทธาในดินแดนใหม่ ปัจจุบันนี้ ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มตามภาษาพูดของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มแต้จิ๋ว กลุ่มกวางตุ้ง กลุ่มฮกเกี้ยน กลุ่มไหหลำ และกลุ่มฮากกา (จีนแคะ) ความเชื่อที่เกี่ยวเทพเจ้าภายในศาลเจ้าแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่เป็นขอพรปกป้องคุ้มครอง โชคลาภเงินทอง และประสบความสำเร็จ เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยยังมีบทบาทเป็นศูนย์รวมของชุมชน ส่งเสริมความสามัคคีของคนในชุมชน พัฒนาการท่องเที่ยว และสืบทอดอนุรักษ์เอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ชาวจีนในสังคมไทย

บทที่ 3

ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวตั้งอยู่ที่ถนนพหลโยธิน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน สร้างขึ้นด้วยศรัทธาของชาวจีนฮากกา (จีนแคะ) มาเป็นเวลาถึง 120 ปี เป็นศาลเจ้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานของเทพหลี่ตี้ เทพแห่งยาที่ชาวจีนฮากกา รวมถึงคนไทยเชื้อสายจีนอื่น ๆ และคนไทยทั่วไปนับถือ เชื่อว่า ท่านสามารถคุ้มครองชีวิตมนุษย์ในหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพ ต่างพากันมากราบไหว้สักการะบูชาและขอพรจากท่านเป็นประจำ อีกทั้งศาลเจ้าแห่งนี้ยังคงรักษาความเชื่อ พิธีกรรม สถาปัตยกรรมที่เป็นศิลปะและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนฮากกาผสมผสานกับศิลปะและวัฒนธรรมไทยได้อย่างกลมกลืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโดยกำหนดประเด็นการศึกษาในบทนี้ ดังต่อไปนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

- 3.1.1 ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว
- 3.1.2 รูปเคารพของเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว
- 3.1.3 ลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

- 3.2.1 การขอให้มีความสุขที่ดี
- 3.2.2 การขอโชคลาภเงินทอง
- 3.2.3 การขอบุตร
- 3.2.4 การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง
- 3.2.5 การขอให้ประสบความสำเร็จในการเรียน
- 3.2.6 การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว
- 3.2.7 การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์
- 3.2.8 การแก้ปีชง
- 3.2.9 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา

3.3 พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

- 3.3.1 พิธีกรรมในวันเทวสมภพขององค์เทพ
- 3.3.2 พิธีกรรมในวันทิ้งกระจาด
- 3.3.3 พิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจ
- 3.3.4 พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

3.4 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

3.4.1 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ

3.4.2 การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม

3.4.3 ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

3.1.1 ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

1) ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในสาธารณรัฐประชาชนจีน

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในประเทศต่าง ๆ มีรากฐานมาจากความเชื่อในเทพหลี่ตี้ของชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีได้จำกัดเฉพาะชาวจีนฮากกาเท่านั้น และประวัติความเป็นมาของเทพหลี่ตี้มีความน่าสนใจมาก เนื่องจากเทพองค์นี้เดิมที่มีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา แต่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และคุณความดี เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป เห็นได้จากในคัมภีร์ของลัทธิเต๋าได้กล่าวถึงหลี่ท่งปิง (เทพหลี่ตี้) ว่าเป็นบุคคลในยุคราชวงศ์ถัง เกิดที่หมู่บ้านหลงฉุน (龙泉 LONG QUAN) ปัจจุบันอยู่ในเมืองหย่งเล่อ (永乐 YONG LE) มณฑลซานซี สาธารณรัฐประชาชนจีน (ดังภาพที่ 1) หลังจากที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว ชาวบ้านได้สร้างศาลหลี่จู่ (吕祖 LU ZU) ไว้ในหมู่บ้าน เป็นศาลเจ้าแห่งปรมาจารย์อาจารย์หลี่ เพื่อแสดงความเคารพต่อท่าน จนถึงสมัยราชวงศ์หยวน ฮองเต้ที่นับถือศาสนาเต๋าได้ส่งเสริม ท่านบูรณะ ให้ความอุปถัมภ์ศาสนาเต๋ามาก ส่งผลให้มีการสร้างศาลเจ้าเต๋าขึ้นทั่วสาธารณรัฐประชาชนจีนจำนวนมาก โดยเฉพาะในเมืองหย่งเล่อ ผู้ศรัทธาได้สร้างศาลหย่งเล่อ (永乐宫 YONG LE GONG) เพื่อประดิษฐานเทพหลี่ตี้ไว้เป็นเทพองค์ประธานของศาลเจ้า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1247 นับถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2022) ก็เป็นเวลาถึง 775 ปี ถือว่าเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่แห่งหนึ่ง (XU ZHIPING, 2016)

ภาพที่ 1 ศาลหย่งเล่อ (永乐宫 YONG LE GONG) ในมณฑลซานซีของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา : BAIKE BAIDU. (2012). 永乐宫 (YONG LE GONG). ค้นคืนจาก <https://baike.baidu.com/item/%E6%B0%B8%E4%B9%90%E5%AE%AB/333529>

ในหนังสือประวัติและวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาของ LIU ZUOQUAN (2019, pp.1-3) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวจีนกลุ่มชาติพันธุ์ฮั่น (ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในมณฑลชานซีและมณฑลชานตง) จำนวนมากได้พากันอพยพจากภาคเหนือลงมาทางภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปลายสมัยราชวงศ์ถังเพื่อหนีภัยสงคราม ชาวจีนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่เดิมได้เรียกกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่ว่า ชาวจีนฮากกา แปลว่า ครอบครัวผู้มาเยือน ชาวจีนฮากกาได้นำความเชื่อในเทพหลี่ตี้ เทพแห่งยาที่พวกตนเคารพศรัทธามาด้วยเพื่อขอพรให้ตนและครอบครัวมีความสุขภาพแข็งแรง มีความปลอดภัยในดินแดนแห่งใหม่ และเมื่อชาวจีนฮากกาได้มีปฏิสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ กับชาวจีนท้องถิ่นก็ทำให้ความเชื่อในเทพหลี่ตี้ได้แพร่เข้าไปในชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ และรับวัฒนธรรมความเชื่อดังกล่าวมาปฏิบัติ เนื่องจากการนับถือเทพเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมทางความเชื่อที่ชาวจีนทุกกลุ่มมีอยู่แล้ว เทพหลี่ตี้เป็นเทพที่มีความสำคัญมากต่อชาวจีนฮากกา เห็นได้จากชาวจีนฮากกายกย่องท่านเป็นหลี่ตี้ ซึ่งเป็นเทพที่มีฐานะสูงสุด เหมือนกับเทพกวนตี้ (เจ้าพ่อกวนอู) ในความเชื่อของชาวจีนทั่วไป แต่ชาวจีนทั่วไปจะเรียกเทพหลี่ตี้เป็นหลี่จู่ ซึ่งคำว่า ดี (帝 DI) มีระดับฐานะสูงกว่า จู่ (祖 ZU) ต่อมาในปี ค.ศ 1887 ชาวจีนฮากกาได้สร้างศาลเจ้าหลี่ตี้เมื่อยขึ้นในเมืองเหมยโจว (ดังภาพที่ 2) มีบันทึกว่า ขุนนางหลี่เฟิน (李鹏 LI PENG) เป็นผู้เขียนป้ายชื่อศาลเจ้าไว้จนสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (WU YUNLONG, 2017, pp. 24-26)

ภาพที่ 2 ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว (吕帝庙 LV DI MIAO) ในเมืองเหมยโจวของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา : BAIKE BAIDU. (2018). 吕帝庙 (LV DI MIAO). ค้นคืนจาก <https://baike.baidu.com/item/%E8%B5%9E%E5%8C%96%E5%AE%AB/9712018>

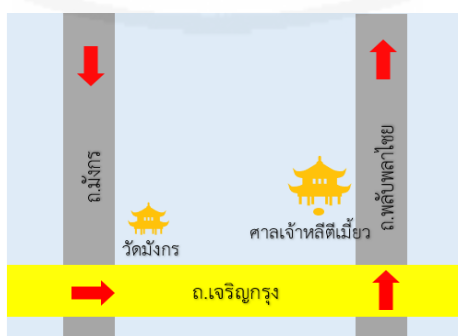
จากประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้ของชาวจีนฮากกาที่สาธารณรัฐประชาชนจีนสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเกิดจากความศรัทธาในเทพหลี่ตี้ของชาวจีนฮากกาที่นับถือเทพองค์นี้เป็นพิเศษและยกย่องว่าเป็นเทพสูงสุดในกลุ่มของตน สารสำคัญที่วิเคราะห์ได้จากประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้ในสาธารณรัฐประชาชนจีนก็คือ เทพจีนมาจากมนุษย์ผู้ที่มีคุณความดี ความสามารถ และคุณธรรม ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ได้สร้างคุณูปการให้แก่คนในสังคม เป็นที่เคารพนับถือ ยกย่องของประชาชนทั่วไป ด้วยคุณความดีดังกล่าว เมื่อบุคคลนั้นเสียชีวิตไปแล้ว คุณความดีของบุคคลนั้นยัง

ตรึงตราใจของประชาชนอยู่จึงได้พากันยกย่องให้เป็นเทพ เห็นได้จากหลีท่งปิงที่ชาวจีนยกย่องท่านเป็นเทพหลีตี และได้สร้างศาลาประดิษฐานรูปเคารพของท่านไว้สักการบูชา เพื่อระลึกถึงคุณความดี และขอพรด้านต่าง ๆ ตามความเชื่อ

2) ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวในประเทศไทย

ชาวจีนฮากกามีความเชื่อในเทพหลีตีอย่างมาก ไม่ว่าจะพวกเขาจะอพยพไปยังดินแดนใด ก็จะนำความเชื่อเรื่องนี้ติดมาด้วย เห็นได้จากชาวจีนฮากกาที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย พวกเขาได้นำความเชื่อเรื่องนี้เข้ามาด้วยเช่นกัน ปฐมเหตุแห่งการเกิดขึ้นของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวในประเทศไทยเริ่มจากนายจื่อถิน แซ่ฉีชาวจีนฮากกาที่ได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายใต้ ประสบปัญหาเรื่องโรคไข้ป่า (ไข้ทรพิษ) ระบาด ส่งผลให้คนงานเจ็บป่วยจำนวนมาก เขาได้ระลึกถึงเทพหลีตี และบนบานขอพรจากท่าน รวมทั้งได้ขอตำรับยามารักษาคนงานจนหาย ทำให้งานก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ดำเนินไปจนแล้วเสร็จในที่สุด เขาจึงได้ร่วมกับนายเมี้ยวเหิงยั้น แซ่หง้อ และนายกวงแซ่หลิว รวมทั้งได้รับเงินบริจาคจากชาวจีนฮากกาอีกหลายคนร่วมกันสร้างศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวขึ้นในปี พ.ศ. 2445 นับถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง 120 ปี หลังจากก่อสร้างได้ 80 ปีศาลเจ้าแห่งนี้ก็ได้เกิดไฟไหม้ได้รับความเสียหายบางส่วน สมาคมจีนฮากกาได้ช่วยกันบูรณะศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้นใหม่ โดยอาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีลักษณะแบบผสมผสานระหว่างศาลเจ้ากับพระราชวังจีน มีทั้งหมด 4 ชั้น ชั้น 1 เป็นที่ประดิษฐานพระสังกัจจายน์ ชั้น 2 เป็นที่ประดิษฐานองค์เทพหลีตี ชั้น 3 เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปตามคติมหายาน และชั้น 4 เป็นที่ประดิษฐานเจ็กเซียนฮ่องเต้ (The Hakka Association of Thailand, 2007, pp. 201-211) ปัจจุบันศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวตั้งอยู่ที่เลขที่ 464 ถนนพลับพลาไชย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ห่างจากสถานีรถไฟฟ้าวัดมังกรมกลาวาส (BL29) ประมาณ 200 เมตร (ดังภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 แผนที่ของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ทำเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565

จากประวัติความเป็นมาของการสร้างศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในประเทศไทยพบว่า รากฐานที่ก่อให้เกิดศาลเจ้าแห่งนี้ก็คือ ศรัทธาที่มั่นคงของชาวจีนฮากกาที่มีต่อเทพหลี่ตี้ที่พวกเขาเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถช่วยปัดเป่าเรื่องร้ายต่าง ๆ สิ่งที่ไม่เป็นมงคลต่อชีวิตให้ผ่านไปและนำสิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นมงคลมาให้แก่ชีวิตโดยเฉพาะการรักษาโรค จึงได้น้อมนำองค์เทพหลี่ตี้มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต ประกอบกับปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามาในชีวิตของพวกเขาผ่านพ้นไปด้วยดี ทำให้พวกเขายังมีความศรัทธาในเทพหลี่ตี้มากขึ้น และได้พากันสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้นมาเพื่อประดิษฐานเทพหลี่ตี้ และในขณะเดียวกันก็ได้นำเทพในศาสนาเต๋า และพระพุทธรูปองค์ต่าง ๆ ในพุทธศาสนา มหายานเข้ามาประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าแห่งนี้ด้วย สะท้อนถึงความเชื่อที่ผสมผสานกันของชาวจีนฮากกา

3.1.2 รูปเคารพของเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

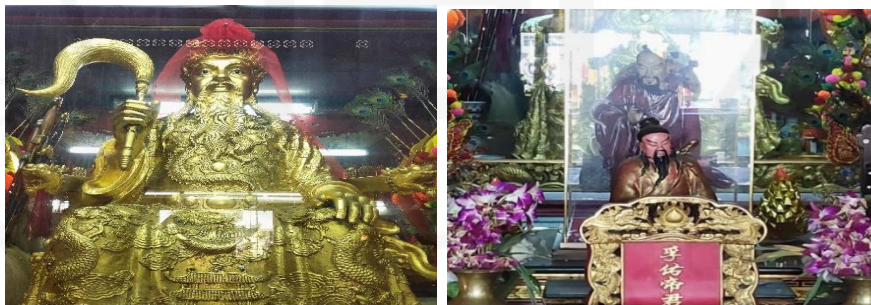
รูปเคารพ หมายถึง รูปปั้น รูปแกะสลัก หรือรูปหล่อจากโลหะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่ออย่างหนึ่งของผู้ศรัทธาเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจวิเศษ สามารถบันดาลสิ่งที่ตนปรารถนาให้สำเร็จได้ รูปเคารพเทพต่าง ๆ สร้างขึ้นเพื่อไว้กราบไหว้ สักการบูชาสำหรับผู้ที่มีความเชื่อ รูปเคารพที่ประดิษฐานในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีทั้งเหมือนและแตกต่างจากรูปเคารพในศาลเจ้าทั่วไป เนื่องจากรูปเคารพในศาลเจ้าแห่งนี้ไม่ใช่มีเพียงเทพในศาสนาเต๋าอย่างเดียว ยังรวมถึงรูปเคารพในศาสนาพุทธ มหายานด้วย รูปเคารพในศาลเจ้าแห่งนี้ที่พบมีจำนวนมาก เช่น เทพหลี่ตี้เจ็กเซียนฮ่องเต้ เจ้าแม่หวังหมู่ เจ้าแม่ไต้หมู่ โป๊ยเซียน เจียงไท่กิง ไท่สร้างเหล่าจวิน ไฉ่ลิ่งเอี้ย ตึงงไท่ส่วยเอี้ย เจ้าแม่กวนอิม พระพุทธเจ้า และพระสังกัจจายน์ เป็นต้น รูปเคารพแต่ละองค์มีความศักดิ์สิทธิ์แตกต่างกัน ผู้ศรัทธาสามารถสักการบูชาและขอพรต่อรูปเคารพต่าง ๆ ในศาลเจ้าแห่งนี้ให้ท่านช่วยคุ้มครองชีวิตหรือบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา จากการศึกษาพบว่า รูปเคารพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1) รูปเคารพของเทพหลี่ตี้

รูปเคารพของเทพหลี่ตี้มีเพียงองค์เดียวที่อัญเชิญมาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นรูปไม้เรียว แต่โดนไฟไหม้เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว หลังจากที่มีสมาคมชาวจีนฮากกาได้บูรณะศาลเจ้าแห่งนี้ใหม่จึงได้สร้างรูปหล่อของเทพหลี่ตี้ประดิษฐานในศาลเจ้าฮว่างกง (贊化宮 ZAN HUA GONG) แทน เป็นรูปหล่อโลหะ สีทองทั้งองค์ จากคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) (สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้พบว่า รูปเคารพของเทพหลี่ตี้ประกอบพิธีหล่อขึ้นที่สนามหญ้าของศาลเจ้า มีผู้ศรัทธามาร่วมพิธีจำนวนมาก ผู้เข้าร่วมพิธีหลายคนได้นำสร้อยคอทองคำของตนใส่ในเบ้าหลอมเพื่อเป็นการสักการบูชาและแสดงความเคารพต่อท่าน ในวันเดียวกันนี้ทางสมาคม ชาวจีนฮากกาได้หล่อรูปเคารพของเทพขึ้นมาอีก 2 องค์ คือ เจียงไท่กิงและไท่สร้างเหล่าจวิน รูปเคารพทั้ง 3 องค์นี้มีลักษณะคล้ายกัน และประดิษฐานอยู่ที่ห้องเดียวกัน แสดงถึงสถานะของเทพ

ทั้ง 3 องค์นี้ว่าสำคัญมากตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา เห็นได้จากผู้ที่ศรัทธาบางคนยอมเสียสละสร้อยคอทองคำของตนเพื่อหล่อรูปเคารพของเทพทั้ง 3 องค์ ซึ่งเป็นรูปเคารพที่เก่าแก่ที่สุดในศาลเจ้าแห่งนี้ นอกจากนี้ ยังมีรูปเคารพของเทพหลีตี้อีก 2 องค์ เป็นองค์ขนาดกลางตั้งอยู่ที่โต๊ะกลางศาลเจ้า มีลักษณะมดดม ใบหน้าสีแดง ไว้หนวดยาวสีดำ สวมเสื้อคลุมดำ มีดาบมังกรสีทองแขวนไว้ที่ไหล่ และทางผู้สร้างได้ทำกระจกรอบไว้เพื่อป้องกันความสกปรกและความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น รักษาให้สะอาด และไม่ให้ผู้มากราบไหว้แตะต้อง (ดังภาพที่ 4) ลักษณะการแต่งตัวของเสื้อแสดงถึงลัทธิเต๋าของท่านครั้งเมื่อยังมีชีวิตอยู่ คือ รักความอิสระ มีเมตตา เป็นมิตรกับทุกคน เข้ากับคนอื่นได้ง่าย ไม่ถือตัว ท่านไม่ได้อาศัยอยู่ที่ใดเป็นประจำ เดินทางตลอดเวลา และช่วยเหลือคนที่กำลังลำบากเดือดร้อนตามความสามารถของท่าน โดยเฉพาะด้านการรักษาโรค ท่านได้สร้างปาต่านจิน (八段锦 BA DUAN JIN) สิ่ง que ช่วยเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงตามความเชื่อ ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เก่าแก่กว่าไท่เก๊ก 200 กว่าปี นอกจากนี้ ยังได้เขียนคัมภีร์ตำรายาต่าง ๆ ไว้รักษาประชาชนที่เจ็บป่วยให้หายเจ็บป่วย มีสุขภาพที่แข็งแรง มีความสุขในการดำเนินชีวิต คุณูปการของท่านดังกล่าวได้ส่งผลให้เทพหลีตี้เป็นเทพที่ได้รับความศรัทธานับถือจากชาวจีนทั่วไป โดยเฉพาะชาวจีนฮากกา

ภาพที่ 4 รูปเคารพของเทพหลีตี้ในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

2) รูปเคารพของเจ็กเซียนฮ่องเต้

รูปเคารพของเจ็กเซียนฮ่องเต้ประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 4 ของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว ชาวจีนเชื่อว่า ท่านเป็นผู้ปกครองสวรรค์ มีฐานะและอำนาจสูงกว่าเทพเจ้าของชาวจีนทั้งหมด รูปเคารพของเจ็กเซียนฮ่องเต้เป็นรูปหล่อทองสำริดทั้งองค์ อยู่ในท่านั่ง สวมเสื้อคลุมมังกรสีทอง มือถือหู้ (笏 HU) อันหนึ่ง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้บันทึกเรื่องราวที่ขุนนางต้องรายงานกับฮ่องเต้ตามคติความเชื่อของชาวจีนโบราณ เช่น เรื่องภัยพิบัติทางธรรมชาติ เรื่องเลื่อนยศตำแหน่ง เรื่องการคลัง เป็นต้น และมีผ้าดอกไม้สีแดงบนมงกุฎ สื่อถึงความเป็นสิริมงคล (ดังภาพที่ 5) จากการสังเกตพบว่า มีคนเข้ามากราบไหว้

สักการะบูชา เพื่อขอพรจากท่านในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก เวลากราบไหว้บูชาเจ็กเซียนฮ่องเต้ต้อง จุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ภาพที่ 5 รูปเคารพของเจ็กเซียนฮ่องเต้ในศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3) รูปเคารพของเจ้าพ่อกวนอู

รูปเคารพของเจ้าพ่อกวนอูประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคารหลัก เป็นรูปปั้นดินเหนียวขนาดกลาง อยู่ในท่านั่ง สวมชุดทหารโบราณ มือขวาถือดาบยาว มือซ้ายถือหนังสือ ซึ่งครั้งมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นนักรบที่มีความเชี่ยวชาญในการต่อสู้และรอบรู้ประวัติศาสตร์จีนอย่างมาก ชาวจีนจึงยกย่องว่า ท่านเป็นสัญลักษณ์แห่งความกล้าหาญ ความจงรักภักดี และความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ รูปเคารพของเจ้าพ่อกวนอูยังมีผ้าไหมสีแดงประดับที่ศีรษะ และมีกระจกครอบไว้เพื่อป้องกันสิ่งสกปรกและการถูกทำลาย (ดังภาพที่ 6) รูปเคารพของเทพกวนอูแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรม เห็นได้จากชาวจีนยกย่องบุคคลผู้มีคุณธรรม จริยธรรมที่เสียชีวิตไปแล้วให้เป็นเทพพร้อมกับสร้างศาลและรูปเคารพของท่านไว้กราบไหว้บูชาสักการะ คนที่เข้ามากราบไหว้เทพกวนอูส่วนใหญ่จะขอให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครอง เวลากราบไหว้บูชาเจ้าพ่อกวนอูต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ภาพที่ 6 รูปเคารพของเจ้าพ่อกวนอูที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

4) รูปเคารพของเจ้าแม่หวังหมู่

รูปเคารพขององค์เทพเจ้าแม่หวังหมู่ (王母娘娘 WANG MU NIANG NIANG) ประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคารหลัก เป็นรูปหล่อทองสำริดขนาดกลาง สวมชุดโบราณประดับด้วยรูปมังกรกับรูปหงส์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจสูงสุด รูปเคารพของเจ้าแม่หวังหมู่ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ประดิษฐานอยู่ในท่านั่งประดับด้วยสร้อยสังวาลย์ลูกปัดไข่มุก สวมผ้าไหมสีแดงประดับมงกุฎ (ดังภาพที่ 7) ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า เจ้าแม่หวังหมู่เป็นภรรยาของเจ๊กเซียนฮองเต้ เป็นพระแม่ของนางฟ้า 7 องค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการเจริญพันธุ์ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเทพจีนที่คล้ายกับวิถีชีวิตมนุษย์ประการหนึ่ง คือ การมีครอบครัวและการมีบุตรธิดาไว้สืบสกุล ส่งผลให้เจ้าแม่หวังหมู่เป็นสัญลักษณ์แห่งความสมบูรณ์ของครอบครัว ซึ่งคนที่เข้ามาไหว้เจ้าแม่หวังหมู่ส่วนใหญ่จะเป็นสตรีเพื่อขอให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุขและมีสุขภาพแข็งแรงดี เวลากราบไหว้บูชาเจ้าแม่หวังหมู่ต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ภาพที่ 7 รูปเคารพขององค์เจ้าแม่หวังหมู่ที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม่) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

5) รูปเคารพของเจ้าแม่ห่อเซียนกุ

รูปเคารพของเจ้าแม่ห่อเซียนกุ (何仙姑 HE XIAN GU) ประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคาร เป็นรูปปั้นดินเหนียวสีขาวขนาดเล็ก มือถือเปลือกบัวสีเขียว ชาวจีนฮากกาเชื่อว่าห่อเซียนกุองค์นี้เป็นคู่รักของ เทพหลีตี้และเป็นเทพแห่งดอกบัว (ดังภาพที่ 8) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ จึงได้นำรูปเคารพของท่านมาประดิษฐานไว้ในศาลเจ้า เพื่อเผยแพร่คุณธรรมจริยธรรมและสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนบริสุทธิ์ ท่านเป็นเทพองค์หนึ่งในโป๊ยเซียน ชาวจีนทั่วไปนิยมกราบไหว้โป๊ยเซียนทั้ง 8 องค์นี้พร้อมกัน และศาลเจ้าทั่วไปจะนิยมประดิษฐานรูปเคารพของโป๊ยเซียนทั้ง 8 องค์นี้ไว้ที่จุดเดียวกันเพื่อให้ผู้ที่มากราบไหว้ได้สักการะบูชาพร้อมกันในจุดเดียวกัน แต่ชาวจีนฮากกาได้ตั้งศาลสำหรับประดิษฐานรูปเคารพของเจ้าแม่ห่อเซียนกุไว้ต่างหาก สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาของชาวจีน

ฮากกว่ามีลักษณะเฉพาะตน และการให้ความสำคัญกับเทพองค์นี้ในฐานะเทพแห่งความสมบูรณ์ของครอบครัว เวลากราบไหว้บูชาเจ้าแม่ท้อเซียนกุต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

ภาพที่ 8 รูปเคารพขององค์เทพท้อเซียนกุที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

6) รูปเคารพของเทพแห่งครัว

รูปเคารพของเจ้าเสิน (灶神 ZAO SHEN) เทพแห่งครัวของชาวจีนฮากกาประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคารหลัก ไม่ใช่รูปปั้น มีเพียงป้ายชื่อภาษาจีนที่ทำจากไม้สักเขียนไว้ว่า “东厨烟主司命帝君之神位 DONG CHU YAN ZHU SI MING DI JUN ZHI SHEN WEI” แปลว่า จุดที่ประดิษฐานเทพแห่งครัว และมีรูปมังกรสองตัวตกแต่งไว้ที่ป้ายชื่อ เทพองค์นี้ถือว่าเป็นเทพประจำบ้าน คอยดูแลเรื่องอาหารการกินในชีวิตประจำวันของชาวจีน (ดังภาพที่ 9) ชาวจีนฮากกาทุกคนครอบครัวจะมีรูปเคารพของเทพแห่งครัว (ชาวจีนทั่วไปเรียกว่า เทพเตาไฟ) ไว้ที่ห้องครัว ดังสำนวนจีนที่ว่า “民以食为天 MIN YI SHI WEI TIAN” หมายถึง อาหารการกินเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับชาวจีนที่เป็นสามัญชนทั่วไป สะท้อนให้เห็นว่า ในอดีตชาวจีนมีความยากลำบากในการทำมาหากิน เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประชาชนเป็นจำนวนมาก แต่มีทรัพยากรธรรมชาติน้อยและไม่อุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้สามัญชนจีนมีความเป็นอยู่ที่ขัดสน และมีความหวังที่จะได้อาหารพอประทังชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ จึงพากันกราบไหว้เทพแห่งครัวเพื่อขอพรจากท่านให้ครอบครัวมีอาหารการกินที่ดี เวลากราบไหว้บูชาเทพแห่งครัวต้องจุดธูป 3 ดอก ตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

ภาพที่ 9 รูปเคารพของเทพแห่งครัวที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

7) รูปเคารพของแปะกง

รูปเคารพของแปะกง (พระภูมิเจ้าที่) ประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคาร เป็นรูปหล่อโลหะสีทอง มีลักษณะเป็นชายชรา สวมเสื้อลายมงคลแบบจีน หนวดยาว มือถือไม้เท้า และมีผ้าไหม สีแดงประดับศีรษะ (ดังภาพที่ 10) พระภูมิเจ้าที่ของชาวจีนในแต่ละท้องถิ่นจะไม่เหมือนกัน แตกต่างกันไปตามความเชื่อ ชาวจีนแต่จิวเรียกพระภูมิเจ้าที่ว่า “ปุนเถ้ากง” ชาวจีนกลางเรียกว่า “ตี้จู้เอี้ย” และชาวจีนฮากกาเรียกว่า “แปะกง” แม้ว่าชื่อเรียกและลักษณะของพระภูมิเจ้าที่ของชาวจีนแต่ละกลุ่มจะต่างกัน แต่ชาวจีนทุกกลุ่มต่างเชื่อตรงกันว่า เทพองค์นี้จะคอยปกป้องคุ้มครองที่อยู่อาศัย ทำให้ผู้อยู่อาศัยในบ้านเรือนอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ให้ถูกทำร้ายหรือรบกวนจากภูตผีปีศาจ การประดิษฐานรูปเคารพของแปะกงไว้ในศาลเจ้า แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเฉพาะของชาวจีนฮากกา ในภาษาฮากกาคำว่า แปะ หมายถึง คุณลุง คำว่า กง หมายถึง คุณตา สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนฮากกาให้ความสำคัญต่อเพศชาย โดยเฉพาะผู้ชายสูงอายุที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้ปกป้องคนในครอบครัว คนที่เข้ามากราบไหว้แปะกงส่วนใหญ่จะขอให้ตนและครอบครัวมีความปลอดภัย เวลากราบไหว้บูชาเทพแปะกงต้องจุดธูป 5 ดอก ตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ภาพที่ 10 รูปเคารพของแปะกงที่ชั้น 2 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

8) รูปเคารพของฟ้าดิน

รูปเคารพของฟ้าดิน ตั้งอยู่ที่ชั้น 1 ของศาลเจ้า อยู่ด้านข้างซุ้มประตูใหญ่ของศาลเจ้า ไม่มีรูปปั้นให้บูชา มีเพียงแต่ป้ายชื่อที่ทำจากหิน ด้านข้างทั้งสองของป้ายชื่อตกแต่งด้วยดอกเหมย ป้ายชื่อเขียนเป็นภาษาจีนว่า “天地父母 TIAN DI FU MU” แปลว่า พ่อแม่ฟ้าดิน (ดังภาพที่ 11) รูปเคารพของฟ้าดินภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีลักษณะคล้ายกันกับรูปเคารพของฟ้าดินในศาลเจ้าทั่วไป การกราบไหว้บูชาฟ้าดินที่ศาลเจ้าแห่งนี้ต้องใช้รูป 5 ดอก แตกต่างจากเทพองค์อื่น ๆ ที่ส่วนใหญ่ใช้รูป 3 ดอก สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนฮากกาเชื่อว่าฟ้าดินเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์มาก ถึงแม้ว่าจะไม่พบรูปเคารพของเทพฟ้าดินก็ตาม แต่พวกเขาก็เชื่อว่า เทพฟ้าดินจะคอยดูแล ปกป้องรักษาคุ้มครองให้พวกเขาอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากอันตรายต่าง ๆ ดังนั้น ชาวจีนจึงให้ความสำคัญต่อเทพฟ้าดินเสมือนหนึ่งบิดามารดา ดังสำนวนจีนที่ว่า “万物父母 WAN WU FU MU” แปลว่า ท้องฟ้าเป็นคุณพ่อและแผ่นดินเป็นคุณแม่ของทุกสิ่งในโลกใบนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนมีความเคารพต่อเทพฟ้าดินอย่างมาก ไม่ว่าชาวจีนจะไปไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งใด ก่อนที่จะไป พวกเขาจะต้องกราบไหว้เทพฟ้าดินก่อนเสมอ เพื่อขอให้ท่านช่วยคุ้มครองตนให้ปลอดภัย

ภาพที่ 11 รูปเคารพของฟ้าดินที่ชั้น 1 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม่) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

9) รูปเคารพของเทพจีนองค์อื่น ๆ

นอกจากรูปเคารพของเทพจีนต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น ยังมีเทพองค์อื่น ๆ ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่ชาวจีนฮากกานับถือบูชาอีกหลายองค์ เช่น ไม้ส่วยเอี้ย (太岁爷 TAI SUI YE) เป็นเทพแห่งการคุ้มครองดวงชะตา มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านความสุขและความทุกข์ ไล่สิ่งเอี้ย (財神爷 CAI SHEN YE) เป็นเทพแห่งโชคลาภเงินทอง รูปเคารพของไล่สิ่งเอี้ยภายในศาลเจ้าแห่งนี้จะแตกต่างจากไล่สิ่งเอี้ยในศาลเจ้าจีนทั่วไป โดยที่ศาลเจ้าแห่งนี้ได้ประดิษฐานไล่สิ่งเอี้ยไว้ 5 องค์ เรียกว่า ไล่สิ่งเอี้ย 5 ทิศ แต่ละองค์ทำหน้าที่คุ้มครองโชคลาภของทิศทั้ง 5 ได้แก่ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศกลาง (ดังภาพที่ 12) รูปเคารพไล่สิ่งเอี้ยทั้ง 5 องค์นี้เป็นรูปหล่อ

สี่ทองขนาดเล็ก มีกระจกครอบไว้เพื่อป้องกันความสกปรกและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ผู้ที่เข้ามากราบไหว้ ส่วนใหญ่จะเป็นนักธุรกิจ เพราะมีความเชื่อว่า ไม้สิ่งเอี้ยทั้ง 5 องค์นี้ศักดิ์สิทธิ์ สามารถทำให้การค้าขายหรือธุรกิจของตนประสบความสำเร็จอย่างดี การกราบไหว้บูชาให้ส่วยเอี้ยต้องจุดธูป 3 ดอก ส่วนการกราบไหว้บูชาไม้สิ่งเอี้ยต้องจุดธูป 5 ดอก ตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ผู้เข้ามากราบไหว้เทพสององค์นี้ส่วนใหญ่จะขอให้ตนมีดวงชะตาราบรื่น มีโชคลาภ การค้าหรือธุรกิจประสบความสำเร็จ

ภาพที่ 12 รูปเคารพของไม้ส่วยเอี้ย (ซ้าย) ไม้สิ่งเอี้ย 5 ทิศ (ขวา) ที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

10) รูปเคารพของพระพุทธรเจ้า 3 องค์

รูปเคารพของพระพุทธรเจ้า 3 องค์ ประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 3 ของอาคารหลังใหญ่ ชั้นนี้ออกแบบเป็นศิลปะและพุทธศิลป์แบบไทย พระพุทธรเจ้า 3 องค์ ประกอบด้วย พระศรีศากยมุนี พุทธรเจ้า เป็นพระพุทธรเจ้าองค์กลาง เรียกว่า “释迦牟尼佛 SHI JIA MOU NI FO” แปลว่า ท่านคือพระมหาสมณโคดม ซึ่งเป็นพระพุทธรเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนาพุทธในยุคปัจจุบัน พระโภษะยคุรุ พุทธรเจ้า เป็นพระพุทธรเจ้าองค์ทางขวามือ เรียกว่า “药师佛 YAO SHI FO” แปลว่า เป็นพระพุทธรเจ้าแห่งยา ครองดินแดนพุทธเกษตรด้านตะวันออก มีความศักดิ์สิทธิ์และอานุภาพด้านรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ผู้ที่เข้ามากราบไหว้ส่วนใหญ่จะขอพรจากท่านให้ตนมีสุขภาพแข็งแรง และพระอมิตาภพุทธรเจ้า เป็นพระพุทธรเจ้าองค์ด้านซ้ายมือ เรียกว่า “阿弥陀佛 A MI TUO FO” แปลว่า ท่านเป็นพระพุทธรเจ้าผู้คุ้มครองวิญญาณของผู้เสียชีวิต ครองดินแดนพุทธเกษตรด้านตะวันตก (ดังภาพที่ 13) ผู้ศรัทธาส่วนใหญ่ที่มาสักการบูชาจะขอพรจากท่านให้ตนมีอายุยืนยาว พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์นี้ เป็นพระพุทธรูปตามคติในศาสนาพุทธ มหายาน แต่องค์ประติมากรรมมีลักษณะเป็นพุทธศิลป์แบบไทย

ภาพที่ 13 รูปเคารพของพระพุทธเจ้าที่ชั้น 3 ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

จากรูปเคารพของพระพุทธเจ้า 3 องค์นี้ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวสะท้อนให้เห็นว่า ชาวจีนฮากกา รวมถึงชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ มีความเชื่อแบบผสมผสาน แม้ว่ารากฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาจะได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของตนทั้งที่เป็นความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาเต๋า และศาสนาพุทธแบบมหายานก็ตาม แต่เมื่อพวกเขาอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ได้นำวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของสังคมไทยมาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนได้อย่างลงตัว สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการยอมรับวัฒนธรรมไทย เห็นได้จากการตกแต่งอาคารชั้น 3 ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ด้วยศิลปะแบบไทย เพื่อให้คนในสังคมไทยยอมรับ มีความรู้สึกร่วมว่า ศาลเจ้าจีนแห่งนี้ก็มีสิ่งที่พวกเขาเคารพ นับถือ ศรัทธาเหมือนกัน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้ชาวไทยพุทธเข้ามากราบไหว้และขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อประการหนึ่งด้วย

11) รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิม

รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมี 2 องค์ องค์หนึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณด้านซ้ายของประตูใหญ่ของศาลเจ้า เป็นรูปปั้นดินเหนียวสีขาว ปางประทับยืนบนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายถือแจกันโปรยน้ำทิพย์ พร้อมอัครสาวก “จิมทง (金童 JIN TONG)” กับ “เง็กนุว (玉女 YU NV)” อยู่เหนือศีรษะ ขอบสระปั้นเป็นลายดอกบัว ด้านหลังเป็นเขามอ มีน้ำตกไหลลงมาตลอด ชาวจีน ฮากกาเรียก เจ้าแม่กวนอิมว่า หนานห่ายกวนอิม (南海观音 NAN HAI GUAN YIN) หนานห่าย หมายถึง ทะเลใต้ เพราะชาวจีนฮากกาเชื่อว่า เจ้าแม่กวนอิมอาศัยอยู่บนภูเขาของทะเลทางภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน สถานที่ที่เจ้าแม่กวนอิมประทับอยู่มีชื่อภาษาจีน ผู้เถาซาน (普陀山 PU TUO SHAN) ฉะนั้น จุดประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิมภายในศาลเจ้าแห่งนี้จึงตกแต่งด้วยสระน้ำที่เป็นสัญลักษณ์แทนทะเล ภูเขาเป็นสัญลักษณ์แทนผู้เถาซาน เจ้าแม่กวนอิมอีกองค์หนึ่งตั้งอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคาร สร้างเป็นรูปปั้นในท่านั่ง สวมเสื้อสีขาว พระหัตถ์ซ้ายถือแจกัน มีผ้าและดอกไม้สีแดงประดับที่ศีรษะ ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า เจ้าแม่กวนอิมเป็นเทพในศาสนาเต๋ากับพุทธศาสนา มหายาน เห็นได้จากลักษณะของประติมากรรมเจ้าแม่กวนอิม องค์ที่ 1 ชื่อ หนานห่ายกวนอิม สร้างให้มีลักษณะ

แบบเต๋า องค์ที่ 2 ชื่อ กวนอิมบุดจ้อ สร้างให้มีลักษณะแบบพุทธศาสนา มหายาน (ดังภาพที่ 14) ชาวจีนฮากกาและชาวจีนทั่วไปเชื่อว่า เจ้าแม่กวนอิมทั้งสององค์นี้เป็นเทพแห่งความเมตตาเหมือนกัน ผู้ศรัทธาสามารถบนบานขอบุตรเพื่อไว้สืบสกุลได้

ภาพที่ 14 รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมที่ชั้น 1 (ซ้าย) กับชั้น 2 (ขวา)

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

12) รูปเคารพของพระสังกัจจายน์

รูปเคารพของพระสังกัจจายน์ (弥勒佛 MI LE FO) ประดิษฐานที่บริเวณบันไดชั้นที่ 1 ภายในศาลเจ้าหลิตตี้เมี้ยว ตรงกับบันไดชั้นลงของอาคารหลัก ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า พระสังกัจจายน์เป็นเทพแห่งความร่ำรวย สามารถนำความมั่งคั่งมาสู่ชีวิตของคนที่มากราบไหว้ รูปเคารพของท่านเป็นรูปหล่อทองสำริดในท่านั่งบนพนัก มีอชวาถือลูกประคำ ใบหน้าแสดงรอยยิ้มอันเป็นสัญลักษณ์ของความมีเมตตา ทำให้ผู้ที่เข้ามาสักการะบูชาท่านพลอยยิ้มตามและมีความสุขไปด้วย (ดังภาพที่ 15) ผู้ศรัทธาที่ต้องการสักการะบูชาเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชั้นต่อ ๆ ไป จะต้องกราบไหว้พระสังกัจจายน์ก่อน เพราะชาวจีนฮากกาถือว่าท่านเป็นเจ้าที่ที่เฝ้าดูแลอาคารหลังใหญ่ ไม่ให้สิ่งชั่วร้ายขึ้นไปและทำร้ายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ชั้นบนได้ แสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าแห่งนี้มีเจ้าที่หลายองค์ทั้งเจ้าที่ตามความเชื่อแบบเดิมผสมผสานในศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธ มหายาน

ภาพที่ 15 รูปเคารพของพระสังกัจจายน์ในบริเวณบันไดชั้น 1 ที่ศาลเจ้าหลิตตี้เมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

สาระสำคัญที่วิเคราะห์ สังเคราะห์ได้จากรูปเคารพในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวแห่งนี้คือ รูปเคารพในศาลเจ้าแห่งนี้มีทั้งเทพในศาสนาเต๋าและรูปเคารพในศาสนาพุทธมหายานที่มีลักษณะร่วมกันคือเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนนับถือ เชื่อว่าสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาประสงค์ให้สำเร็จได้ ซึ่งความเชื่อในอานุภาพศักดิ์สิทธิ์ของเทพและรูปเคารพในศาสนาพุทธมหายานจะไปสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ปัญหาอุปสรรค และความต้องการของผู้ศรัทธาทั้งในด้านความเจ็บป่วย โชคลาภ ธุรกิจ ความต้องการมีบุตร ไร้สืบสกุล ความขัดสนปัจจัยยังชีพ หรือปัญหาในการทำมาหากิน ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจึงต้องทำที่พึ่งทางใจที่เชื่อว่า สามารถช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกไปจากชีวิต บันดาลให้สำเร็จตามปรารถนา และสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต สิ่งนั้นก็คือเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ชาวจีนฮากกาเชื่อเคารพนับถือ ซึ่งเทพบางองค์ เช่น เทพหลีตี้ เทพกวนอู สถานะเดิมก็คือมนุษย์ผู้ที่มีความสามารถในด้านใดด้านหนึ่ง มีคุณธรรม และได้สร้างคุณูปการให้แก่คนในสังคมและประเทศชาติ ส่งผลให้คุณความดีดังกล่าวตรึงตราใจของผู้คนในสังคม แม้ท่านเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม แต่พวกเขาจะระลึกถึงความดีของท่านเหล่านั้นอยู่จึงได้พากันยกย่องให้เป็นเทพ พร้อมกับสร้างรูปเคารพและศาลเจ้าไว้ประดิษฐานรูปเคารพของท่าน เทพบางองค์ก็สร้างเพียงป้ายชื่อเท่านั้น แต่มีจุดประสงค์เดียวกันเพื่อระลึกถึงคุณความดี แสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้ สักการะบูชาตามความเชื่อแบบอย่างแห่งจริยธรรมหรือสัญลักษณ์ของเทพบางองค์ยังถูกนำมาเป็นอุบายในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง เช่น ความเสียสละ ความเมตตาของเทพหลีตี้ที่ได้ช่วยรักษาโรคให้แก่ประชาชน ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีของเทพกวนอู ความบริสุทธิ์ของเทพห่อเชียนกุ และความมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ของเจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของรูปเคารพต่าง ๆ ในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวที่แตกต่างกันไปตามฐานะและความสามารถของแต่ละองค์ และสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการยอมรับวัฒนธรรมทางสังคมไทย เช่น ศิลปะแบบไทยที่นำมาผนวกไว้ในศาลเจ้าแห่งนี้อย่างกลมกลืน ลงตัวเพื่อให้เกิดการยอมรับของคนไทยที่ศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน

3.1.3 ลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

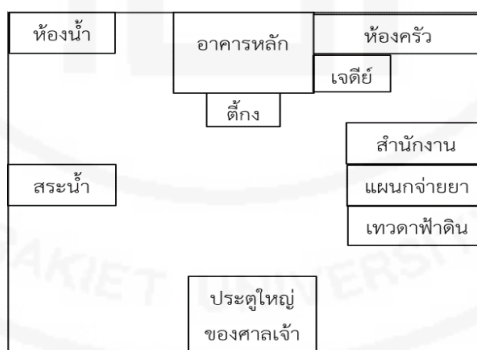
ลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว คือ การออกแบบโครงสร้าง การตกแต่งภายในและภายนอกของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา โดยผู้วิจัยจะศึกษาจากโครงสร้างของสถาปัตยกรรมและการตกแต่งทั้งภายในและภายนอกศาลเจ้าที่สัมพันธ์กับความเชื่อและพิธีกรรม จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบลักษณะของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวที่สัมพันธ์กับความเชื่อและพิธีกรรม ดังนี้

1) ลักษณะทางกายภาพโดยรวมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวแสดงถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชาวจีนฮากกาอย่างเด่นชัด ทั้งการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะตน โครงสร้างไม้แบบชาเหลียง ภาพจิตรกรรมบนฝาผนังที่

สวยงามตามเรื่องราวในนิทานเวทาดำจีน ไทย และอินเดีย ทำให้เห็นถึงการผสมผสานศิลปะระหว่าง ศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธ มหายาน และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การประดับตกแต่งศาลเจ้ามีสีสัน ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวอย่างมาก หลังการสร้างตามลักษณะรูปแบบของจีนโบราณ การใช้สีตกแต่ง ศาลเจ้าใช้สีแดง สีเขียว และสีทองเป็นหลัก เวลาเดินผ่านถนนพลับพลายสามารถมองเห็นซุ้มประตู ใหญ่ของศาลเจ้าอย่างชัดเจน ด้านในมีสิ่งก่อสร้างมากมาย มีบริเวณกว้างขวางมาก มีสถานที่จอดรถ สำหรับผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้สักการบูชา มีสระน้ำอยู่ด้านซ้าย ประดิษฐานรูปเคารพของเจ้าแม่ กวนอิม ด้านขวามีศาลเล็ก ๆ ประดิษฐานเวทาดำฟ้าดิน ติดกับแผนกจ่ายยาและตึกสำนักงานมีเจดีย์ เสากระดาษเงินกระดาษทองตั้งอยู่ข้างบันไดขึ้นอาคารหลักที่มีทั้งหมด 4 ชั้น บันไดขึ้นลงตรงกับประตู ใหญ่ของศาลเจ้า สร้างเลียนแบบพระราชวังของราชวงศ์จีนโบราณ มีรูปเคารพของตึกประดิษฐานที่ กลางบันไดของชั้น 1 ถือว่าเป็นเจ้าที่องค์หนึ่งภายในศาลเจ้า ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า ท่านจะนำความ โชคดีมาให้ และปัดเป่าโชคร้ายออกไป บันไดมีสองฝั่ง ทางขวาเป็นบันไดขึ้น ข้างล่างเป็นสถานที่ กว้างขวาง มีห้องครัวทำอาหารสำหรับเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้า ส่วนทางซ้ายเป็นบันไดลงมีห้องน้ำ สำหรับให้บริการแก่ผู้ศรัทธาหรือนักท่องเที่ยวที่มาสักการะรูปเคารพหรือเข้าร่วมพิธีกรรมที่ศาล (ดังแผนภูมิภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 แผนผังบริเวณชั้น 1 ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ทำเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2564

2) ซุ้มประตูใหญ่ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ประตูใหญ่ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวตกแต่งด้วยสีที่สะท้อนถึงความเชื่อ 3 สี ได้แก่ สีแดงหมายถึง สิริมงคล สีเขียว หมายถึง ชีวิต และสีทองเป็นสีเทวดามาจากสวรรค์ มีตัวอักษร ภาษาจีน สีทองว่า “หลี่ตี้เมี่ยว (吕帝庙 LV DI MIAO)” อยู่บนป้ายสีแดงตรงกลางประตูใหญ่ของ ศาลเจ้า ทั้งสองข้างมีบทโคลงคู่ภาษาจีน เป็นคำแสดงความเคารพแก่เทพหลี่ตี้ เช่น คำว่า ฉนสิงต้าเต๋า (纯行大道 CHUN XING DA DAO) หยางฉีเจิ้งซิน (阳启正心 YANG QI ZHENG XIN) หมายถึง

มีความบริสุทธิ์อยู่เต็มทุกที่และมีคุณธรรมอยู่ในจิตใจของทุกคน บทโคลงคู่นี้ถือว่าเป็นแนวทางปฏิบัติของเทพหลีตี้ที่สอนคนให้เป็นคนดี นอกจากนี้ ยังแขวนโคมไฟสีแดง 4 ตัว เป็นสัญลักษณ์แห่งสิริมงคลและความสว่างของชีวิต ข้างบนหลังคาของประตูใหญ่มีมังกรสีทอง 2 ตัว กำลังกินไข่มุกไฟสีแดงที่อยู่ตรงกลางระหว่างมังกรสองตัว (ดังภาพที่ 17) ภาษาจีนเรียกว่า “ชวงหลงซี้จู (双龙戏珠 SHUANG LONG SI ZHU)” เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ปรากฏในศาลเจ้าจีนทุกแห่ง หมายถึง การปกป้องคุ้มครองศาลเจ้า ชาวจีนเชื่อว่า มังกรมีอิทธิฤทธิ์ เหาะเหินเดินทางระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ ขจัดภูตผีปีศาจ และสามารถดับไฟได้ด้วย ซึ่งมีตำนานจีนได้กล่าวไว้ว่า สมัยราชวงศ์ฮั่นได้เกิดไฟไหม้พระราชวัง อาจารย์ที่ศึกษาฮวงจุ้ยแนะนำให้สร้างมังกรไว้บนหลังคา เพราะเชื่อว่า มังกรสามารถช่วยดับไฟได้ หลังจากนั้น ชาวจีนจึงนิยมสร้างมังกรสองตัวกินไข่มุกไฟไว้บนหลังคาจนกลายเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบจีนที่เกิดจากความเชื่อดังกล่าว แพร่กระจายไปยังทุกภูมิภาคของสาธารณรัฐประชาชนจีน และสืบทอดต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 17 ชุมประตูใหญ่ของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวในถนนพลับพลาไชย

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3) อาคารหลักของศาลเจ้า

อาคารหลักของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวมีทั้งหมด 4 ชั้น ภายในอาคารมีหลายสิ่งที่น่าสนใจถึงความเชื่อที่สัมพันธ์กับพิธีกรรม เช่น ป้ายชื่อเป็นภาษาจีน คือ 吕帝庙 (LU DI MIAO) แปลเป็นภาษาไทยก็คือศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว ตามการออกเสียงของภาษาฮากกา หลี (吕 LU) เป็นนามสกุลของเทพหลีตี้ตี้ (帝 DI) หมายถึง ผู้ที่มีฐานะสูงสุดในสังคม เช่น ฮ่องเต้ (皇帝 HUANG DI) ฉะนั้น ชาวจีนฮากกาจึงยกย่องเทพหลีตี้ตี้ว่าเป็นเทพชั้นสูงสุดและสร้างศาลเจ้าขนาดใหญ่ถวายเพื่อบูชาท่าน ฝาผนังของอาคารหลักประดับตกแต่งด้วยรูปภาพสวยงามตามจิตรกรรมของชาวจีนฮากกา เนื้อหาของภาพจิตรกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวกับเทพหรือเซียน ภาพสัตว์และสิ่งของที่มีความหมายถึงสิริมงคล เช่น ภาพไปิเยียน ไต้สร้างเหล่าจวิน (ดังภาพที่ 18) ซึ่งชาวจีนฮากกาเชื่อว่า ไต้สร้างเหล่าจวินเป็นผู้สร้างศาสนา

เต่า และโป๊ยเซียนเป็นลูกศิษย์ของท่าน เทพแต่ละพระองค์ประทับนั่งบนหลังสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ต่างกัน เช่น กิเลน เสือ ม้า ช้าง กวาง ลา และสิงโต แต่สื่อถึงมหายานและความศักดิ์สิทธิ์รวมอยู่ในจุดเดียวกัน

ภาพที่ 18 ภาพวาด “โป๊ยเซียนรวมไต้สร้างเหล่าจวิน” บนฝาผนังภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2564

ชั้น 2 มีพื้นที่กว้างขวาง ประกอบด้วยศาลเล็ก ๆ ที่ประดิษฐานเทพทั้งหมด 10 ศาล ศาลที่ใหญ่ที่สุดคือศาลเทพหลี่ตี้ ภาษาจีนเรียกว่า ศาลจ้านหว่ากง (赞化宫 ZAN HUA GONG) ตั้งอยู่ที่จุดกลางของชั้น 2 และหน้าศาลเทพหลี่ตี้ทั้งสองข้างมีบทโคลงคู่ภาษาจีนเขียนไว้ว่า จ้านซาน หยูจื่อ (赞参宇宙 ZAN CAN YU ZHOU) หมายถึง เรียนรู้กฎเกณฑ์ธรรมชาติในโลกใบนี้ หว่าหยูหนานหยาง (化育南洋 HUA YU NAN YANG) หมายถึง ป้องกันและสั่งสอนชาวจีนในสยาม (ดังภาพที่ 19) จากคำให้สัมภาษณ์ของ 蔡女士 (สัมภาษณ์, วันที่ 6 ตุลาคม 2564) พบว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวแห่งเดิมสร้างด้วยไม้สักทั้งหมด แต่เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้วมาได้เกิดไฟไหม้ศาล ทำให้ทุกสิ่งภายในศาลเจ้าโดนไฟไหม้ได้รับความเสียหายทั้งหมด เหลือแต่ป้ายโคลงคู่นี้วางอยู่บนพื้น ชาวจีนฮากกาผู้ศรัทธาเชื่อว่าอากง (เทพหลี่ตี้) ช่วยป้องกันป้ายนี้ไว้เพื่อให้ลูกศิษย์มาบูรณะศาลเจ้าใหม่

ภาพที่ 19 ป้ายโคลงคู่เดิมที่ไม่ได้โดนเผาจากไฟไหม้

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2564

ภายในศาล 赞化宫 ออกแบบเป็นห้องสี่เหลี่ยม การตกแต่งประกอบด้วยภาพวาดอันสวยงามอยู่สองข้าง ข้างหลังเป็นจุดประดิษฐานรูปเคารพของเทพหลีตี้ บนเพดานผ้าเต็มไปด้วยลายเมฆจีน จำลองภาพของสวรรค์ (ดังภาพที่ 20) นอกจากนี้ ภายในห้องมีตู้เสียงเซียมซีติดตั้งอยู่ด้านซ้าย แบ่งกระบอกเสียงยาไว้หลายประเภทตามอาการป่วยของผู้มาขอยา หน้าต่างประดับภาพมังกรสีทอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของศาลเจ้าจีน เพราะชาวจีนเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ สามารถคุ้มครองศาลเจ้าไม่ให้ภูติผีปีศาจเข้ามารบกวนผู้ที่อยู่ในศาลเจ้า นอกจากนี้ ยังมีเครื่องประดับสีแดง สีเขียว และสีทองสวยงามแขวนอยู่ใต้เพดาน เช่น โคมไฟฟ้า โคมระย้า และผ้าคำถวายเป็นพิเศษยิ่งขึ้น

ภาพที่ 20 มังกรสีทองบนหน้าต่างห้อง 赞化宫 (ซ้าย) และเครื่องประดับแขวนที่เพดาน (ขวา)

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

ทางซ้ายของศาลประดิษฐานเทพหลีตี้ได้ตั้งศาลสำหรับการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของผู้ศรัทธา มีชื่อภาษาจีนว่า ลู่เว่ยฉือ (禄位祠 LU WEI CE) การตกแต่งเป็นสีแดงและแบ่งออกเป็น 3 ช่อง แต่ละช่องมีทั้งหมด 7 ระดับ เพื่อตั้งป้ายชื่อบรรพบุรุษของผู้ศรัทธา ข้างหน้าของลู่เว่ยฉือมีโต๊ะสำหรับวางเครื่องเซ่นไหว้ ทางขวามีศาลเล็ก ๆ อีก 7 ศาล สำหรับเทพอีก 7 องค์ การตกแต่งใช้สีแดง ชื่อศาลและบทโศลกคู่เป็นภาษาจีนสีทอง และสร้างกระจกรอบไว้เพื่อป้องกันรูปเคารพไม่ได้รับความเสียหาย (ดังภาพที่ 21) เทพ 7 องค์นี้จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องดวงชะตา ความปลอดภัย และอาหารการกิน เป็นต้น ไม่ว่าผู้ศรัทธามีความเชื่อใดก็สามารถสละเคราะห์กับเทพทุกองค์ตามความต้องการของตนได้

ภาพที่ 21 ป้ายชื่อบรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา (ซ้าย) และศาลของเทพต่าง ๆ (ขวา)

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

ชั้น 3 เป็นสถานที่กราบไหว้สักการะบูชาพระพุทธรูปในพุทธศาสนา มหายาน ประติมากรรม และจิตรกรรม รวมถึงบริเวณพื้นที่ของชั้นนี้ทั้งหมดถูกสร้างและออกแบบด้วยศิลปะ และพุทธศิลป์แบบไทย มีพุทธรูป 3 องค์ประดิษฐานอยู่ที่จุดกึ่งกลาง แต่ไม่มีกระถางธูปและเชิงเทียน สำหรับจุดธูปเทียนบูชาเหมือนเทพองค์อื่น ๆ เพราะศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวเป็นศาลเจ้าของศาสนาเต๋า (ดังภาพที่ 22) ดังนั้น จึงทำให้ผู้ศรัทธาเข้ามากราบไหว้พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์มีจำนวนน้อย และผู้ที่มากราบไหว้จะสักการะบูชาพระพุทธรูปด้วยดอกไม้ ต่างจากผู้ศรัทธาในศาสนาเต๋าที่จะจุดธูปเทียน เผากระดาษเงินกระดาษทองเพื่อเป็นการสักการะบูชาเทพ

ภาพที่ 22 การตกแต่งของชั้น 3 ภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้), ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

ชั้น 4 เป็นชั้นบนสุด มีศาลสำหรับประดิษฐานเง็กเซียนฮ่องเต้ ซึ่งเป็นผู้ปกครองสวรรค์ มีฐานะสูงสุดในเทพจีน ศาลเง็กเซียนฮ่องเต้ในกรุงเทพมหานครจะมีศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวแห่งเดียว ชั้นนี้สร้างขึ้นมาจากหลังด้วยเงินบริจาคของผู้ศรัทธาและคณะกรรมการศาลเจ้า การตกแต่งศาลเง็กเซียนฮ่องเต้ใช้สีทอง ประดับด้วยรูปภาพ 4 ราชาสวรรค์ทั้ง 4 ทิศของศาล เทพ 4 องค์นี้ชาวจีนเชื่อ

ว่าเป็นผู้อารักขาเง็กเซียนฮ่องเต้ สองข้างประกอบด้วยระฆังใหญ่ (ตั้งอยู่ที่ฝั่งซ้าย) กั๊กกลองใหญ่ (ตั้งอยู่ที่ฝั่งขวา) ระฆังใช้ตีในตอนเช้าเพื่อเป็นสัญญาณให้รู้ว่า ถึงเวลาตื่นนอนและเริ่มต้นทำงานในวันใหม่แล้ว ส่วนกลองใช้ตีในตอนเย็นเพื่อเป็นสัญญาณว่า เวลานี้เป็นเวลาพักผ่อนนอนหลับ (ดังภาพที่ 23) แต่จากคำให้สัมภาษณ์ของ 李女士 (LI NV SHI) เจ้าหน้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว (สัมภาษณ์, วันที่ 24 พฤษภาคม 2564) พบว่า ปัจจุบันทางศาลเจ้าไม่ได้ตีระฆังและกลองให้สัญญาณในเวลาดังกล่าวแล้ว เนื่องจากคนในปัจจุบันใช้นาฬิกาในการบอกเวลา ประกอบกับชุมชนรอบศาลเจ้าเป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ทางศาลเจ้าเกรงว่า เสียงระฆังและกลองจะรบกวนประชาชนโดยรอบศาลเจ้า จึงทำให้กิจที่เป็นข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวนี้ยุติไปด้วยเหตุผลดังกล่าว

ภาพที่ 23 ระฆังใหญ่ (ซ้าย) กั๊กกลองใหญ่ (ขวา) ในชั้น 4 ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

หลังคาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวมีลักษณะแบบยี่งซานต้ง (硬山顶 YING SAHN DING) เป็นหลังคาทรงจั่ว ปรากฏในสถาปัตยกรรมของชาวจีนฮากกาทั่วไป ซึ่งเป็นหลังคาสองด้านสูงกว่าข้างบนหลังคาและปิดฝาผนังสองข้าง ไม่เหลือช่องว่างเพื่อป้องกันไฟไหม้ (ดังภาพที่ 24) แตกต่างจากศาลเจ้าจีนทั่วไปในประเทศไทย เช่น ศาลเจ้าแต้จิวนิยมออกแบบเป็นเซียนซานต้ง (歇山顶 XIE SHAN DING) เป็นทรงสามเหลี่ยมหน้าจั่วซ้อนกันสองชั้น เพราะชาวจีนแต้จิวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ติดกับทะเล อากาศร้อนและมีฝนตกบ่อย ๆ จึงนิยมสร้างสถาปัตยกรรมแบบนี้ เพื่อสามารถระบายอากาศและน้ำฝนได้อย่างสะดวก

ภาพที่ 24 หลังคาส่วนหนึ่งของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

จากผลการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมของ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวโดยรวมทั้งการออกแบบและโครงสร้างมีลักษณะเป็นศิลปะแบบจินฮากกาโบราณ สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวจีนฮากกา และแฝงด้วยความเชื่อและพิธีกรรมหลายประการที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความต้องการของชาวจีน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมจีนคงอยู่ได้ทุกวันนี้ นอกจากนี้ การประดับตกแต่งภายนอกอาคารของศาลเจ้ายังมีลักษณะของการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบจีนที่เนื่องด้วยศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธมหายานที่นำศิลปะหรือพุทธศิลป์แบบไทยมาตกแต่ง สะท้อนถึงการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาภายในศาลเจ้า และการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคมไทย

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ความเชื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของสังคมของมนุษย์ เรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับความเชื่อ เช่น เวลาที่มนุษย์มีปัญหาต่าง ๆ ผู้ที่มีความเชื่อในเจ้าจะประกอบทำพิธีกรรมหรือไปกราบไหว้บูชาเทพที่ศาลเจ้า เพื่อขอให้ท่านช่วยขจัดปัดเป่าปัญหาเหล่านั้น ช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ช่วยทำให้จิตใจเข้มแข็ง หรือขอให้ท่านช่วยบันดาลบางสิ่งให้ แต่เนื่องด้วยเทพแต่ละองค์มีความศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจแตกต่างกัน ส่งผลให้การขอเรื่องต่าง ๆ ตามความเชื่อไม่เหมือนกัน จากการศึกษาได้พบความเชื่อเกี่ยวกับเทพในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวจีนฮากกาและผู้ที่ศรัทธาทั่วไปที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน 9 ประการ ได้แก่ การขอให้มีความสุข การขอให้มิใช่เคราะห์เงินทอง การขอให้มิบุตร การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ การแก้ปิง และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การขอให้มีความสุขภาคี

สุขภาพเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์ คนที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง ทำอะไรก็ลำบาก ประสบความสำเร็จได้ยาก และต้องทุกข์ทรมานต่อความเจ็บป่วยทางกายและทางใจ แม้ว่าจะมีทรัพย์สินเงินทองมากเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถทำให้ชีวิตมีความสุขได้ ต่อเมื่อคนมีความสุขภาคีแล้วจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในการดำรงชีวิตประจำวัน สุขภาพแยกได้ตามองค์ประกอบของชีวิต 2 ประการ คือ สุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจ วิธีที่ทำให้สุขภาพทางกายดี มีหลายประการ เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย การออกกำลังกาย เป็นต้น และวิธีการทำให้สุขภาพทางใจดีก็มีหลายประการเช่นกัน อาทิ การหลีกเลี่ยงเรื่องที่จะทำให้สุขภาพจิตใจเสีย การหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวที่ทางใจ หนึ่งในที่พึ่งทางใจเหล่านั้นก็คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนจำนวนมากในปัจจุบันยังให้การเคารพนับถืออยู่ เห็นได้จากประชาชนผู้ศรัทธาที่มาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์ที่ศาลเจ้าหลี่ตี่ล้วนจะมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีความสุข มีความเชื่อมั่นหลังจากที่ได้มาไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ โดยเฉพาะเทพหลี่ตี่

เทพหลี่ตี่ได้รับการนับถือในฐานะเทพแห่งยาและการรักษาโรค เป็นเซียนที่มีชื่อเสียงตามความเชื่อของชาวจีนและมีผู้ศรัทธาจำนวนมาก ท่านได้รับการยกย่องเป็นคุณหยางจู่ซือ (纯阳祖师 CHUN YAN ZU SHI) ชาวจีนเรียกท่านว่า “หลี่จู่ (吕祖 LU ZU)” หมายความว่า ปรมจารย์หลี่ ท่านมีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ เดิมท่านแซ่ “หลี่” (吕 LV) ชื่อ “เหยียน (岩 YAN)” เกิดในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) กล่าวกันว่า ท่านเคยเป็นนายอำเภอบ้าง เป็นบัณฑิตผู้ไม่ยอมสอบบ้าง เป็นขุนนางบ้าง ในหนังสือรวมบทกวีสมัยราชวงศ์ถัง (全唐诗 QUAN TANG SHI) ได้กล่าวว่า ท่านมีผลงานด้านบทกวี เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีความสามารถ และชอบช่วยเหลือคนยากจนตลอดเวลา ท่านเคยได้กล่าวสำนวนหนึ่งไว้ว่า “จู้ หยิน เว่ย ลี้น” (助人为乐 ZHU REN WEI LE) หมายความว่า การช่วยเหลือเป็นความสุขอย่างยิ่ง และมีผู้สืบทอดสำนวนนี้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกุลศิริ อรุณภาคย์ (2553, น. 52-55) ได้อธิบายว่า ท่านเป็นนักพรตตามลัทธิเต๋า สำเร็จเป็นเซียนเมื่ออายุ 50 ปี และได้แสดงปาฏิหาริย์คอยช่วยเหลือผู้คน เช่น ครั้งหนึ่งเมื่อฮ่องเต้จูหยวนจางประชวรด้วยโรคที่เกิดขึ้นที่พระเศียร แม้ช่างผมเพียงตัดพระเกศาก็ทำให้เจ็บมาก ส่งผลให้ช่างผมถูกสั่งประหารชีวิต ช่างผมจึงได้สวดมนต์ขอความช่วยเหลือจากเทพ เทพหลี่ตี่จึงเหาะลงมาช่วยเหลือ โดยเสกดาบของท่านให้เป็นกรรไกรวิเศษ เมื่อนำไปตัดพระเกศาของฮ่องเต้จูหยวนจาง โรคดังกล่าวก็หายเป็นปลิดทิ้ง จากนั้น ช่างตัดผมจึงนับถือยกย่องเทพหลี่ตี่ให้เป็นอาจารย์ชู่ในอาชีพช่างตัดผม บางตำนานเล่าว่า ครั้งหนึ่งเมืองจินเกิดโรคระบาด ปรมจารย์หลี่ได้บวงสรวงเทวดาฟ้าดิน เพื่อขอตำรายามารักษาโรค ความทราบถึงเจ้าแม่กวนอิม ท่านจึงได้ส่งตำรายาลงมาให้ โดยบันดาลให้เกิดฟ้าผ่าลงมาที่ต้นไม้อันเกิดเป็นรอยตัวหนังสือ ทำให้ปรมจารย์หลี่ได้รับตำรายามาจากสวรรค์หลายขนาน ชาวจีนจึงเชื่อเทพหลี่ตี่ว่าเป็นเทพแห่งยาสามารถรักษาโรคให้แก่ผู้เจ็บป่วยได้

จากการลงพื้นที่การศึกษาศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้พบความเชื่อด้านการขอยาเพื่อรักษาโรค และมีผู้ศรัทธามาสักการะขอพรจากเทพหลี่ตี้ให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยอยู่เป็นประจำ เวลากราบไหว้บูชาเทพหลี่ตี้จะต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ควรปฏิบัติในศาลเจ้าตามความเชื่อ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้กล่าวถึงเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับการขอยาจากเทพหลี่ตี้ว่า

“ศาลเจ้าที่นี่สามารถขอเชื่อมชียากับเทพหลี่ตี้ ถ้าคุณมีอาการไม่สบาย ต้องมาหยิบกระบอกลเชื่อมชีที่ผู้นี้ มีกระบอกลหลายใบ สำหรับบุรุษ สตรี เด็ก โรคตา และโรคผิวหนังต่าง ๆ ตามอาการของคุณ แล้วก็ไปอธิษฐานอาการกับท่าน เมื่อได้ใบยาแล้วก็ไปรับยาที่แผนกจ่ายยา อยู่ข้างประตูศาลเจ้า เจ้าหน้าที่จะสอบถามอาการเจ็บป่วย ถ้าไม่ตรงกับใบยาที่เทพหลี่ตี้ให้ เขาจะไม่ให้ยาสมุนไพรไป คิดว่าคุณอาจจะบอกอาการเจ็บป่วยไม่ครบถ้วน”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องการขอยารักษาสุขภาพที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีการจัดไว้อย่างเป็นระบบ จัดใบยาเป็นกลุ่ม ๆ ตามอาการความเจ็บป่วย นอกจากนี้ก็ยังมี การจัดกลุ่มโรคตามเพศ ได้แก่ สตรี บุรุษ จัดตามวัยของคน เช่น เด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา เพื่อให้ผู้มาขอยาได้รับรักษาอย่างถูกต้อง ไม่ใช่ขอยากับเทพหลี่ตี้อย่างเดียว แต่ยังคงผ่านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่แผนกจ่ายยาอีกด้วย ถ้าอาการไม่ตรงกัน ก็ไม่สามารถรับยาศักดิ์สิทธิ์มารักษาได้ ผู้เจ็บป่วยต้องไปรักษาที่โรงพยาบาล สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อในเทพ และยาสมุนไพรจีนที่เป็นภูมิปัญญาของแพทย์แผนจีนโบราณที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาอย่างได้ผล แม้ว่าวิทยาการทางการแพทย์ในอดีตจะไม่เจริญก็ตาม แต่แพทย์แผนโบราณจีนก็สามารถค้นหาตัวยาจากพืชพันธุ์และธรรมชาติอื่น ๆ นำมาใช้รักษาอาการเจ็บป่วยทางกายผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นพลังใจที่สำคัญยิ่ง ทำให้ผู้ป่วยที่ศรัทธาต่อเทพหลี่ตี้มีจิตใจเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นว่าเทพหลี่ตี้จะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายได้ ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพของผู้ป่วยและทำให้หายจากการเจ็บป่วยได้เร็วขึ้น ส่งผลให้ศาลเจ้าแห่งนี้มีบทบาทต่อชุมชนด้านการรักษาโรคให้กับชาวจินฮากกาและผู้ศรัทธาทั่วไป ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังพบความเชื่อและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการขอยาอีกหลายประการ เห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของธัญพร แก้วเจริญ เจ้าหน้าที่ในแผนกจ่ายยาที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้กล่าวว่

“มีคนเข้ามาขออยู่เป็นประจำ ตั้งแต่สมัยก่อน เชื่อมชียาของที่นี่มีหลายประเภท สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของคนทุกด้าน ยาเหล่านี้เป็นยาสมุนไพรจีน ส่งมาจากประเทศจีน แต่ก็มีโรคบางอย่างที่

รักษาไม่ได้ บางคนเข้ามาขอยาและได้ใบยาที่มีคำว่า “无方 (WU FANG)” หมายถึง ไม่มียารักษาได้ หากว่าบางคนกินยาแล้วแต่ไม่หาย ก็สามารถกลับมาขอยาอีกครั้งได้ ”

(ธนัญพร แก้วเจริญ, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เชียมซียาภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน และได้รับความเชื่อถือจากผู้ศรัทธา ทำให้มีคนเข้ามาขอยาเพื่อรักษาสุขภาพ ไม่ขาด ด้วยที่ปรากฏในเชียมซียาในศาลเจ้าแห่งนี้ทั้งหมดเป็นยาสมุนไพรจีนที่นำเข้ามาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ใบยาจัดไว้หลายประเภท เพื่อให้ผู้มาขอยาได้ยาตรงกับอาการเจ็บป่วยของตน แต่ถ้าผู้ที่มาขอยาได้ใบเชียมซีที่ระบุว่า ไม่มียารักษาได้ ก็ให้ถือว่า โรคที่ผู้ป่วยกำลังเป็นอยู่ไม่มีตัวยารักษาได้ ผู้ป่วยจะต้องขอพรให้เทพหลี่ตี้ช่วยปกป้องคุ้มครอง พร้อมทั้งงดกินเนื้อสัตว์ ทำใจให้สงบ ไม่คิดมาก และช่วยเหลือผู้อื่น สะท้อนไปถึงวิธีการปลูกฝังคุณธรรม ได้แก่ เมตตา และกุศโลบายในการสั่งสอนให้คนเป็นคนดี โดยใช้ความเชื่อเป็นอุบายในการปลูกฝังและสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้ศรัทธา และมีผลต่อการรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายเป็นปกติเร็วขึ้น เนื่องจากจิตใจของผู้ป่วยมีความเชื่อมั่น มีความสงบนิ่ง และมีความสุขที่เกิดจากความเชื่อในอานุภาพของเทพหลี่ตี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้พบข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนี้ที่ผู้มาขอยาจากเทพหลี่ตี้จะต้องตระหนักและปฏิบัติตามจากคำเตือนที่ปรากฏในใบยาสรุปได้ 7 ประการ ได้แก่ (1) ต้องมีศรัทธา (2) ทำใจให้สงบนิ่งและมีสติ (3) ควรเจริญวิปัสสนา หากใบยาบอกว่าไม่มีวิธีรักษา (4) ควรไปรักษาที่โรงพยาบาลหากใบยาบอกว่า ยาไม่มีผลต่อการรักษา (5) การระมัดระวังเรื่องการรับประทานอาหารและการแต่งกาย (6) การแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการขาดคุณธรรมจริยธรรม (7) ควรออกไปจากศาลเจ้าอย่าลบลู่ดูหมิ่น โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผู้มาขอยาต้องมีศรัทธา หากไม่มีศรัทธา ไม่ควรมาขอ การมาขอยาเพื่อทดลองเป็นการกระทำที่มีบังควร ไม่มีประโยชน์อันใด และยังเป็นการลบลู่ดูหมิ่นต่อเทพหลี่ตี้ ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 25)

ภาพที่ 25 คำเตือนให้มีศรัทธา

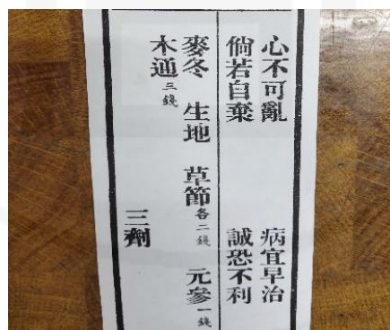

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนว่า “一心无诚 岂可降灵 尔心须爽 我便言明 (YI XIN WU CHENG QI KE JIANG LIN ER XIN XU SHUANG WO BIAN YAN MING)” หมายถึง ท่านไม่มีความเชื่อถือ จึงไม่สามารถรับความศักดิ์สิทธิ์ได้ ท่านควรเปิดใจยอมรับ ข้าพเจ้าจะให้การตรวจและบอกสาเหตุของการเจ็บป่วย และวิธีปฏิบัติที่ปรากฏในใบยาก็คือ ให้ผู้มาขอยาเขย่ากระบอกเข็มชียาอีกครั้ง หลังจากที่คุณมีใจศรัทธาเพื่อขอใบยาแผ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อ ความเคารพในเทพหลีตีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการขอยาและการรับยาไปรักษาอาการเจ็บป่วย เพราะความศรัทธาจะทำให้ผู้เจ็บป่วยเกิดความมั่นใจว่า เทพหลีตีจะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของคุณให้หายขาดได้ ซึ่งเท่ากับว่า ความเชื่อได้ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตของผู้ป่วยที่ย่ำแย่จากการเจ็บป่วยให้ดีขึ้น ประกอบกับตัวยาที่ได้มาก็จะช่วยให้สุขภาพกายดีขึ้น และอาการเจ็บป่วยก็จะหายไปในที่สุด

2) ผู้มาขอยาต้องทำใจให้สงบนิ่งและมีสมาธิ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ป่วยที่มักจะมีอาการวิตกกังวล ความทุกข์ใจจากการเจ็บป่วย ซึ่งความสงบของจิตใจและการมีสติจะช่วยให้ความวิตกกังวล ความทุกข์เหล่านั้นหายไป และยังส่งผลดีต่อการรักษาอาการเจ็บป่วยด้วย ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 26)

ภาพที่ 26 คำเตือนให้ทำใจให้สงบนิ่งและมีสติ

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนว่า “心不可乱 病宜早治 倘若自弃 诚恐不利 (XIN BU KE LUANG BIN YI ZAO ZHI TANG RUO ZI QI CHENG KONG BU LI)” หมายถึง จิตใจของท่านต้องมีความสงบและตั้งสติ ควรรักษาทันที เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้น อย่าปล่อยไว้ เพราะจะส่งผลเสียต่อชีวิตมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติต่อสุขภาพทางกายว่า เมื่อเราประสบกับการเจ็บป่วย เรื่องแรกที่ต้องทำก็คือ การมีสติ รู้ตัวว่าตนกำลังเจ็บป่วย ควรทำใจให้สงบนิ่ง อย่าตื่นตระหนกตกใจจนเกิดเหตุ และต้องรีบไปพบแพทย์เพื่อรักษาทันที อย่าปล่อยทิ้งไว้ให้อาการป่วยลุกลามจนรักษาไม่ได้ หรืออาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

3) ควรเจริญวิปัสสนา หากใบบอกว่าไม่มีวิธีรักษา เป็นคำเตือนที่มุ่งให้ผู้มาขอยา ต้องบอกรายละเอียดเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยตามความจริงอย่างถูกต้อง ไม่ปิดบังอำพราง ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 27)

ภาพที่ 27 คำเตือนให้บอกอาการเจ็บป่วยตามความจริง

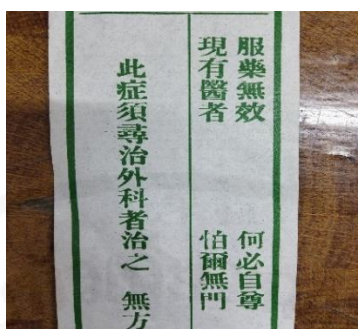

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบบอกแผ่นนี้มีคำเตือนไว้ว่า “无方无方 汝自思量 (WU FANG WU FANG RU ZI SI LIANG)” หมายถึง ไม่มีวิธีรักษา ท่านควรวิปัสสนา สะท้อนให้เห็นว่าผู้ป่วยต้องบอกอาการเจ็บป่วยของตน ตามความจริงอย่างถูกต้อง หากว่าผู้ป่วยบอกอาการเจ็บป่วยไม่ถูกต้องตอนขอเขียนชื่อยาจากเทพหลีตี ท่านก็ไม่สามารถให้ยาศักดิ์สิทธิ์มารักษาได้ คำว่า วิปัสสนา ตามคติทางศาสนาพุทธ หมายถึง วิธีการฝึกจิตเพื่อให้เกิดปัญญา ความรู้แจ้ง รู้เท่าทันสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามความจริง ซึ่งมีรายละเอียดของการปฏิบัติค่อนข้างมาก แต่ในแง่ของการประยุกต์ใช้เกี่ยวกับสุขภาพที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องนี้ก็คือ การพิจารณาความจริงเกี่ยวกับความเจ็บป่วยว่าเป็นธรรมชาติของชีวิตที่เกิดขึ้นกับทุกคน ต่างกันตรงที่ว่า ใครจะเจ็บป่วยด้วยโรคใดหรือมีอาการอย่างใดเท่านั้น แล้วมีสติตั้งรับกับการเจ็บป่วย ยอมรับ ไม่ตระหนกตกใจจนเกินเหตุ ไม่ปล่อยปละละเลย ต้องรีบเข้ารับการรักษา และเวลาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลจะต้องบอกอาการเจ็บป่วยอย่างละเอียดตามความจริง ไม่ปิดบังอำพราง เพื่อให้แพทย์รักษาเยียวยาได้ถูกต้อง เหมือนผู้ศรัทธาที่มาขอยากับเทพหลีตีก็ต้องบอกอาการเจ็บป่วยของตนอย่างละเอียดตามความจริง เพื่อให้ท่านประธานยารักษาโรคได้อย่างถูกต้องเช่นกัน

4) ควรไปรักษาที่โรงพยาบาล หากใบบอกว่า ยานี้ไม่มีผลต่อการรักษา เป็นคำเตือนที่แสดงให้เห็นว่า การรักษารักษาโรคบางอย่างด้วยยาสมุนไพรจีนมีข้อจำกัด หมายถึง ยาสมุนไพรที่มีอยู่ไม่สามารถรักษาโรคบางอย่างในปัจจุบันได้ ซึ่งผู้เจ็บป่วยจะต้องทำตามคำเตือนด้วยการไปรักษาตัวกับแพทย์แผนปัจจุบันที่โรงพยาบาล ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 28)

ภาพที่ 28 คำเตือนให้ไปรักษาที่โรงพยาบาล

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนไว้ว่า “服药无效 何必自尊 现有医者 怕尔无门 (FU YAO WU XIAO HE BI ZI ZUN XIAN YOU YI ZHE PA ER WU MEN)” หมายถึง ท่านรับประทานยาจากที่นี่จะไม่มียผล ไม่จำเป็นต้องเสียเวลามาขอเข็มชียาเพื่อรักษาสุขภาพ ภายนอกมีแพทย์แผนปัจจุบันสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของท่านเป็นจำนวนมาก ท่านไม่ต้องกังวลเรื่องนี้ในใจ ข้อปฏิบัติต่อกรณีนี้ที่ปรากฏในใบยา คือ ควรไปหาแพทย์ภายนอก สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อด้านการขอเข็มชียา มีความเชื่อมโยงกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการรักษาโรคด้วยความเชื่อ คือ ตัวยาศักดิ์สิทธิ์ที่ระบุไว้ในใบยาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ทุกอย่าง แต่ก็ได้เสนอทางออกในการรักษาโดยให้ผู้ป่วยไปรักษาที่โรงพยาบาล แม้ว่าความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลี่ตี้จะไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ทุกประเภทก็ตาม แต่ก็มีส่วนเสริมสร้างกำลังใจเพื่อให้ผู้ศรัทธามั่นใจว่า ยังมีแพทย์แผนปัจจุบันที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของตนได้

5) การระมัดระวังเรื่องการรับประทานอาหารและการแต่งกาย เนื่องจากการรับประทานอาหารและการแต่งกายมีผลต่อการรักษาโรคหรือทำให้สุขภาพของคนดีหรือเสื่อมลงได้ตามภูมิปัญญาของชาวจีน ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 29)

ภาพที่ 29 คำเตือนสำหรับการรับประทานอาหารและการแต่งกาย

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนว่า “此症不可多食生冷 衣欲暖而勿寒 食能检点着能检点 方保尔小儿身安 (CI ZHENG BU KE DUO SHI SHENG LENG YI YU NUAN ER WU HAN SHI NENG JIAN DIAN ZHUO NENG JIAN DIAN FANG BAO ER XIAO ER SHEN AN)” หมายถึง อาการนี้ควรระวังอาหารการกินและการแต่งกาย ไม่ควรรับประทานอาหารที่ไม่อุ่นและมีคุณสมบัติเป็นเย็น สวมเสื้อพอสสมควรเพื่อให้ร่างกายมีความอบอุ่น ลูกของท่านจึงจะมีความปลอดภัย ส่วนวิธีการรักษาที่ปรากฏในใบยาคือ รับประทานยาสมุนไพรจีน 9 อย่าง 3 ครั้ง ซึ่งเป็นยาสมุนไพรที่มีสรรพคุณบำบัดความหนาวเย็นและผ่อนคลายเส้นประสาทของร่างกาย ทำให้ผู้รับประทานยามีความอบอุ่นและนอนหลับอย่างสบาย สะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับหยิงหยางในการดำเนินชีวิต เมื่ออากาศเย็นหรือร่างกายรู้สึกหนาว ชาวจีนจะรับประทานอาหารที่มีคุณสมบัติเป็นร้อน เมื่ออากาศร้อนหรือร่างกายมีอาการร้อนใน ชาวจีนจะรับประทานอาหารที่มีคุณสมบัติเป็นเย็น เพื่อให้ร่างกายมีความสมดุล ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาในการดูแลและรักษาสุขภาพมิให้เกิดการเจ็บป่วยทางหนึ่งด้วย

6) แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการขาดคุณธรรมจริยธรรม คำเตือนนี้เป็นคำเตือนให้ผู้ที่มาขออยากกลับไปสำรวจตัวเองว่า มีข้อบกพร่องด้านใด โดยเฉพาะข้อบกพร่องที่เกิดจากการขาดคุณธรรมจริยธรรม และเมื่อพบจะต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้อง ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 30)

ภาพที่ 30 คำเตือนสำหรับการแก้ไขข้อบกพร่องและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนไว้ว่า “心道不正 目故失明 改过自新 蒙蔽自净 (XIN DAO BU ZHEN MU GU SHI MING GAI GUO ZI XIN MENG BI ZI JING)” หมายถึง จิตใจของท่านไม่มีธรรม จึงทำให้ดวงตาของท่านมองไม่ชัดเจน ท่านควรยอมรับแก้ไขข้อผิดพลาดของตนและเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้แวตตามีความสะอาดและความสว่าง ส่วนวิธีการรักษาที่ปรากฏในใบยาคือ ไม่มียารักษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขอยาไม่ถูกต้อง การบอกอาการไม่ชัดเจน หรือผู้ที่มาขอยาไม่มีศรัทธาต่อเรื่องนี้จริง นอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงบทบาทของศาลเจ้าที่ทำหน้าที่สั่งสอนผู้ป่วยให้เป็นคนดี

มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องหรือการกระทำที่ผิดพลาดของตนให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญมากสำหรับบุคคลในสังคมตามแนวทางของเทพหลี่ตีอีกด้วย

7) ควรออกไปจากศาลเจ้า อย่าลบลู่คู่มิ้น เป็นคำเตือนสำหรับคนผู้ไม่มีศรัทธาที่มาขอยาเล่น ๆ แต่ไม่ต้องการนำยาไปรับประทานจริง ๆ ดังคำเตือนที่ปรากฏในใบยา (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 31 คำเตือนทั่วไป

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2564

จากใบยาแผ่นนี้มีคำเตือนว่า “尔不食药却问神 堪笑君子乃俗人 速去休污吾之地 苍天斩尔命兼身 (ER BU SHI YAO QUE WEN SHEN KAN XIAO JUN ZI NAI SU REN SU QU XIU WU WU ZHI DI CANG TIAN ZHAN ER MING JIAN SHEN)” หมายถึง ท่านไม่ยากินยา แต่มาขอยาที่นี่ หัวเราะเยาะท่านเป็นคนหยาบคาย เสนอให้ท่านรีบออกไป อย่ามาทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของที่นี่ มิฉะนั้นท้องฟ้าจะประหารชีวิตของท่าน (ฟ้าผ่า) ส่วนวิธีการรักษาที่ปรากฏในใบยา คือ ไม่มีทางรักษา สะท้อนให้เห็นว่า คนบางส่วนที่มาขอยาไม่มีความเชื่อในการรักษาโรคด้วยวิธีนี้และคงเป็นเรื่องที่มีมาแล้วในอดีต ที่คนเหล่านั้นเข้ามาขอยาเหมือนคนทั่วไปด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการทดสอบว่า จะได้ยาศักดิ์สิทธิ์จากเทพหลี่ตีหรือไม่ โดยพวกเขาไม่มีความเชื่อแต่อย่างใด เท่ากับเป็นการลบลู่เทพหลี่ตีและทำลายความเชื่อของผู้ที่ศรัทธาต่อเรื่องนี้ที่พวกเขายึดถือ ปฏิบัติ สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน

นอกจากความเชื่อเรื่องการขอยาดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังพบขั้นตอนในการขอยากับเทพหลี่ตีที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

1) เริ่มต้นผู้ศรัทธาต้องจุดธูป 3 ดอกที่หน้ารูปเคารพของท่าน พร้อมอธิษฐานบอกอาการของโรค โดยต้องบอกอาการให้ครบถ้วน ไม่ให้ตกหล่น เพื่อให้เทพหลี่ตีจ่ายยาได้อย่างถูกต้อง

2) เลือกกระบอกเข็มซีที่ทางศาลเจ้าได้จัดแบ่งไว้ตามประเภท เช่น โรคตา โรคผิวหนัง โรคเด็ก โรคของบุรุษ โรคของสตรี หากโรคของตนตรงกับประเภทใดก็ให้หยิบกระบอกเข็มซีตามนั้น

3) เมื่อเขย่ากระบอกเข็มซียาได้หมายเลขใดให้นำหมายเลขนั้นไปที่ตู้เข็มซีตามประเภทของโรค แล้วหยิบใบเข็มซีตามหมายเลขที่ได้ ใบเข็มซีจะระบุรายละเอียดประเภทโรค ตัวยา พร้อมกับมีคติคำเตือนใจต่าง ๆ เช่น การดื่มเหล้า สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือยาชนิดนั้นต้องกินต่อเนื่องหลายห่อจึงจะหายขาด

4) นำใบเข็มซีไปรับยาที่แผนกจ่ายยา เจ้าหน้าที่ผู้จ่ายยาจะอธิบายวิธีการรับประทาน หากยาชนิดใดไม่มีที่ศาลเจ้า ผู้ป่วยจะต้องไปซื้อที่ร้านขายยาเงินเอง การจ่ายยาของศาลเจ้า ถือเป็น การบำเพ็ญกุศล ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด แต่ถ้าผู้มาขอยาประสงค์จะบริจาคเงินให้กับทางศาลเจ้า ก็สามารถทำได้ตามกำลังศรัทธา ไม่มีการบังคับแต่อย่างใด

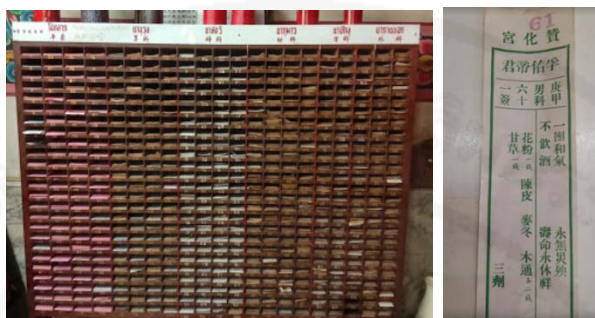
5) หากผู้ป่วยที่ได้รับประทานยาไประยะหนึ่งแล้วไม่หาย ผู้ป่วยจะต้องนำใบเข็มซีที่ได้รับเมื่อครั้งก่อนกลับไปยังศาลเจ้า พร้อมกับบอกกับเทพหลีตี้ เพื่ออธิษฐานสอบถามท่านว่า ควรกินยาชุดเดิมต่อไปหรือไม่ การติดต่อกับเทพหลีตี้ในครั้งนี้ให้ใช้การโยน “เซียมโปย (圣杯 SHENG BEI)” ซึ่งเป็นเครื่องมือเสี่ยงทายของชาวจีนฮากกา เป็นรูปเม็ล็ดถั่วผ่าซีก มี 2 ซีก ถ้าโยนแล้วผลออกมาเป็นสองด้านไม่ตรงกันเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่า เทพหลีตี้ให้เปลี่ยนยาชุดใหม่ จะต้องไปเสี่ยงเซียมซีเพื่อขอยาชุดใหม่แทนชุดเดิม หากว่าผลออกมาเป็นสองด้านเหมือนกันเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่า เทพหลีตี้ไม่ให้เปลี่ยนยาชุดใหม่ ผู้ป่วยต้องไปปรึกษาอาการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาล

ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นจุดเด่นของขั้นตอนปฏิบัติดังกล่าวก็คือ คำเตือนที่เป็นคติสอนใจให้ผู้ป่วยดูแลสุขภาพของตนในประเด็นต่าง ๆ ที่กำกับอยู่ในใบเข็มซียา เช่น การดื่มเหล้า สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ถือว่าเป็นกุศโลบายที่ทางศาลเจ้านำมาใช้ร่วมกับความเชื่ออย่างได้ผล ซึ่งทำให้ผู้ที่ศรัทธาไม่กระทำเรื่องที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนด้วยความเชื่อและความเคารพนับถือในเทพหลีตี้ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญด้านการกุศลของศาลเจ้าแห่งนี้ที่ได้ช่วยเหลือประชาชนผู้เจ็บป่วย เห็นได้จากการไม่คิดค่ายาในการรักษา เป็นการให้เปล่า

นอกจากนี้ยังพบว่า ตำรับยาที่มีอยู่ในตู้เข็มซี (ดังภาพที่ 32) โรคแต่ละประเภทจะมีใบยารักษาตั้งแต่ 50-100 ขนาน ทั้งหมดเป็นยาสมุนไพรจีนหรือที่นิยมเรียกว่า “ยาหม้อจีน” มีทั้งนำไปรักษาด้วยการพอก ทา กิน แต่ส่วนใหญ่เป็นยาต้มกิน โดยจะระบุประเภทของน้ำที่ใช้ต้มยาแต่ละชุดด้วย เช่น บางชุดต้องต้มกับน้ำบาดาล น้ำฝน หรือน้ำไหลตามธรรมชาติ เช่น น้ำตามลำธาร น้ำตก เพื่อปรับความสมดุลของร่างกายตามหลักหยินหยาง ตำรับยาและวิธีการใช้ยาดังกล่าวสะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคแบบแผนโบราณของชาวจีนที่นำมาผสมผสานกับความเชื่อในเทพหลีตี้อันเป็นพลังสำคัญที่ส่งผลให้จิตใจของผู้ศรัทธาเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นว่า ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลีตี้และยาที่ท่าน

ให้มาจะช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยของตนให้หายเป็นปกติได้ ดังนั้นความเชื่อและตัวยาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้อาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาหายหรือทุเลาลงได้อย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 32 ตู้เซียมซียา (ซ้าย) และตัวอย่างของใบยาขนานหนึ่ง (ขวา)

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

คนที่มาสักการบูชาและขอพรให้มีสุขภาพแข็งแรงกับเทพหลีตี้ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา และเคยมีประสบการณ์ในการรับยาไปรักษาอาการเจ็บป่วยแล้วหาย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของ 王小玉 (WANG XIAO YU) ผู้มาสักการะเทพหลีตี้ที่ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว ได้กล่าวว่า

“เราเป็นลูกหลานฮากกาเหมือนกัน แต่เกิดอยู่ที่นี้ มาไหว้เจ้ากับอาม่อ (คุณยาย) บ่อย ๆ ตอนนั้นฉันจำได้ว่าเป็นไข้หนักมาก แล้วก็ตัวร้อน อาม่อก็มากราบไหว้เทพหลีตี้ ขอให้หายป่วยเร็ว ๆ หลังจากนั้นฉัน ก็หายดีเป็นปกติทิ้งเลย เวลาวินสำคัญหรือศาลเจ้ามีงาน ฉันจะมาไหว้และร่วมงานเป็นประจำ รู้สึกอารมณ์ดีขึ้น สบายใจ ปกติมาไหว้เจ้าที่นี่ ส่วนใหญ่ขอให้ครอบครัวมีสุขภาพแข็งแรงปลอดภัย”

(王小玉 (WANG XIAO YU), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า คนที่มากราบไหว้เทพหลีตี้ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของชาวจีนฮากกาที่อาศัยอยู่แถวบริเวณศาลเจ้านี้ และเป็นผู้ศรัทธาที่นับถือเทพหลีตีมานาน เนื่องจากตนเคยมีประสบการณ์ที่ได้เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลีตีมาตั้งแต่เยาว์วัย คนที่มากราบไหว้เทพหลีตี้ส่วนมากจะขอพรให้ท่านช่วยรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง มีความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ และเชื่อว่าเทพหลีตีมีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถรักษาโรคและช่วยป้องกันอันตรายจากโรคได้จริง แสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศรัทธามีความมั่นคงเกิดจากประสบการณ์ตรงจากความเชื่อนั้น ๆ

นอกจากการขอเรื่องสุขภาพกับเทพหลีตี้ ชาวจีนยังเชื่อว่าเจ้าแม่หวังหมู่ (王母娘娘 WANG MU NIANG NIANG) สามารถช่วยคุ้มครองอายุของมนุษย์ให้ยืนยาวด้วย ศาลเจ้าแม่หวังหมู่ ภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว ชื่อหวังหมู่กง (王母宮 WANG MU GONG) มีบทโศลกคู่ทั้งสองข้างเขียนเป็นภาษาจีนว่า “王恩化安国” (WANG EN HUA AN GUO) 母德济苍民 (MU DE JI CANG MING) หมายถึง บุญคุณของท่านทำให้ทั่วประเทศมีความปลอดภัย คุณธรรมของท่านช่วยบรรเทาความทุกข์ของสามัญชน เจ้าแม่หวังหมู่เป็นพระแม่ตะวันตก เป็นผู้นำของเทพเพศหญิง (ดังภาพที่ 33) ซึ่งสมชาย จิว (2562, น. 113-114) ได้กล่าวเกี่ยวกับเจ้าแม่หวังหมู่ไว้ว่า ความเชื่อในเจ้าแม่หวังหมู่เกิดขึ้นในสมัยโจว (1046-256 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นเทพที่มีรูปร่างสวยงาม เรียบร้อย ปกครองเทพเพศหญิง คุ้มครองอายุของมนุษย์ มีयरักษาชีวิตไม่แก่ไม่ให้ตาย รับผิดชอบการเจริญพันธุ์และปกป้องรักษาผู้หญิงกับเด็ก ๆ ที่อยู่ของท่านเรียกว่า หยาวฉือ (瑶池 YAO CHI) เป็นสระวิเศษบนสวรรค์ ได้ปลุกต้นเซียนท้อ ผลไม้ที่ต้องใช้เวลา 1 พันปีถึงจะออกลูก ทำให้ลูกท้อเป็นสัญลักษณ์ของอายุยืนยาวใน ความเชื่อของชาวจีน วันที่ 3 เดือนมีนาคม เป็นวันเกิดของเจ้าแม่หวังหมู่ ในวันนี้เทพต่าง ๆ จะมาร่วมงานเลี้ยงเพื่อเฉลิมฉลอง และรับประทานลูกเซียนท้อ เชื่อกันว่า หากมนุษย์ธรรมดาได้กินผลไม้ชนิดนี้ จะมีอายุยืนยาว ไม่แก่ ไม่ตาย เทพกินแล้วจะช่วยเสริมความสามารถให้วิเศษยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้ที่เข้ามากราบไหว้และขอพรจากท่านส่วนใหญ่จะขอให้ตนมีสุขภาพแข็งแรงและมีอายุยืนยาว สะท้อนให้เห็นถึงชาวจีนจะให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพอย่างมาก เพราะการมีสุขภาพแข็งแรงหรือไม่แข็งแรง เป็นเรื่องสำคัญที่ใช้ตัดสินสามัญชนจีนว่า มีคุณค่ามากหรือน้อยในสังคมอดีตประการหนึ่งด้วย แต่เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์แผนโบราณของจีนยังไม่เจริญเหมือนในปัจจุบัน จึงไม่สามารถรักษาโรคร้ายไข้เจ็บได้ทุกชนิด ประกอบกับชีวิตของชาวจีนมีความผูกพันกับเทพ จึงทำให้ชาวจีนฝากความหวังไว้กับเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่มีลักษณะสวยงามเพื่อปลอบใจและสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง

ภาพที่ 33 ศาลที่ประดิษฐานเจ้าแม่หวังหมู่ภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3.2.2 การขอโชคลาภเงินทอง

ความเชื่อข้อนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในเทพไฉ่ซิงเอี้ย เทพแห่งโภคทรัพย์ ภายในศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวมีรูปเคารพของไฉ่ซิงเอี้ยทั้งหมด 5 องค์ เรียกว่า “เทพโชคลาภจาก 5 ทิศ” ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า เทพองค์นี้สามารถบันดาลให้มนุษย์ได้โชคลาภ วาสนา อายุยืน สุข ความมั่งคั่งของ 5 ทิศ (ดังภาพที่ 34) ซึ่งเทพไฉ่ซิงเอี้ยแต่ละภูมิภาคของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนามและความเป็นมาต่างกัน ดังที่สมชาย จิว (2562, น. 53-54) กล่าวว่า ภาคกลางเป็นเทพหวังห้าย (王亥 WANG HAI) ท่านเป็นคนแรกที่ทำธุรกิจการค้าระหว่างชนเผ่า และประสบความสำเร็จอย่างมาก ภาคตะวันออกเป็นเทพบีก้าน (比干 BI GAN) เป็นไฉ่ซิงเอี้ยอีกองค์หนึ่งที่มีความเชื่อถือจากชาวจีนมาก ชาวไทยรู้จักท่านในนามเทพฝ้ายบุ๋น เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ท่านเคยเป็นขุนนางฝ้ายบุ๋นมาก่อน หลังจากเสียชีวิตแล้วชาวจีนที่นับถือจึงได้ยกย่องท่านให้เป็นเทพ ภาคตะวันตกเป็นเจ้าพ่อกวนอู (关羽 GUAN YU) เป็นไฉ่ซิงเอี้ยฝ้ายบู๊ สามารถปกป้องนักธุรกิจให้ปลอดภัยจากโจร ภาคเหนือเป็นเทพเจ้ากงหมิง (赵公明 ZHAO GONG MING) เป็นประมุขของเทพทั้งสี่องค์นี้ มีอำนาจสูงสุด สามารถจัดการธุรกิจทุก ๆ ด้าน และภาคใต้เป็นเทพฟานหลี (范蠡 FANG LI) ท่านทำการค้าขายจนมั่งคั่งร่ำรวย และเขียนตำราเกี่ยวกับการค้าขายให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษา ชาวจีนจึงยกย่องท่านเป็นขางเสี้ยน (商圣 SHANG SHENG) หมายถึง เทพพ่อค้า ไฉ่ซิงเอี้ยของศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวได้รับความเชื่อถือมาก แม้แต่ละองค์จะคุ้มครองดินแดนแตกต่างกัน แต่มีบทบาทหน้าที่เหมือนกัน คือ การให้พรด้านโชคลาภแก่มนุษย์ แต่ละองค์มีประวัติความเป็นมาอย่างชัดเจน เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม ใช้ความสามารถด้านธุรกิจช่วยเหลือประชาชนและสังคม ผู้เข้ามากราบไหว้ไฉ่ซิงเอี้ยภายในศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวมักจะขอโชคลาภขอให้ธุรกิจการค้าขายดี และประสบความสำเร็จทุก ๆ ด้าน แต่การที่จะได้โชคลาภเงินทองร่ำรวยมั่งคั่งนั้น ไม่ใช่แค่การกราบไหว้อย่างเดียว ผู้ศรัทธาจะต้องเป็นคนซื่อสัตย์ ตั้งใจทำงาน และต้องขอสิ่งดีที่ไม่ส่งผลร้ายต่อคนอื่น จึงจะสำเร็จตามความปรารถนา สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จด้านโชคลาภเงินทอง ธุรกิจการค้ามิใช่เกิดจากความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความขยัน ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน และการประกอบความดีด้วย

ภาพที่ 34 จุดสักการบูชาของไฉ่ซิงเอี้ยในศาลเจ้าหลิตีเมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2564

จากประวัติความเป็นมาของเทพแต่ละองค์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า เทพของชาวจีนแต่เดิมทีนั้นเคยเป็นมนุษย์ผู้ที่มีคุณสมบัติ ความสามารถ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีคุณสมบัติเด่นด้านจริยธรรม ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ ตามความสามารถของตน ส่งผลให้ประชาชนมีความเคารพนับถือในตัวท่าน และเมื่อบุคคลเหล่านี้เสียชีวิตไปแล้ว ความดีของท่านยังตรึงใจของประชาชนอยู่จึงได้พากันยกย่องให้ท่านเป็นเซียนหรือเทพ คล้ายกับคนสำคัญที่มีคุณูปการต่อประเทศไทย เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อท่านเหล่านั้นเสียชีวิตไปแล้ว คนไทยก็ยังคงระลึกถึงพระคุณความดีของท่านเสมอ และได้สร้างประติมากรรมหรืออนุสรณ์สถานไว้กราบไหว้ บูชาสักการะคุณความดีของท่านเหล่านั้นอีกด้วย

3.2.3 การขอบุตร

ความเชื่อเรื่องนี้พบว่า มีสัมพันธ์กับความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมหรือโพธิสัตว์กวนอิม เทพแห่งความเมตตา เป็นนักบุญอุปถัมภ์ผู้หญิงกับเด็ก ๆ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว แต่ยังไม่มียุตรมักจะมาขอบุตรกับเจ้าแม่กวนอิม เรื่องการมีบุตรไว้สืบสกุลเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชาวจีน โดยเฉพาะบุตรชายจะสำคัญกว่าบุตรสาวตามค่านิยมของชาวจีนในอดีต จากงานวิจัยของ JIANG KAIYANG (2562) ได้กล่าวถึงตำนานของ เจ้าแม่กวนอิมปางประทานบุตร (观音送子 GUAN YIN SONG ZI) ว่าเป็นเรื่องที่เล่าต่อกันมาและแพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ ของสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า ผู้ใหญ่ของศาลเจ้าแห่งหนึ่งที่มีฉนวนลอกเกี้ยนคิดจะทำยาอายุวัฒนะที่ทำให้อายุยืน ไม่แก่ ไม่ตาย แต่จะต้องใช้หัวใจของเด็กผู้ชายจำนวน 100 คน มาผสมปรุงเป็นยา จึงลงจากภูเขาไปจับเด็กชายจำนวน 100 คนมาขังไว้ในศาลเจ้าเพื่อนำหัวใจมาปรุงยา ในคืนนั้น เจ้าแม่กวนอิมกำลังข้ามสะพานเมืองฉวนโจว (船洲 CHUAN ZHOU) ที่สร้างเชื่อมไปสู่เกาะผู่โถวซาน (普陀山 PU TUO SHAN) ได้ยินเสียงร้องของเด็กเหล่านั้นจึงลงจากดอกบัวมาดู ให้ความช่วยเหลือแล้วจะพาเด็กเหล่านั้นไปส่งที่บ้าน แต่เด็กเหล่านั้นยังเล็กมาก จึงไม่รู้ว่าบ้านของตนอยู่ที่ไหน เจ้าแม่กวนอิมจึงนำเด็กเหล่านั้นไปให้เจ้าเมืองฉวนโจวเพื่อให้ชาวบ้านที่ไม่มีบุตรมารับไปเลี้ยงดูเป็นบุตรของตน

เรื่องเล่านี้สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันมีผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็ยังคงความเชื่อที่ว่า หากใครต้องการมีบุตรก็มักนิยมไปกราบไหว้ขอกับเจ้าแม่กวนอิม รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้าหลิตีเมี่ยวมี 2 องค์ องค์แรกประดิษฐานอยู่ที่ชั้น 1 สวมชุดสีขาว อยู่ในท่ายืน มือซ้ายถือแจกันมือขวาถือกิ่งต้นหลิว มีเด็กชายและเด็กหญิงอยู่เคียงข้างทั้งซ้ายและขวา องค์ที่สองประดิษฐานที่ชั้น 2 อยู่ในอิริยาบถท่านั่ง (ดังภาพที่ 35)

ภาพที่ 35 จุดประดิษฐานเจ้าแม่กวนอิมที่ชั้น 1 (ซ้าย) และที่ชั้น 2 (ขวา) ในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

ผู้วิจัยพบว่า รูปเคารพของเจ้าแม่กวนอิมองค์แรกสร้างตามคติของศาสนาเต๋า มีเด็กชายกับเด็กหญิงสองคนอยู่เคียงข้าง ตามคติในนิทานไซอิ๋ว เด็กชายเป็นบุตรชายของปีศาจวัฏกระหิง (牛魔王 NIU MO WANG) เด็กหญิงเป็นบุตรสาวของมังกร เด็กสองคนนี้เป็นบุคคลในศาสนาเต๋า ส่วนรูปเคารพเจ้าแม่กวนอิมองค์ที่สองชื่อกวนอิมบุดจ้อ คำว่า บุดจ้อ (菩薩 PU SA) เป็นสำเนียงของภาษาจีนแต้จิ๋ว หมายถึง พระโพธิสัตว์ อยู่ในอิริยาบถทำนั่งตามคติทางพระพุทธศาสนาหายานที่ส่วนใหญ่นิยมสร้างเจ้าแม่กวนอิมในทำนอง อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่ชาวจีนมีต่อเจ้าแม่กวนอิมทั้งสององค์นี้เป็นอย่างเดียวกัน คือ เทพแห่งความเมตตาและความกรุณา คอยปกป้องคุ้มครองสตรีและเด็กให้ปลอดภัย ดังนั้น ผู้ที่ศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมจึงเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และเรื่องที่คนส่วนใหญ่มาขอพรจากเจ้าแม่กวนอิมก็คือ ขอให้มียุติ และขอให้มีความสุข เวลากราบไหว้บูชาเจ้าแม่กวนอิมทั้งสององค์นี้ต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

3.2.4 การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง

ความเชื่อเรื่องการขอให้ได้เลื่อนตำแหน่ง หมายถึง ขอให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้เลื่อนยศ ตำแหน่งที่ดีหรือสูงขึ้นตามที่ตนปรารถนา ความเชื่อข้อนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในเจียงไต้กง (姜太公 JIANG TAI GONG) หรือที่คนไทยรู้จักกันในนามว่า “เกียงจูแหย” เป็นเทพผู้สถาปนาตำแหน่งให้แก่มนุษย์ที่กลายมาเป็นเทพ รูปเคารพของเจียงไต้กงภายในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว ประดิษฐานอยู่ด้านซ้ายของเทพหลี่ตี (ดังภาพที่ 36) ถือว่าเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์และได้รับความนับถือมากจากชาวจีนอีกองค์หนึ่ง ดังที่สุซริก เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวได้กล่าวถึงความเป็นมาของเจียงไต้กง ตามนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า

“เจียงไต้กงพิจารณาแต่งตั้งเทพทุกองค์อย่างบริสุทธิ์แล้ว
สุดท้ายก็ได้เทพเกิดขึ้นมากมาย แต่กลับลืมเหลือตำแหน่งเทพให้ตนเอง
แม้เจียงไต้กงจะไม่ได้ตำแหน่งเทพ แต่เทพทั้งหลายก็รู้สึกติดค้างหนี้
บุญคุณของเจียงไต้กง จึงตกลงกันว่า ถ้าเจียงไต้กงไปยังที่แห่งใด ทวย

เทพต้องหลักทาง ถือเป็นภาระให้เกียรติต่อเจียงไต้กง ก็แม้แต่ทวยเทพ
 สิ่งชั่วร้าย หรือภูตผีปีศาจก็ต้องถอยหนี”

(สุขรัก, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เจียงไต้กงเป็นเทพผู้ที่สถาปนาเทพจีนองค์ต่าง ๆ ทำให้ชาวจีนเชื่อว่า เจียงไต้กงมีอำนาจวิเศษ สามารถจัดตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ให้แก่เทพได้ เมื่อผู้ศรัทธาไม่พอใจในหน้าที่การงานที่ทำอยู่ปัจจุบัน อยากไปทำงานที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถานที่อื่น หรืออยากได้ยศตำแหน่งที่สูงกว่าปัจจุบันก็จะมากราบไหว้บูชาเจียงไต้กงที่ศาลเจ้าแห่งนี้เพื่อขอท่านช่วยให้ตนได้งาน ยศตำแหน่งที่ดีกว่าเก่า นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่า เจียงไต้กงสามารถแก้ปิ้งขงได้ เพราะเจียงไต้กงอยู่ที่ใด เทพต่าง ๆ ยังต้องหลักทางให้ด้วยความเคารพ รวมถึงสิ่งชั่วร้าย ภูต ผี ปีศาจต่างพากันหนีไป อยู่ไม่ได้ ด้วยอำนาจของเจียงไต้กงจะทำให้ดวงชะตาที่ไม่ดีของคนในปีขงหรือสิ่งอัปมงคลใด ๆ ที่เข้ามาในชีวิตสูญหายไป ฉะนั้น คนที่ขงกับปีนักษัตรจึงนิยมเข้ามากราบไหว้บูชาเจียงไต้กงเพื่อขอให้ท่านช่วยทำดวงชะตาชีวิตให้ราบรื่นขึ้น

ภาพที่ 36 รูปเคารพของเจียงไต้กงในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3.2.5 การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา

ความเชื่อเรื่องนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในไท้ส่างเหล่าจวิน (太上老君 TAI SAHNG LAO JUN) เป็นเทพองค์หนึ่งในเทพสูงสุด 3 องค์ ที่รู้จักกันว่า สามวิสุทธิที่สุดแห่งเต๋า (三清 SAN QING) รูปเคารพของไท้ส่างเหล่าจวินประดิษฐานรวมอยู่กับรูปเคารพของเทพหลี่ตี้เมี้ยว รูปลักษณะของไท้ส่างเหล่าจวินมักจะสร้างเป็นผู้เฒ่าสวมชุดเต๋าสีทอง หวดเคราขาวยาว ถือแส้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนักพรต (ดังภาพที่ 37) ชาวจีนเชื่อว่า เทพองค์นี้เคยกลายเป็นเหลาจื่อ (老子 LAO ZI) ผู้เขียนคัมภีร์ของลัทธิเต๋า (道德经 DAO DE JING) ซึ่งเป็นหนังสือปรัชญาจีนเล่มแรกที่สอนให้มนุษย์ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาที่

สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งคุณหวัง (王先生 WANG XIAN SHEN) ผู้ศรัทธาที่มาไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเหล่าจื่อโดยสังเขปว่า

“เหล่าจื่อเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสมัยชุนชิว ประวัติของเหล่าจื่อนั้นมีไม่มาก แต่เท่าที่ทราบกันก็คือเหล่าจื่อเคยเป็นผู้ดูแลห้องพระสมุดหลวงของราชวงศ์โจว ทำให้ได้อ่านหนังสือทุกชนิดและเป็นผู้มีความรู้มากที่สุด ในสมัยนั้น เมื่อแก่ตัวลง เหล่าจื่อตัดสินใจเผยแพร่ความรู้ที่ได้ให้กับสามัญชนจีน เลย์ซีควายเดินทางออกจากเมืองหลวงไปทางดินแดนตะวันตก ระหว่างทางผ่านด่านที่ขุนนางนายด่านชื่อ อี้สี (尹喜 YIN XI) ฝ้าด่านอยู่ อี้สีเห็นว่าเหล่าจื่อกำลังจะเดินทางผ่านด่าน รู้สึกเลื่อมใสมาก จึงต้อนรับท่านอย่างดีด้วยความนับถือ พร้อมกราบไหว้เหล่าจื่อและยกย่องนับถือท่านเป็นอาจารย์เหล่าจื่อได้เขียนตำราไว้เล่มหนึ่งเพื่อเป็นของที่ระลึก ซึ่งก็คือเต๋าเต๋อจิง คัมภีร์เล่มแรกของลัทธิเต๋า”

(王先生 (WANG XIAN SHEN), สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เหล่าจื่อเป็นผู้เฒ่าที่มีความรู้มากในประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ท่านได้เขียนคัมภีร์เล่มแรกของลัทธิเต๋าและสร้างแนวทางปฏิบัติของลัทธิเต๋า ชาวจีนที่เคารพนับถือศรัทธาได้ยกย่องท่านให้เป็นเทพไท้ส่างเหล่าจวิน ซึ่งเป็นเทพแห่งความรู้ สามารถช่วยให้ผู้ศึกษาประสบผลสำเร็จในเรื่องการเรียนได้ พอถึงหรือใกล้เวลาสอบ ผู้ศรัทธานิยมมากราบไหว้บูชาเพื่อขอพรจากท่านเพื่อขอให้ลูกหลานของตนเรียนเก่ง สอบผ่านทุกวิชา หรือปรารถนาให้บุตรหลานของตนเป็นผู้ที่มีความรู้มากเหมือนเหล่าจื่อ ผู้ศรัทธาไม่สามารถจุดธูปเทียนบูชาไท้ส่างเหล่าจวินได้ ทำได้เพียงแค่อธิษฐาน เพราะอยู่ในห้องเดียวกันกับเทพหลี่ตี้ ซึ่งทางศาลเจ้ามีกฎห้ามจุดธูปเทียนในห้องนี้เพื่อป้องกันอัคคีภัย

ภาพที่ 37 จุดประดิษฐานไท้ส่างเหล่าจวินในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3.3.6 การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว

การปกป้องคุ้มครอง หมายถึง รักษาป้องกันให้พ้นจากสิ่งอันตรายหรือสิ่งชั่วร้าย ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับกราบไหว้บูชาเพื่อขอพรให้ปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว 3 ที่ ได้แก่ ฟ่าดิน (天地父母 TIAN DI FU MU) แปะกง (伯公 BO GONG) และเจ้าพ่อกวนอู (关羽 GUAN YU) รูปเคารพของฟ้าดินเป็นป้ายหิน ประดิษฐานทางขวาของประตูใหญ่ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว (ดังภาพที่ 38) ถึงแม้ว่า ฟ่าดินไม่มีรูปร่างเหมือนเทพองค์อื่น ๆ แต่ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า ฟ่าเป็นพ่อ ดินเป็นแม่ของมนุษย์ ทั้งสองเป็นเทพที่มีความศักดิ์สิทธิ์มาก ทำหน้าที่คุ้มครองทุกสิ่งระหว่างท้องฟ้ากับแผ่นดิน เทพฟ้าดินที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จุดแรกที่ผู้ศรัทธาต้องกราบไหว้ สักการะบูชา และต้องจุดธูป 5 ดอก ส่วนเทพองค์อื่น ๆ ภายในศาลเจ้าจะใช้ธูปเพียง 3 ดอกในการบูชา แสดงถึงการให้ความเคารพนับถืออย่างสูงเสมือนหนึ่งบิดามารดาผู้ให้กำเนิดชีวิตของตน

ภาพที่ 38 จุดประดิษฐานฟ้าดินที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

แปะกง เป็นเทพแห่งแผ่นดินหรือชุมชน เป็นพระภูมิเจ้าที่ของชาวจีนฮากกา (ดังภาพที่ 39) องค์เทพนี้สถิตอยู่ใต้แผ่นดิน มีหน้าที่ปกป้องรักษาที่อยู่อาศัยและควบคุมดูแลบรรดาญาติ พิณญาณร้ายไม่ให้กล้ากรายหรือรบกวนคนในชุมชน จึงทำให้แปะกงกลายเป็นเทพที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนชาวจีนฮากกามากที่สุด ที่ไหนมีชุมชนชาวจีนฮากกาจะต้องมีรูปเคารพของแปะกงอยู่ที่นั่น เมื่อชาวจีนฮากกาอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทยก็นำความเชื่อในแปะกงมาด้วย เพื่อให้ท่านได้ปกป้องคุ้มครองคนในชุมชนให้มีความปลอดภัย เวลากราบไหว้บูชาแปะกงต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ภาพที่ 39 จุดประดิษฐานแปะกงที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับแปะกงมาจากเทพนิยายของชาวจีน ดังที่คำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว สรุปได้ดังนี้

“แปะกงดั้งเดิมมีสององค์ เป็นเจ้าที่ตายาย เจ้าที่ตามีความเมตตาใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด ส่วนเจ้าที่ตายายเป็นยายใจร้าย ครั้งหนึ่ง เจ๊กเขียนฮ่องเต้ถามเจ้าที่ตายายว่า ความปรารถนาสูงสุดคืออะไร เจ้าที่ตายายตอบว่า “กระหม่อมอยากเห็นมนุษย์ทุกคนร่ำรวยเงินทอง ไม่อยากจน อยากเห็นทุกคนมีแต่ความสุข” ยังไม่ทันเจ๊กเขียนฮ่องเต้จะประทานพร เจ้าที่ตายายผู้เป็นภรรยา ก็แย้งขึ้นมาทันทีว่า “ผู้คนในโลกมนุษย์ควรมีทั้งรวยทั้งจน จึงจะมีการแบ่งหน้าที่การงาน ทำให้สังคมเป็นระบบระเบียบ” เจ้าที่ตายายไม่เห็นด้วยจึงแย้งว่า “ถ้าเป็นอย่างนั้น คนจนจะนำสงสารไม่ใช่หรือ” เจ้าที่ตายายเถียงว่า “ก็ถ้าคนในโลกมีฐานะเท่ากันหมด เวลาลูกสาวของเราแต่งงาน จะจ้างใครมาเป็น คนทรมเกี่ยวกันเล่า” จากเรื่องนี้ทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคนยากจนไม่ชอบเจ้าที่ตายายและไม่ประดิษฐานรูปเคารพของท่านไว้ใน ศาลเจ้า จะมีเพียงแค่เจ้าที่ตายายองค์เดียว ชาวจีนฮากกาเรียกว่า แปะกง”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสรุปได้ว่า สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องเจ้าที่ (แปะกง) ของชาวจีนฮากกามีรากฐานมาจากเทพนิยายจีนที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพ เป็นความสัมพันธ์ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของศรัทธา มนุษย์ในฐานะที่ได้รับการปกป้องคุ้มครอง ช่วยเหลือจากเทพจะต้องบูชาสักการะเทพด้วยความเคารพนับถือ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของตำนานเรื่องเทพฟ้าดินข้างต้นที่ส่งผลให้ชาวจีนให้ความสำคัญกับคุณธรรมอย่างมาก ผู้ที่มีน้ำใจ

สามารถได้รับความเคารพจากคนอื่น ส่วนคนที่เห็นแก่ตัว เอาแต่ประโยชน์ตนจะไม่มีใครอยากคบเป็นเพื่อนหรือเข้าใกล้ เหมือนกับเจ้าที่ตาได้รับการนับถือ บูชาสักการะ เพราะเป็นคนที่มีเมตตา พรารถนาดีต่อมนุษย์ แต่ขณะที่เจ้าที่ยายไม่ได้รับการนับถือ บูชาสักการะจากชาวจีน เพราะไม่มีน้ำใจต่อมนุษย์

เจ้าพ่อกวนอู เป็นเทพแห่งการต่อสู้ ชาวจีนยกย่องท่านเป็นเทพฝ่ายบู๊ (ดังภาพที่ 40) เรื่องเล่าเกี่ยวกับเจ้าพ่อกวนอูมีค่อนข้างมาก เช่น สมชาย จิว (2562, น. 162) ได้กล่าวถึงเรื่องกวนอูปราบปีศาจชื่อโหยว (蚩尤 CHI YOU) ที่เกิดในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-ค.ศ. 1279) ว่า ทะเลสาบน้ำเค็มที่เคยเป็นแหล่งผลิตเกลือกลายเป็นที่แห้งแล้ง ไม่สามารถผลิตเกลือได้ ฮองเต้ให้เซียนนักพรตจางจีเซียน (张继先 ZHANG JI XIAN) มาทำพิธี พบว่า ปีศาจชื่อโหยวทำให้เกิดความแห้งแล้งและบังคับให้ชาวบ้านสร้างศาลเจ้าไว้กราบไหว้บูชาตน มิฉะนั้นจะทำร้ายคนในชุมชน จางจีเซียนจึงอัญเชิญเจ้าพ่อกวนอูมาปราบปีศาจชื่อโหยวจนพ่ายแพ้แล้วหนีไป ด้วยสาเหตุนี้ ชาวจีนจึงนิยมไหว้เจ้าพ่อกวนอู เพื่อขอพรให้ท่านช่วยปกป้องสมาชิกในครอบครัวให้ปลอดภัย สะท้อนให้เห็นว่า เจ้าพ่อกวนอูเป็นเทพที่ได้รับความเคารพจากชาวจีนอย่างมาก เพราะท่านเป็นคนซื่อสัตย์ จงรักภักดี และมีความสามารถในการต่อสู้ เจ้าพ่อกวนอูถือเป็นบุคคลต้นแบบทางจริยธรรมในประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวจีนจึงศรัทธาในท่านมาก และนำจริยธรรมทั้งความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีของท่านมาปลูกฝังให้แก่บุตรหลานของตน

ภาพที่ 40 จุดประดิษฐานเจ้าพ่อกวนอูที่ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

3.2.7 การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์

ความเชื่อเรื่องนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในเจ้าเสิน (灶神 ZAO SHEN) เป็นเทพแห่งครัวของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำหน้าที่คอยคุ้มครองอาหารการกินของชาวจีน เช่น พืชผลและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ทุกวันที่ 23 เดือน 12 ตามจันทรคติจีนในแต่ละปี เทพองค์นี้จะไปรายงานความประพฤติของคนที่อยู่ในบ้านเรือนในหนึ่งปีที่ผ่านมาแก่เง็กเซียนฮ่องเต้ที่สวรรค์ เง็กเซียนฮ่องเต้ก็จะ

เลือกประธานพรหรือลงโทษมนุษย์ตามรายงานของเทพเตาไฟ ดังที่ 张女士 (ZHANG NU SHI) เจ้าหน้าทีในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้กล่าวว่า

“ก่อนถึงวันตรุษจีนจะมีวันหนึ่งที่ต้องกราบไหว้บูชาเจ้าเสิน (เทพเตาไฟ) เพื่อขอให้การเก็บเกี่ยวข้าวได้ดี มีอาหารของกินพอสมควร ในปีหน้า และขอให้ท่านถวายรายงานความประพฤติของคนในครอบครัวแก่เง็กเซียนฮ่องเต้แต่เรื่องดี ๆ ต้องใช้เครื่องเซ่นไหว้นม เหนียวโรยงาขาว เชื่อกันว่า เมื่อเจ้าเสินได้กินขนมเหนียวนี้แล้วจะ เหนียวติดปากจนไม่สามารถพูดเรื่องที่ไม่ดี ถวายรายงานแต่เรื่องดีอย่าง เดียว”

(张女士 (ZHANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เจ้าเตาไฟจะทำหน้าที่ 2 อย่าง คือ คุ้มครองอาหาร การกินของชาวจีน เช่น ข้าว ผัก และเนื้อสัตว์ เป็นต้น ชาวจีนที่เข้ามากราบไหว้บูชาเทพองค์นี้ ส่วนใหญ่จะขอให้พืชผลของตนมีความอุดมสมบูรณ์ และการตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในแต่ละ ครอบครัวเพื่อนำไปรายงานเง็กเซียนฮ่องเต้ในวันที่ 23 เดือน ธันวาคมของทุกปี ส่วนชาวจีนแต่ละ ครอบครัวจะได้รับพรหรือโทษจากเง็กเซียนฮ่องเต้อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับเทพเตาไฟจะรายงานเรื่องดี หรือเรื่องไม่ได้ดี ฉะนั้น ชาวจีนนิยมใช้ขนมเหนียวมาเซ่นไหว้เทพองค์นี้ เพื่อให้เทพเตาไฟรายงานแต่ เรื่องดีและเวลารายงานเรื่องร้ายขนมจะได้ติดปากจนไม่สามารถถวายรายงานได้ เวลากราบไหว้บูชา เจ้าเตาไฟต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

3.2.8 การแก้ปีชง

ความเชื่อเรื่องนี้พบว่า สัมพันธ์กับความเชื่อในเทพไท่ส่วยเอี้ย (太岁爷 TAI SUI YE) เป็นเทพคุ้มครองดวงชะตาของมนุษย์ (ดังภาพที่ 41) มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้ง ความสุขและความทุกข์ สำหรับจุดประดิษฐานรูปเคารพของท่านภายในศาลเจ้า มีป้ายชื่อภาษาจีนว่า 太岁爷公 (TAI SUI YE GONG) แปลว่า เทพไท่ส่วยเอี้ย มีบทโคลงคู่อยู่สองข้างเขียนเป็นภาษาจีนว่า 千秋道义纳祚祥 (QIAN QIU DAO YI NA ZHEN XIANG) หมายถึง การสืบทอดเผยแพร่คุณธรรม จริยธรรมพันปี สามารถนำโชคลาภสิริมงคลมาให้ 万古仁心招善果 (WAN GU REN XIN ZHAO SHANG GUO) หมายถึง การปฏิบัติความเมตตากรุณาหมื่นปี สามารถได้รับผลดี ความเชื่อเกี่ยวกับไท่ส่วยเอี้ยมีสองแบบ ได้แก่ ไท่ส่วยสิบสอง เป็นไท่ส่วยสิบสององค์ตามปีนักษัตร 12 ตัว และไท่ส่วยหกสิบ เป็นไท่ส่วยเอี้ย 60 องค์ ไท่ส่วยเอี้ยภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นไท่ส่วยหกสิบ เพราะไท่ส่วยมีการเดินทางโคจรมาใหม่ทุกปี ปีละ 1 องค์หรือ 1 ดวง สลับหมุนเวียนเวียนกันไป โดยจะมาปรากฏ ทั้งหมด 60 องค์ ต่อ 5 รอบปีนักษัตร LONG GAOYUN (2557) ได้อธิบายว่า ไท่ส่วยหกสิบองค์ตาม โป๊ยหลี่สี่เถียว (八字生辰 BA ZI SHENG CHEN) ของชาวจีน ซึ่งจัดราศีบนเทียนกั๊ง 10 ตัว มาผสมกับ

ราศีลางตี่ 12 นักซัตร จับคู่กันได้ 60 คู่ โดยในช่วง 60 ปี จึงจะเวียนมาบรรจบครบรอบกันครั้งหนึ่ง ทำให้ท่านมีอายุยืนครบรอบถึง 60 ปี มีเทพให้ส่วยประจำอยู่ในแต่ละปี ฉะนั้น ให้ส่วยเอี้ยแต่ละปีจึงมีชื่อเรียกไม่เหมือนกัน ซึ่งมีการระบุถึงปีชงตามปีนักซัตร ดังต่อไปนี้

- 1) ปีชวดจะชงกับผู้ที่เกิดในปีชวด มะเมีย เถาะ ระกา
- 2) ปีฉลูจะชงกับผู้ที่เกิดในปีฉลู มะเมีย มะโรง จอ
- 3) ปีขาลจะชงกับผู้ที่เกิดในปีขาล วอก มะเส็ง
- 4) ปีเถาะจะชงกับผู้ที่เกิดในปีเถาะ ระกา มะเมีย ชวด
- 5) ปีมะโรงจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะโรง จอ มะแม ฉลู
- 6) ปีมะเส็งจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะเส็ง กุน วอก ขาล
- 7) ปีมะเมียจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะเมีย ชวด ระกา เถาะ
- 8) ปีมะแมจะชงกับผู้ที่เกิดในปีมะแม ฉลู จอ มะโรง
- 9) ปีวอกจะชงกับผู้ที่เกิดในปีวอก ขาล กุน มะเส็ง
- 10) ปีระกาจะชงกับผู้ที่เกิดในปีระกา เถาะ ชวด มะเมีย
- 11) ปีจอจะชงกับผู้ที่เกิดในปีจอ มะโรง ฉลู มะแม
- 12) ผู้ที่เกิดในปีกุนจะชงกับผู้ที่เกิดในปีกุน มะเส็ง ขาล วอก

มีความเชื่อว่า คนที่เกิดในปีนักซัตรดังกล่าวจะมีเคราะห์ทั้งปี ทำทุกสิ่งทุกอย่างก็ไม่ราบรื่นสมหวัง ไม่ประสบความสำเร็จ จึงทำให้ความเชื่อการแก้ปีชงเกิดขึ้นมา วิธีการแก้ปีชงในศาลเจ้าหลตี้เมี่ยวไม่ซับซ้อน คนที่ชงกับปีนักซัตรต้องเข้ามากราบไหว้บูชาให้ส่วยที่ศาลเจ้าหลตี้เมี่ยว โดยจุดธูป 3 ดอกและบอกอายุ วันเกิด ปีนักซัตรของตนให้เทพให้ส่วยทราบแล้วอธิษฐานขอให้ท่านช่วยคุ้มครองดวงชะตาของตน และขอยันต์ความปลอดภัยจากท่านมาป้องกัน ยันต์นี้มีสองอย่าง คือ ยันต์ที่ติดที่ประตูบ้าน เพื่อไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาทำร้ายสมาชิกในครอบครัว และยันต์ที่ติดตัว ใส่ในกระเป๋า สีแดงต้องพกติดตัวตลอดเวลา เพื่อให้มีความปลอดภัย และทำให้ดวงชะตาราบรื่นขึ้น เวลากราบไหว้บูชาเทพให้ส่วยเอี้ยในศาลเจ้าหลตี้เมี่ยวต้องจุดธูป 3 ดอกตามกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติในศาลเจ้าหลตี้เมี่ยว

ภาพที่ 41 ศาลของให้ส่วยเอี้ยในศาลเจ้าหลตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

วิธีการแก้ปีชงมีข้อปฏิบัติสำคัญที่ผู้ศรัทธาควรรู้ ดังที่ 张女士 (ZHANG NU SHI) เจ้าหน้าทีในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวว่า

“คนที่ชงกับให้ส่วยเอี้ยภายในปีนี้ต้องระวังสิ่งต่าง ๆ ต้องตั้งสติเสมอ ระวังอุบัติเหตุ ระวังหน้าที่การงาน ไม่ทะเลาะกับคนอื่น เพราะดวงชะตาจะไม่ดีเหมือนคนปกติทั่วไป และพยายามหลีกเลี่ยงการไปร่วมงานศพของคนอื่น วิธีแก้ปีชงมีหลายอย่างในศาลเจ้านี้ เช่น ทำบุญบ่อย ๆ จุดธูปเทียนกราบไหว้บูชาองค์เทพให้ส่วย ให้ท่านมีความพึงพอใจ ช่วยคุ้มครองดวงชะตาให้ดีขึ้น ถือศีล กินเจ หรือเอาปลาจากศาลเจ้าไปปล่อยที่ท่าน้ำราชวงศ์”

(张女士 (ZHANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่า ชีวิตของผู้ที่ชงกับให้ส่วยเอี้ยจะไม่ราบรื่นเหมือนปกติ ทำงานไม่ประสบความสำเร็จ ต้องระมัดระวัง มีสติในการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา และทำดีกับคนอื่น ๆ วิธีแก้ปีชงที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวไม่ค่อยซับซ้อน ทำตามพิธีการไหว้เจ้าทั่วไป ที่สำคัญคือผู้อยู่ในปีชงต้องมีน้ำใจต่อคนทั่วไป นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ปีชงเป็นวิธีการแก้ความทุกข์ ความวิตกกังวลที่มีมูลเหตุมาจากความเชื่อเรื่องดวงชะตาไม่ดีที่ไปสัมพันธ์กับเทพประจำปี นักษัตริ์ สามารถทำให้ผู้ศรัทธารู้สึกสบายใจ มีจิตใจสงบ ไม่วิตกกังวล และมีสมาธิในการทำงานมากขึ้นหลังจากทำพิธีแล้ว นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ศรัทธามีความระมัดระวังตัว ไม่ทำสิ่งที่ไม่ดี และมีโอกาสได้ทำความดี เช่น การมีน้ำใจต่อผู้อื่น การปล่อยชีวิตสัตว์ การทำบุญ การถือศีล กินเจอันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ทำได้รับความสุข ความเจริญ และประสบความสำเร็จด้านต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของความเชื่อที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางใจให้ผู้ศรัทธามีความมั่นใจ มีพลังใจ สบายใจ คลายความทุกข์หรือความวิตกกังวล และมีโอกาสได้สร้างความดีที่ส่งผลดีต่อชีวิตของผู้ศรัทธาด้วย

3.2.9 การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา

การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ หมายถึง การจัดพิธีแสดงความกตัญญูตอบแทนบุญคุณและระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อเรื่องนี้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตน ชาวยุโรปเชื้อสายจีนทั่วไปนิยมเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้งที่สุสาน แต่ชาวจีนฮากกาส่วนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครมีป้ายชื่อบรรพบุรุษที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว สถานที่ตั้งป้ายชื่อของบรรพบุรุษในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว คือ ลู่เว่ยฉือ (祿位祠 LU WEI CI) (ดังภาพที่ 42) ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกาถือว่า บรรพบุรุษเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่เสียชีวิตตามปกติที่ไม่ใช่อุบัติเหตุ สามารถขึ้นสวรรค์กลายเป็นเซียน และคอยดูแลปกป้องสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เช่น รักษาลูกหลานให้พ้นจากอันตรายต่าง ๆ บันดาลให้ครอบครัวของลูกหลานมีเงินทองไม่ขาด และให้พรแก่ครอบครัวของบุตรหลานว่า ขอให้มียุคเต็มบ้านมีหลานเต็ม

เมือง การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวฮากกาไม่จำกัดเวลา ไม่ว่าจะในวันเสียชีวิตของบรรพบุรุษ วันเซ็งเม้ง และวันทิ้งกระดาษของทุกปี สมาชิกครอบครัวทุกคนของชาวฮากกาจะมาเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพร้อมกัน เพื่อระลึกบุญคุณและแสดงความคิดถึงผู้เสียชีวิตไป นอกจากนี้ ป้ายชื่อของบรรพบุรุษที่ปรากฏในศาลเจ้าไม่ใช่เป็นนามสกุลเดียวกัน สะท้อนให้เห็นถึงชาวฮากกามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีความสามัคคีกัน พวกเขาถือว่า ไม่ว่าจะมิชื่อแซ่ใด ทุกคนต่างก็เป็นครอบครัวเดียวกัน

ภาพที่ 42 ศาล “禄位祠 (LU WEI CI)” ที่ตั้งป้ายชื่อของบรรพบุรุษในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ไป๋ม๊) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

จากความเชื่อที่หลากหลายข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจุบันมีความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวทั้งหมด 9 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อด้านการขอให้สุขภาพดี การขอให้มิโชคลาภเงินทอง การขอบุตร การขอให้เลื่อนยศตำแหน่ง การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา การขอให้เทพปกป้องคุ้มครอง การขอพิชิตลอร์ดมสมบูรณ์ การแก้ปิ้ง และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทพกับมนุษย์โดยมีศรัทธาเป็นแกนหลักที่เชื่อมประสาน เทพในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ ขจัดปัดเป่า ปกป้องคุ้มครอง บันดาลให้มนุษย์ได้ในสิ่งที่ต้องการ ขณะที่มนุษย์มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินชีวิต หรือความต้องการด้านต่าง ๆ ที่พวกเขาคิดว่าตนเองไม่สามารถจัดหรือทำได้จึงต้องหันไปพึ่งเทพและสิ่งศักดิ์ต่าง ๆ ที่พวกเขาคิดว่า สามารถช่วยจัดหรือทำให้เกิดขึ้นได้ จึงได้นำเครื่องสักการะไปบูชา กราบไหว้ ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อด้วยหวังผลดังกล่าว ความเชื่อเหล่านี้ไม่ใช่ความเชื่อดั้งเดิมของชาวฮากกาทั้งหมด เป็นความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อทั่วไปของชาวจีน แต่ก็มีลักษณะเฉพาะกลุ่มที่ส่งผลดีต่อผู้ศรัทธาและมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจะเป็นสถานที่สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวฮากกา แต่ก็ไม่ได้จำกัดคนที่เข้ามากราบไหว้ ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนจีนกลุ่มอื่น ชาวบ้านในชุมชนหรือนอกชุมชนก็สามารถเข้ามากราบไหว้บูชาสักการะได้ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความสุขและมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

3.3 พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อโดยผ่านการจัดพิธี มีรูปแบบหลากหลายที่มนุษย์ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของความเชื่อ ถือว่าเป็นการกระทำที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีความเชื่อเดียวกัน องค์ประกอบของพิธีกรรมมีหลายประการ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้ทำพิธี ผู้เข้าร่วมพิธี เครื่องเซ่นไหว้ และขั้นตอนพิธี เป็นต้น พิธีกรรมจะมีความแตกต่างกันไปตามเชื่อของคนแต่ละท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย พบว่า มีพิธีกรรมสำคัญที่ยังคงปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปี 4 ประการ คือ พิธีกรรมในงานฉลองวันเทวสมภพขององค์เทพ พิธีกรรมการทิ้งกระจาด พิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 พิธีกรรมในวันเทวสมภพขององค์เทพ (神仙诞辰 SHEN XIAN DAN CHEN)

วันเทวสมภพขององค์เทพ หมายถึง วันเกิดของเทพ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีการจัดพิธีกรรมในวันเกิดของเทพสำคัญ 3 องค์ ได้แก่ วันเกิดของเทพหลี่ตี้ ตรงกับวันที่ 14 เดือน เมษายน วันเกิดของเจ็กเซียนฮ่องเต้ ตรงกับวันที่ 9 เดือน มกราคม และวันเกิดของเจ้าแม่กวนอิม ตรงกับวันที่ 24 เดือน มิถุนายนตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในพื้นที่เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จะจัดพิธีกรรม เพื่อทำพิธีบูชาถวายและฉลองวันเกิดขององค์เทพทั้ง 3 องค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในวันที่ 14 เดือนเมษายนตามปฏิทินจันทรคติจีนทุกปี ผู้ดูแลศาลเจ้าและเจ้าหน้าที่ศาลเจ้าจะทำความสะอาดศาลเจ้าก่อนวันจริง ตั้งโต๊ะวางเครื่องเซ่นไหว้ของผู้ศรัทธาและเตรียมเข้าทรง โดยมีการตีกลอง 5 ครั้ง ตีระฆัง 7 ครั้ง จุดธูป 3 ดอก พร้อมกล่าวคำอวยพรเพื่ออัญเชิญเทพหลี่ตี้มาเข้าทรง จะมีลูกศิษย์ของเทพหลี่ตี้มาสวดมนต์ที่ห้องประดิษฐานรูปเคารพของท่านทั้งวัน ส่วนผู้ศรัทธาที่อาศัยอยู่ภายในหรือนอกชุมชนนั้นจะพากันมาไหว้เจ้าตั้งแต่เช้า พร้อมด้วยเครื่องเซ่นไหว้ที่เป็นอาหารเจ ไม่มีไขมันและเนื้อสัตว์ เช่น ขนมไหว้เจ้า ผลไม้มงคล น้ำชา रुपเทียน และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น ดังที่ 梁女士 (LIANG NV SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้กล่าวว่

“ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวแห่งนี้มีการจัดพิธีกรรม 5 ครั้งในรอบปี คือ วันเกิดของเทพหลี่ตี้ วันเกิดของเจ็กเซียนฮ่องเต้ วันเกิดของเจ้าแม่กวนอิม วันทิ้งกระจาด และวันเทศกาลกินเจ ทุกพิธีกรรมต้องทำพิธี 3 วัน พิธีที่สำคัญที่สุดก็คือวันเกิดของเทพหลี่ตี้ ขั้นตอนพิธีจะมีพิธีสวดมนต์วันพระจีน และปล่อยปลาที่แม่น้ำ กินอาหารเจ คนที่มาเข้าร่วมพิธีและมากราบไหว้เจ้า ใน 3 วันนี้จะมียากกว่าในวันปกติ และคนที่สั่งเทียนขนาดใหญ่มาถวายบูชาท่านก็มีจำนวนมากเช่นกัน ชั้น 2 มีคนเต็มไปหมด จนไม่มีที่ว่าง ส่วนกระดาษเงินกระดาษทองของคนที่มาไหว้เจ้าหน้าที่จะช่วยกันเผาให้ในตอนเย็น การจัดพิธีกรรมในวันเกิดของ

เทพหลีตี้ เจ็กเซียนฮ่องเต้ และเจ้าแม่กวนอิมมีขั้นตอนในการประกอบพิธีเหมือนกัน”

(梁女士 (LIANG NV SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า พิธีกรรมในวันเกิดของเทพหลีตี้มีพิธีอัญเชิญเทพพิธีติกลองตีระฆัง พิธีสวมมนต์ พิธีจุดเทียนและพิธีเผากระดาษเช่นไหว้ พิธีการเหล่านี้เกิดจากความเชื่อที่มีต่อเทพหลีตี้ของผู้ปฏิบัติงานในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว เนื่องจากผู้ดูแลศาลเจ้าเคยมีประสบการณ์และพบความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลีตี้ ชาวจีนฮากกาเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าฝูจี “扶乩 (FU JI)” หรือที่ชาวไทยเรียกกันว่า “การเข้าทรง” ซึ่งลูกศิษย์ของเทพหลีตี้จะสำแดงฤทธิ์และเขียนตัวหนังสือที่จางวางเครื่องเช่นไหว้ การเขียนตัวหนังสือจีนนี้ไม่เหมือนการเขียนตัวหนังสือจีนที่เขียนกันตามปกติทั่วไป แต่จะกลับด้านและไม่เป็นประโยค ต้องมีคนกล่าวออกเสียงมาถึงจะทราบว่าถูกต้อง ลูกศิษย์ของเทพหลีตี้จะเขียนตัวหนังสือต่อไป สุดท้ายผู้ศรัทธาจะช่วยกันแต่งตัวหนังสือจีนเหล่านี้เป็นประโยคและเป็นข้อควรปฏิบัติ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ศาลเจ้าแห่งนี้มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างจากศาลเจ้าจีนที่อื่น ๆ ในการประกอบพิธีกรรม คือ ไม่มีขั้นตอนซับซ้อน การสักการบูชาเทพให้จุดธูปอย่างเดียว หากว่าผู้ศรัทธาต้องการจุดเทียนจะต้องฝากให้เจ้าหน้าที่ภายในศาลเจ้าช่วยจัดการจุดเทียนให้ในทีเดียวกัน อีกทั้งผู้ศรัทธายังไม่ต้องเผากระดาษเช่นไหว้โดยตนเอง จะมีเจ้าหน้าที่ช่วยเผาแทนในช่วงเวลาปิดศาลเจ้า เพื่อป้องกันอัคคีภัย เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้เคยเกิดไฟไหม้มาครั้งหนึ่งแล้ว สะท้อนให้เห็นว่า พิธีกรรมในวันเกิดของเทพหลีตี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างตามเหตุปัจจัย เช่นการรักษาความปลอดภัยจากอัคคีภัยและวิถีชีวิตเร่งรีบของคนในปัจจุบัน ส่วนพิธีกรรมในวันเกิดของเจ็กเซียนฮ่องเต้และเจ้าแม่กวนอิมก็มีลักษณะคล้าย ๆ กับวันเกิดของเทพหลีตี้ ต่างกันเพียงแค่วัตถุเฉลิมฉลองเท่านั้น

ประเด็นสำคัญที่พบจากพิธีกรรมนี้ก็คือ ความศรัทธาที่ไม่เสื่อมคลายของชาวจีนฮากกาที่มีต่อเทพ 3 องค์ ยังคงช่วยกันอนุรักษ์ สืบต่อวัฒนธรรมความเชื่อของบรรพบุรุษของตนให้คงอยู่ และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพิธีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงรักษารากเหง้าของความเป็นจีนไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ต่อไป

3.3.2 พิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษ (中元节 ZHONG YUAN JIE)

วันทิ้งกระดาษ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีน ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวจัดพิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษภายในวันที่ 22 ถึง วันที่ 24 เดือน กรกฎาคม ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ซึ่งแตกต่างจากการจัดงานทิ้งกระดาษอย่างเป็นทางการที่จัดขึ้นในวันที่ 15 เดือน กรกฎาคม ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ดังที่คำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NV SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าว่า การเปลี่ยนเวลาจัดพิธีกรรมการทิ้งกระดาษของศาลเจ้าหลีตี้เป็นไปตามคำกล่าวของเทพหลีตี้ วันทิ้งกระดาษใน

สังคมไทยปัจจุบันเป็นความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธมหายานกับศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธมหายานเรียกวันทิ้งกระดาษว่า หยูลานเฟินเจีย (盂兰盆节 YU LAN PENG JIE)” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ใช้ผลไม้มาถวายพระ เพื่อให้พระสวดมนต์ช่วยเหลือวิญญาณของบรรพบุรุษในนรกไม่ต้องโทษหนัก ศาสนาเต๋าเรียกวันทิ้งกระดาษว่า จงหยวนเจีย (中元节 ZHONG YU JIE) เป็นเทศกาลผีของชาวจีน ผู้ปกครองนรกจะเปิดประตูระหว่างโลกนรกกับโลกมนุษย์ภายในวันนี้ ให้พวกวิญญาณกลับบ้านและได้รับการเช่นไหว้จากครอบครัว แต่ก็มีส่วนหนึ่งเป็นผีไร้ญาติ ไม่มีที่ไป ทำให้พวกเขาเดินทางมาบนโลกอย่างไร้จุดหมาย คนที่มีน้ำใจจะเผากรดาษเช่นไหว้ข้างถนนเพื่อให้ผีญาติไร้เหล่านี้ได้บุญและรับเครื่องเช่นไหว้ จนกลายเป็นประเพณีหนึ่งของชาวจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน ซึ่งจิตรา ก่อหนทเกียรติ (2557, น. 36-37) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า เทพที่ครองแผ่นดินจะลงมาตรวจความดีและความชั่วของมนุษย์ และประตูใหญ่ระหว่างโลกมนุษย์กับนรกจะเปิดในวันทิ้งกระดาษ ผู้คนต้องเตรียมเช่นไหว้และเผากรดาษเงินกระดาษทองให้วิญญาณหรือผี พวกผีดุร้ายหิวโหยก็จะได้รับบุญแล้วไม่ทำร้ายคน แต่มีบางคนเชื่อว่า คนตายที่เคยทำเรื่องชั่วร้ายจะกลายเป็นผีที่ต้องถูกลงโทษด้วยการแขวนศีรษะให้ห้อยลงมา ไม่สามารถเกิดใหม่ได้ เมื่อได้รับบุญจากมนุษย์จึงสามารถพ้นจากสภาพนี้ได้ ศาลเจ้าหมี้ยวจะจัดพิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษทุกปี เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของญาติที่เสียชีวิตไปแล้ว รวมถึงวิญญาณที่ไร้ญาติด้วย และช่วยเหลือคนยากไร้ในสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผู้จัดการของศาลเจ้าหลิตีหมี้ยวจะเชิญนักพรตเข้ามาทำพิธีสวดมนต์ที่ศาลเจ้า พร้อมเตรียมเครื่องเช่นไหว้คล้าย ๆ กับการไหว้เจ้าตามปกติ สิ่งที่ไม่เหมือนก็คือ การเตรียมอาหารเจและเสื่อกระดาษให้เพื่อทำพิธีแผ่บุญกุศลให้แก่วิญญาณที่ไร้ญาติ (渡孤 (DU GU) พิธีกรรมนี้จะเน้นการสวดมนต์เป็นหลัก เพื่อให้วิญญาณที่ไม่มีญาติได้รับบุญและไปเกิดใหม่ได้ ในวันนี้จะมีการหลานชาวจีนฮากกาเข้ามาเช่นไหว้บรรพบุรุษของครอบครัว พวกเขาจะเอาป้ายชื่อบรรพบุรุษของตนลงมาจากศาลที่ตั้งป้ายชื่อของแต่ละครอบครัว และจุดธูปเทียน ตั้งเครื่องเช่นไหว้เนื้อสัตว์ 5 อย่าง ผลไม้ 3 อย่าง พร้อมขนมไหว้ น้ำชา และกระดาษเช่นไหว้อีกหลายชนิด เพื่อให้บรรพบุรุษได้รับประทานอาหารอย่างดี และขอให้บรรพบุรุษช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว (ดังภาพที่ 43) นอกจากนี้ คณะกรรมการของศาลเจ้าจะจัดกิจกรรมเชิญชวนให้นักธุรกิจมาบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันเพื่อแจกจ่ายให้คนที่ยากไร้ในชุมชนนี้ การจัดพิธีต่าง ๆ ในวันทิ้งกระดาษที่ศาลเจ้าหลิตีหมี้ยวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าประการหนึ่ง คือ การช่วยเหลือคนยากไร้ในสังคมไทย และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ การให้ การเสียสละ ความเป็นคนมีน้ำใจ การช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ชาวจีนฮากกาที่อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าหลิตีหมี้ยวจะมาร่วมพิธีกรรมเพื่อแสดงความมีน้ำใจ ด้วยการบริจาคสิ่งของและอุทิศบุญให้แก่ผีไร้ญาติ นอกจากนี้ ยังมีชาวจีนกลุ่มอื่นและคนไทยพุทธมาเข้าร่วมพิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษด้วย แสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมนี้ได้รับความนิยมจากคนในสังคมไทย ทำให้คนในชุมชนมี

ความสามัคคีกันมากขึ้น และพิธีกรรมในประเพณีการทิ้งกระดาษของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของชาวจีนฮากกาในอดีตที่สัมพันธ์กับความเชื่อในหลายเรื่อง เช่น เทพ วิทยุญาณ ความดี (บุญ) ความชั่ว (บาป) นรก สวรรค์ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนสมัยใหม่ได้อย่างเด่นชัด

ภาพที่ 43 ลูกหลานของชาวจีนฮากกามาเช่นไหว้บรรพบุรุษที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2564

3.3.3 พิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจ (九皇齋节 JIU HUANG ZHAI JIE)

เทศกาลกินเจ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีน มีระยะเวลา 9 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 ถึงวันที่ 9 เดือนกันยายนตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้นำความเชื่อนี้มาด้วย จนกลายเป็นเทศกาลที่สำคัญของสังคมไทยปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของเทศกาลกินเจมีหลายตำนาน ดังเช่น SHEN JUNLAN (2014, p. 1) ได้กล่าวไว้ว่า ในปลายราชวงศ์หมิง องค์ชายเก๋อได้พาชาวจีนต่อต้านทหารของแมนจูที่มณฑลฮกเกี้ยนของสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่พ่ายแพ้ และองค์ชายได้สละชีวิตของตนอย่างกล้าหาญเพื่อแลกกับความปลอดภัยของประชาชน หลังจากนั้นผู้คนได้ตั้งที่บูชาด้วยเครื่องเช่นไหว้ ทำพิธีสวดมนต์ ถือศีลกินเจ และทุกคนจะสวมเสื้อสีขาวเพื่อแสดงความเคารพและระลึกถึงองค์ชายเก๋อ พิธีกรรมครั้งนี้ใช้เวลา 9 วัน ชาวจีนฮกเกี้ยนได้สืบทอดพิธีกรรมนี้มาจนถึงปัจจุบันและกลายเป็นประเพณี เรียกว่าเทศกาล 九皇齋节 (JIU HUANG ZHAI JIE) หรือเทศกาลกินเจ คำว่า 九皇 (JIU HUANG) หมายถึง องค์ชายเก๋อ เทศกาลกินเจในปัจจุบัน นอกจากระลึกถึงองค์ชายเก๋อ ยังมีพิธีอัญเชิญพระราชาราชราช 9 พระองค์ ในภาษาจีนกลางเรียกว่า “จิวหวังต้าตี้ (九皇大帝 JIU HUANG DA DI)” ซึ่งชาวจีนเชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกใบนี้ดำเนินไปตามวิถีแห่งสวรรค์ ส่งผลให้ชาวจีนนับถือดวงวิญญาณที่สถิตอยู่ในสวรรค์ พระเจ้าแผ่นดินทั้ง 9 พระองค์ ทำหน้าที่คุ้มครองชีวิตให้มีความร่มเย็น สำหรับวันเทศกาลกินเจของทุกปีของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจะมีพิธีกรรมสำหรับให้ผู้ศรัทธาเข้ามากราบไหว้และทำบุญ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดพิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจถือว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญมาก ผู้ดูแลศาลเจ้าจะแจ้งให้ประชาชนทราบ เมื่อถึงเวลาที่จะจัดตั้งพิธีกรรมภายในศาลเจ้าโดยตั้งป้ายสีแดงที่ซุ้มประตูใหญ่ของศาลเจ้า ผู้ดูแลศาลเจ้าและเจ้าหน้าที่จะต้องจัดสถานที่และตั้งโต๊ะบูชาเพื่อทำพิธีอัญเชิญองค์เทพ

เรียกว่า “กิมซึ่ม” (敬神 JING SHEN) หมายถึง กราบไหว้บูชารูปเคารพของเทพโป๊ยเซียนภายในศาลเจ้า คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมจะต้องทำตามข้อปฏิบัติของศาลเจ้า คือ แต่งตัวให้เรียบร้อย สวมเสื้อผ้าสีขาว และถือศีลกินเจ งดรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ พืชผักที่มีกลิ่นฉุน และรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ รักษาอารมณ์ ไม่พูดคำหยาบคาย ตลอดระยะเวลา 9 วัน 9 คืน ผู้วิจัยสังเกตว่า การถวายบูชาองค์เทพในเทศกาลกินเจที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวจะแตกต่างจากศาลเจ้าเงินแห่งอื่น ศาลเจ้าเงินส่วนใหญ่จะกราบไหว้เทพได้หมู๋หยวนจวิน (斗母元君 DOU MU YUAN JUN) ซึ่งเป็นพระมารดาของเง็กเซียนฮ่องเต้ ส่วนศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวจะกราบไหว้โป๊ยเซียน ในวันนี้นี้จะมีคนเข้ามากราบไหว้บูชาและทำบุญมากกว่าวันปกติ ผู้ศรัทธาทุกคนจะสวมเสื้อผ้าสีขาว ซึ่งเป็นสีสำหรับการไว้ทุกข์ และมีผู้ศรัทธาบางคนเขียนชื่อภาษาจีนของสมาชิกครอบครัวบนเทียนขนาดใหญ่เพื่อถวายบูชาเทพโป๊ยเซียนในเทศกาลนี้ (ดังภาพที่ 44) อย่างไรก็ตาม เรื่องที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญและส่งผลดีต่อผู้ศรัทธาและสังคมก็คือ การถือศีลกินเจนอกจากจะเป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง บริสุทธิ์แล้วยังทำให้สุขภาพดีอีกด้วย นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้ศรัทธาละเว้นการกระทำที่ไม่ดีตามหลักศีลและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ศรัทธาที่มาร่วมพิธีที่มีได้จำกัดเฉพาะชาวจีนฮากกาหรือคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังมีชาวไทยทั่วไปที่ศรัทธาเข้ามาร่วมพิธีเป็นจำนวนมากอีกด้วย

ภาพที่ 44 จุดเทียนกราบไหว้บูชาเทพโป๊ยเซียนในวันเทศกาลกินเจ

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2564

3.3.4 พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์เป็นการทำพิธีเพื่อผ่อนคลายไม่ให้เกิดเรื่องร้าย ๆ แก่ชีวิต พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวมี 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่ง คือ คนที่รู้สึกวุ่นวายไม่มีเคราะห์ แต่มาทำพิธีเพื่อทำบุญ นำโชคลาภเข้าสู่ชีวิต หรือส่งเสริมดวงชะตา ในวันที่ 1, 9, 15, 19, 29 ของทุกเดือน ตามปฏิทินจันทรคติจีน โดยเฉพาะวันที่ 15 ของทุกเดือน ศาลเจ้าจะทำพิธีสวดมนต์วันพระเงินและปล่อยปลา (放生经 FANG SHENG JING) ซึ่งผู้ศรัทธาสามารถซื้อปลาจากตลาดมาวางไว้ที่ศาลเจ้าตอนเช้าหรือสั่งให้เจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าช่วยจัดการให้ก็ได้ กรณีผู้ศรัทธาไม่สะดวกที่จะเข้ามาทำพิธีนี้

ด้วยตนเอง ลูกศิษย์ของเทพหลีตี้จะเข้ามาสวดมนต์ทั้งวันจนถึงปิดศาลเจ้าในตอนเย็น แล้วเจ้าหน้าที่จะนำปลาเหล่านี้ไปปล่อยที่แม่น้ำเจ้าพระยาหรือผู้ศรัทธาจะนำไปปล่อยเองก็ได้ โดยผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะทำการสักการะองค์เทพภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวทั้ง 11 จุด ตามขั้นตอนสักการะของศาลเจ้าใช้รูป 39 ดอก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- จุดที่ 1 สักการะองค์เทพหลีตี้ ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 2 สักการะองค์พระแม่หวังหมู่ ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 3 สักการะเจ้าแม่กวนอิม ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 4 สักการะองค์เทพห่อเซียนกู่ ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 5 สักการะเทพแห่งครีว ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 6 สักการะเจ้าที่แปะกง ใช้รูป 5 ดอก
- จุดที่ 7 สักการะเจ็กเซียนฮ่องเต้ ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 8 สักการะฟ้าดิน ใช้รูป 5 ดอก
- จุดที่ 9 สักการะองค์พระสังกัจจายน์ ใช้รูป 3 ดอก
- จุดที่ 10 สักการะองค์เทพโซคลาก ใช้รูป 5 ดอก
- จุดที่ 11 สักการะองค์พระแม่โพธิสัตว์ ใช้รูป 3 ดอก

ส่วนแบบที่สอง คือ คนที่รู้สึกว่าคุณมีเคราะห์ จะมาทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยมีเทพประจำ ชื่อให้สวยเอี้ย คนทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต้องจุดรูป 3 ดอก พร้อมบอกชื่อ อายุ วันเกิด ปีเกิดของตนเองแล้วอธิษฐานขอให้ท่านช่วยคุ้มครองดวงชะตา ทำให้ชีวิตราบรื่น และสุดท้ายขอยันต์จากท่านมาป้องกันตัว ยันต์ที่ใส่ในกระเป๋าสีแดงจะต้องพกติดตัวตลอดเวลา เพื่อให้ตนปลอดภัยจากอันตราย

ประเด็นสำคัญที่พบในพิธีการสะเดาะเคราะห์จากศาลเจ้าแห่งนี้ คือ ความศรัทธาที่มีต่อเทพองค์ต่าง ๆ ที่ประดิษฐานตามชั้นต่าง ๆ ของศาลเจ้า เทพทั้งหมดเป็นเทพแห่งการคุ้มครอง สะท้อนให้เห็นความเชื่อแบบพหุเทวนิยมของชาวจีน หมายถึง การนับถือบูชาเทพเจ้าหลายองค์ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนในยุคปัจจุบัน การปลูกฝังคุณธรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อ คือ การซื้อปลาไปปล่อยในแม่น้ำ เพื่อช่วยเหลือชีวิตสัตว์อันเป็นการปลูกฝังความเมตตาให้แก่ผู้ศรัทธา นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วัตถุมงคลคือยันต์ในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ ความสบายใจ และพลังใจในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่ายังคงมีพลังและมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้ศรัทธาในโลกปัจจุบันที่เจริญด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากพิธีกรรมที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจุบันศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวยังคงประกอบพิธีกรรมที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาทั้งหมด 4 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมในวันเทวสมภพขององค์เทพ (เทพหลีตี้ เจ็กเซียนฮ่องเต้ และเจ้าแม่กวนอิม) พิธีกรรมในวันทิ้งกระจาด พิธีกรรมในวันเทศกาล

กินเจ และพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่มีขั้นตอนที่ซับซ้อนมาก และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบตามความเหมาะสม แต่ก็ยังคงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของตน สะท้อนถึงบทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชีวิตและสังคมในหลายด้าน เช่น เป็นสถานยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธา และสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนฮากกาให้คงอยู่ และสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาของชาวจีนฮากกาที่ยังไม่เสื่อมคลายไปจากเทพทั้งหลาย ยังคงรักษาธรรมเนียมปฏิบัติและถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานเพื่อการธำรงไว้ซึ่งรากเหง้าของความเป็นจีนฮากกาต่อไป

3.4. การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว

การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างในโลก ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีสิ่งใดที่คงอยู่ในสถานะเดิมได้ตลอดไป ความเชื่อและพิธีกรรมก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว เขตบ่อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ

ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบางประการตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น ในอดีตเวลาชาวบ้านในชุมชนเจ็บป่วย ไม่สบายจะมาขอเซียมซีที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว เพราะการขอเซียมซีไม่มีค่าใช้จ่ายและชาวบ้านเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลี่ตี้ว่าจะสามารถรักษาความเจ็บป่วยของตนหรือคนในครอบครัวได้ แต่ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมไปซื้อยาแพทย์แผนปัจจุบันที่ร้านขายยามารักษาอาการเจ็บป่วยหรือเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาล แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความเชื่อเรื่องดังกล่าวลดลงในคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงความเชื่อเรื่องอื่น ๆ ที่กล่าวข้างต้นด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าปัจจุบันที่พบส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อเกี่ยวข้องกับการ ขอพร เช่น การขอให้มีความสุขดีหรือการขอโชคลาภเงินทอง ซึ่งพบว่า คนส่วนใหญ่ที่เข้ามาที่ศาลเจ้าแห่งนี้จะมาราบไหว้บูชาเทพหลี่ตี้ เม็กเซียนฮ่องเต้ และเจ้าแม่กวนอิมเป็นหลัก นอกจากนี้ ผู้คนที่มาราบไหว้เทพที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวในอดีตจะมีเฉพาะชาวจีนฮากกา แต่ปัจจุบันพบว่า มีชาวบ้านจากชุมชนอื่น เช่น ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว กวางตุ้ง ไหหลำ ฮกเกี้ยน และชาวไทยทั่วไปจำนวนมากเข้ามาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้า ในขณะที่ชาวจีนฮากกาเองจะเข้ามาไหว้เจ้าน้อยลง เพราะมีชาวจีนฮากกาส่วนหนึ่งได้ย้ายออกจากชุมชนแห่งนี้ไปอยู่ที่อื่น ประกอบกับชาวจีนฮากการุ่นใหม่ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมความเชื่อของบรรพบุรุษ ทำให้ความเชื่อไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวจีนฮากการุ่นใหม่เท่าใดนัก

การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อที่เห็นอย่างชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ การขอพรจากเทพ ซึ่งในอดีตผู้ที่มาขอพรจากเทพในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวจะขอพรเฉพาะตามอานูภาพของเทพแต่ละองค์

เช่น ไข่สิ่งเอี้ย เทพเจ้าแห่งทรัพย์สิน ผู้ที่มาขอพรจากท่านจะขอให้ท่านช่วยให้การค้าขายหรือ การประกอบธุรกิจของตนประสบความสำเร็จ มีโชคลาภเงินทอง แต่ปัจจุบันนี้พบว่า ผู้ที่เข้ามาศาลเจ้า จะขอทุกเรื่องไม่ว่าเป็นเทพองค์ใด ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการขอพรจากเทพเจ้าเงินที่แต่เดิมที่เป็น การเจาะจงเรื่องที่ชอบตามอาณูภาพหรือความศักดิ์สิทธิ์ของเทพแต่ละองค์ กลายเป็นการขอเรื่องที่ตน ต้องการให้เทพช่วยโดยไม่คำนึงถึงอาณูภาพของเทพที่แตกต่างกัน

3.4.2 การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม

พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปบางประการ เช่น สมัยก่อน ศาลเจ้าจะจัดพิธีกรรมจำนวนมากและเป็นพิธีกรรมที่ใหญ่โต มีผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจำนวนมาก ทั้งเทศกาลหรือวันสำคัญของศาลเจ้า ชาวบ้านในชุมชนต่างมาช่วยจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองที่ศาลเจ้า แต่ปัจจุบันมีพิธีกรรมที่ยังคงจัดเป็นประจำทุกปีเพียง 4 พิธีกรรมเท่านั้น พิธีกรรมบางอย่างที่ยังคง ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน เช่น พิธีกรรมในวันเกิดของเทพหลี่ตี้ก็ได้มีการตัดขั้นตอนบางประการออกไป เช่น ไม่ได้จัดขบวนแห่เจ้า เพราะคนเข้าร่วมพิธีกรรมน้อยลง ในอดีตวันตรุษจีนชาวจีนฮากกาในชุมชนจะ พากันมาไหว้เจ้าและบรรพบุรุษของตนที่ศาลเจ้า แต่ปัจจุบันนี้พบว่า ส่วนมากจะทำพิธีไหว้ที่บ้าน เพราะคนรุ่นปู่ย่าตายายมีอายุมากขึ้น เดินทางมาศาลเจ้าไม่สะดวก และรูปแบบในการไหว้เจ้าบาง ประการที่เปลี่ยนไปตามคติของชาวไทยพุทธ คือ การไหว้เจ้าด้วยดอกไม้ เหมือนกับการสักการะบูชา พระพุทธรูป ซึ่งแต่เดิมที่ไม่มีทำเนียบการสักการะบูชาเทพด้วยดอกไม้ นอกจากนี้ยังพบว่า หลังการ บูรณะศาลเจ้าใหม่ คณะกรรมการศาลเจ้าได้กำหนดข้อปฏิบัติในการเช่นไหว้เจ้าบางประการขึ้นใหม่ เช่น ให้จุดเทียนเฉพาะที่ชั้น 2 ส่งผลให้คนที่มาไหว้เจ้าในวันปกติไม่ค่อยนำเทียนมาจุดบูชาเทพภายใน ศาล หากว่าเป็นวันสำคัญของศาลเจ้า ผู้ศรัทธาสามารถนำเทียนมาพร้อมทั้งเขียนชื่อของตนฝากให้ เจ้าหน้าที่ภายในศาลเจ้าช่วยจุดให้ที่ชั้น 2 ของอาคารหลักเพื่อป้องกันอัคคีภัย และการเผากระดาษ เช่นไหว้ ผู้ศรัทธาก็ไม่ได้เผาด้วยตนเอง ส่วนใหญ่จะฝากเจ้าหน้าที่ศาลเจ้าช่วยเผาให้ตอนปิดศาลเจ้าใน ตอนเย็น เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้า

3.4.3 ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง

จากการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้พบปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนของ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายใน หมายถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและ พิธีกรรมที่มาจากตัวบุคคล เนื่องจากผู้ที่มาสักการะบูชาเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเข้าร่วมพิธีกรรมของ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน ซึ่งทำให้การนับถือเทพของแต่ละคนมีความแตกต่าง ส่งผล ต่อการจัดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องจะมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบปัจจัยภายในตัว

บุคคลที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปใน 3 ด้าน ได้แก่ จิตใจ การศึกษา และประสบการณ์ของผู้ศรัทธา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) จิตใจ หมายถึง ความคิดและความเชื่อของมนุษย์แต่ละคนนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยที่แต่ละคนประสบ จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงของความคิดและความเชื่อที่มาจากปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ซึ่งส่งผลให้คนรุ่นใหม่คลายความเชื่อหรือไม่เข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้าจัดขึ้น ดังที่วัลย์ลักษณ์ วสุรัตน์ ผู้เข้ามากราบไหว้ที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ได้กล่าวถึงทัศนคติของคนสมัยใหม่ที่ไม่เชื่อเรื่องศักดิ์สิทธิ์ว่า

“ยุคสมัยใหม่ มีเหตุการณ์ที่ทำให้ศาลเจ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ทำให้เราดำเนินชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เราเชื่อการกระทำของเราเองว่าทำดีได้ดี ทำชั่วจะชั่ว ”

(วัลย์ลักษณ์ วสุรัตน์, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในปัจจุบันบางส่วนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อยู่มีจริง พวกเขาไม่จำเป็นต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้มาจากปัจจัยทางสังคม เช่น การศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ที่มุ่งให้คนใช้เหตุผลในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เทคโนโลยีที่ทันสมัยต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ช่วยให้การรักษาอาการเจ็บป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพผู้รักษาโรคของบางคนหมดไป เป็นต้น ทำให้คนไหว้เจ้าในปัจจุบันมีจำนวนลดลงไป ส่วนผู้ที่นับถือเทพเจ้าในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติพิธีตามคติความเชื่อที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาเหลือไม่กี่คน ส่งผลให้ความเชื่อและพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ประกอบกับมีผู้ศรัทธากลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวจีนฮากกาได้นำความเชื่อและข้อปฏิบัติของตนมาใช้ในการไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ทำให้การถวายบูชาเทพหรือพิธีกรรมในศาลเจ้าแห่งนี้มีลักษณะผสมผสานกับความเชื่อเดิมของคนเหล่านั้นไปด้วย

2) การศึกษา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่พบว่า มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ เนื่องจาก คนในปัจจุบันได้เรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้คนรุ่นใหม่คิดวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ แบบวิทยาศาสตร์ และเกิดความสงสัย ความเคลือบแคลงใจต่อความศักดิ์สิทธิ์ของเทพที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้คนรุ่นใหม่บางส่วนไม่ศรัทธาหรือบางคนอาจมีศรัทธาในความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ น้อยลง ดังที่ พิชญ์สินี ลิริตรชัย ผู้เข้ามากราบไหว้ที่ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว ได้กล่าวว่า

“ดิฉันเรียนจบทางด้านการตลาดที่มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เรียนรู้ทฤษฎีเกี่ยวกับการค้าขายมากมาย ถ้าถามว่าฉันมีความเชื่อ

ต่อเทพหลีตีหรือไม้อาจจะเป็นครั้งหนึ่ง บางทีจะเข้ามาศาลเจ้าเพื่อ
ขอพรเท่านั้น ไม่ได้นับถืออย่างลึกซึ้ง และไม่เคยเข้าร่วมพิธีกรรม
ของศาลเจ้าด้วย เพราะทำงานหนักจนไม่มีเวลามา”

(พิชญ์สินี ลีรัตนชัย, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้ามากราบไหว้เจ้าภายในศาลเจ้าหลีตีเมี่ยวที่มี
มีการศึกษาสูงมีความเชื่อเรื่องเทพลดลง เมื่อเทียบกับคนรุ่นเก่าที่มีความเชื่อเรื่องนี้ค่อนข้างมาก
เนื่องจากคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่และมีประสบการณ์ในเรื่องลึกลับน้อยกว่าคนรุ่นเก่า
พวกเขาสามารถใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์มาอธิบายเรื่องลึกลับหรืออำนาจเหนือธรรมชาติตาม
หลักเหตุผล ไม่เชื่อเรื่องต่าง ๆ อย่างง่าย ๆ ทำให้คนที่นับถือเทพและปฏิบัติตามพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพ
ในปัจจุบันมีจำนวนลดลง สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง
ความเชื่อในระดับตัวบุคคล นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป
ไม่เหมือนอดีต คนปัจจุบันมีชีวิตที่รีบเร่ง มีการแข่งขันกันสูง โดยเฉพาะการทำมาหากินที่คนปัจจุบัน
จะต้องทุ่มเทเวลาที่มีอยู่ทั้งหมดให้กับเรื่องนี้เพื่อให้ชีวิตของตนและครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย
ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ไปไหว้เจ้าหรือเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศาลเจ้าจัดขึ้นมีจำนวน
ลดลง

3) ประสบการณ์ตรงของผู้ศรัทธา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเปลี่ยนแปลง
ไป เช่น ผู้ศรัทธาบางคนที่มาขอยาไปรักษาอาการเจ็บป่วยของตน แต่ไม่หายตามที่ตั้งความหวังไว้
จึงเปลี่ยนใจไม่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพดังที่เคยเชื่อมา หรือบางคนมาขอพรจากเทพบางองค์
ภายในศาลเจ้าแห่งนี้เพื่อให้ท่านช่วยให้ตนได้สิ่งที่ปรารถนา แต่ไม่ได้ตามที่ขอไว้ ทำให้เขาเปลี่ยน
ความคิดว่า เทพในศาลเจ้าแห่งนี้ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์เหมือนศาลเจ้าที่อื่น จึงไม่มาไหว้เจ้าในศาลเจ้า
แห่งนี้อีก หรือบางคนอาจเลิกนับถือไปก็มี เนื่องจากประสบการณ์ของผู้ศรัทธาแต่ละคนไม่เหมือนกัน
ทำให้ความรู้สึกและความเข้าใจที่มีต่อความเชื่อถือเทพก็แตกต่างกัน ดังที่วลัยลักษณ์ วสุรัตน์ ผู้เข้ามา
กราบไหว้ที่ศาลเจ้าหลีตีเมี่ยว ได้กล่าวว่า

“พี่เป็นชาวไทยไม่มีเชื่อสายจีน ครอบครัวนับถือศาสนา
พุทธมากกว่า แต่ก็มีประสบการณ์ไหว้เทพจีนหลาย ๆ ที่ เช่น พี่เคยไป
แก้ปี่ขงที่วัดมังกรเมื่อปีที่แล้ว รู้สึกชีวิตของพี่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
เท่าไร ปีนี้คง ไม่ไปแก้ปี่ขงที่วัดมังกรอีกแล้ว ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 แล้ว
เข้ามาไหว้เจ้าที่นี่ พี่รู้สึกเทพเง็กเซียนฮ่องเต้ภายในศาลนี้มี
ความศักดิ์สิทธิ์ บบบานขอพรกับท่านสามารถทำให้สมหวังได้จริง ๆ ”

(วลัยลักษณ์ วสุรัตน์, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ตรงของผู้ศรัทธาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจของเทพได้ ทั้งนี้จะเป็นไปตามผลที่เกิดหลังจากได้ทำพิธีสักการบูชาหรือเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่อด้านต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามที่ผู้ศรัทธาต้องการหรือไม่ การไม่ประสบผลตามที่ปรารถนาไหว้หรือผลที่ตรงกันข้ามกับความปรารถนาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนคลายความศรัทธาหรือเลิกศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังตัวอย่าง ในขณะที่ผู้ยังมีศรัทธาในเรื่องนี้ก็เปลี่ยนสถานที่หรือแสวงหาเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนคิดและเชื่อว่าจะทำให้ตนสำเร็จตามปรารถนาใหม่

2. ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกบุคคล จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบปัจจัยภายนอกที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวเปลี่ยนแปลงไปใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยปัจจุบันเปลี่ยนไปอย่างมาก เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา เนื่องมาจากการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทำให้คนในปัจจุบันต้องทำงานอย่างหนักเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการแข่งขันกันสูง ส่งผลให้ไม่ค่อยมีเวลาไปกราบไหว้บูชาเทพหรือเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้าจัดขึ้น นอกจากนี้ ค่าครองชีพในชีวิตประจำวันก็สูงขึ้น เนื่องจากสิ่งของต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ราคาเครื่องเซ่นไหว้และสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสูงขึ้นตามด้วย ทำให้ผู้ศรัทธาบางส่วนต้องปรับตัวตามสภาวะทางเศรษฐกิจ เช่น ปรับค่าใช้จ่ายหรือสิ่งของที่จะใช้ไหว้เจ้าหรือประกอบพิธีกรรมลดลง แม้ศาลเจ้าเองก็มีการปรับตัวเช่นกัน เช่น ลดขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมลง ไม่ซับซ้อนเหมือนในอดีตที่เคยปฏิบัติมา เพื่อให้สะดวกแก่ผู้ศรัทธาที่มาเข้าร่วมพิธีกรรมและไม่ต้องเสียเวลาเกินไป ดังที่ 李女士 (LI NV SHI) เจ้าหน้าที่ยกภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวได้ กล่าวว่า

“ตอนดิฉันเพิ่งมาทำงานที่นี่ ได้เห็นคนเข้ามากกราบไหว้เจ้าต้องเตรียมของเซ่นไหว้มากมาย เช่น หมู ไก่ เป็ด ปลาและผลไม้ต่าง ๆ ในวันสำคัญของศาลเจ้า แต่ปัจจุบันผู้เข้ามากกราบไหว้ส่วนใหญ่ไม่ได้เอาของ เซ่นไหว้มาด้วย แต่ก็มีบริจาคเงินเพื่อทำบุญหลังไหว้เจ้าเสร็จ เพราะการซื้อของไหว้เหล่านี้ต้องเสียเงินจำนวนมาก”

(李女士 (LI NV SHI), สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า คนเข้ามากกราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวในอดีตต้องเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ทั้งเนื้อสัตว์ และอาหารเจตามที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพ

บุรุษของตน แต่เนื่องจากปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายสิ่งของที่จะนำมาเช่นไต้หวันมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับคนในปัจจุบันบางส่วนนิยมความสะดวกสบาย รวดเร็ว จึงปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติโดยใช้เครื่องเช่นไต้หวันที่ทางศาลเจ้าจัดเตรียมไว้แล้วบริจาคเงินแทนตามกำลังศรัทธาของตน เพื่อประหยัดเงินและความสะดวกสบาย สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบปฏิบัติต่อพิธีกรรมที่เนื่องด้วยความเชื่อที่มีปัจจัยจากสภาวะทางเศรษฐกิจที่คนยุคปัจจุบันต้องคำนึงถึงการใช้จ่ายอย่างประหยัด ความเร่งรีบในการกระทำการต่าง ๆ และความต้องการความสะดวกสบายของคนบางส่วน

2) ด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้พบว่า มาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การสื่อสารที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ทำให้แพร่ชื่อเสียงของศาลเจ้า ความคึกคักดีสิทธ์ของเทพไปยังชุมชนอื่น ๆ ทั้งใกล้และไกล การเดินทางไปมาที่สะดวก ทำให้ชาวบ้านนอกชุมชนเข้ามากราบไหว้ที่ศาลเจ้าหลีตีเมี่ยวมากขึ้น การเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ของปัจจุบันส่งผลต่อความเชื่อเกี่ยวกับการขออารักขาสุขภาพลดลง จากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้ศรัทธาที่เข้ามาศาลเจ้าส่วนหนึ่งมาจากต่างจังหวัด ประกอบกับมีชาวจีนฮากกาจำนวนมากได้ย้ายถิ่นฐานจากชุมชนศาลเจ้าหลีตีเมี่ยว ออกไปอยู่ในที่อื่น เพื่อสร้างบ้านใหม่ ประกอบอาชีพใหม่ แต่งงานกับคู่สมรสในถิ่นอื่น หรือเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน ส่งผลให้ชาวจีนฮากกาภายในชุมชนแห่งนี้ลดลง และทำให้ผู้ปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลีตีเมี่ยวเป็นชาวบ้านภายนอกมากขึ้น ดังที่ 李女士 (LI NV SHI) เจ้าหน้าที่ภายในศาลเจ้าหลีตีเมี่ยว ได้กล่าวว่า

“เมื่อ 20 ปีที่แล้ว คนจากชุมชนภายนอกเข้ามากราบไหว้เทพหลีตีมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮากกาในชุมชนนี้ แต่ปัจจุบัน ชาวจีนฮากกาย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ย้ายออกไปเพราะการทำงาน การเรียน การแต่งงาน หรือการมีฐานะที่ดีขึ้น ทำให้ชาวจีนฮากกาเข้ามากราบไหว้เทพหลีตีมีจำนวนน้อยลง”

(李女士 (LI NV SHI), สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การย้ายถิ่นฐานของชาวจีนฮากกาในชุมชนแห่งนี้ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมของศาลเจ้าหลีตีเมี่ยวไม่ได้รับสืบทอด ความเชื่อบางประการของชาวจีนฮากกาหายไป เนื่องจากคนภายนอกชุมชนที่มีความเชื่อ วิธีการปฏิบัติตามความเชื่อเดิมที่แตกต่างจากความเชื่อและวิธีปฏิบัติของศาลเจ้าหลีตี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมแบบผสมผสาน

ปัจจัยทางสังคมอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมได้อย่างเด่นชัดก็คือ วิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะวิทยาการและเทคโนโลยี

ทางการแพทย์ ดังที่ 梁女士 (LIANG NV SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการขอยารักษาสุขภาพที่ศาลลดลงว่า

“ดิฉันทำงานที่นี่ประมาณ 20 กว่าปี ทุกวันนี้ได้เห็นคนมาไหว้เจ้าเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่มาขอพรกับเทพหลี่ตี้ ตอนนี้อย่าค่อยมีคนมาขอยารักษาสุขภาพแล้ว เพราะการแพทย์ของปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้า เมื่อมีการเจ็บป่วย ทุกคนจะไปรักษาที่โรงพยาบาลมากกว่า ดิฉันก็เช่นกัน แต่ว่าบางทีดิฉันก็มาขอยากับเทพหลี่ตี้ตอนมีอาการไม่สบายเล็กน้อย”

(梁女士 (LIANG NV SHI) , สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยีในการรักษาโรค ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันดีขึ้นมาก เนื่องจากการรักษาโรคแผนปัจจุบันมีประสิทธิภาพสูงและหายเร็ว ส่งผลให้ผู้ศรัทธาที่มาขอเซียมซียามารักษาสุขภาพที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวลดลง ปัจจุบันนี้ศาลเจ้าแห่งนี้ยังคงสืบทอดความเชื่อด้านนี้ไว้เพื่อให้ผู้ที่มิยังศรัทธามาขอเซียมซีไปรักษาความเจ็บป่วยทางกายควบคู่ไปกับการรักษาสุขภาพใจที่เนื่องด้วยศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลี่ตี้ที่เป็นเสมือนพลังใจที่จะทำให้อาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาหายด้วย

3) ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมนอกที่ไม่ใช่วัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา เป็นวัฒนธรรมของผู้ศรัทธาที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่น ๆ และชาวไทยพุทธที่นำเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าแห่งนี้ ซึ่งพบว่า ทางศาลเจ้าได้นำความเชื่อทางศาสนาพุทธเข้ามาผสมผสานกับความเชื่อในเทพของศาสนาเต๋า เช่น นำรูปเคารพของพระพุทธรูปเจ้ามาประดิษฐานไว้ที่ชั้น 3 ในศาล และชาวไทยพุทธได้นำข้อปฏิบัติต่อการไหว้พระตามคติความเชื่อของตน คือ การนำดอกไม้มาบูชาสักการะพระพุทธรูป ส่งผลให้ทางศาลเจ้าอนุญาตให้มีการใช้ดอกไม้ถวายเทพภายในศาลแทนเครื่องเซ่นไหว้ได้ นอกจากนี้ ชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชาวจีนฮากกาได้นำคติความเชื่อพื้นฐานของตนมาผสมผสานกับความเชื่อของชาวจีนฮากกา เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับตัวเลข เชื่อว่าเลข 4 มีความหมายเป็นสอง เป็นคู่ สิ่งดี ๆ จะเข้ามาพร้อมกัน จึงนิยมเตรียมของเซ่นไหว้เป็น 4 อัน 4 ชุด และ 4 ตัว เป็นต้น แต่ขณะที่ชาวจีนฮากกาจะนิยมใช้เลข 6 มาสื่อความหมายถึง ชีวิตราบรื่น ตรงกับสำนวนจีน ลีวลิ่วต้าซุ่น 六六大顺 (LIU LIU DA SHUN) หมายถึง การงาน การเรียน การกิน การเดินทาง ความเข้าสังคมและครอบครัวทั้ง 6 ด้านนี้มีความราบรื่นส่งผลให้การใช้ของเซ่นไหว้ที่ศาลเจ้าแห่งนี้มีทั้ง 4 อย่าง และ 6 อย่างไปตามคติของความเชื่อของแต่ละกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานแนวคิดของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยในเรื่องความเชื่อทางศาสนา การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ชาวจีนฮากกาสะท้อนให้เห็นถึง

การยอมรับและการปรับตัวของชาวจีนฮากกา แต่การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดังกล่าวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รูปแบบความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวจีนฮากกาการเปลี่ยนไป คนไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นใหม่ที่ไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจถึงรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองก็จะได้สืบทอดขนบธรรมเนียม ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะละทิ้งประเพณีการไหว้เจ้า การสวดมนต์แบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติต่อกันมาจากบรรพบุรุษลดลงไปเรื่อย ๆ ดังที่ ไล้ (蔡女士 CAI NV SHI) ผู้เข้ามากราบไหว้ที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวถึงชาวจีนภายนอกชุมชนที่เข้ามากราบไหว้เจ้าทำให้ข้อปฏิบัติดั้งเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลงว่า

“ดิฉันเป็นจีนแคะรุ่นที่ 2 นับถืออากง (เทพหลี่ตี้) มา 50 กว่าปีแล้ว เข้ามาสวดมนต์และไหว้เจ้าที่ศาลประจำ แต่ก่อนอากงมีลูกศิษย์มากมาย ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮากกาในประเทศไทย ตอนนี้เหลือไม่กี่คน ผู้ศรัทธาในปัจจุบันไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติดั้งเดิม ส่วนใหญ่เข้ามากราบไหว้และบนบานเท่านั้น หลังจากบูรณะศาลเจ้าใหม่มีคนแต่จิวและฮกเกี้ยนต่าง ๆ เข้ามากราบไหว้เรื่อย ๆ และการไหว้เจ้าก็จะทำตามแบบพวกเขาเอง”

(ไล้ (蔡女士 CAI NV SHI), สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชาวจีนฮากกาจากวัฒนธรรมเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ประกอบกับลูกศิษย์ที่นับถือเทพหลี่ตี้ในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามพิธีดั้งเดิมเหลือไม่กี่คน อีกทั้งมีชาวจีนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามากราบไหว้เทพภายในศาลเจ้าแห่งนี้ตามวัฒนธรรมความเชื่อของตนอย่างอิสระ ส่งผลต่อรูปแบบการปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้ในปัจจุบันมีลักษณะผสมผสานกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเปลี่ยนแปลงไปมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทศนคติและความเชื่อของผู้ศรัทธาที่เปลี่ยนไปจากเดิมตามเหตุปัจจัยบางประการ การศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ที่มุ่งให้คนใช้เหตุผลพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ไม่เชื่ออะไอย่างง่าย ๆ และประสบการณ์ตรงของผู้ศรัทธาที่มีความคาดหวังว่าเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้ตนได้ในสิ่งที่ปรารถนา แต่ไม่ได้สมหวังตามที่ตั้งใจไว้เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ศรัทธาคลายความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพ บางรายเลิกเชื่อ และไม่มาเข้าร่วมพิธีกรรมที่ทางศาลเจ้าจัดอีกก็มี ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมเปลี่ยนไป พบว่า มาจากเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คนในปัจจุบันมีความรีบเร่ง แข่งขันกันสูงเพื่อหาปัจจัยยังชีพให้ตนและครอบครัวสุขสบาย ประกอบค่าครองชีพที่สูงขึ้น ส่งผลให้เครื่องเซ่นไหว้มีราคาสูงตามมาด้วย ทำให้คนที่เข้ามากราบไหว้เจ้าลดลงและผู้ที่มาไหว้เจ้าส่วนใหญ่ก็จะไม่นำเครื่องเซ่นไหว้มาเหมือนในอดีต

จะมารับเครื่องเช่นไหว้ที่ทางศาลเจ้าจัดเตรียมไว้แล้วบริจาคเงินแทน ประกอบกับสังคมไทยปัจจุบันมีการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิทยาการทางการแพทย์ ทำให้คนเข้ามาขอตัวรักษาสุขภาพน้อยลง แต่หันไปรักษาโรคตามวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันกันส่วนใหญ่ ประกอบกับการเดินทางไปในปัจจุบันมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านภายนอกชุมชนทั้งที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวจีนฮากกาและชาวไทยพุทธเข้ามากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้มากขึ้น และคนเหล่านั้นได้นำวัฒนธรรมที่เป็นคติความเชื่อที่ตนเคยปฏิบัติมาใช้ในการไหว้เจ้าด้วย ส่งผลให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนของรูปแบบการไหว้เจ้า แต่ถึงกระนั้นศาลเจ้าแห่งนี้ก็คงสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวจีนฮากกาบางอย่างไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คนไทยเชื้อสายจีนฮากการุ่นใหม่หรือผู้ที่สนใจวัฒนธรรมจีนฮากกาได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

บทที่ 4

บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวของชาวจีนฮากกาที่มีต่อสังคมไทย

ศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวเป็นศาสนสถานเก่าแก่และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาในประเทศไทย แต่เดิมที่สร้างขึ้นเพื่อความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและเพื่อเป็นศูนย์รวมของชาวจีนฮากกาที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร แม้ว่ากาลต่อมาความเชื่อ รูปแบบของพิธีกรรม และศิลปะบางประการในศาลเจ้าแห่งนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาผสมผสานก็ตาม แต่ถึงกระนั้น ศาลเจ้าแห่งนี้ก็ยังคงอนุรักษ์ สืบต่อความเชื่อ พิธีกรรม และศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนฮากกาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่บุตรหลานจนถึงปัจจุบัน จากการสำรวจพื้นที่วิจัยและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้พบบทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวที่มีต่อสังคมไทยหลายด้าน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทสำคัญของศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อสังคมไทยดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทด้านสังคม

- 4.1.1 การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา
- 4.1.2 การเผยแพร่และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- 4.1.3 การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน
- 4.1.4 การช่วยเหลือสังคม

4.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจ

- 4.2.1 การส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้า
- 4.2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

4.3 บทบาทด้านวัฒนธรรม

- 4.3.1 การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา
- 4.3.2 การผสมผสานวัฒนธรรมจีน-ไทย
- 4.3.3 การสืบต่อและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย

ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

4.1 บทบาทด้านสังคม

บทบาทด้านสังคม หมายถึง การกระทำที่สามารถช่วยเหลือคนในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสังคมมีความเป็นระเบียบมากขึ้น บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวของชาวจีนฮากกาที่มีต่อสังคมไทยด้านนี้ที่พบ ได้แก่ การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา การเผยแพร่และการปลูกฝัง

คุณธรรม จริยธรรม การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน และการช่วยเหลือสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา

ศาลเจ้าหลิวตี้เหมี่ยวเป็นศาลเจ้าขนาดใหญ่ ประดิษฐานเทพเจ้าเงินและพระพุทธเจ้าหลายองค์ เป็นศูนย์รวมศรัทธาของศาสนาเต๋าและศาสนาพุทธ มหายาน ทำให้มีผู้ศรัทธาหลายกลุ่มจากชุมชนต่าง ๆ เข้ามาไหว้เจ้าจำนวนมาก ศาลเจ้าแห่งนี้ถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังปฏิบัติสืบทอดความเชื่อและประกอบพิธีกรรมที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนฮากกาให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์รวมใจของชาวจีนฮากกาและคนทั่วไปที่ศรัทธา ส่งผลต่อจิตใจของผู้ศรัทธา คือ ทำให้เกิดความสุขใจ ความมั่นใจ และเสริมสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต หลังจากที่ได้กราบไหว้บูชาเทพเจ้าหรือรูปเคารพต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าหลิวตี้เหมี่ยวแห่งนี้ ดังที่ นัท ธีรศร เจ้าของร้านขายเครื่องเซ่นไหว้ที่หน้าศาลเจ้าหลิวตี้เหมี่ยว ได้กล่าวถึงความรู้สึกหลังจากการไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้ของตนว่า

“พี่ไปไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้ประจำ ไม่ว่าจะในวันปกติหรือวันเทศกาล แม้ว่าพี่จะไม่ค่อยขอพรกับเทพภายในศาลเจ้า แต่รู้สึกว่ามีพลังเพิ่มมากขึ้น รู้สึกสดชื่น หลังจากกราบไหว้ เพราะเชื่อว่าท่านสามารถปกป้องคุ้มครองพวกเราได้”

(นัท ธีรศร, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าเข้ามากราบไหว้เจ้าภายในศาลเจ้าเป็นประจำ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าภายในศาลเจ้าว่าท่านสามารถปกป้องคุ้มครองชีวิต และประทานพรให้สำเร็จตามที่ปรารถนาได้ จากการสังเกตพบว่าเป็นช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ก็มีคนที่เข้ามาไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้จำนวนไม่น้อย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลเจ้าหลิวตี้เหมี่ยวในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา ซึ่งทำให้ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าแห่งนี้มีความสุข สบายใจ มีความเชื่อมั่น และมีพลังใจในการดำเนินชีวิตที่เกิดจากความเชื่อมั่นว่า เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์ภายในศาลเจ้าแห่งนี้จะคุ้มครองชีวิตของตนให้ปลอดภัยและบันดาลให้ตนสมหวังในเรื่องที่ตั้งความปรารถนาไว้

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ พิชญ์สินี ลีร์ตรชัย ผู้มากกราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลิวตี้เหมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงการไหว้เทพหลิวตี้สามารถช่วยผู้ศรัทธาข้ามผ่านอุปสรรคว่า

“เทพหลิวตี้เป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครอง รู้สึกส่งผลดีต่อจิตใจเรานะ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในยามมีความทุกข์ เวลาเจออุปสรรคต่าง ๆ เราก็มารู้สึกสบายใจมากขึ้น และคิดว่า

*เราจะข้ามอุปสรรคได้แน่นอน เพราะมีเทพคอยคุ้มครอง เหมือนสถานที่
แห่งนี้เป็นที่พึ่งในยามทุกข์”*

(พิชญ์สินี ลีร์ตรชัย, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงผลทางจิตใจของผู้ศรัทธาหลังจากได้สักการะบูชา เทพหลิตี นั่นคือ ความสบายใจ และมีความรู้สึกมั่นใจว่าตนจะข้ามพ้นปัญหาหรืออุปสรรคที่กำลัง ประสบอยู่ได้ สะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของศาลเจ้าแห่งนี้ในฐานะศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจของผู้ศรัทธา นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นความจริงประการหนึ่งเกี่ยวกับ ชีวิตมนุษย์ว่า มนุษย์จะเข้าหาศาสนา ศาลเจ้า หรือศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อตนมีปัญหาชีวิต รู้สึกมี ความทุกข์ หรือไม่สบายใจที่มีมูลเหตุมาจากบางเรื่องที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในขณะนั้น และขอให้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนศรัทธาช่วยเหลือ ขจัด บัดเป่าความทุกข์ ปัญหา อุปสรรคของชีวิตออกไป และใน ขณะเดียวกันก็ขอให้ตนสมความปรารถนาในสิ่งที่ต้องการหรือขอให้สิ่งที่ดี ๆ เข้ามาในชีวิต แสดงให้ เห็นถึงความต้องของมนุษย์ที่ไปสัมพันธ์กับปัญหาชีวิตของตน และความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของ เทพเจ้าที่บุคคลนั้นเชื่อว่าสามารถเป็นที่พึ่งของเขาได้

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของสมชัย (林木才 LIN MU CAI) ผู้มากราบไหว้เทพเจ้า ที่ศาลเจ้าหลิตีเมี่ยว ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการมาไหว้เจ้าที่ศาลว่า

*“พี่ได้คำแนะนำจากเพื่อนว่า องค์เทพไฉ่เสินเอี้ยภายในศาล
เจ้าแห่งนี้มีความศักดิ์สิทธิ์มาก ก็เลยมาขอพรกับท่าน ขอให้ค้าขายดีขึ้น
เพราะตอนนี้มีโรคโควิด-19 ระบาด ทำให้การค้าขายแย่ เชื่อว่าท่านจะ
ช่วยเราได้ แม้ว่า ค้าขายไม่ดีขึ้นทันที แต่ก็ไม่ได้ทำให้เราท้อแท้ใจ ซึ่ง
การที่ได้มาไหว้ท่านเหมือนเดิมพลังให้เรา ทำให้เรามีความเข้มแข็งมาก
ขึ้น”*

(สมชัย, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นปัญหาชีวิตที่ผู้ศรัทธากำลังประสบอยู่ คือ การค้าขาย ที่ซบเซา เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่สัมพันธ์กับความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของ เทพเจ้า และอานุภาพเฉพาะของเทพเจ้าภายในศาลเจ้าแห่งนี้ นั่นคือ ไฉ่เสินเอี้ย ที่ชาวจีนเชื่อว่าเป็น เทพเจ้าด้านโชคลาภเงินทอง โดยผู้ศรัทธาเชื่อว่า ท่านจะช่วยให้การค้าขายของตนดีขึ้น หรืออย่างน้อย การบูชาสักการะท่านก็ช่วยให้ตนมีพลังใจดีขึ้น มีความรู้สึกมั่นใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ไม่รู้สึก ท้อแท้เหมือนแต่ก่อน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในฐานะเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยว ทางใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ศรัทธาได้อย่างดี

จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทบาทสำคัญของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวในฐานะเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ผู้ศรัทธา แม้บทบาทด้านนี้จะเป็นนามธรรม แต่ก็ได้สะท้อนผ่านคำให้สัมภาษณ์ของผู้ศรัทธาที่มีปัญหาชีวิตและเข้ามากราบไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ได้อย่างดี สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวด้านนี้ว่า สัมพันธ์กับปัญหาชีวิตและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าหรือรูปเคารพอื่น ๆ ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ที่พวกเขาเชื่อว่า สามารถจัดปัดเป่า แก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พวกเขากำลังประสบอยู่ได้ ส่งผลให้ผู้ศรัทธามีความมั่นใจ มีพลังใจในการทำหน้าที่การงาน ต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค มีความสุข ความสบายใจในการดำรงชีวิตหลังจากการไหว้เจ้าหรือเข้าร่วมพิธีกรรมของศาลเจ้า ดังนั้น ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธามากุยกุคสมัย

4.1.2 การเผยแพร่และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่ได้รับการปลูกฝังในใจจนเกิดจิตสำนึกที่ดีและส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม สร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน ผู้อื่น สังคม และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับชีวิต จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีงามที่เกิดจากคุณธรรมภายในจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์โดยผ่านการปลูกฝัง ชัดเกล้าจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม ศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทด้านนี้ เนื่องจากเทพเจ้าเงินหลายองค์ที่เป็นสื่อแห่งคุณธรรม จริยธรรม หรือถูกนำมาใช้เป็นสื่อสอน หล่อหลอม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพราะสถานะเดิมของเทพเจ้าเงินหลายองค์ก่อนที่จะเป็นเทพเคยเป็นมนุษย์มาก่อน แต่เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างคุณูปการให้แก่คนในสังคมอย่างมาก เช่น เทพหลีตี้ ดังที่ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเทพหลีตี้ว่า

“อาภง (เทพหลีตี้) สำเร็จเป็นเซียนเมื่ออายุ 50 ปี เป็นเทพที่มีความเมตตา ช่วยเหลือชาวบ้านตลอดเวลา เช่น เมืองจินเกิดโรคระบาดในอดีต อาภงได้ให้ตำรายามารักษาโรค เราศรัทธาอาภง ก็ต้องปฏิบัติคุณธรรมตามอาภงอยู่แล้ว ในชีวิตประจำวัน เราต้องมีความเมตตา คอยช่วยเหลือคนอื่น เมื่อพบคนกำลังเดือดร้อน เพื่อสักวันหนึ่งจะได้มีคนมาช่วยเหลือเราเหมือนกัน ”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้ศรัทธามีจิตสำนึกทางจริยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ คือ ความเมตตา การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่มีความลำบาก เพราะเห็นแบบอย่างแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่เทพหลีตี้ เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ได้ทำไว้ให้เห็นแบบอย่างแห่งความดี สะท้อนให้เห็นว่า

การที่ผู้ศรัทธาประพฤติปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความเมตตา ช่วยเหลือผู้ที่ประสบความเดือดร้อนเกิดจากความสำนึกทางจริยธรรมที่ได้แบบอย่างจากเทพลี้ตี

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าลี้ตีเมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเจ็กเซียนฮ่องเต้ว่า

“กำเนิดของเจ็กเซียนฮ่องเต้เป็นองค์ชายรัชทายาทของอาณาจักรแห่งหนึ่ง เมื่อองค์ชายเติบโตทรงคอยช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ต่อมาท่านได้เป็นผู้ครองอาณาจักรต่อจากพระราชบิดา แต่วันหนึ่งฮ่องเต้หนุ่มกลับขอสละราชสมบัติทางโลกีย์ ขึ้นเขาไปบำเพ็ญพรตปฏิบัติธรรมแบบลัทธิเต๋า สุดท้ายหลังบำเพ็ญตบะ นับพันนับหมื่นปี ท่านก็สำเร็จเป็นเซียน”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นข้อสรุปว่า เทพเจ้าจินมาจากมนุษย์ แต่สิ่งที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นเทพเจ้าได้นั้นก็คือ คุณธรรม จริยธรรม จากตัวอย่างจะเห็นคุณธรรมของเจ็กเซียนฮ่องเต้ครั้งยังเป็นมนุษย์ คือ ความเสียสละ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากด้วยเมตตาธรรม อันเป็นคติของเทพในศาสนาเต๋า และคติของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา มหายานที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมทางความเชื่อหรือศาสนาของชาวจีน และแบบอย่างแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งงามดังกล่าวได้ทำให้ชาวจีนยกย่องบุคคลที่มีคุณความดีดังกล่าวเป็นเทพ หลังจากทีบุคคลท่านนั้นเสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ ชาวจีนยังได้นำแบบอย่างคุณธรรม จริยธรรมเหล่านั้นมาเป็นแนวทางปฏิบัติ และปลูกฝังให้แก่บุตรหลานจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเทพในศาลเจ้าในด้านนี้ได้เป็นอย่างดี

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ 林美珠 (LIN MEI ZHU) ผู้มากราบไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าลี้ตีเมี่ยว ที่ได้กล่าวความเมตตาของเจ้าแม่กวนอิมว่า

“ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมต้องละเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การเบียดเบียนสรรพสัตว์ทั้งหลาย และสอนให้เรามีความเมตตา รู้จักการให้คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อมีโอกาสและกำลังมากพอที่จะช่วยอีกได้ ถ้าเป็นผู้ศรัทธาที่ดีก็ควรที่จะปฏิบัติตนตามแนวทางของโพธิสัตว์ เพื่อให้เราสามารถเข้าถึงท่านได้มากขึ้น”

(林美珠 (LIN MEI ZHU), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเจ้าแม่กวนอิมที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เกิดคุณธรรมภายในจิตของผู้ศรัทธาที่ประพฤติตามจริยวัตรทางธรรมของเจ้าแม่กวนอิม คือ เมตตา ที่เป็นคุณธรรมสำคัญของพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ตามคติของพระพุทธศาสนา มหายาน

ส่งผลให้ผู้ศรัทธาที่ดำเนินชีวิตตามจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์มีเมตตา รัก ปรารถนาดีต่อทุกชีวิต ไม่เบียดเบียน ทำร้ายชีวิตใด พุทธกรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรม จริยธรรมเรื่องนี้ก็คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การงดกินอาหารที่ทำจากเนื้อสัตว์ในเทศกาลกินเจ ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยเหลือผู้อื่น ชีวิตอื่นในรูปแบบต่าง ๆ เท่าที่ตนสามารถช่วยได้โดยไม่หวังผลตอบแทน แต่หวังที่จะช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากทุกข์ตามคติของพระโพธิสัตว์กวนอิม

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่กล่าวข้างต้นทั้งหมดสรุปได้ว่า เทพเจ้าแต่ละองค์ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นเทพที่เป็นต้นแบบแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่ผู้ศรัทธานำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และปลูกฝังบุตรหลานให้มีพฤติกรรมตามคุณธรรม จริยธรรมที่ติงามอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม ดังนั้น ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจึงเป็นศาสนสถานอีกแห่งหนึ่งที่ช่วยสืบต่อ เผยแพร่แนวทางแห่งคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

4.1.3 การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน

ความสามัคคี หมายถึง ความปรองดอง รักใคร่ กลมเกลียว มีความเข้าใจตรงกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของคนในสังคม ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นศาสนสถานที่สำคัญและมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกาในวันสำคัญ ชาวบ้านภายในชุมชนจะได้มีโอกาสร่วมมือร่วมใจกันจัดพิธีกรรมจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมส่วนใหญ่มาจากกลุ่มสมาชิกเดียวกัน โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวที่พากันมาพร้อมกัน ถือเป็นโอกาสดีที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้สนิทมากขึ้น เช่น บุตรหลานของชาวจีนฮากกา ไม่ว่าจะไปประกอบอาชีพหรือทำงานอยู่ที่ใด ต่างก็จะกลับมาพบกันและทำพิธีเซ่นไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษด้วยกันที่ศาลหลี่ตี้เมี่ยวในเทศกาลสำคัญ เช่น วันทิ้งกระดาษที่เป็นเทศกาลทำบุญให้กับบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ เจ้าหน้าที่ในศาลเจ้าจะเชิญชวนชาวบ้านมาทำอาหารเพื่อแจกให้บุคคลทั่วไปที่มารับการบริจาคหรือมาร่วมงานที่ศาลเจ้าแห่งนี้ กิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้ผู้ศรัทธามีส่วนร่วมในการจัดงาน เสียสละ ร่วมทำบุญด้วยกัน และสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวยังเป็นศูนย์รวมของผู้ที่มีศรัทธาเดียวกัน คือ ความศรัทธาในเทพและรูปเคารพอื่น ๆ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งคนที่รู้จักและไม่รู้จักกันดังที่ 李女士 (LI NV SHI) เจ้าหน้าที่ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวถึงประสบการณ์การสื่อสารกับชาวบ้านที่ศาลเจ้าว่า

“ในชีวิตประจำวัน ฉันจะเป็นคนจุดธูปไหว้เจ้า เต็มน้ำชาใหม่ ให้เทพเจ้าแต่ละองค์ เสร็จแล้วก็แยกย้ายมานั่งที่นี่ (ห้องประดิษฐานเทพหลี่ตี้) นั่งตรงนี้ก็ดี เพราะเราจะได้เจอคนมาไหว้เจ้า ทั้งคนที่รู้จัก และคนที่ไม่รู้จัก มีการพบปะพูดคุยกันบ้างตามประสา สังเกตว่าคนมา

*ไหว้เจ้าจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีมิตรภาพให้ แก่กัน และส่วนใหญ่
มักจะขอพรเรื่องสุขภาพ โชคลาภ และการทำงานเป็นหลัก”*

(李女士 (LI NV SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวเป็นศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมของคนที่มีความศรัทธาเดียวกันทั้งในชุมชนรอบศาลเจ้าและชุมชนภายนอกที่เข้ามาไหว้เจ้าทั้งในวันปกติและวันสำคัญตามเทศกาล มีโอกาสได้พบปะ สนทนา ถามถึงทุกข์สุขกันและกัน สร้างความสัมพันธ์มิตรภาพที่ดีต่อกัน และนำไปสู่ความรัก ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันในการทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมของศาลเจ้า รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโอกาสต่าง ๆ

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ 林美珠 (LIN MEI ZHU) ผู้มากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว ได้กล่าวถึงความรู้สึกของตนหลังเข้าร่วมพิธีกรรมที่ศาลเจ้าว่า

*“การจัดพิธีกรรมไหว้เจ้าสามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดความ
สามัคคีภายในชุมชนได้นะ ป้าเคยมาเข้าร่วมเทศกาลกินเจหลายปีแล้ว
ทำให้ได้รู้จักเพื่อน ๆ หลายคน ถึงแม้ว่าเราไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เรา
มีความศรัทธาที่เหมือนกัน ทำให้มีโอกาสได้ทักทายกัน พูดคุยกันบ้าง
ทำให้เราเกิดความรู้สึกดีและความสามัคคีกันในกลุ่มคนที่มาไหว้เจ้าที่
ศาลเจ้าแห่งนี้”*

(林美珠 (LIN MEI ZHU), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การจัดพิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวสามารถรวมผู้ที่มีความศรัทธาเหมือนกันให้เข้ามาทำพิธีด้วยกัน ทำให้พวกเขามีโอกาสได้รวมตัวกัน พูดคุยกัน และรู้จักกัน สะท้อนให้เห็นบทบาทของศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวในฐานะศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมใจของผู้ศรัทธา ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมมีโอกาสได้พบปะ รู้จักคนต่างชุมชน ร่วมกันทำกิจกรรมภายในศาลเจ้าได้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดมิตรภาพ ความสามัคคีของกลุ่มผู้ศรัทธา และนำไปสู่การช่วยเหลือกันในโอกาสต่าง ๆ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้างต้นทั้งหมดสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวเป็นศูนย์รวมใจของคนที่มีความศรัทธาเดียวกันทั้งในชุมชนรอบศาลเจ้าและชุมชนภายนอกที่เข้ามาไหว้เจ้าทั้งในวันปกติและวันสำคัญตามเทศกาล ทำให้ผู้ศรัทธาที่เข้ามาไหว้เจ้าหรือเข้าร่วมพิธีกรรมของศาลเจ้ามีโอกาสได้พบปะ พูดคุยกับคนนอกชุมชน ช่วยสร้างความสัมพันธ์และมิตรภาพที่ดีต่อกัน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าแห่งนี้ในฐานะศาสนสถานที่จะช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศรัทธาเดียวกันทั้งในชุมชนและนอกชุมชนให้เกิดความผูกพันที่ใกล้ชิด สนับสนุน เกิดความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือกันในโอกาสต่าง ๆ

4.1.4 การช่วยเหลือสังคม

บทบาทนี้ที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่ศาลเจ้าแห่งนี้ได้สร้างแผนกจ่ายยาเพื่อรักษาความเจ็บป่วยของคนทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยไม่คิดค่ายา (ภาพที่ 45) ซึ่ง WU YUN LONG (2560, น. 5) ได้กล่าวว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวนับตั้งแต่ก่อสร้างแล้วเสร็จได้แจกยาให้แก่ผู้เจ็บป่วยมาตลอด ยกเว้นในปี พ.ศ. 2502 เนื่องจากรัฐบาลไทยดำเนินนโยบายห้ามซื้อขายสมุนไพรจีน ทำให้ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวต้องเลิกแจกยาให้แก่ผู้เจ็บป่วย จนในปี พ.ศ. 2482 สมาคมฮากกาได้ตั้งมูลนิธิโรงพยาบาลจงจิ้นต์ (崇正医院 CHONG ZHENG YI YUAN) ที่ถนนพระราม 4 เพื่อรักษาการเจ็บป่วยให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยขยายมาจากแผนกจ่ายยาในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว จนถึงปัจจุบันนี้ศาลเจ้าก็ยังมี การแจกยาให้แก่ผู้ศรัทธาที่มาขอมาจากเทพหลี่ตี้ แม้ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ก็มีผู้ติดเชื้อโรคนี้อเข้ามาที่ศาลเจ้าเพื่อขอยาไปรักษา ส่งผลให้ทางศาลเจ้าต้องปิดศาลเจ้าเพื่อทำความสะอาดฆ่าเชื้อเป็นระยะเวลา 1 เดือน หลังจากนั้นก็ได้เปิดให้บริการอีกครั้ง แต่ทางศาลเจ้าได้นำมาตรการในการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโควิด 19 ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขมาใช้ อย่างเคร่งครัด แสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าในการช่วยเหลือคนในสังคมไทยที่มีความทุกข์จากการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ตามวิธีการแพทย์จีนอันเป็นภูมิปัญญาของชาวจีนได้อย่างดี

ภาพที่ 45 แผนกจ่ายยาภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

นอกจากนี้ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวยังมีการจัดกิจกรรมทำบุญที่ศาลเจ้าสำหรับวันสำคัญ เช่น วันทิ้งกระดาษ โดยมีการบริจาคอาหารของกิน หรือเครื่องใช้ประจำวันต่าง ๆ ให้กับคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและนอกชุมชนจำนวนมาก ในวันที่ เจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าจะจัดรถนำสิ่งของบริจาคไปให้แก่ผู้ยากไร้ที่ไม่สะดวกจะเข้ามารับของบริจาคที่ศาลเจ้า หรือในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เกิดปัญหาขึ้นในสังคมไทย เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด19 ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ทำให้ประชาชนประกอบอาชีพได้อย่างลำบาก มีคนตกงาน ขาดรายได้จำนวนมาก ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวก็ได้จัดกิจกรรมแจกข้าวบะหมี่ น้ำมันพืช ขนมน และสิ่งของที่จำเป็นต่อการยังชีพต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่มีความเดือดร้อน เพื่อ

ช่วยเหลือประชาชนให้ผ่านวิกฤตครั้งนี้ไปได้ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวในการช่วยเหลือคนในสังคมไทยในยามที่สังคมมีปัญหาในฐานะตัวแทนของผู้ศรัทธาโดยนำเงินและสิ่งของที่ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคมาไปช่วยบรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชนที่เดือดร้อนให้ผ่านพ้นวิกฤติที่สร้างความทุกข์ยากไปด้วยกัน

จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวเป็นสถาบันกุศลแห่งหนึ่งในสังคมไทย โดยมีเทพหลี่ตี้ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และศูนย์รวมศรัทธาของผู้ที่ศรัทธาเดียวกันได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือคนในสังคมไทยทั้งในด้านการบำบัด รักษาอาการเจ็บป่วยจากโรคต่าง ๆ ด้วยวิธีการแพทย์แผนโบราณของจีน ผสมกับความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลี่ตี้ที่เสมือนหนึ่งเป็นพลังที่ช่วยเสริมสร้างจิตของผู้ที่ศรัทธาให้เข้มแข็ง มีพลังใจที่ดีด้วยความเชื่อว่าเทพหลี่ตี้จะช่วยให้อาการเจ็บป่วยของตนดีขึ้นและหายได้ในที่สุด อีกทั้งยังช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ที่ขาดปัจจัยยังชีพทั้งในชุมชนและนอกชุมชนในสถานการณ์ปกติ รวมถึงในสถานการณ์ที่สังคมไทยมีปัญหา อย่างเช่นการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อนด้านปัจจัยยังชีพ ศาลเจ้าแห่งนี้ก็ได้ทำหน้าที่ในการบรรเทาทุกข์ ความเดือดร้อนที่มารับสิ่งของบริจาคที่ศาลเจ้า และมีการจัดรถนำสิ่งของไปแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนที่ไม่สะดวกจะมารับสิ่งของบริจาคที่ศาลเจ้าอีกด้วย สะท้อนให้เห็นว่า ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นอีกสถาบันหนึ่งของสังคมไทยที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนไทยและสังคมไทยตลอดมา

จากการศึกษาบทบาทด้านสังคมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวเป็นสถาบันหนึ่งที่ช่วยเหลือสังคมไทยในหลายด้าน เริ่มจากการเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจโดยมีเทพหลี่ตี้และเทพองค์ต่าง ๆ รวมถึงรูปเคารพอื่น ๆ ที่ชาวจีนและคนทั่วไปศรัทธา เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจ สามารถสร้างพลังใจ ความสงบสุขทางใจ และสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ศรัทธา อีกทั้งเทพต่าง ๆ ยังเป็นต้นแบบของคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามให้แก่ผู้ศรัทธาได้ดำเนินตามจริยวัตร เช่น ความมีเมตตา การเสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่นที่ผู้ศรัทธาได้นำมาใช้เป็นคติในชีวิตประจำวัน และปลูกฝังให้แก่บุตรหลานของตน อีกทั้งศาสนสถานแห่งนี้ยังมีส่วนช่วยให้เกิดความสามัคคีของคนทั้งในชุมชนรอบศาลเจ้าและชุมชนภายนอกที่มีศรัทธาร่วมกัน มีสัมพันธภาพมิตรภาพที่ดีต่อกัน มีการร่วมแรงร่วมใจจัดกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า และมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือคนที่ประสบกับความเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ด้วยการแจกยาตามความเชื่อให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย รวมถึงการแจกจ่ายปัจจัยยังชีพให้แก่คนที่ยากไร้ คนที่ประสบปัญหาต่าง ๆ แม้ในยามสถานการณ์ที่สังคมไม่ปกติ เช่น การเกิดแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน ศาลเจ้าแห่งนี้ก็ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ศรัทธานำสิ่งของที่ได้รับการบริจาค

ไปแจกจ่ายให้แก่ประชาชนผู้เดือดร้อนทั้งที่ศาลเจ้าและนำเครื่องยังชีพไปแจกจ่ายให้แก่คนที่เดือดร้อนที่ไม่สะดวกมารับบริจาคที่ศาลเจ้าด้วย

4.2 บทบาทด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจ หมายถึง การงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การค้าขาย และการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยวเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของชาวจีนฮากกาและบุคคลทั่วไปที่พากันมาไหว้เจ้าสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญ และจัดพิธีกรรมในวันสำคัญ ซึ่งต้องใช้สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกราบไหว้ บูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเม็ดเงินจำนวนมากในร้านค้าและกิจการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดรายได้และการมีงานทำแก่คนจำนวนมากอีกด้วย จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้พบบทบาทด้านเศรษฐกิจของศาลเจ้าแห่งนี้ที่เด่นชัด คือ ส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้าและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 การส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้า

การค้าขายบริเวณโดยรอบศาลเจ้าแห่งนี้ในย่านป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีค่อนข้างหลากหลายทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบของปัจจัยสี่ รวมถึงสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบัน แต่สินค้าที่โดดเด่นในบริเวณศาลเจ้าจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ จากการสังเกตและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้มากราบไหว้บูชาเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยวจะไปซื้อเครื่องเซ่นไหว้ เครื่องสักการะบูชา น้ำดื่ม และอาหารต่าง ๆ ทั้งนี้เข้ามาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ รับประทานเอง และซื้อไปเป็นของฝากสมาชิกในครอบครัว ญาติ หรือคนที่รู้จัก โดยเฉพาะในวันสำคัญ เช่น เทศกาลกินเจ จะมีคนซื้อขนมเจมาถวายบูชา เทพเจ้าหรือเซ่นไหว้พระบรมบุรุษภายในศาลเจ้าจำนวนมาก ซึ่งส่งผลดีต่อการค้าขายบริเวณศาลเจ้าอย่างมาก ดังที่ มุกดา แม่ค้าร้านอาหารที่ถนน พลับพลาไชย ได้กล่าวถึงประสบการณ์การค้าขายของตนเองว่า

“ร้านพี่ขายอาหารเจกันทั้งปี ปกติจะมีอาหารเจประมาณ 10 กว่าอย่างในช่วงปกติ ถ้าเป็นช่วงเทศกาลกินเจ เราจะทำเยอะกว่านี้ 2-3 เท่า เพื่อเป็นตัวเลือกที่หลากหลายให้กับลูกค้าที่กินเจ แน่นนอนว่าช่วงกินเจ ร้านอาหารเจต่าง ๆ จะขายดีมาก”

(มุกดา, สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า สะท้อนให้เห็นถึงภาวะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในช่วงเทศกาลกินเจที่เนื่องด้วยศรัทธาของประชาชน โดยมีศาลเจ้าหลัตี้เมี่ยวเป็นศูนย์รวมศรัทธาของคนทั่วไป ส่งผลให้การค้าขายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศรัทธา ทั้งเครื่องเซ่นไหว้ เครื่องสักการะบูชา และอื่น ๆ ในร้านค้าบริเวณศาลเจ้าดีขึ้น สะท้อนความเชื่อมโยงกันระหว่างชีวิต ความศรัทธา พิธีกรรม และ

เศรษฐกิจชุมชนโดยมีเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของคุณอ้อย แม่ค้าร้านข้าวมันไก่ที่หน้าศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว ที่กล่าวว่า

“ร้านนี้เปิดมานานประมาณ 6 ปีแล้ว ตอนแรกคือพี่ คนเดียวจัดการทั้งหมด พอลูกค้ามีเยอะจนรู้สึกไม่ค่อยไหว ก็เรียกแฟนมาช่วยกันขาย ร้านเรามีบริการน้ำชาฟรีให้กับลูกค้า มีลูกค้าเข้ามารับประทานอาหารประจำ ถ้าเป็นวันสำคัญของศาลเจ้า ร้านของพี่ก็ขายดีกว่าวันปกติ แต่ช่วงนี้มีโรคระบาดโควิด19 ทำให้ค้าขายไม่ดี”

(อ้อย, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้การค้าขายร้านข้าวมันไก่ขายดีและดำรงอยู่ได้มาจากศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว เนื่องจากผู้ศรัทธาส่วนหนึ่งที่เดินทางมาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ยิ่งถ้าเป็นช่วงเทศกาลก็จะเห็นได้ชัดเจน เนื่องจากมีคนมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ศาลเจ้าแห่งนี้มากขึ้น ส่งผลให้มีลูกค้าเข้ามารับประทานข้าวมันไก่ที่ร้านแห่งนี้มากขึ้น ทำให้รายได้และเศรษฐกิจของร้านค่านี้นี้ดีตามไปด้วย มิใช่แต่ร้านขายอาหารอย่างร้านข้าวมันไก่อย่างเดียว ร้านที่ขายของเช่นไหว้ก็ขายดีเช่นกัน

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนัท ธีรศร พ่อค้าร้านขายของเช่นไหว้ที่ถนนพลับพลาไชยที่ได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการค้าขายเครื่องเช่นไหว้ว่า

“พวกเรูป เทียน กระดาษไหว้เจ้า กระดาษเสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่สั่งจากโรงงาน บางส่วนคือครอบครัวเราทำเอง ช่วงวันปกตินี้ก็พอขายได้อยู่ มีคนมาซื้อธูปบ้าง เทียนบ้าง พวกของเช่นไหว้ต่าง ๆ สำหรับช่วงเทศกาลหรือศาลเจ้าจัดพิธีกรรมก็จะมีคนเข้ามาหาซื้อของไหว้เจ้าจำนวนมาก ทำให้ร้านของเราขายดีไปด้วย”

(นัท ธีรศร, สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจเกี่ยวกับการค้าขายเครื่องเช่นไหว้หรือเครื่องสักการะบูชาเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ได้ และถ้าเป็นช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญของศาลเจ้าที่มีการประกอบพิธีกรรมก็ยิ่งทำให้ร้านค้าของเช่นไหว้ขายดียิ่งขึ้น สร้างรายได้และการมีงานทำให้แก่ร้านค้า คนที่เกี่ยวข้อง และอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

จากผลการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตพลับพลาไชย กรุงเทพมหานครมีส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้คนมีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ และเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัจจัยที่เป็นรากฐานสำคัญของเรื่องนี้ คือ ศรัทธาของชาวจีนฮากกาและประชาชนทั่วไปที่มีต่อเทพหลีตี เทพเจ้า และรูปเคารพศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าแห่งนี้ ส่งผลให้ผู้ศรัทธาพากัน

มาซื้อเครื่องเช่นไห้ว อาหาร น้ำดื่ม และสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเช่นไห้ว รวมถึงการมารับประทานอาหารตามร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม และซื้อสิ่งของสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยังชีพด้วย

4.2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่ชีวิต ในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีศาลเจ้าจีนที่สำคัญทั้งหมด 8 แห่ง ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นศาสนสถานของชาวจีนฮากกา มีลักษณะผสมผสานความเชื่อของชาวจีนและชาวไทย มีรูปเคารพทั้งศาสนาเต๋าและพระพุทธศาสนา มีสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมที่เป็นการผสมผสานศิลปะของจีนและไทยไว้อย่างลงตัว สามารถดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวจากนอกชุมชน รวมถึงชาวต่างชาติให้มาชมเป็นจำนวนมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 王子龙 (WANG ZI LONG) นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงประสบการณ์ของตนต่อศาลเจ้าแห่งนี้ว่า

“ผมมาเที่ยวศาลเจ้าแห่งนี้เป็นครั้งแรก มาพร้อมกับครอบครัว แต่ก่อนมีเพื่อนแนะนำว่าศาลเจ้าแห่งนี้มีความศักดิ์สิทธิ์มากขอได้ทุกอย่าง โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพ และการตกแต่งของศาลเจ้าแห่งนี้มีความสวยงาม วันนี้เป็นวันหยุดก็เลยพาครอบครัวมาเที่ยวที่นี่ แล้วก็จะนั่งเรือไปวัดโพธิ์ต่อ”

(王子龙 (WANG ZI LONG), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่ศาลเจ้าแห่งนี้ 2 ประการ คือ ความศักดิ์สิทธิ์ของรูปเคารพในศาลเจ้าแห่งนี้โดยเฉพาะเทพหลี่ตี้ เทพองค์ประธานที่มีการแพร่ข่าวหรือบอกต่อ ๆ กันไป และความงดงามของศิลปะจีนโบราณที่สะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนฮากกาทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่ได้รับการตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงาม สื่อถึงคติความเชื่อของชาวจีน และสะท้อนถึงภูมิปัญญาจีนไว้อย่างครบครัน ประกอบกับการผสมผสานกับศิลปะแบบไทยที่สะท้อนถึงการปรับตัว การยอมรับรากฐานทางวัฒนธรรมไทยที่มีการนำมาผสมผสานไว้อย่างลงตัว สวยงาม สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวและสักการะบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลจำนวนมาก

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของพิชญ์สินี คณาจันทร์ แม่ค้าร้านขายของไห้วเจ้าใกล้ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ได้กล่าวถึงประสบการณ์การขายของไห้วเจ้าของตนเองว่า

“นักท่องเที่ยวจะพากันมาที่นี่จำนวนมากในวันเทศกาล เช่นวันตรุษจีน จะมีคนมาซื้อของเช่นไห้วเยอะมาก นักท่องเที่ยวที่มาใหม่ ๆ ไม่รู้ว่าต้องซื้ออะไรบ้าง ปากก็จะแนะนำให้เขา และบอกข้อควรปฏิบัติใน

*การไหว้เจ้าให้เขา บางคนอยากมาศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ป่าก็เล่า
ให้ฟังตามทีอาม่า (คุณแม่) สอนไว้ ”*

(พิชญ์สินี คณาจันทร์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า นอกจากความศักดิ์สิทธิ์ ความสวยงามของศิลปะ
แขนงต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าแห่งนี้แล้วยังพบว่า ความต้องการเรียนรู้ความเชื่อและสิ่งทีเนื่องด้วยความ
เชื่อก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ที่ศาลเจ้าแห่งนี้
ปัจจุบันนี้พบว่า มีนักท่องเที่ยวภายนอกชุมชนรวมถึงชาวต่างชาติเข้ามาไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้มากขึ้น
โดยเฉพาะวันสำคัญของศาลเจ้าหรือเทศกาลสำคัญของชาวจีนที่ศาลเจ้าจะจัดพิธีกรรม นักท่องเที่ยว
จะมาซื้อเครื่องไหว้เจ้าที่ร้านค้าบริเวณศาลเจ้า เนื่องจากเครื่องเช่นไหว้บางอย่างภายในศาลเจ้า
หลิตีเมี้ยวมีไม่ครบ รวมถึงจับจ่ายใช้สอยสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยังชีพด้วย ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชน
ดำรงอยู่ได้และดีขึ้นในช่วงเทศกาลของจีนหรือวันสำคัญของศาลเจ้า เท่ากับว่า ศาลเจ้าหลิตี เมี้ยวมี
ส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนให้ดีขึ้นด้วย

จากผลการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรู
พ่ายมีส่วนส่งเสริมการค้าขายและการท่องเที่ยวของชุมชนให้ดำรงอยู่ได้ โดยมีปัจจัยหลักมาจาก
ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลิตีและรูปเคารพอื่น ๆ ที่ชาวจีนฮากกาและประชาชนทั่วไปที่เชื่อ
ในความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน และศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวจีนฮากกาที่
สวยงาม และผสมผสานกับศิลปะไทยอย่างลงตัว เป็นเครื่องดึงดูดใจของผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวให้
มาชมความงาม ศึกษาหาความรู้ รวมถึงมาประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งผู้ศรัทธาและ
นักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่จะนำเงินมาจับจ่ายใช้สอยซื้อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องเช่นไว้เพื่อนำไป
ประกอบพิธีกรรม รวมถึงการรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ซื้องานของอุปโภค บริโภคในครัวเรือน หรือ
ซื้อไปเป็นของฝากแก่ญาติหรือคนที่รู้จัก ส่งผลให้การค้าขายหรือการให้บริการในบริเวณรอบศาลเจ้า
แห่งนี้ดำรงอยู่ได้ และขายดียิ่งขึ้นในช่วงเทศกาลของชาวจีนหรือวันสำคัญของศาลเจ้าที่จะมีผู้ศรัทธา
และนักท่องเที่ยวพากันมาเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้ และการมีงานทำให้แก่คนที่เกี่ยวข้องจำนวน
มาก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลิตีเมี้ยวมีบทบาทในการช่วยส่งเสริมให้เศรษฐกิจของชุมชนยังคง
ดำเนินต่อไปได้

4.3 บทบาทด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความเจริญของชีวิตและสังคม ทำให้ชีวิตมี
สีสัน เพลิดเพลิน และเป็นระเบียบมากขึ้น เช่น ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ศิลปะ
และภาษา เป็นต้น จากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบบทบาทด้านวัฒนธรรมที่เด่นชัดของศาลเจ้าหลิตีเมี้ยว

3 ประการ ได้แก่ การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา การผสมผสานวัฒนธรรมจีน-ไทย และการสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา

การสืบทอด หมายถึง การรับช่วงปฏิบัติตามวัฒนธรรมของบรรพบุรุษต่ออย่างไม่ขาดสาย เมื่อชาวจีนฮากกาอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครก็ยังคงไม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะความเชื่อ และได้สืบทอดต่อ ๆ กันมา หลักฐานที่ยืนยันเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนก็คือ การสร้างศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว เพื่อสืบทอดความเชื่อของบรรพบุรุษ เพื่อเป็นศูนย์รวมใจของชาวจีนฮากกาที่อาศัยอยู่ในดินแดนใหม่ และเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตน ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ที่ได้กล่าวถึงการสืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนฮากกาว่า

“ฉันเกิดที่เมืองไทย แต่กลับไปเมืองเหมยโจว (เมืองศูนย์กลางของชาวจีนฮากกาในสาธารณรัฐประชาชนจีน) หลายครั้ง เพื่อติดต่อญาติพี่น้องที่นั่น ทุกวันนี้เรายังปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ตอนเป็นเด็ก ๆ เมื่อศาลเจ้ามีการจัดกิจกรรม คุณแม่พาฉันมาไหว้เจ้าบ่อย เพื่อให้เราไม่ลืมวัฒนธรรมและรากเหง้าของเรา”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวเป็นสถานที่สืบทอดความเชื่อของบรรพบุรุษชาวจีนฮากกา ทำให้ชาวจีนฮากกาในประเทศไทยได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของตนและความเชื่อดั้งเดิมจากศาลเจ้าแห่งนี้ ส่งผลให้การปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย โดยมีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ร่วมกับศาลเจ้า สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของพันธิตรา สิทธิพา ผู้มากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ที่กล่าวว่า

“ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเทพหลี่ตี้เมี้ยวมีการสืบทอดมาอย่างช้านาน ตั้งแต่สมัยที่ชาวจีนฮากการุ่นแรกอพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทย ชาวจีนเป็นชนชาติที่ไม่ว่าจะย้ายไปอยู่ที่ไหนก็มักจะนำเอาวัฒนธรรมของตนไปด้วยตลอด โดยไม่ลืมรากเหง้าดั้งเดิมของตนเอง จึงทำให้วัฒนธรรมจีนเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในประเทศไทย”

(พันธิตรา สิทธิพา, สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในฐานะศาสนสถานที่จะช่วยให้ความเชื่อในเทพลี้ตี้ของชาวจีนฮากกาได้รับการสืบต่อเป็นอย่างดี เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีนฮากกา แม้ว่าพวกเขาต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย เช่น การใช้ภาษาไทย การปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวไทย เป็นต้น แต่พวกเขาก็ยังสืบทอดวัฒนธรรมความเชื่อของบรรพบุรุษไว้ไม่ให้สูญหายไป โดยมีศาลเจ้าเป็นสถานที่ปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรม ทำให้ไม่ลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน สะท้อนให้เห็นว่า ชาวยุโรปเชื้อสายจีนฮากกาในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับการนับถือเทพเจ้า โดยเฉพาะในวันเทศกาลของชาวจีนหรือวันสำคัญของศาลเจ้า คนไทยเชื้อสายจีนฮากกาจะพากันมาไหว้เจ้า บรรพบุรุษ และประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าแห่งนี้ ส่งผลให้พวกเขามีโอกาสได้เรียนรู้ความเชื่อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาไปด้วย

นอกจากวัฒนธรรมความเชื่อที่เป็นวัฒนธรรมทางใจแล้วยังพบว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวยังมีบทบาทในการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนฮากกาไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งก่อสร้างทั้งที่สร้างไว้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยหรือการใช้สอยตามวัตถุประสงค์บางประการ เช่น บ้านเรือน และสร้างไว้เพื่อเป็นที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม เช่น เจดีย์ ศาลเจ้า เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า ลักษณะโดยรวมของสถาปัตยกรรมของ ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศิลปะแบบจีนโบราณ ซึ่งมีโครงสร้างที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านนี้ของชาวจีนฮากกาที่สำคัญ คือ หลังคาของศาลแบบยี่งซานต้ง (硬山顶 YING SAHN DING) หลังคาทรงจั่วที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมของชาวจีนฮากกาทั่วไป ซึ่งเป็นหลังคาสองด้านสูงกว่าข้างบน หลังคาและปิดฝาผนังสองข้าง ไม่เหลือช่องว่างเพื่อป้องกันไฟไหม้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงประวัติเกี่ยวกับรูปแบบหลังคา ยี่งซานต้ง ว่า

“ยี่งซานต้ง เป็นรูปแบบหลังคาคั้งเดิมของชาวจีนฮากกา หลังจากชาวจีนฮากกาอพยพไปยังภาคใต้ของประเทศจีน ยังไม่มีฐานะสังคมมาก จึงนิยมใช้รูปแบบหลังคา “ยี่งซานต้ง” ในการสร้างบ้านเรือน เพราะทำได้ง่ายที่สุด ดังนั้นการก่อสร้างที่ปรากฏให้เห็นในเขตชาวจีนฮากกาส่วนมากจะเป็นรูปแบบหลังคาแบบนี้”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงลักษณะของโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวประการหนึ่ง คือ หลังคาแบบยี่งซานต้ง ซึ่งเป็นลักษณะของหลังคาบ้านเรือนของ

ชาวจีนฮากกา ที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ที่ศาลเจ้าแห่งนี้ได้สืบทอดไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้บุตรหลานของชาวจีนฮากการวมทั้งบุคคลที่สนใจในศิลปวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาในสังคมไทยได้ศึกษา ถึงแม้ว่ารูปแบบของสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้ในปัจจุบันจะมีลักษณะผสมผสานศิลปะที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่าศาลเจ้าแห่งนี้ยังคงอนุรักษ์และสืบทอดลักษณะทางสถาปัตยกรรมของบรรพบุรุษชาวจีนฮากกาไว้ให้เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนจนถึงปัจจุบัน

2) ประติมากรรม

ประติมากรรม หมายถึง รูปปั้น รูปหล่อ หรือรูปแกะสลักของเทพเจ้า บุคคลสำคัญ สัตว์ สิ่งของทั่วไป แต่ประติมากรรมในที่นี้ หมายถึง รูปปั้น รูปหล่อของสิ่งเคารพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ซึ่งพบว่ามีการประติมากรรมที่เป็นศิลปะดั้งเดิมของชาวจีนที่สำคัญหลายชิ้น โดยเฉพาะประติมากรรมรูปเคารพเทพหลี่ตี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงศิลปะของชาวจีนด้านนี้ รูปเคารพภายในศาลเจ้าแห่งนี้ส่วนใหญ่เป็นรูปหล่อด้วยทองสำริดเป็นหลัก ตกแต่งด้วยสีทอง ซึ่งเป็นสีของเทพดา เป็นสีที่ชาวจีนเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ และรูปเคารพเหล่านี้จะสร้างตามแบบดั้งเดิมตามจิตรกรรมในความเชื่อของชาวจีนฮากกา ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว ที่ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของรูปเคารพเทพหลี่ตี้ในศาลเจ้าแห่งนี้ว่า

“รูปเคารพดั้งเดิมของเทพหลี่ตี้ ทำจากไม้เรียวที่มาจากเมืองจีน ประมาณเมื่อ 30 ปีที่แล้วได้ถูกไฟไหม้ไป ส่วนรูปเคารพ (เทพหลี่ตี้) ในปัจจุบัน สร้างขึ้นโดยผู้ที่ศรัทธา โดยประกอบพิธีหล่อรูปเคารพขึ้นที่สนามหญ้าของศาลเจ้า ให้มีรูปตามแบบดั้งเดิม มีหลาย ๆ คนนำสร้อยคอทองคำของตนใส่ในบ่าหลอมด้วย”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์รูปเคารพของเทพหลี่ตี้ที่ชาวจีนฮากกาถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญที่สุดในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวตามแบบดั้งเดิมไว้ แม้ว่ารูปเคารพดั้งเดิมของเทพหลี่ตี้จะทำด้วยไม้ก็ตาม แต่หลังจากที่ถูกไฟไหม้ได้รับความเสียหายและมีการสร้างใหม่ คณะกรรมการของศาลเจ้าพร้อมด้วยผู้ศรัทธาจึงได้หล่อรูปเคารพของท่านตามแบบดั้งเดิมด้วยสำริด เพราะมีความคงทนและเสียหายได้ยาก และมีผู้ศรัทธาบางคนยอมเสียสละสร้อยคอทองคำของตนเพื่อใช้หล่อรูปเคารพของท่านด้วย เพราะมีความเชื่อว่าสีทองเป็นสีของเทพเจ้าและเป็นสีแห่งความศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งยังเป็นการบูชาสักการะเทพหลี่ตี้ด้วย ส่งผลให้ประติมากรรมที่เป็นอัตลักษณ์แบบดั้งเดิมของชาวจีนฮากกายังคงอยู่จนถึงทุกวันนี้

3) จิตรกรรม

จิตรกรรม หมายถึง รูปวาดหรือภาพเขียนภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยว ซึ่งพบว่ามีจิตรกรรมหลายชิ้นที่เป็นศิลปะดั้งเดิมของชาวจีนฮากกา เช่น ฝาผนังภายในศาลเจ้าที่ประดับตกแต่งด้วยรูปภาพสวยงามตามจิตรกรรมของชาวจีนฮากกา เนื้อหาของภาพจิตรกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าจีน ภาพสัตว์ และสิ่งของที่มีความหมายถึงสิริมงคล ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 梁女士 (LIANG NU SHI) ผู้ดูแลศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงรูปวาดเกี่ยวกับโป๊ยเขียนภายในศาลว่า

“รูปวาดภายในศาลเจ้าแห่งนี้ส่วนใหญ่จะเป็นรูปภาพเกี่ยวกับเทพเจ้า เช่น รูปวาดของโป๊ยเขียนปรากฏในจุดประดิษฐานโป๊ยเขียน 8 องค์ เทพทั้ง 8 องค์นี้ต่างมีลักษณะไม่เหมือนกัน ทั้งเป็นเด็ก สตรี บุรุษ ผู้เฒ่า และคนพิการ และเทพเจ้าแต่ละองค์ประทับนั่งบนหลังสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ต่างกัน เช่น กิเลน เสือ ม้า ช้าง กวาง ลา และสิงโต”

(梁女士 (LIANG NU SHI), สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวเป็นศูนย์รวมของศิลปะที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนฮากกา จากตัวอย่าง คือ ภาพวาดของโป๊ยเขียนในแบบต่าง ๆ ทั้งเด็ก สตรี บุรุษ ผู้เฒ่า และคนพิการ อีกทั้งภาพอื่น ๆ เช่น รูปสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เป็นพาหนะของเขียนแต่ละองค์ตามความเชื่อของชาวจีนฮากกา การตกแต่งและการลงสีต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืนสวยงาม ชวนให้ผู้คนอยากมาชื่นชมในความงามของจิตรกรรมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปะด้านนี้ของศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวในฐานะศาสนสถานของชาวจีนฮากกา

จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เหมี่ยวมีบทบาทต่อการสืบต่อวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนฮากกาทางใจและในการอนุรักษ์สืบต่อวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางใจ เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาสนสถานที่สืบต่อความเชื่อของบรรพบุรุษชาวจีนฮากกา และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีนฮากกา ทำให้ชาวจีนฮากกาในประเทศได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและความเชื่อดั้งเดิมจากศาลเจ้าแห่งนี้ ส่งผลให้การปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย แม้ว่าพวกเขาต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย แต่ก็ยังคงสืบต่อวัฒนธรรมความเชื่อของบรรพบุรุษไว้อย่างดี นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังมีส่วนในการอนุรักษ์สืบต่อวัฒนธรรมทางวัตถุทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนฮากกาไว้ เช่น รูปเคารพภายในศาลเจ้าที่ตกแต่งสีทองเป็นหลัก เพราะเป็นสีของเทวดาและศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชาวจีนฮากกา และรูปวาดภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่เป็นภาพเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า บุคคล หรือสิ่งของที่ปรากฏในชีวิตประจำวันที่ชาวจีนฮากกายกย่องว่าเป็น

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษชาวจินฮากกาไม่ให้สูญหายและคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

4.3.2 การผสมผสานวัฒนธรรมจีน-ไทย

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวสร้างขึ้นโดยชาวจินฮากกาผู้ที่ศรัทธาในเทพหลี่ตี้เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจินฮากกาในประเทศไทยและเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีการไหว้เจ้าและการไหว้บรรพบุรุษตามความเชื่อ ด้วยสถาปัตยกรรมที่งดงามและเป็นเอกลักษณ์ของชาวจินฮากกาจึงทำให้ศาลเจ้าแห่งนี้ดึงดูดใจของคนนอกชุมชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาไหว้เจ้าเป็นประจำ ส่งผลให้ชาวจีนและชาวไทยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันมากขึ้น อีกทั้งการปรับตัวของชาวจีนให้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของคนไทยและวัฒนธรรมไทย เช่น การพูดภาษาไทย การแต่งกายแบบไทย และการปฏิบัติตามประเพณีไทย เป็นต้น ส่งผลให้มีการนำวัฒนธรรมของไทยบางอย่างมาผสมผสานกับความเชื่อ พิธีกรรม รวมถึงศิลปะภายในศาลเจ้าแห่งนี้ด้วย จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพบว่า ภายในศาลเจ้ามีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยและจีนเข้ากันด้วยอย่างกลมกลืน อีกทั้งความเชื่อและการปฏิบัติบางประการในศาลเจ้าแห่งนี้ผสมผสานกับคติความเชื่อของชาวไทยด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของหลี่ (李先生 LI XIANSHEG) ผู้มาราบไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงการนับถือเทพเจ้าระหว่างชาวจีนกับชาวไทยว่า

“ชาวจีนฮากกาได้นำความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าจีนเข้ามาในเมืองไทย ทำให้ชาวไทยเชื่อสายจีนได้นับถือเทพเจ้าต่าง ๆ ในปัจจุบัน เนื่องจากคนไทยมีความเชื่อบางอย่างต่อเทพเจ้าจีนที่แตกต่างกัน คนจีนเชื่ออย่างหนึ่ง คนไทยเชื่ออีกอย่างหนึ่ง จึงทำให้ความเชื่อของดั้งเดิมของชาวจีนเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เพื่อให้เข้ากับชีวิตคนไทยมากขึ้น มีความเชื่อของชาวไทยบางอย่างได้สอดแทรกเข้าไปด้วย เช่น มีการถวายพวงมาลัยให้เทพเจ้าจีนภายในศาลเจ้า”

(李先生, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีนฮากกาและชาวไทย ส่งผลให้ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมบางประการเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการปรับตัวและการยอมรับวัฒนธรรมไทยของชาวจีน ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ตนอาศัยอยู่ขณะนี้ เช่น ชาวยุทธนำดอกไม้พวงมาลัยมาบูชาสักการะพระพุทธรูป และปฏิบัติเช่นเดียวกับเทพเจ้าจีน ส่งผลให้ทางศาลเจ้านำดอกไม้พวงมาลัยถวายเทพเจ้าแทนเครื่องเซ่นไหว้ได้ เป็นต้น สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์

ของภากร ชาจิทซ์ ผู้มากราบไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ที่ได้กล่าวถึงการผสมผสานวัฒนธรรมจีน-ไทยที่ศาลเจ้าแห่งนี้ว่า

“เราคิดว่าศาลเจ้าแห่งนี้ได้ผสมผสานวัฒนธรรมไทยจีนที่เห็นได้ชัดเลย เพราะในศาลเจ้านี้ได้เห็นภาษาจีนและภาษาไทยทุกที่ เวลาเข้ามากราบไหว้เทพเจ้าภายในศาลเจ้า ถ้าไม่รู้จักเทพเจ้าองค์ไหน เราก็อ่านตามป้ายชื่อหรือสอบถามผู้ดูแลศาลเจ้าโดยใช้ภาษาไทย ทำให้ทุกคนมาไหว้เจ้าที่ศาลมีความสะดวก”

(ภากร ชาจิทซ์, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวปัจจุบันมีป้ายชื่อเป็นภาษาไทยทุกที่และเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าก็ใช้ภาษาไทยสื่อสารกับผู้ที่มาไหว้เจ้าเป็นหลัก เพื่อความสะดวกและสร้างความเข้าใจให้แก่ชาวไทยเข้าที่มากราบไหว้บูชาเทพเจ้า ผู้ศรัทธาชาวไทยที่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับเทพเจ้าจีน วิธีปฏิบัติ หรือเรื่องใดก็ตาม สามารถสอบถามเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าผู้มีความรอบรู้เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้าเป็นอย่างดี สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าแห่งนี้ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ดูแลศาลเจ้าเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานให้ความเชื่อของชาวไทยกับชาวจีนที่แตกต่างกันสามารถเชื่อมต่อผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนและนำภาษาไทยมาใช้สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ศรัทธาที่เป็นชาวไทยทั้งป้าย และการพูดคุยกัน ดังภาพที่ 46

ภาพที่ 46 ป้ายชื่อภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวทั้งภาษาจีน (ซ้าย) และภาษาไทย (ขวา)

ที่มา: Qiu Haifeng (ไปไม้) ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2564

นอกจากนี้ยังพบว่า คนไทยได้รับวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนบางอย่างมาปฏิบัติด้วย เช่น ความเชื่อในเจ้าแม่กวนอิม ที่พบว่า มีชาวไทยจำนวนมากมากราบไหว้ บูชาสักการะ ขอพร

จากเจ้าแม่กวนอิม ดังคำให้สัมภาษณ์ของ 张婉娜 (ZHANG WAN NA) ผู้มาราบไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้ กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยจีนมีการผสมผสานซึ่งกันและกันในปัจจุบันว่า

“ประเทศไทยกับประเทศจีนในปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่เรื่อย ๆ คนไทยรับวัฒนธรรมจีนมาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งภาษา อาหาร การนับถือศาสนา แต่ที่เห็นได้ชัดเจนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การนับถือเจ้าแม่กวนอิม คนไทยที่หันมานับถือเจ้าแม่กวนอิมมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ”

(张婉娜, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีนในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการนับถือเจ้าแม่กวนอิม มีชาวไทยนับถือเจ้าแม่กวนอิมมากขึ้นในปัจจุบัน เห็นได้จากมีผู้ที่ศรัทธาเจ้าแม่กวนอิมเดินทางมาสักการะบูชาที่ศาลเจ้าแห่งนี้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ผู้ศรัทธาเหล่านั้นมีโอกาสได้รู้จักเทพเจ้าจีนองค์อื่น ๆ ในศาลเจ้าแห่งนี้ด้วย นอกจากนี้ ชั้นที่ 3 ของศาลเจ้าแห่งนี้ยังถูกสร้างและออกแบบด้วยศิลปะและพุทธศิลป์แบบไทย เช่น ประดิษฐานพระพุทธรูปตามคติของพระพุทธศาสนา มหายาน แต่ศิลปะและการตกแต่งประติมากรรม จิตรกรรม และโครงสร้างของสถาปัตยกรรมในชั้น 3 เป็นแบบศิลปะไทย เพื่อรองรับผู้ศรัทธาที่เป็นชาวไทยพุทธหรือชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธ มหายาน ดังภาพที่ 47

ภาพที่ 47 ชั้นที่ 3 ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ที่มา : Qiu Haifeng (ใบไม้), ถ่ายเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2564

จากข้อมูลที่ได้จากคำสัมภาษณ์และภาพตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยส่วนหนึ่งรับวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนมาปฏิบัติแบบผสมผสานกับวิถีปฏิบัติต่อความเชื่อเดิมที่ตนเคยปฏิบัติมา เช่น การนำดอกไม้หรือพวงมาลัยไปบูชาเทพเจ้า ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ไม่เคยมีมาในวัฒนธรรมจีน และแสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าแห่งนี้ในฐานะศูนย์รวมแห่งศรัทธาที่เป็นวัฒนธรรมจีน

การปรับตัว การนำวัฒนธรรมไทยมาผสมผสานเพื่อเชื่อมโยงคนไทยที่มีความเชื่อในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนและปฏิบัติตามความเชื่อเดียวกัน นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนและชาวไทยให้มีความรู้สึกเป็นอันเดียว สามารถนับถือ ปฏิบัติตามความเชื่อหรือเข้าร่วมพิธีกรรมด้วยกัน

จากผลการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา มีบทบาทด้านการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมจีน-ไทย โดยนำภาษาไทยมาใช้สื่อสารภายในศาลเจ้าและตั้งป้ายชื่อภาษาไทยเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้บูชาเทพเจ้าและรูปเคารพอื่น ๆ ภายในศาลเจ้า รวมทั้งการสร้างรูปเคารพตามความเชื่อของชาวไทยที่ไม่ใช่เทพเจ้าจีน และการนำศิลปะไทยมาตกแต่งภายในศาลเจ้า เพื่อให้ได้ความยอมรับจากคนในสังคมไทย แสดงให้เห็นถึงการปรับตัว การยอมรับ และการผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนกับชาวไทยไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ มิตรภาพ ความสามัคคีระหว่างชาวไทยกับชาวจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีน รวมถึงคนกลุ่มอื่นที่มีศรัทธาในเรื่องเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน และการสืบต่อให้คงอยู่ในสังคมไทยต่อไป

4.3.4 การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย

การเผยแพร่ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้วัฒนธรรมได้รับการยอมรับโดยผ่านการสื่อสารต่าง ๆ เนื่องจากศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวได้รับความยอมรับในสังคมไทย ไม่ว่าจะจะเป็นชาวบ้านภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชน ทั้งที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนฮากกา คนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่น ๆ และชาวไทยพุทธที่มากกราบไหว้บูชาเทพเจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้ประจำ ทำให้วัฒนธรรมจีนได้รับการเผยแพร่ไปยังกลุ่มคนอื่น ซึ่งผู้วิจัยได้พบช่องทางที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ทำให้วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวจีนได้รับการเผยแพร่อย่างแพร่หลาย 3 ช่องทาง ได้แก่ การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยบุคคล การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยวัตถุ และการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยบุคคล

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมจีนในงานวิจัยนี้ได้รับการเผยแพร่ คือ ตัวบุคคล ในที่นี้หมายถึง ผู้ดูแลศาลเจ้า ผู้ศรัทธา และนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้ดูแลศาลเจ้าจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าจีน และเรื่องทั้งหมดภายในศาลมากกว่าคนทั่วไป สามารถอธิบายที่มาที่ไปของความเชื่อเหล่านี้ให้แก่ผู้สนใจเข้าใจอย่างดี อีกทั้งผู้ศรัทธาทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยวก็มีส่วนในการถ่ายทอด สืบต่อ เผยแพร่วัฒนธรรมจีนผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรม การสักการะบูชาเพื่อขอพรกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วบอกต่อหรือแนะนำให้แก่บุตรหลานหรือคนที่รู้จัก รวมถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเพื่อชมศิลปะภายในศาลเจ้าหรือศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนก็

เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมจีนด้วยการบอกเล่าแก่บุคคลที่รู้จัก ดังคำให้สัมภาษณ์ของ ยศวิษญ์ หอวังปอ ผู้มากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ที่กล่าวถึงประสบการณ์ที่ได้รู้จักเทพเจ้าจีนจากคำพูดของคุณปู่ว่า

“ตอนเด็ก ๆ อากง (ปู่) พาผมมาไหว้เจ้าที่ศาลนี้บ่อย จึงทำให้ผมได้รู้จักเทพเจ้าจีนหลาย ๆ องค์ อากงเล่าประวัติความเป็นมาของเทพเจ้าภายในศาลนี้ให้ฟังบ่อย ๆ ทำให้ผมนับถือและเคารพเทพเจ้าภายในศาล ตอนนั้นผมก็พาลูกมาไหว้บ้าง โดยเฉพาะในเทศกาลจีนก็มากันทั้งครอบครัว สอนให้บุตรหลานได้รู้จักวัฒนธรรมของตน”

(ยศวิษญ์ หอวังปอ, สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้รับการสืบทอดและเผยแพร่จากคนในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ใหญ่ที่มีความรู้และประสบการณ์ได้ทำหน้าที่เล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของเทพเจ้าจีนให้บุตรหลานฟัง ทำให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของความเชื่อจีนและเกิดความศรัทธาต่อเทพเจ้าจีนตามความเชื่อของบรรพบุรุษ จากการสังเกตและข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับผู้ศรัทธาบางคนอย่างไม่เป็นทางการพบว่า ปัจจุบันนี้บุตรหลานของชาวจีนฮากกาในประเทศไทยก็ยังคงไหว้เจ้าและเข้าร่วมพิธีกรรมที่ศาลเจ้าอยู่ แม้จะไม่มากเหมือนในอดีตก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนยังคงได้รับการเผยแพร่และสืบทอดให้คงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป

2) การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยวัตถุ

นอกจากตัวบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนในข้อที่ผ่านมาแล้วยังพบว่า ศาสนวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อด้านต่าง ๆ ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวได้ทำหน้าที่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนด้วย หน้าที่ในที่นี่ก็คือ สื่อที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการเรียนรู้วัฒนธรรมทั้งในแง่ของความเชื่อ คติธรรม และศิลปะ เช่น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเทพหลี่ตี้ทั้งรูปเคารพ คัมภีร์ เครื่องเซ่นไหว้ และยันต์ของเทพหลี่ตี้ นอกจากนี้ยังมีรูปเคารพของเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ป้ายชื่อภาษาจีนที่สื่อถึงคติธรรมแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตที่ดั่งมหลายประการ รูปวาดตามจินตนาการของชาวจีนที่สะท้อนถึงความเชื่อบางประการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในแต่ละศาลเจ้าจะสื่อถึงความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น รูปเคารพของเทพเจ้าภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวนิยมท้าวด้วยสีทอง ซึ่งชาวจีนฮากกาเชื่อถือว่าสีทองเป็นสีของเทพเจ้า สีแห่งศักดิ์สิทธิ์ และสีแห่งสิริมงคล คัมภีร์ภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่มีต้นฉบับทั้งภาษาจีนและภาษาไทย แต่เป็นภาษาไทยที่สะกดตามสำเนียงภาษาจีนฮากกาก็เป็นสื่อแห่งการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ มากมาย ยันต์ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นยันต์เฉพาะเทพหลี่ตี้ที่สื่อถึงอำนาจด้านปกป้องคุ้มครอง การรักษาโรคภัยเป็นหลัก ภายในศาลเจ้ามีป้ายเขียนบทโคลงคู่มากมาย เป็นคำชมเชย

เทพเจ้าแต่ละองค์ในมุมมองของชาวจีนฮากกาเพื่อแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าต่าง ๆ อีกทั้งสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนฮากกา นิยมทาสีแดง สีเขียว และสีทองเป็นหลัก รวมถึงศิลปวัตถุแบบไทย เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุของชาวจีนฮากกา ดังนั้น วัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแห่งนี้จึงถือว่าเป็นสื่อแห่งการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยทางหนึ่งด้วย ดังตัวอย่างภาพที่ 48

ภาพที่ 48 เหรียญกะไหล่ทองของเทพหลีตี

ที่มา : TOGETHER686. (2564). เหรียญกะไหล่ทองของเทพหลีตี. ค้นคืนจาก <http://uauktion4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=358&qid=247775>

3) การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยโดยผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social Media)

ปัจจุบันนี้การสื่อสารโดยผ่านสื่อโซเชียลมีเดียเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในทุกสังคม โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต เนื่องจากสื่อโซเชียลมีเดียช่วยให้มีความสะดวก รวดเร็วในการเผยแพร่และการรับข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาพบว่า ศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวได้นำสื่อโซเชียลมีเดียมาช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยของศาลเจ้าด้วย เช่น เว็บไซต์ของศาลเจ้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความกิจกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาลเจ้า ให้ผู้สนใจได้ศึกษาและติดตาม อีกทั้งยังมีรายการโทรทัศน์ได้บันทึกภาพการจัดพิธีกรรมของศาลเจ้าแห่งนี้และนำไปเผยแพร่ด้วย ทำให้ประชาชนภายนอกชุมชนได้รู้จักศาลเจ้าแห่งนี้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 49

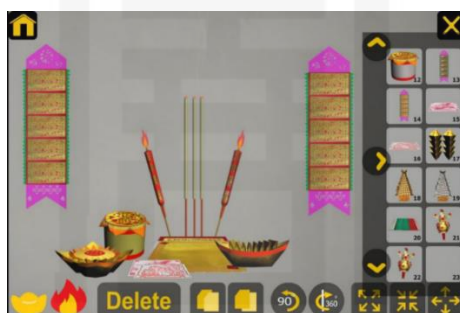
ภาพที่ 49 การขอเซียมซีของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวถ่ายเป็นวิดีโอและเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต

ที่มา: NATSIYA KHRUAYIM. (2561). GEN341 (1/2561) - ศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว. ค้นคืนจาก <https://www.youtube.com/watch?v=Q0o9RbP6y8Y&t=17s>

นอกจากนี้ยังพบว่า ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลให้ผู้ศรัทธาบางส่วนไม่สามารถเดินทางไปไหว้เจ้าและประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าได้ ได้มีผู้สร้างรูปแบบการไหว้เจ้าออนไลน์ขึ้น เช่น แอปเฮง เฮง (HENG HENG) (ภาพที่ 50) เมื่อเข้าสู่ระบบแอปแล้ว ในหน้าแรกจะเข้าสู่โหมดกล้องถ่ายรูปเพื่อให้เราถ่ายภาพไปยังจุดที่ไหว้เจ้าหรือไหว้บรรพบุรุษ และเมนูทางขวามือจะมีเครื่องเช่นไหว้ต่าง ๆ เช่น รูป เทียน กระดาษเงินกระดาษทอง กระดาษลื่อ เป็นต้น ไว้บริการแก่ผู้ศรัทธา สะท้อนถึงการปรับตัวของศาลเจ้าและคนสมัยใหม่ตามสถานการณ์ของสังคมที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยสร้างสรรค์รูปแบบพิธีกรรมตามความเชื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้ศรัทธาสามารถประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อได้อย่างสะดวกสบายและมีความปลอดภัย อีกทั้งยังช่วยสังคมในการยับยั้งการติดเชื้อและแพร่กระจายของโรคโควิด 19 อีกด้วย และในขณะเดียวกันก็เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อของจีนให้คงอยู่และแพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น

ภาพที่ 50 การกราบไหว้บูชาเทพเจ้าหรือบรรพบุรุษแบบออนไลน์

ที่มา : PAINTCHILLER CHILLCHILLPAINTING. (2561). แอปเฮงเฮง. ค้นคืนจาก <https://henghengapp.blogspot.com/p/download-app.html>

จากผลการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า การเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนของศาลเจ้าหลัทธิเมี่ยวทำโดยผ่านตัวบุคคล เช่น ผู้ดูแลศาลเจ้าผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าทั้งหมด สามารถอธิบาย ให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ ได้อย่างดี อีกทั้งยังเป็นผู้นำหรือให้คำแนะนำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้ศรัทธา ผ่านทางวัตถุทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่เป็นศิลปะจีนโบราณที่แฝงด้านความเชื่อ คติในการดำเนินชีวิต คุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งงามที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจีน ทำให้บุตรหลานของชาวจีนในสังคมไทยมีโอกาสรู้จักวัฒนธรรมของตนเองผ่านศิลปะจีนเหล่านั้น และผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น เว็บไซต์ของศาลเจ้าที่ช่วยเผยแพร่ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้า เทพเจ้าและรูปเคารพต่าง ๆ ความเชื่อและพิธีกรรมกิจกรรมของศาลเจ้า รวมถึงข่าวสารต่าง ๆ ของศาลเจ้าด้วย ส่งผลให้ผู้ศรัทธาและผู้สนใจได้ทราบ

ข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าแห่งนี้ทุกด้าน รวมถึงได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีนอย่างกว้างขวางอีกด้วย ดังนั้น ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจึงเป็นศาสนสถานที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนให้คงอยู่เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวจีนสืบไปในอนาคต

ผลการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ให้ข้อสรุปถึงบทบาทด้านวัฒนธรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่เด่นชัด มี 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา ทั้งในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และศิลปะให้คงอยู่ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คนไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้ศึกษาเรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตน บทบาทด้านการผสมระหว่างวัฒนธรรมจีน-ไทยทั้งวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา ชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ และชาวไทยที่ต่างกันได้ อย่างเหมาะสม กลมกลืน สะท้อนถึงการปรับตัว การยอมรับวัฒนธรรมอื่นมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ส่งผลให้คนต่างวัฒนธรรมมีความรู้สึกต่อสิ่งที่ตนศรัทธาร่วมกัน มีความร่วมมือร่วมใจกัน ทำกิจกรรมตามความเชื่อและกิจกรรมทางสังคม สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน และบทบาทด้านการสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยความเชื่อจีนโดยผ่านตัวบุคคลทั้งเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้า ผู้ศรัทธา และนักท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้ คำแนะนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า ศาสนวัตถุภายในศาลเจ้าที่เป็นสื่อแห่งการเรียนรู้ทั้งในแง่ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ คติธรรม คำแนะนำ ข้อปฏิบัติ ที่ช่วยให้วัฒนธรรมจีน-ไทยดำรงอยู่ได้ และสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้านำมาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้า ส่งให้วัฒนธรรมทางความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวแพร่หลายอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรม และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่มีต่อสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ในสมาคมจีนฮากกา เจ้าของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ผู้ดูแลศาลเจ้าหรือผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้ชายของอยู่บริเวณศาลเจ้า และผู้ศรัทธาหรือนักท่องเที่ยว ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

5.1.1 ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

1. ประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

1) ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเกิดจากความศรัทธาในเทพหลี่ตี้ของชาวจีนฮากกาที่นับถือเป็นพิเศษ และยกย่องว่าเป็นเทพสูงสุดในกลุ่มของตน สถานะเดิมของเทพองค์นี้มาจากมนุษย์สามัญชื่อว่า หลี่ท่งปิง เกิดในสมัยราชวงศ์ถัง ที่หมู่บ้านหลงฉุน ปัจจุบันอยู่ในเมืองหย่งเล่อ มณฑลซานซี สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผู้ที่มีความสามารถและคุณธรรม ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ได้สร้างคุณูปการให้แก่สังคมจนเป็นที่เคารพนับถือ ยกย่องจากประชาชนทั่วไป ด้วยคุณความดีและคุณูปการดังกล่าว เมื่อท่านเสียชีวิตไปแล้ว ชาวจีนที่เคารพ นับถือจึงได้พากันยกย่องท่านให้เป็นเทพ และได้สร้างศาลหลี่จู้ไว้ในหมู่บ้านเพื่อแสดงความเคารพต่อท่าน ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวนก็ได้มีผู้ศรัทธาสร้างศาลหย่งเล่อ เพื่อประดิษฐานเทพหลี่ตี้ไว้เป็นเทพองค์ประธานของศาลเจ้า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1247 นับถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง 775 ปี ถือว่าเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในสาธารณรัฐประชาชนจีน จากประวัติโดยย่อดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เทพเจ้าจีนนั้นมาจากมนุษย์ที่มีคุณความดีและมีคุณูปการต่อประชาชนและสังคม ทำให้ประชาชนที่ซาบซึ้งในคุณความดีของท่านยกย่องให้เป็นเทพหรือเซียน และ

ได้สร้างรูปเคารพพร้อมทั้งศาลเจ้าเพื่อประดิษฐานรูปเคารพของท่านไว้สักการบูชา ระลึกถึงคุณความดี และขอพรด้านต่าง ๆ ตามความเชื่อ

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวในเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานครพบว่า สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2445 เริ่มจากนายจื่อถิน แซ่ฉี ชาวจีนฮากกาที่ได้รับสัมปทานในการสร้างทางรถไฟสายใต้ ประสบปัญหาเรื่องโรคไข้ป่าระบาด ส่งผลให้คนงานเจ็บป่วยจำนวนมาก เขาได้บนบานขอพรจากเทพหลี่ตี้และขอตำรับยามารักษาคนงานจนหาย ทำให้งานก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ดำเนินไปจนแล้วเสร็จในที่สุด เขาจึงได้ร่วมกับนายเมี่ยวเหิงย่น แซ่ห้อ และนายกวง แซ่หลิว รวมทั้งได้รับเงินบริจาคจาก ชาวจีนฮากกาอีกหลายคนร่วมกันร่วมสร้างศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวแห่งนี้ขึ้นมา นับถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง 120 ปี แต่หลังจากก่อสร้างได้ 80 ปีศาลเจ้าแห่งนี้ก็ได้เกิดไฟไหม้ ได้รับความเสียหายบางส่วน สมาคมชาวจีนฮากกาจึงได้บูรณะศาลเจ้าแห่งนี้ขึ้นใหม่ โดยอาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีลักษณะแบบผสมผสานระหว่างศาลเจ้ากับพระราชวังจีน มีทั้งหมด 4 ชั้น สะท้อนความศรัทธาที่มั่นคงของชาวจีนฮากกาที่มีต่อเทพหลี่ตี้ที่พวกเขาเชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถช่วยปัดเป่าเรื่องร้ายต่าง ๆ สิ่งที่ไม่เป็นมงคลต่อชีวิตให้ผ่านพ้นไป และนำสิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นมงคลมาให้แก่ชีวิต จึงได้น้อมนำองค์เทพหลี่ตี้มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตไม่ว่าพวกเขาจะไปอยู่ในสถานที่ใดก็ตาม

2) รูปเคารพของเทพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

รูปเคารพภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีทั้งเทพในศาสนาเต๋าและรูปเคารพในศาสนาพุทธมหายาน ได้แก่ เทพหลี่ตี้ที่เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า เจ็กเซียนฮ่องเต้ เจ้าพ่อกวนอู เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่หวังหมู่ ห้อเซียนกู เทพแห่งครัว แปะกง ฟ่าดิน พระพุทธเจ้า และพระสังกัจจายน์ ลักษณะร่วมของความเชื่อต่อรูปเคารพเหล่านี้ก็คือ ความศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ศรัทธาประสงค์ให้สำเร็จได้ ซึ่งความเชื่อในอานุภาพศักดิ์สิทธิ์ของเทพและรูปเคารพในศาลเจ้าแห่งนี้จะสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้ศรัทธาทั้งในด้านโชคลาภ ธุรกิจ ความต้องการมีบุตรไว้สืบสกุล การเจ็บป่วย ความขัดสนปัจจัยยังชีพ ปัญหาในการทำมาหากิน ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจึงต้องหาที่พึ่งทางใจที่เชื่อว่าสามารถช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากชีวิต บันดาลให้สำเร็จตามปรารถนา และสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต สิ่งนั้นก็คือเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ชาวจีนฮากกาเชื่อเคารพนับถือ ซึ่งเทพบางองค์ เช่น เทพหลี่ตี้ เทพกวนอู สถานะเดิมก็คือมนุษย์ผู้ที่มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง มีคุณธรรม และมีคุณูปการต่อประชาชนและประเทศชาติ ส่งผลให้คุณความดีดังกล่าวตรึงตราใจของผู้คนในสังคม แม้ท่านเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม แต่พวกเขายังระลึกถึงคุณความดีของท่านเหล่านั้นอยู่จึงได้พากันยกย่องให้เป็นเทพ พร้อมกับสร้างรูปเคารพและศาลเจ้าไว้ประดิษฐานรูปเคารพของท่าน เทพบางองค์ก็สร้างเพียงป้ายชื่อเท่านั้น แต่มีจุดประสงค์เดียวกันเพื่อระลึกถึงคุณความดี แสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้สักการบูชาตามความเชื่อ แบบอย่างแห่งจริยธรรมหรือสัญลักษณ์ของเทพบางองค์ยังถูกนำมาเป็น

อุบายในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง เช่น ความเสียสละ ความเมตตาของเทพหลีตี้ที่ได้ช่วยรักษาโรคให้แก่ประชาชน ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีของเทพกวนอู ความบริสุทธิ์ของเทพห่อเซียนกู่ และความมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ของเจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของรูปเคารพต่าง ๆ ในศาลเจ้าหลีตี้เมื่อยุคที่แตกต่างกันไปตามฐานะและความสามารถของแต่ละองค์ และสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวและการยอมรับวัฒนธรรมทางสังคมไทย เช่น ศิลปะไทยที่นำมาผนวกไว้ในศาลเจ้าแห่งนี้อย่างกลมกลืน ลงตัวเพื่อให้เกิดการยอมรับของคนไทยที่ศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน

3) ลักษณะทางกายภาพของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวโดยรวมทั้งการออกแบบและโครงสร้างมีลักษณะเป็นศิลปะแบบจีนฮากกาโบราณ เช่น การสร้างหลังคาศาลเจ้าเป็นแบบ “ยิงซานตึง” เป็นหลังคาทรงนิยมปรากฏในสถาปัตยกรรมของชาวจีนฮากกาทั่วไป สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวจีนฮากกา และแฝงด้วยความเชื่อและพิธีกรรมหลายประการที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความต้องการของชาวจีน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมจีนคงอยู่ได้ทุกวันนี้ นอกจากนี้ การประดับตกแต่งภายในอาคารของศาลเจ้ายังมีลักษณะของการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบจีนที่เนื่องด้วยศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธ มหายานที่นำศิลปะหรือพุทธศิลป์แบบไทยมาตกแต่งพร้อมกับการติดตั้งป้ายชื่อภาษาไทยในศาล เพื่อให้ผู้ศรัทธาชาวไทยที่เข้ามากราบไหว้บูชาเข้าใจความหมายและวิถีปฏิบัติ สะท้อนถึงการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาภายในศาลเจ้า และการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคมไทย

2. ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยว

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวพบว่า มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวจีนฮากกาและผู้ศรัทธาทั่วไปอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน 9 ประการ ได้แก่ (1) ความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นความเชื่อที่มีเฉพาะในศาลเจ้าหลีตี้เมี่ยวและถือว่าเป็นจุดเด่นของงานวิจัยนี้ ความเชื่อข้อนี้สัมพันธ์กับเทพหลีตี้ที่ชาวจีนฮากกาเชื่อว่าเป็นเทพแห่งยา สามารถรักษาโรคให้แก่ผู้เจ็บป่วยได้ วิธีปฏิบัติในการขอยาก็คือ ผู้ศรัทธาจะต้องไปเสี่ยงเซียมซียากับเทพหลีตี้ตามขั้นตอนเพื่อขอตัวยามารักษาอาการเจ็บป่วย หลังจากนั้นจึงไปรับยาสมุนไพรจีนที่แผนกจ่ายยาภายในศาลเจ้า และต้องผ่านการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าด้วย หากว่าไวยาที่ได้ไม่ตรงกับอาการเจ็บป่วย ต้องไปขอยาจากเทพหลีตี้ใหม่หรือไปรักษาที่โรงพยาบาล สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการรักษาโรคแบบผสมผสานระหว่างยาสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาของชาวจีนกับความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลีตี้ที่เป็นพลังใจสำคัญที่ทำให้อาการเจ็บป่วยของผู้ศรัทธาทูเลาและหายได้อย่างรวดเร็ว (2) การขอโชคลาภเงินทอง ความเชื่อข้อนี้สัมพันธ์กับเทพไฉ่ซ่งเอี้ย เทพแห่งโภคทรัพย์ รูปเคารพของไฉ่ซ่งเอี้ยภายในศาลเจ้ามี

ลักษณะแตกต่างจากศาลเจ้าเงินทั่วไป คือ รูปเคารพของไฉ่สิ่งเอี้ยมีทั้งหมด 5 องค์ เรียกว่า “เทพโศคลาภจาก 5 ทิศ” ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า เทพองค์นี้สามารถบันดาลให้มนุษย์ได้โชคลาภ วาสนา อายุยืน สุข ความมั่งคั่ง ผู้ที่เข้ามากราบไหว้ไฉ่สิ่งเอี้ยที่ศาลเจ้าแห่งนี้มักจะขอให้ตนร่ำรวยเงินทอง และการค้าขายดี (3) การขอบุตร ความเชื่อเรื่องนี้สัมพันธ์กับเจ้าแม่กวนอิม เทพแห่งความเมตตา เป็นนักบุญอุปลักษณ์ผู้หญิงกับเด็ก ๆ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว แต่ยังไม่มียุติกรรมจะมาขอบุตรกับเจ้าแม่กวนอิม เรื่องการมีบุตรไว้สืบสกุลเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของชาวจีน โดยเฉพาะบุตรชายจะสำคัญกว่าบุตรสาว ตามค่านิยมของชาวจีนในอดีต ดังนั้น ผู้ที่ศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมจึงเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และเรื่องที่คนส่วนใหญ่มาขอพรจากเจ้าแม่กวนอิมก็คือ ขอให้มียุติกรรม และขอให้มีความสุข (4) การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง ความเชื่อข้อนี้สัมพันธ์กับเทพเจียงไท่กวง หรือที่คนไทยเรียกว่า “เกียงจูแหย” เป็นเทพผู้สถาปนาตำแหน่งให้แก่มนุษย์ที่กลายมาเป็นเทพ ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้เทพองค์นี้มักจะขอให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้เลื่อนยศตำแหน่งที่ดีหรือสูงขึ้นตามที่ตนปรารถนา (5) การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ความเชื่อเรื่องนี้สัมพันธ์กับเทพไท่ซำงเหล่าจวิน รูปลักษณะของไท่ซำงเหล่าจวินมักจะสร้างเป็นผู้เฒ่าสวมชุดเต่าสีทอง หวดเคราขาวยาว ถือเส้ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนักพรต ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้มักจะขอให้บุตรหลานของตนเรียนเก่ง สอบผ่านทุกวิชา (6) การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว ความเชื่อข้อนี้สัมพันธ์กับฟ้าดิน แป๊ะกง และเจ้าพ่อกวนอู ชาวจีนฮากกาเชื่อว่า ฟ้าเป็นพ่อ ดินเป็นแม่ของมนุษย์ ทั้งสองเป็นเทพที่มีความศักดิ์สิทธิ์มาก ทำหน้าที่คุ้มครองทุกสิ่งระหว่างท้องฟ้ากับแผ่นดิน แป๊ะกง เป็นเทพแห่งแผ่นดินหรือชุมชน เป็นพระภูมิเจ้าที่ของชาวจีนฮากกา เทพองค์นี้สถิตอยู่ที่แผ่นดิน มีหน้าที่ปกป้องรักษาที่อยู่อาศัยและควบคุมดูแลบรรดาภูต ผี วิญญาณร้ายไม่ให้กล้ากรายหรือรบกวนคนในชุมชน เจ้าพ่อกวนอูเป็นเทพแห่งการต่อสู้ ชาวจีนยกย่องท่านเป็นเทพฝ่ายบู๊ ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้เทพ 3 องค์นี้มักจะขอให้มีความปลอดภัย พ้นจากอันตรายหรือสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง (7) การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ ความเชื่อข้อนี้สัมพันธ์กับเจ้าเสิน เป็นเทพแห่งเตาไฟ ชาวจีนฮากกาเชื่อว่าเทพองค์นี้เป็นเทพแห่งครัว ทำหน้าที่คอยคุ้มครองอาหารการกิน เช่น พืชผลและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้เทพองค์นี้มักจะขอให้พืชผลของตนมีความอุดมสมบูรณ์ (8) การแก้ปีชง ความเชื่อเรื่องนี้ สัมพันธ์กับเทพไท่ส่วยเอี้ย เป็นเทพคุ้มครองดวงชะตาของมนุษย์ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งความสุขและความทุกข์ ผู้ศรัทธาที่มากกราบไหว้เทพองค์นี้มักจะขอให้มีชีวิตราบรื่นและมีความสุข (9) การเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ความเชื่อเรื่องนี้เป็นวัฒนธรรมที่ชาวจีนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตน ชาวจีนฮากกาถือว่า บรรพบุรุษเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คอยดูแลปกป้องสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เช่น รักษาบุตรหลานให้พ้นจากอันตรายต่าง ๆ บันดาลให้ครอบครัวของลูกหลานมีเงินทองไม่ขาด และให้พรแก่ครอบครัวของบุตรหลานว่า ขอให้มียุติกรรมเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง ความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในศาลเจ้าหลิวตี้เหล่านี สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทพกับมนุษย์โดยมีศรัทธาเป็นแกนหลักที่เชื่อม

ประสาน เทพในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ ขจัดปัดเป่า ปกป้องคุ้มครอง บันดาลให้มนุษย์ได้ในสิ่งที่ต้องการ ขณะที่มนุษย์มีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินชีวิต ความเชื่อเหล่านี้ไม่ใช่ความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนฮากกาทั้งหมด เป็น ความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อทั่วไปของชาวจีน แต่ก็มีลักษณะเฉพาะกลุ่มที่ส่งผลดีต่อผู้ศรัทธาและมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจะเป็นสถานที่สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีนฮากกา แต่ก็ไม่ได้จำกัดคนที่เข้ามากราบไหว้ ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนจีนกลุ่มอื่น ชาวบ้านในชุมชนหรือนอกชุมชนก็สามารถเข้ามากราบไหว้บูชาสักการะได้ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความสุขและมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

3. พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

พิธีกรรมสำคัญในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ที่ยังคงปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปีพบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) พิธีกรรมในวันเทวสมภพขององค์เทพ

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีการจัดพิธีกรรมในวันเกิดขององค์เทพสำคัญ 3 องค์ ได้แก่ วันเกิดของเทพหลี่ตี้ ตรงกับวันที่ 14 เดือน เมษายน วันเกิดของเง็กเซียนฮ่องเต้ ตรงกับวันที่ 9 เดือน มกราคม และวันเกิดของเจ้าแม่กวนอิม ตรงกับวันที่ 24 เดือน มิถุนายนตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี พิธีกรรมในวันเกิดของเทพ 3 องค์นี้มีลักษณะคล้าย ๆ กัน ต่างกันเพียงแค่วัตถุเฉลิมฉลองเท่านั้น เจ้าหน้าที่ในศาลเจ้าจะทำความสะอาดศาลเจ้าก่อนวันจริง ตั้งโต๊ะวางเครื่องเซ่นไหว้และเตรียมเข้าทรง โดยมีการตีกลอง 5 ครั้ง ตีระฆัง 7 ครั้ง จุดธูป 3 ดอก พร้อมกล่าวคำอวยพรเพื่ออัญเชิญเทพหลี่ตี้มาเข้าทรง จะมีลูกศิษย์ของเทพหลี่ตี้มาสวดมนต์ที่ห้องประดิษฐานรูปเคารพของท่านตลอดทั้งวัน ผู้ศรัทธาทั้งที่อาศัยอยู่ในชุมชนและนอกชุมชนจะพากันมาไหว้เจ้าตั้งแต่เช้า พร้อมด้วยเครื่องเซ่นไหว้ข้อปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมไม่มีขั้นตอนซับซ้อน การสักการะบูชาเทพให้จุดธูปอย่างเดียว สำหรับการจุดเทียนและการเผากระดาษเซ่นไหว้จะมีเจ้าหน้าที่ช่วยจัดการให้ เพื่อป้องกันอัคคีภัย สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาที่ไม่เสื่อมคลายของชาวจีนฮากกาที่มีต่อเทพทั้ง 3 องค์ ที่ยังคงช่วยกันอนุรักษ์ สืบต่อวัฒนธรรมความเชื่อของบรรพบุรุษของตน และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพิธีให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงรักษารากเหง้าของความเป็นจีนไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่อีกต่อไป

2) พิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษ

วันทิ้งกระดาษ เป็นประเพณีของชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเทพเจ้า ในงานจะมีพิธีไหว้เจ้า และทำบุญให้แก่พวกผีไร้ญาติ การจัดงานทิ้งกระดาษโดยทั่วไปจะจัดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 กรกฎาคม ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี แต่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจะจัดพิธีกรรมในวันทิ้งกระดาษภายในวันที่ 22 - 24 กรกฎาคม ตามปฏิทินจันทรคติจีนของทุกปี ผู้จัดการของศาลเจ้าจะเชิญนักพรตเข้ามาทำพิธีสวดมนต์ที่ศาลเจ้า พร้อมเตรียมเครื่องเซ่นไหว้คล้าย ๆ กับการไหว้เจ้า

ตามปกติ แต่มีข้อปฏิบัติที่ไม่เหมือนกับข้อปฏิบัติโดยทั่วไปก็คือ การเตรียมอาหารเจและเสื่อกระดาษ เพื่อทำพิธีแผ่บุญกุศลให้แก่วิญญาณที่ไร้ญาติ ภายใน 3 วันนี้ ลูกหลานของชาวจีนฮากกาจะเข้ามาบูชา บรรพบุรุษที่ศาล จุดธูปเทียน ตั้งเครื่องเซ่นไหว้เนื้อสัตว์ 5 อย่าง ผลไม้ 3 อย่าง พร้อมขนมไหว้ น้ำชา และกระดาษเซ่นไหว้อีกหลายชนิด เพื่อให้บรรพบุรุษได้รับประทานอาหารอย่างดี และขอให้ บรรพบุรุษช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ คณะกรรมการของศาลเจ้ายังมีการจัด กิจกรรมเชิญชวนให้นักธุรกิจมาบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ประจำวันเพื่อแจกจ่ายให้คนที่ยากไร้ การจัดพิธี ต่าง ๆ ในวันทั้งกระดาษที่ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศาลเจ้าด้านการช่วยเหลือ คนยากไร้ในสังคมไทย และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ การให้ การเสียสละ ความเป็นคนมี น้ำใจ การช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ชาวจีนฮากกาที่อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวจะมาร่วม พิธีกรรมเพื่อแสดงความมีน้ำใจด้วยการบริจาคสิ่งของและอุทิศบุญให้แก่ผีไร้ญาติ นอกจากนี้ ยังมีชาว จีนกลุ่มอื่นและคนไทยมาเข้าร่วมพิธีกรรมในวันทั้งกระดาษด้วย แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมนี้ได้รับความ นิยมจากคนในสังคมไทย ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น และประเพณีการทั้งกระดาษของ ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษยังได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตส่วนหนึ่งของชาวจีนฮากกา ในอดีตที่สัมพันธ์กับความเชื่อหลายเรื่อง เช่น เทพเจ้า วิญญาณ ความดี (บุญ) ความชั่ว (บาป) นรก สวรรค์ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนสมัยใหม่ได้อย่างเด่นชัด

3) พิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจ

การจัดพิธีกรรมในวันเทศกาลกินเจถือว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว ผู้ดูแลศาลเจ้าจะแจ้งให้ประชาชนทราบ เมื่อถึงเวลาที่จะจัดตั้งพิธีภายในศาลเจ้าโดยตั้งป้ายสีแดงที่ซุ้ม ประตูใหญ่ของศาลเจ้า ผู้ดูแลศาลเจ้าและเจ้าหน้าที่จะต้องจัดสถานที่และตั้งโต๊ะบูชาเพื่อทำพิธี อัญเชิญองค์เทพ เรียกว่า “กิมซิม” หมายถึง กราบไหว้บูชารูปเคารพของเทพโป๊ยเซียนภายในศาลเจ้า คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมจะต้องทำตามข้อปฏิบัติของศาลเจ้า คือ แต่งตัวให้เรียบร้อย สวมเสื้อผ้าสีขาว ซึ่งเป็นสีสำหรับการไว้ทุกข์ และถือศีลกินเจ งดรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ พืชผักที่มีกลิ่นฉุน และรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ รักษาอารมณ์ ไม่พูดคำหยาบคาย ตลอดระยะเวลา 9 วัน 9 คืน การถือศีล กินเจนอกจากจะเป็นการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง บริสุทธิ์แล้วยังทำให้สุขภาพดีอีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้ ผู้ศรัทธาละเว้นการกระทำที่ไม่ดีตามหลักศีล และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ศรัทธาที่มาร่วมพิธีที่ มิได้จำกัดเฉพาะชาวจีนฮากกา หรือคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น แต่ยังมีชาวไทยทั่วไปที่ศรัทธาเข้า มาร่วมพิธีเป็นจำนวนมากอีกด้วย

4) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมี 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่งคือ คนที่ รู้สึกว่าตนไม่มีเคราะห์ แต่มาทำพิธีเพื่อทำบุญ นำโชคลาภเข้าสู่ชีวิต หรือส่งเสริมดวงชะตา ในวันที่ 1, 9, 15, 19, 29 ของทุกเดือนตามปฏิทินจันทรคติจีน โดยเฉพาะวันที่ 15 ของทุกเดือน ศาลเจ้าจะทำ

พิธีสวดมนต์วันพระเงินและปล่อยปลา ซึ่งผู้ศรัทธาสามารถซื้อปลาจากตลาดมาวางไว้ที่ศาลเจ้าตอนเช้า และมีลูกศิษย์ของเทพหลีตีมาสวดมนต์ทั้งวันจนถึงปิดศาลเจ้า แล้วเจ้าหน้าที่จะนำปลาเหล่านี้ไปปล่อยที่แม่น้ำเจ้าพระยาในตอนเย็น ส่วนแบบที่สอง คือ คนที่รู้สึกว่ามีเคราะห์ จะมาทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อเทพไท้ส่วยเอี้ย คนทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต้องจุดธูป 3 ดอก พร้อมบอกชื่อ อายุ วันเกิด ปี นักษัตรของตนเองแล้วอธิษฐานขอให้ท่านช่วยคุ้มครองดวงชะตา ทำให้ชีวิตราบรื่น และสุดท้ายขอยันต์จากท่านมาป้องกันตัว ยันต์ที่ใส่ในกระเป๋าเสื้อแดงจะต้องพกติดตัวตลอดเวลา เพื่อให้ตนปลอดภัยจากอันตราย สะท้อนให้เห็นถึงการนับถือบูชาเทพเจ้าหลายองค์ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อคนในยุคปัจจุบัน การปลุกฝังคุณธรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อ คือ การซื้อปลาไปปล่อยในแม่น้ำ เพื่อช่วยเหลือชีวิตสัตว์ อันเป็นการปลุกฝังความเมตตาให้แก่ผู้ศรัทธา นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วัตถุมงคลคือยันต์ ในฐานะสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ ความสบายใจ และพลังในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่าจะยังคงมีพลังและมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้ศรัทธาในโลกปัจจุบันที่เจริญด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4. การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและพิธีกรรมในศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว

ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยว เขตบ่อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมพบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ

ความเชื่อของศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบางประการ เช่น ในอดีตชาวบ้านในชุมชนที่เจ็บป่วยจะมาขอยาที่ศาลเจ้าแห่งนี้เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย เพราะเชื่อว่าเทพหลีตีจะช่วยรักษาการเจ็บป่วยของตนได้ แต่ปัจจุบันพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปซื้อยาที่ร้านขายยาแผนปัจจุบันมารับประทานหรือไปรักษาที่โรงพยาบาล ทำให้ความเชื่อด้านนี้ลดลงไป ความเชื่อเกี่ยวกับเทพภายในศาลเจ้าแห่งนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป เดิมทีการขอพรจากเทพจะจำเพาะเจาะจงไปที่เทพผู้มีความศักดิ์สิทธิ์ในด้านที่ผู้ศรัทธาต้องการเท่านั้น เช่น ถ้าเป็นความต้องการด้านสุขภาพจะต้องขอพรจากเทพหลีตีเท่านั้น แต่ในปัจจุบันผู้ศรัทธาส่วนใหญ่จะขอพรจากเทพองค์ใดองค์หนึ่งทุกเรื่องที่ตนต้องการ ส่วนใหญ่จะขอให้มีความสุขดี มีโชคลาภเงินทอง และเทพที่คนส่วนใหญ่มากราบไหว้บูชาจะเป็นเทพหลีตี เจ็กเซียนฮ่องเต้ และเจ้าแม่กวนอิมเป็นหลัก นอกจากนี้ ผู้คนที่มากราบไหว้เทพที่ศาลเจ้าหลีตีเมี้ยวในอดีตจะมีเฉพาะชาวจีนฮากกา แต่ปัจจุบันพบว่า มีชาวบ้านจากชุมชนอื่นทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว กวางตุ้ง ไทหล่า ฮกเกี้ยน และชาวไทยทั่วไปจำนวนมากเข้ามาสักการบูชาสักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้า ในขณะที่ชาวจีนฮากกามาไหว้เจ้าน้อยลง เพราะมีชาวจีนฮากกาส่วนหนึ่งได้ย้ายออกจากชุมชนแห่งนี้ไปอยู่ที่อื่น ส่งผลให้เกิดความเชื่อที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนฮากกากับความเชื่อของชาวจีนกลุ่มอื่นและชาวไทย

2) การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม

พิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปบางประการ เช่น ปัจจุบันมีการตัดขั้นตอนบางอย่างออกไป ทำให้การจัดพิธีกรรมของปัจจุบันมีลักษณะไม่ซับซ้อน และลูกหลานของชาวจีนฮากกาส่วนใหญ่จะทำพิธีไหว้เจ้าและบรรพบุรุษที่บ้าน เพราะคนรุ่นปู่ย่าตายายมีอายุมากขึ้น เดินทางไม่สะดวก แตกต่างจากในอดีตที่พวกเขาจะมาประกอบพิธีไหว้เจ้าและบรรพบุรุษที่ศาลเจ้า และรูปแบบในการไหว้เจ้าบางประการที่เปลี่ยนไปตามคติของชาวไทยพุทธ เช่น การไหว้เจ้าด้วยดอกไม้หรือพวงมาลัย เหมือนกับการสักการะบูชาพระพุทธรูป การเปลี่ยนแปลงที่พบอีกประการหนึ่ง คือ หลังการบูรณะศาลเจ้าใหม่ คณะกรรมการศาลเจ้าได้กำหนดข้อปฏิบัติในการเซ่นไหว้เจ้าบางประการขึ้นมา ซึ่งแตกต่างไปจากธรรมเนียมปฏิบัติเดิม เช่น เจ้าหน้าที่ของศาลเจ้าจะเป็นผู้จัดการเรื่องการจุดเทียนและการเผากระดาษเช่นไหว้แทนผู้ศรัทธา เพื่อป้องกันอัคคีภัยและไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อาศัยอยู่บริเวณศาลเจ้า

3) ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมพบ 2 ประการ คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทศนคติและความเชื่อของผู้ศรัทธาที่เปลี่ยนไปจากเดิมตามเหตุปัจจัยบางประการ การศึกษาศาสตร์สมัยใหม่ที่มุ่งให้คนใช้เหตุผลพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และประสบการณ์ตรงของผู้ศรัทธาที่มีความคาดหวังว่า เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้ตนได้สิ่งที่ปรารถนา แต่ไม่ได้สมหวังตามที่ตั้งใจไว้เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ศรัทธาคลายความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมเปลี่ยนไปพบว่า มาจากเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คนในปัจจุบันมีความรีบเร่ง แข่งขันกันสูง ประกอบค่าครองชีพที่สูงขึ้น ส่งผลให้เครื่องเซ่นไหว้มีราคาสูงตามมาด้วย ทำให้คนที่เข้ามากราบไหว้เจ้าลดลงและผู้ที่มาไหว้เจ้าส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้นำเครื่องเซ่นไหว้มาเหมือนเดิม จะมารับเครื่องเซ่นไหว้ที่ทางศาลเจ้าจัดเตรียมไว้แล้วบริจาคเงินแทน ประกอบกับสังคมไทยปัจจุบันมีการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิทยาการทางการแพทย์ ทำให้คนที่เข้ามาขอตัวยารักษาสุขภาพน้อยลง แต่หันไปรักษาโรคตามวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันแทน ประกอบกับการเดินทางไปมาในปัจจุบันมีความสะดวกมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านภายนอกชุมชนทั้งที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวจีนฮากกาและชาวไทยพุทธเข้ามากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าแห่งนี้มากขึ้น และคนเหล่านั้นได้นำวัฒนธรรมที่เป็นคติความเชื่อที่ตนเคยปฏิบัติมาใช้ในการไหว้เจ้าด้วย ส่งผลให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนของรูปแบบการไหว้เจ้ากับข้อปฏิบัติที่ต่างวัฒนธรรมของชาวจีนกลุ่มอื่นและชาวไทยพุทธ

5.1.2 บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกาที่มีต่อสังคมไทย

1. บทบาทด้านสังคม

บทบาทด้านสังคมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่เด่นชัดมี 4 ประการ คือ (1) การเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธาโดยมีเทพหลี่ตี้และเทพองค์ต่าง ๆ รวมถึงรูปเคารพอื่น ๆ ที่ชาวจีนและคนทั่วไปเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจ สามารถสร้างพลังใจ ความสงบสุขทางใจ และสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ศรัทธา (2) การเผยแพร่และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เทพแต่ละองค์ภายในศาลเจ้าเป็นเทพที่เป็นต้นแบบแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่ผู้ศรัทธาน้อมนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และปลูกฝังบุตรหลานให้มีพฤติกรรมตามคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงานอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม (3) การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน คนเข้ามากราบไหว้เจ้ามีโอกาสดำเนินปะ สันทนาการถึงทุกข์สุขกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ มิตรภาพที่ดีต่อกัน และนำไปสู่ความรัก ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมของศาลเจ้า (4) การช่วยเหลือสังคมที่เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ด้วยการแจกยาตามความเชื่อให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย รวมถึงแจกปัจจัยยังชีพให้แก่คนที่ประสบปัญหาต่าง ๆ แม้ในยามสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน ศาลเจ้าแห่งนี้ก็ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ศรัทธานำสิ่งของที่ได้รับการบริจาคแจกจ่ายให้แก่ประชาชนผู้เดือดร้อนทั้งที่ศาลเจ้าและที่อยู่ตามบ้านที่ไม่สะดวกมารับบริจาคที่ศาลเจ้าด้วย สะท้อนให้เห็นว่า ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นอีกสถาบันหนึ่งของสังคมไทยที่มีบทบาทในการช่วยเหลือคนและสังคมไทยตลอดมา

2. บทบาทด้านเศรษฐกิจ

บทบาทด้านนี้ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่เด่นชัดพบ 2 ประการ คือ การส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้าและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ของเทพหลี่ตี้และรูปเคารพอื่น ๆ อีกทั้งศิลปะแขนงต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวจีนฮากกาที่สวยงาม ผสมผสานกับศิลปะไทยอย่างลงตัว ได้ดึงดูดใจของผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวให้มาชมความงาม ศึกษาหาความรู้ รวมถึงมาประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่นำเงินมาใช้จ่ายใช้สอยซื้อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องเซ่นไหว้เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรม รวมถึงการรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคในครัวเรือนหรือซื้อไปเป็นของฝากแก่ญาติหรือคนที่รู้จัก ส่งผลให้การค้าขายและการให้บริการในบริเวณรอบศาลเจ้าแห่งนี้ดำรงอยู่ได้ และขายดียิ่งขึ้นในช่วงเทศกาลของชาวจีนหรือวันสำคัญของศาลเจ้าที่จะมีผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวพากันมาเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้ และการมีงานทำให้แก่คนที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก

3. บทบาทด้านวัฒนธรรม

บทบาทด้านนี้ของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพบอย่างเด่นชัด 3 ประการ คือ (1) การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกาทั้งในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และศิลปะให้คงอยู่ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คนไทยเชื้อสายจีนฮากกาได้ศึกษาเรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตน (2) การผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมจีน-ไทย เนื่องจากศาลเจ้าแห่งนี้อยู่ในสังคมไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัว ยอมรับวัฒนธรรมไทยเข้ามาผสมผสานได้อย่างลงตัว เหมาะสม ส่งผลให้คนต่างวัฒนธรรมมีความรู้สึกต่อสิ่งที่ตนศรัทธาร่วมกัน มีความร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมตามความเชื่อและกิจกรรมทางสังคม สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน (3) การสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทยด้านความเชื่อโดยผ่านตัวบุคคลทั้งเจ้าหน้าที่ของศาลเจ้า ผู้ศรัทธาที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้ คำแนะนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า ศาสนวัตถุภายในศาลเจ้าที่เป็นสื่อแห่งการเรียนรู้ทั้งในแง่ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ คติธรรม คำแนะนำ ข้อปฏิบัติที่ช่วยให้วัฒนธรรมจีน-ไทยดำรงอยู่ได้ และมีการนำสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ มาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้า ส่งผลให้วัฒนธรรมความเชื่อของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวแพร่หลายอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

5.2 การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกาเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

5.2.1 ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว

ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวเป็นศาลเจ้าของชาวจีนฮากกาที่ประดิษฐานเทพหลี่ตี้ เทพองค์ประธาน และเทพองค์อื่น ๆ ที่ชาวจีนเคารพนับถืออีกจำนวนมาก รวมถึงรูปเคารพในพุทธศาสนา มหายาน ปัจจุบันศาลเจ้าแห่งนี้ยังคงสืบทอดความเชื่อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมจีนทั้งหมด 9 ด้าน ได้แก่ การขอให้มีความสุขภาพดี การขอให้มิใช่ชลาภเงินทอง การขอให้มิมีบุตร การขอให้ได้เลื่อนยศตำแหน่ง การขอให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา การขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว การขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ การแก้ปีชง และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนฮากกา ความเชื่อเหล่านี้มีลักษณะผสมผสานกับความเชื่อของชาวจีนกลุ่มอื่นและความเชื่อของคนไทย แต่ผลของความเชื่อมีลักษณะคล้ายกัน คือ ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความมั่นใจ สบายใจ มีกำลังใจ และมีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสังยุตกร นิลกาญจน์ (2561, น. 15) ที่กล่าวว่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเกิดจากความกลัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องนำเครื่องสักการบูชามาถวายบูชา เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ความสบายใจ เกิดความมุ่งมั่น และพลังในการดำเนินชีวิต จึงทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติโดยใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อเข้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง และสอดคล้องงานวิจัยของ

พระวิศิษฐ์ สุมน (2556) ศึกษาเรื่องการศึกษาคคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้านหนองแวงโสภนพระ และชาวบ้านหนองแวงโคตร ตำบลหนองแวงโสภนพระ อำเภอนพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดำรงชีวิตด้วยธรรมชาติและมีความกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องผีสาร เชื่อกันว่าผีบรรพบุรุษสามารถปกป้องคุ้มครอง สามารถขอโชคลาภและสิ่งที่ปรารถนา ประสบความสำเร็จ เป็นต้น คุณค่าความเชื่อในการบูชาผีบรรพบุรุษมีการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่เชื่อถือ ทำให้ครอบครัวเกิดความสามัคคี ทำให้วัดและพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นสะพานบุญที่เชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับผีหรือวิญญาณที่ล่วงลับไปแล้ว พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในเรื่องบุญบาป

พิธีกรรมภายในศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวที่สำคัญและยังคงจัดอยู่เป็นประจำทุกปี 4 ประการ คือ พิธีกรรมในงานฉลองวันเทวสมภพขององค์เทพ (เทพหลี่ตี้ เจ็กเซียนฮ่องเต้ เจ้าแม่กวมอิม) พิธีกรรมการทิ้งกระดาษ พิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมเหล่านี้มีขั้นตอนคล้าย ๆ กัน เช่น พิธีอัญเชิญเทพเข้าทรง การสวดมนต์ การจุดธูปเทียนถวายบูชา และทำบุญเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง สำหรับพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เป็นพิธีกรรมส่งเสริมดวงชะตา เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัยจากอันตราย มีความสุข ราบรื่นขึ้น ประสบความสำเร็จ โดยจะการสักการะตามข้อปฏิบัติของศาลเจ้า การอธิษฐาน ขอยันต์ไปบูชา และทำบุญซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ZHONG YULU (2562) เรื่องความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชที่พบว่า มีพิธีกรรมในวันปกติและพิธีกรรมในวันเทศกาล เช่น วันง้วนเซียว วันเกิดเจ้าแม่ทับทิม วันไหว้อเฮียตี้ (เทพแห่งไฟ) และงานขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ยังปฏิบัติกันอยู่ในศาลเจ้าแห่งนี้ และพิธีกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อให้เกิดผลดีต่อชีวิตและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อผู้ศรัทธา คือ ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีมีความสุข สบายใจ และมีความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ รวมถึงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของความเป็นจีนของคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของศาลเจ้าเงินที่มีต่อชีวิตและสังคมไทยในฐานะศูนย์รวมศรัทธา ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยเชื้อสายจีนและผู้ศรัทธาทั่วไป

5.2.2 บทบาทศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกาที่มีต่อสังคมไทย

จากการศึกษาบทบาทของศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวพบว่า ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวมีบทบาทต่อสังคมไทยที่โดดเด่น 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านสังคม บทบาทด้านเศรษฐกิจ และบทบาทด้านวัฒนธรรม โดยพบว่า บทบาทด้านสังคมที่พบคือเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ศรัทธา การเผยแพร่และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การสร้างความสามัคคีให้แก่คนภายในและภายนอกชุมชน และการช่วยเหลือสังคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าช่วยให้ผู้ศรัทธามีความมั่นใจ มีพลังใจต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค มีความสุข ความสบายใจในการดำรงชีวิตหลังจากการไหว้เจ้า เทพเจ้าภายในศาลเจ้า

แห่งนี้ เป็นต้นแบบแห่งคุณธรรม จริยธรรมที่ผู้ศรัทธาน้อมนำมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และปลูกฝังบุตรหลานให้มีพฤติกรรมตามคุณธรรม จริยธรรมที่ดิงงาม ผู้มาไหว้เจ้าหรือเข้าร่วมพิธีกรรมของศาลเจ้ามีโอกาสดำเนินปะ สนทนา ถามถึงทุกข์สุขกันและกัน สร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน และมีความสามัคคีกัน การตั้งแผนกจ่ายยาภายในศาลเจ้าโดยการแจกยาที่ไม่คิดค่าใช้จ่าย รวมถึงการบริจาคปัจจัยยังชีพให้แก่คนที่ยากไร้ ส่วนบทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ การส่งเสริมการค้าขายบริเวณศาลเจ้าและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน คนเข้ามากราบไหว้เจ้าที่ศาลเจ้ามีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การค้าขายหรือการให้บริการในบริเวณรอบศาลเจ้าแห่งนี้ดำรงอยู่ได้ และขายดียิ่งขึ้น ในช่วงเทศกาลของชาวจีนหรือวันสำคัญของศาลเจ้าที่จะมีผู้ศรัทธาและนักท่องเที่ยวพากันมาเป็นจำนวนมาก ช่วยสร้างรายได้ และการมีงานทำให้แก่คนที่เกี่ยวข้อง บทบาทด้านวัฒนธรรม คือ การสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนฮากกา การผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมจีน-ไทย และการสืบทอดและการเผยแพร่วัฒนธรรมจีน-ไทย ศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยวได้อนุรักษ์ศิลปะ ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวจีนฮากกาผ่านตัวบุคคล ศาสนวัตถุ และสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ SU SHENGYING (2562) เรื่อง ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า: กรณีศึกษา ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ ที่ได้พบบทบาทของศาลเจ้าในพื้นที่วิจัยทั้ง 5 แห่ง คือ บทบาทด้านสังคม ที่มีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้ผู้ศรัทธาเป็นคนดี และให้เกิดความสามัคคี ในหมู่ชุมชน บทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ ศาลเจ้าถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จีน สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การจัดพิธีกรรมทุกครั้งมีผู้เข้าร่วมพิธี และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้ร้านขายของบริเวณที่ใกล้เคียงกับศาลเจ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น บทบาทด้านวัฒนธรรม คือ การสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมจีน และการผสมกลมกลืนวัฒนธรรมจีน-ไทยได้เป็นอย่างดี ความเชื่อและพิธีกรรมภายในศาลเจ้ามี การปรับตัวให้สอดคล้องกลมกลืนกับความเชื่อของชาวไทย ผู้วิจัยเห็นว่าการมีอยู่ของศาลเจ้าถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อที่เข้มแข็งของคนไทยเชื้อสายจีนและยังเป็นมรดกของบรรพบุรุษที่ควรการสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาของชาวจีนจากไบเซียมเซียในศาลเจ้าหลีตี้เมี้ยว เช่น ความเป็นมาของตัวยาดแต่ละชนิด สรรพคุณ และวิธีใช้ของยาสมุนไพรจีนที่สัมพันธ์กับความเชื่อในเทพเจ้าหลีตี้และพิธีกรรม
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทของศาลเจ้าจีนระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวจีน เช่น ศาลเจ้าของชาวจีนฮกเกี้ยน ศาลเจ้าของชาวจีนกวางตุ้ง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. (2552) *เสวนา ความเชื่อ ศาสนา คุณธรรม จริยธรรม อาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.
- กองนโยบายและแผนงาน. (2554). *รายงานการศึกษาเรื่อง ศาสนสถานประเภทศาลเจ้าในเขต กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *การสื่อสารในพิธีกรรม พิธีกรรมในการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กานต์สิริ โรจนสุวรรณ.(2550). *ความเชื่อ พลังมหัศจรรย์ในจิตใต้สำนึกของคุณ*. กรุงเทพมหานคร: ต้นไม้.
- กิ่งแก้ว อัดถากร และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์. (2538). *คติความเชื่อใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 คติชนสำหรับครู (หน่วยที่ 8)*. นนบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กุลศิริ อรุณภาคย์. (2553). *ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพ ฯ*. กรุงเทพมหานคร: มิวเซียมเพรส.
- เกตมาตุ ดวงมณ. (2558). *ความเหมือนและแตกต่างของพิธีกรรม ในเทศกาลกินเจของศาลเจ้าจีนใน จังหวัดตรัง*. ยะลา: วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ขนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ขรรค์ชัย อภิสุภาพ. (2547). *ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมือง สงขลา จังหวัดสงขลา*. ปรินญาณินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิต วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- แคทรียา อังทองกำเนิด. (2561). *เจ้าพ่อทัพ : บทบาทของเจ้าพ่อทัพและประเพณีแห่เจ้าพ่อทัพที่มีต่อ ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร*. จังหวัดพิษณุโลก.
- จตุพร เพชรบูรณ์. (2559). *ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำบล เวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2557). *ตั้งหนังกี้*. กรุงเทพมหานคร: จิตรา ก่อนนทเกียรติ.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2555). *200 ศาลเจ้าอายุเกิน 100 ปี ทั่วไทย*. กรุงเทพมหานคร: จิตรา.
- เจริญ ต้นมหาพราน. (2547). *ศาลเจ้าจีนศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: พรินต์ตั้ง.
- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2561). *ศาลเจ้าจีน : ความศรัทธาสถานในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เฉลิมรัฐ ขนอม. (2544). *ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาไทยคดีศึกษา) สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฐาปณี พิมพ์ลักษ์ลักษณ์. (2549). *พิธีกรรมและความเชื่อท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โสภณการณพิมพ์.
- ธิดา โมสิกรัตน์ และจำนงค์ ทองประเสริฐ. (2544). *ศาสนาและพิธีกรรมของไทย*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปัญญา นันทะภิกขุ. (2561). *ปฏิรูปพิธีกรรม ประโยชน์สูง ประหยัดสุด ประยุกต์ธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2546) วิถีจีน. กรุงเทพมหานคร : ประพันธ์สาส์น.
- พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา. (2550). “ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์: กรณีศึกษา บ้านงาน ตำบลบ้านงาน อำเภอพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์” ใน *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 1. 2550* หน้า 523-535 จังหวัดบุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พระวิศิษฐ์ สุมโน. (2556). *การศึกษาคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตา ของชาวบ้านหนองแวงโสภพระ และชาวบ้านหนองแวงโคตร ตำบลหนองแวงโสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พิมพ์ รุจิรากุล. (2554). *ประเพณีและพิธีกรรม ๔ ภาคของไทย*. กรุงเทพมหานคร: ศรีเอทบุ๊คส์.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2522). *ความเชื่อ*. สงขลา: สำนักพิมพ์มงคลการพิมพ์.
- ยุทธนา กิจสุภี. (2559). *วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุพิน เข้มมุกต์. (2554). *ความเชื่อ พิธีกรรม สาวโยในวิถีล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2551). *ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม*. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. กรุงเทพมหานคร.
- วัชร่า บุรณะสุบรรณ. (2561). *การสื่อสารเชิงกลยุทธ์การจัดกิจกรรมพิเศษของศาลเจ้ากะทู้ในเทศกาลถือศีลกินผักจังหวัดภูเก็ต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วันดี จันทรประดิษฐ์ และนักวิชาการศาสนาชำนาญการ. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนุสสทกรณ.
- สกุณฑลา ปัญญากุล. (2555). *รายงานการศึกษา : ศาสนาถนอประภทศอลเจ้าในเขตกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง.
- สัฎยกร นิลกาญจน์. (2561). *วัฒนธรรมความเชื่อกับการจัดการศรัทธาของชุมชน. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.*
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่มที่ 2. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่มที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: สยามเพรส แมเนจเม้นท์.
- สุรเชษฐ์ ศรีสุชาติ. (2559). *ศาลเจ้าศรัทธาสถานแห่งบางกอก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักผังเมือง.
- สุรียา รัตนกุล. (2549). *พิธีกรรมในศาสนา*. นนทบุรี: วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาภรณ์ แซ่ลิ้ม และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2560). *การดำรงอยู่ การปรับตัว และการสืบทอดของ ศาลเจ้าจันทวนอิมปุ่ดจ้อ ในบ้านควนงาช้าง ตำบลบางดี อำเภอยะยออด จังหวัดตรัง*. จังหวัดยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ และสุภัทรา บุญปัญญาโรจน์. (2560). *ระบบความเชื่อและศาสนาพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2546). *คติชนกับศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2550). *วิถีจีน-ไทยในสังคมสยาม*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิถีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). *ศาลเจ้าจัน ในกรุงเทพฯ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด.
- อภิวัฒน์ สุธรรมดี (2558). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- HE ZHONGHUAN. (2563). *ความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้ากวนอูในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาฝั่งธนบุรี*. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. จังหวัดสมุทรปราการ.
- JING KAIYANG. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนกิมของชาวไทยเชื้อสายจีน ในย่านเยาวราช*. สมุทรปราการ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- LIU ZUOQUAN. (2019). *客家历史与传统文化*. เมืองเหอหนาน: มหาวิทยาลัยเหอหนาน.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- LONG GAOYUN. (2557). *ศาลเจ้าหน้าจาช่าไท่จื้อ: ความเชื่อ รูปเคารพ และบทบาท*. ชนบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- LU PENGZHI. (2551). *ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณ*. เมืองฟูเจี้ยน: สำนักพิมพ์คุณธรรม.
- SU SHENGYING. (2562). *ความเชื่อและบทบาทของศาลเจ้า: กรณีศึกษา ตลาดน้อยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร*. จังหวัดสมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- The Hakka Association of Thailand. (2007). *The Hakka in Thailand – Special Publication on the Occasion of the 80th Anniversary of the Hakka Association of Thailand*. Bangkok.
- WEI SITONG. (2560). “*สีในสถาปัตยกรรม : เปรียบเทียบศาสนสถานจีนในไทยและจีน*” จังหวัดสมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวพระเฉลิมเกียรติ.
- WU YUNLONG. (2017). *Study on the Hakka’s Temples and Ethnic Identity in Bangkok of Thailand*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- XU ZHIPING. (2016.) *ปัจจัยแห่งบูรณะศาลหย่งลือใหม่*. 开源地理基金会. มณฑลซานซี. สาธารณรัฐประชาชนจีน.
- ZHONG YULU. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช*. จังหวัดสมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวพระเฉลิมเกียรติ.
- ฐานข้อมูลออนไลน์
 “ความเชื่อ”. (20 มิถุนายน 2561). ประเภทของความเชื่อ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://bcnlp56.Weebly.com/361136193632364836163607.html>.
- BAIKE BAIDU. (15 กรกฎาคม 2012). 永乐宫 (YONG LE GONG). [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://baike.baidu.com/item/%E6%B0%B8%E4%B9%90%E5%AE%AB/333529>.
- BAIKE BAIDU. (3 กันยายน 2018). 吕帝庙 (LV DI MIAO). [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://baike.baidu.com/item/%E8%B5%9E%E5%8C%96%E5%AE%AB/9712018>
- CHINA TOWN YAOWATACH. (30 สิงหาคม 2561). “*สถานที่ท่องเที่ยว ศาลเจ้าหลี่ตี้เมี้ยว*”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.chinatownyaowarach.com/>.
- NATSIYA KHRUAYIM. (28 ตุลาคม 2561). GEN341 (1/2561) - ศาลเจ้าหลี่ตี้เปี้ยว. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=Q0o9RbP6y8Y&t=17s>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

PAINTCHILLER CHILLCHILLPAINTING. (15 กันยายน 2561). แอปเฮงเฮง. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<https://henghengapp.blogspot.com/p/download-app.html>.

TOGETHER686. (25 ตุลาคม 2564). เหรียญกะไหล่ทองของเทพหลี่ตี้. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<http://uauction4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=358&qid=247775>.

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

เอกสารรับรอง

(Certificate of Exemption)

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2564

ชื่อเรื่อง ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าหลักดีเมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร

ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ MR. QIU HAIFENG
คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับ
ประกาศเสลซิงกิ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

(อาจารย์ ดร.วิรัตน์ ทองรอด)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2564

เลขที่รับรอง

อ.1145/2564

วันที่ให้การรับรอง: 2 พฤศจิกายน 2564

วันหมดอายุใบรับรอง: 1 พฤศจิกายน 2566

ภาคผนวก ข

1. สำหรับเจ้าของศาลเจ้า/ผู้ดูแลศาลเจ้า

- 1) ชื่อ-สกุล/ชื่อเล่น เบอร์โทร กลุ่มชาติพันธุ์ ตำแหน่งในศาลเจ้า
- 2) ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตี้ใหม่ มีความเชื่อด้านบ้าง ทำไมจึงเชื่อ
- 3) ท่านรู้จักนิทานที่เกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตี้ใหม่ มีอะไรบ้าง
- 4) ประวัติความเป็นมาของศาลเจ้านี้เป็นอย่างไร
- 5) ศาลเจ้าแห่งนี้มีรูปเคารพของเทพเจ้าจีนกึ่งองค์ และแต่ละองค์เกี่ยวกับความเชื่อด้านไหน
- 6) ท่านคิดว่าจุดเด่นของศาลเจ้าคืออะไร เพราะอะไร
- 7) การขอয়ারรักษาสุขภาพจะสามารถรักษาด้านไหนบ้าง
- 8) ไบยาในศาลเจ้ามาจากที่ไหน
- 9) ท่านเคยขอยาหรือขอรักษาสุขภาพกับเทพเจ้าหลี่ตี้ใหม่ รู้สึกเป็นอย่างไร
- 10) ศาลเจ้ามีพิธีกรรมอะไรบ้างในรอบ 1 ปี การจัดงานในเวลาไหน
- 11) การจัดพิธีกรรมมีขั้นตอนอย่างไร ต้องเตรียมของไหว้อะไรบ้าง มีข้อห้ามข้อควรปฏิบัติใหม่
- 12) คนมากราบไหว้ในวันปกติมีจำนวนมากไหม เป็นชาวจีน ชาวไทยหรือชาวฝรั่ง
- 13) คนมากราบไหว้ในวันสำคัญมีจำนวนมากไหม เป็นชาวจีน ชาวไทยหรือชาวฝรั่ง
- 14) ผู้อยู่อาศัยแถวนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮากกาใหม่ และทำไมจึงมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตี้
- 15) ท่านรู้สึกว่าความเชื่อของศาลเจ้านี้มีความเปลี่ยนแปลงใหม่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะอะไร
- 16) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อผู้ศรัทธาอะไรบ้าง
- 17) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อสังคมด้านไหนบ้าง
- 18) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง
- 19) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง
- 20) ศาลเจ้ามีสื่อออนไลน์ใหม่ ได้ช่วยด้านไหนบ้าง

2. สำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ในสมาคมฮากกา

- 1) ชื่อ-สกุล/ชื่อเล่น เบอร์โทร กลุ่มชาติพันธุ์ ตำแหน่งในสมาคมฮากกา
- 2) ในปัจจุบัน สมาคมฮากกายังจัดการศาลเจ้าที่ในกรุงเทพมหานคร
- 3) ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตี้ใหม่ มีความเชื่อด้านบ้าง ทำไมจึงเชื่อ
- 4) ท่านรู้จักประวัติความเป็นมาของเทพเจ้าหลี่ตี้ใหม่ ทำไมชาวจีนฮากกาจึงเชื่อเทพเจ้าองค์
- 5) ท่านเคยขอยาหรือรักษาสุขภาพจากศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยวใหม่ มีสรรพคุณใหม่

3. สำหรับผู้ศรัทธา นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ

- 1) ชื่อ-สกุล/ชื่อเล่น กลุ่มชาติพันธุ์ อาชีพ
- 2) ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตีใหม่ ทำไมจึงเชื่อ
- 3) นอกจากเทพเจ้าหลี่ตี ท่านยังเชื่อถือเทพเจ้าองค์ใดบ้างในศาลเจ้านี้
- 4) ท่านรู้จักการจัดพิธีกรรมของศาลเจ้านี้ผ่านช่องทางใด เคยเข้าร่วมงานพิธีกรรมอะไรบ้าง
- 5) ท่านส่วนใหญ่มาบนบานขอพรอะไรบ้าง และสมหวังสมจริงหรือไม่
- 6) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อบุคคลใหม่ อย่างไร
- 7) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อสังคมใหม่ อย่างไร
- 8) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อเศรษฐกิจใหม่ อย่างไร
- 9) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีบทบาทต่อวัฒนธรรมใหม่ อย่างไร
- 10) ท่านคิดว่าความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้านี้มีเปลี่ยนแปลงใหม่ อย่างไร และเพราะอะไร

4. สำหรับคนขายของที่บริเวณศาลเจ้า

- 1) ชื่อ-สกุล/ชื่อเล่น กลุ่มชาติพันธุ์ อาชีพ
- 2) ท่านทำไมเลือกมาขายของที่นี้ มาขายของมีกี่ปีแล้ว แถวนี้อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
- 3) ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลี่ตีใหม่ ทำไมจึงเชื่อ
- 4) นอกจากเทพเจ้าหลี่ตี ท่านยังเชื่อถือเทพเจ้าองค์ใดบ้างในศาลเจ้านี้
- 5) ท่านไปศาลเจ้าหลี่ตีเมื่อยส่วนใหญ่ขอพรอะไรบ้าง และสมหวังสมจริงหรือไม่
- 6) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้มีผลดีต่อตัวเองใหม่ อย่างไร
- 8) ท่านคิดว่าศาลเจ้านี้สามารถช่วยสร้างรายได้ใหม่ อย่างไร

ภาคผนวก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. คุณ 陈华生(CHENG HUA SHENG)	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
2. คุณ 梁蕴佳(LIANG YUN JIA)	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
3. คุณ 张女士(ZHANG NV SHI)	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
4. คุณชัชชญา เอื้อเปี่ยมมงคล	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
5. คุณหลี่ 李斌 (LI BIN)	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
6. คุณธนัญพร แก้วเจริญ	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
7. คุณหวัง王先生(WANG XIAN SHENG)	สัมภาษณ์, 24 พฤษภาคม 2564
8. คุณหยก 王小玉 (WANG XIAO YU)	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
9. คุณสุชรัถ	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
10. คุณไฉ่ 蔡女士(CAI NV SHI)	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
11. คุณภากร ชาติทิพย์	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
12. คุณ 张婉娜 (ZHANG WAN NA)	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
13. คุณยศวิชญ์ หอวังปอ	สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2564
14. คุณ 李紫红(LI ZI HONG)	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564
15. คุณ 林美珠(LIN MEI ZHU)	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564
16. คุณมุกดา	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564
17. คุณมังกร	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564
18. คุณอ้อย	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2564
19. คุณนัท ธีรศร	สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2565
20. คุณสมชัย	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
21. คุณธีรดา ประวิทย์ธนา	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
22. คุณวัลย์ลักษณ์ วสุรัตน์	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
23. คุณพิชญ์สินี สิริตรชัย	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
24. คุณ 林木才(LIN MU CAI)	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
25. คุณ 王子龙 (WANG ZI LONG)	สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2565
26. คุณ นำชัย เพ็ชรดี	สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565
27. คุณชัชชญา เอื้อเปี่ยมมงคล	สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565
28. คุณพันธิตรา สิทธิพา	สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565

29. คุณนรินทร์ 廖彩纯 (LIAO CAI CHUN) สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565
30. คุณบงกช 苏芝尹 (SU ZHI YIN) สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2565

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	QIU HAIFENG (ไปไม้)
วัน เดือน ปีเกิด	31 กรกฎาคม 2539
ที่อยู่ปัจจุบัน	หอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เลขที่ 18/18 ถนนเทพรัตน (กม.18) ตำบลบางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540
ประวัติการศึกษา	คณะภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศ มหาวิทยาลัย Oxbridge มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน สาขาวิชาภาษาไทยธุรกิจ